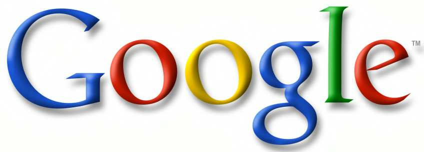

DANTE ALIGHIERIS

GUDOMLIGA KOMEDI.

ÖFVERSATT

AF

NILS LOVÉN.

ANDRA DELEN:

SKÄRSELDEN.

LUND,
TRYCKT PÅ BOKHANDLAREN C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG,
UTI BERLINGSKA BOKTRYCKERIET,
1857.

Inledning.

SKÄRSELDEN.

Vi hafva redan i inledningen till Helvetet pag. 84 sett, att Dante tänkte sig Skälselden (eller det stället, der, enligt katholska läran, deras själar, som väl icke äro så onda, att de förtjena evig fördömelse, men ej heller så goda, att de kunna ur denna verlden genast förflyttas till salighet, efter döden renas från synden och göras värdige att inträda i himlens herrlighet), såsom ett berg midt uti hafvet på hinsidan jorden, och att, enligt hans mening, detta Skärseldsberget uppkommit, då Lucifer, upprorisk mot Gud, slungades ned från himlen. Emellan detta berg (Abrahams sköte, Luc. 16: 26) och helvetet är *"ett stort svalg befäst,"* öfver hvilket de dödas själar ej kunna komma till hvarandra; men den *lefvande* Dante, i hvars makt det ännu stod, att, fotad på klippan (Christus), vända om från den onda vägen och gå in på den stig, som leder till Gud, kunde dock på denna klippan klättra upp ur det svalget, beledsagad af Virgilius, som gjorde denna färd på himmelsk befallning. Detta svalg, börjande vid Lucifers fötter och sträckande sig upp till jordytan på vestra hemisferen, har sin mynning vid Skärseldsbergets fot, der Lethes från bergets topp nedrinnande vatten störtar ned i afgrunden och för med sig de aftvagna synderna till syndens bestämmelseort. Det var denna bäck, hvars ledning skalderna följde, då de uppstego ur underjorden, för att åter se himlens stjernor. (Se Helv. S. 34, v. 127—133.)

Skärseldsberget är ett rundt, kägelformigt berg, afplattadt på toppen. En mot hafsstranden sakta sluttande slätt bildar dess fot, hvarifrån längre fram uppskjuter först en brant klippmur, svår att bestiga, på hvilken sedan en öppen stupande plan höjer sig. Denna blifver afbruten af ett kretsformigt utsprång, på hvilket skalderna i fjerde sången träffa Belacqua. I en inskärning i berget, ofvanom detta utsprång, är furstarnes

dal. Den stupande planen och tillika med den Skärseldens förgård begränsas af en annan klippmur, genom hvilken Skärseldens port och en slingrig stig i berget förer upp till den första kretsen i den egentliga Skärselden. Den öfre delen af berget, räknad från porten till dess topp, har sju horisontela inskärningar (afsatser, utsprång, bergterrasser, kretsar), som kringgördla berget. Mellan hvar och en af dessa afsatser befinner sig en bergsstig, som leder upp till den högre upp liggande kretsen eller bergterrassen. Ofvanom dessa sju kretsar blomstrar på bergets topp det jordiska paradiset. Emellan detta och den öfversta af omtalta bergsgördlar är äfven en klippmur, till hvilken man kommer upp på den sista bergsstigen eller trappan och inträder i det jordiska paradiset.

Det jordiska paradiset har i sin midt en kretsformig skog, i hvars medelpunkt kunskapens träd befinner sig. Vid skogens östra rand uppspringa bäckarne Lethe och Eunoë. Lethe genomströmmar skogen från öster till vester, och vänder sig först mot slutet af sitt lopp mot norr.

Själarnes rening på detta berg har Dante tänkt sig sålunda:

När själarne ångerfulla och med trängtan och förtroende till Gud skiljas från sina kroppar, sjunka de icke ned till Acheron, utan drifvas af sin trängtan till ett annat färjeställe. Der, hvarest det jordiska verldsrikets ström, Tibern, faller ut i hafvet, som, böljande kring jorden, sköljer foten af det berg, på hvars topp det jordiska paradiset är beläget, afbida dessa själar, trängtande, men dock tåligt, Guds understundom något fördröjda nåd. Der visar sig för dem, för att leda deras öfverfart, icke någon förskräcklig, grånad och grof färjekarl, sådan som Charon, utan en salig och i evig ungdom blomstrande Engel. Med fröjd bestiga själarne hans båt, och hans himmelska vingar äro de segel, för hvilka denna farkost flyger till sitt mål. (Sk. S. 2, v. 29—32.) Sjungande en frihetssång (se Sk. S. 2, v. 46) anlända själarne till stranden af det berg, der de skola renas och helgas; men de stigar, som leda

uppför detta Skärseldsberget, måste en efter annan i ödmjukhet efterfrågas. (Sk. S. 2, v. 59 o. ff.)

Bergets fot bevakas af Cato, en symbol af beslutet för lifvet i frihet. (Sk. S. 1, v. 31 o. ff.) Detta beslut, som ännu icke är lifvet i Christo, blifver med rätta försinligadt i en ännu icke christlig, men till frihet besluten person. Ingen gestalt erbjöd sig dertill mera passande, än Cato, som i Utica dödade sig sjelf, emedan han föredrog döden framför ett lif i afsaknad af friheten. Cato förebildar tillika öfvergång från hedendom till christendom; han framstår bestrålad af de fyra stjernorna, som äro symboler af de fyra moraliska dygderna: klokhet, rättvisa, tapperhet och måttlighet. Vid solens uppgång (då kunskapens ljus blifvit tändt) drifver han, såsom det fasta beslutet, själarne till ett verksamt uppåtsträfvande och råder dem att söka den lättaste uppgången till det renande berget.

Sedan själarne anländt till Skärseldsberget, blifver dock icke strax inträdet i den egentliga Skärselden beviljadt dem. Ganska många af dessa själar, måste dväljas längre eller kortare tid utanför Skärseldens port i dess förgård, innan det tillåtes dem att gå in, för att renas och helgas. Till dessa höra de, som i tiden försummat att begagna sig af kyrkans bot- och bättrings-anstalter, och derföre icke äro beredda till någon egentlig botgöring. Dessa i lifvet försumliga delas i fyra klasser: 1) De, som på trots hafva försummat de kyrkliga botanstalterna eller hafva dött i kyrkans bann och först kort före döden ångrat sina synder. Denna korta ånger låter väl hoppet om bättring och om den gudomliga kärlekens förbarmande icke helt och hållet försvinna, men dessa själar måste dväljas i Skärseldens förgård och i dess tiersta afsats i trängtans qval trettio gånger så lång tid, som de i lifvet framhärdat i sin trotsighet. (Sk. S. 3, v. 133—140.) 2) De, som af efterlåtenhet hafva vårdslösat sin nådetid och varit uraktlåtne i ångren och botgörelsen. Dessa måste försmäkta på förgårdens andra afsats så länge, som de lefvat på jorden. (Sk. S. 4,

v. 127—132.) 3) De, som öfverraskats af en våldsam död och således dött utan kyrkans absolution, men som dock i sjelfva dödsstunden medelst uppriktig ånger och medelst uttalad försonlighet mot alla sina ovänner hafva försonat sig med Gud. Dessa vandra i väntan omkring, sjungande *"miserere"*, på den tredje afsatsen utanför den egentliga Skärselden. (Sk. S. 5, v. 22—24 och v. 52—57.) 4) De, som väl voro förträffliga i lifvet, men i verldslig, icke i kyrklig mening, och som af törst efter rykte och af äregirighet låtit verldsliga omsorger upptaga den tid, som bordt blifvit använd på förberedelser af andlig och vigtigare beskaffenhet. Dessa äro lägrade i en dal på blommor af mångfaldig skönhet och förbida der det från ofvan kommande ljuset. (Sk. S. 7, v. 64—84.) Om natten kunna själarne ej stiga; de måste, bestrålade af de trenne stjernorna: tron, hoppet och kärleken, afvakta solens (kunskapssolens) uppgång. Ända upp till dem stiger i nattens stund frestelsens orm; men tvenne förbarmandets englar sväfva ned från den ödmjuka Marias sköte och jaga bort från dem det förledande odjuret. (Sk. 8:de Sången.) Högt öfver denna dal framskymtar i remnad klippa Skärseldens dörr, hvarmed betecknas Christus, som i Joh. 10:de cap. v. 7—9 säger: *"Jag är dörren till fåren."* — *"hvilken som ingår genom mig, han skall blifva salig."* Framför dörren sitter portvaktaren (Sk. S. 9, v. 78), en pröfvande engel, som undersöker de kommandes tro, fordrar ödmjukhet, och öppnar och tillsluter dörren med Petri nycklar. (Sk. S. 9, v. 116.) Uppför trenne trappsteg, *sjelfkännedomens*, *förkrossningens* och *sjelfefördömmelsens*, (Sk. S. 9, v. 91—102), stiga själarne inom Skärseldens port. Först innanför denna port begynner den egentliga uppgången till de sju omtalta afsatserna af reningsberget, hvilka omgördla detsamma, naturligtvis i allt mindre och mindre kretsar, då det aftager i omfång, ju högre det stiger. I dessa kretsar renas själarne, för att från det jordiska paradiset kunna uppstiga till det himmelska. I dessa kretsar renas Dante, hvars vandring genom Skärselden vi nu vilja följa.

Sedan Virgilius med den dagg, som låg öfver blommorna vid Skärseldsbergets fot, rentvagit Dantes anlete, hvilket under vandringen genom Helvetet förlorat sin färg, förer han honom ned till stranden, för att på Catos råd omgördla honom med säf*), hvilket påminner om den gren, som Æneas måste bryta, för att vinna inträde i Underjorden och som omtalas i Virg. Æneis lib. VI, v. 136.

Latet arbore opaca
Aureus et foliis et lento vimine ramus.

---

*) Denna säf har en djupare betydelse, hvarvid jag vill uppehålla mig icke derföre, att jag anser detta ställe företrädesvis förtjena uppmärksamhet, utan endast och allenast för att visa, huru mycket Dantes Commentatorer se nedlagdt i nästan hvarje uttryck af honom, och för att medelst detta exempel påminna läsaren derom, att innehållet af Dantes dikt ingalunda inhämtas af en flygtig genomläsning. Så häntyder säfven (det vacklande röret, som verldens stormar böja, men ej bryta), *i moraliskt hänseende* på den svaghet, genom hvilken menniskan blifver stark i tron (2 Cor. 12: 9); på andans fattigdom, åt hvilken salighet lofvas (Math. 5: 3); på ödmjukheten, hvilken Gud lofvar nåd (1 Petri 5: 5), "*Herre, när Du förnedrar mig, gör du mig storan*" (2 Sam. 22: 36); och när pilgrimen blifver omgjordad med denna säf, tänker hvar och en Christen på det Apostoliska ordet, som ropar till oss: "*Så står nu omgjordade kring om edra länder med sanningene*" (Eph. 6: 14) "*och begjorder edra sinnes länder*" (1 Petr. 1: 13); "*de svage äro omgjordade med starkhet*" (1 Sam. 2: 4). Detta är den släta säfvens moraliska betydelse. Härvid anknyter sig åter äfven *den anagogiska bemärkelsen.* "*Den rö, som krossad är, skall Han icke sönderbryta*" (Math. 12: 20; Es. 42: 3). "*Herren är hardt när dem, som ett förbråkadt hjerta hafva*" (Ps. 34: 19). Så visar den ödmjuka plantan från öns lägsta strand upp till det saliga Paradisets högsta spets, der de nyfödde plantorna sträfva upp mot stjernorna. — *I allegorisk mening* häntyder den afbrutna, men strax åter uppvexande, säfven på *Andans gåfvor*, som, ju mera de meddelas åt andra, utströmma desto rikare, och på almosor, som tusenfaldigt vedergällas, och på rättfärdighetens trän, Herrans plantering (Es. 61: 3), och på nya födelsen och på ett Evangeliskt återställande af det förlorade.

(På ett träd med lummiga grenar
Döljes en qvist af gull bland löf och böjliga rankor.)

Då Dante blifvit omgjordad med säf, symbol af ödmjukhet och tålamod, föres han af sin ledare uppför det sluttande fältet, som omgifver Skärseldsbergets fot, och inträder inom Skärseldens förgård, der han tillbringar första natten i Furstarnes dal. Mot morgonen fattas han, ännu sofvande, af ett bevingadt väsende, som bortförer honom derifrån och lägger honom ned uppe i berget strax utanför porten till den egentliga Skärselden. Sedan Dante gått uppför de trenne omnämnda trappstegen, för att genom Skärseldens port inträda inom den sfer, der de sju dödssynderna straffas och renas, bad han på Virgilii uppmaning den portvaktande engeln öppna för sig, och denne ristade, innan han med de tvenne Petri nycklar öppnade porten, sju P. (peccata) med spetsen af sitt svärd på Dantes panna (Sk. S. 9, v. 112—114), och uppmanade honom att aftvå dem under sin vandring genom de sju kretsarne. Dante gjorde väl ej denna färd såsom en botgörande person, utan såsom en forskare och lärare, men just derföre måste han genom utplånandet af alla jordiska fläckar göra sig skicklig för de högre åskådningarne i Paradiset.

Då Dante inträdt genom porten måste han först klättra uppför en trång stig i berget, der *"stötestenar"* från ömse håll framstodo, för hvilka han varnades af Virgilius. På denna trångstig kommer han upp på den första afsatsen, som horisontelt snor sig kring berget. I denna den *första* kretsen (Sk. S. 10:de) renas de *högmodige,* hvilka i lifvet gått så nackhöjda, men här gå nedböjda under tunga stenbördor af förargelseklippan, som faller på de öfvermodiga och förkrossar de trotsige, och bära, bedjande *"Fader vår",* tåligt den tryckande bördan. Härifrån kommer han, — sedan en Engel bortfläktat ett P. (högmodssynden) från hans panna, hvarvid de återstående sex *Pena* förbleknade, — upp till den *andra* kretsen (Sk. S. 13) der de *afundsamme* sitta utmed klippmuren, klädde i hårdukskläder. Från deras ögonlock, som äro hopsydda med jerntråd, fram-

tränga dock tårar öfver det sätt, hvarpå de i lifstiden sett nästans välgång. De sitta nu, stödjande hvarandra, i inbördes kärlek, och renas från afundssynden, under det att röster från osynliga englar påminna dem om bibliska exempel på christlig kärlek. — I *tredje* kretsen (Sk. S. 16), natthöljd af det tjockaste mörker, som vållas af Guds vrede, hvilken i Ps. 18, v. 9 förebildas som rök, renas de, som låtit *vreden* här beherrska sig. — De *tröga* och *försumliga* springa utan hvila i den *fjerde* kretsen (Sk. S. 18) dag och natt kring berget, för att medelst ifver och verksamhet försona (enl. Ebr. 12: 1) sin overksamhet i lifvet, uppmuntra hvarandra till skyndsamhet i det rättas och godas fullgörande. — På den *femte* bergterrassen (Sk. S. 20) eller i den *femte* kretsen ligga de *girige* och *slösarne,* — som i lifstiden framför annat älskat guldet, de förra för att njuta af dess ägande och de senare för att söka en syndig fröjd i dess förslösande, — gråtande med ansigtet mot jorden och våga icke der upplyfta sina ögon mot Gud, då de i lifvet haft dem beständigt fästade på jordiska ting. — I den *sjette* kretsen (Sk. S. 23) försaka *frossarne* frivilligt att äta af den herrliga frukt, som ett träd erbjuder dem, och att dricka af den klara källan, som utspringer ur hällen, fastän de lida af hunger och törst, som förtära dem. — I den *sjunde* kretsen (Sk. S. 26) skäras och renas de *vällustige* från den sinliga kärlek, som i lifstiden beherrskat dem, medelst att vandra omkring i flammor och lofsjunga kyskheten, under det att elden soffrar deras själar. — På hvar och en af dessa sju bergterrasser, till hvilka Dante kommer upp, från den ena till den andra, åt en brant och trång stig i berget med allt mera lättad gång, då vid hvarje uppgång ett P. bortfläktas från hans panna af en Engels vinge, tillbringar han några timmar af dagen och hvilar andra natten i den fjerde, och tredje natten i den sjunde kretsen. Från porten ända upp till toppen är Skärseldsberget fritt från all yttre physisk inverkan. (Sk. S. 21, v. 40—57.) Regn, snö, hagel, skyar, blixt gå ej högre upp än till de trenne trappstegen, som leda upp till ingången till den egentliga Skärs-

elden, på det att de själar, som här skola renas, måtte vara befriade från all strid med sinliga inverkningar.

I Skärselden blifva själarne qvarhållna af sin egen vilja i den krets, der enhvar af dem för sin synd behöfver stanna, för att renas. Liksom synden förr i deras sinnlighet och svaghet behagade dem och drog deras vilje till sig, så behagar dem nu qvalet, som luttrar dem, så drager det nu deras vilje till sig. Den drift, som på jorden så mäktigt dref dem att undfly hvarje smärta, blifver här fullkomligt besegrad af den rättvisa, som här bemäktigar sig deras själar. (Sk. S. 21, v. 61—66.) Själarne förblifva så länge af deras egna vilje fjättrade vid deras reningsort, till dess de fattas af en alldeles fri vilje att begifva sig till en bättre boning i det himmelska paradiset och redan känna den salighet, som är förenad med denna vilje. Detta är då ett bevis på, att själens renande är fullbordadt. Själen stiger då upp och hastar obehindrad till sitt himmelska hemvist, under det att hela berget i sådana fulländningens stunder bäfvar af fröjd och alla själar afbryta sin botgörelse, för att med Englarne instämma i lofsången: *"Ära vare Gud i höjden"*. (Sk. S. 20, v. 127.)

På alla Skärseldsbergets afsatser blifva själarne, medelst exempel, framställda i ord eller bild, varnade för den synd, hvarifrån de skola rengöras, och uppmuntrade till den motsvarande dygden; hvilka exempel Dante i förra fallet kallar *"gisseln"* och i den senare *"tömmen"*. (Sk. S. 13, v. 37—40.) Dessa exempel blifva i hvarje krets tagna dels ur den bibliska, dels ur den verldsliga, merändels Romerska, historien, således från de tvenne stora områdena för det contemplativa och aktiva lifvet, inom hvilka menniskans hela andeliga varelse rörer sig. Äfven från de hedniska skalderna låter han exempel på dygd tagas, hvilket han så mycket heldre kunde våga, som redan Paulus i sitt tal i Athen icke förkastar de hedniska skalderna, utan framhåller dem såsom de, hvilka äfven vittnat om sanningen. (Se Ap. Gern. 17:de cap., v. 28.) Men allt efter som de uppstiga i högre upp belägna kretsar blifva

exemplena på ett allt mera andligt sätt framställda. I de högmodigas krets finnas bilder af ödmjukhet och af störtadt högmod inhuggna i hvit marmor. I den andra kretsen är det förbiflygande röster, som anbefalla exempel af kärlek och varna för afund. I de vredgades krets är det visioner, som bana väg till hjertat för saktmod och frid och förjaga vreden derifrån. I de försumliges och giriges kretsar påminna själarne sjelfva hvarandra om exempel på den synd, som bestraffas der, och på dess motsvarande dygd. Bland frossarne höras bland det symboliserade trädets löf varnande röster. I de vällustiges flammor är det åter själarne sjelfva, som lifva hvarandra till framskridandet i det goda.

Öfver dessa sju kretsarne blomstrar på bergets topp det jordiska paradiset. (Sk. S. 28, v. 1 o. ff.) Äfven upp till detta leder från den sjunde kretsen en trång bergstig; men den bevandras med lätthet af de från sina synder renade själarne. När själarne efter fulländad botgörelse inträda i detta paradis, helsas de först af tvenne qvinnor, symboler af det *aktiva* och *contemplativa* lifvet. Dante ser dessa symboler i en dröm, innan han ännu bestigit det jordiska paradisets område (Sk. S. 27, v. 97 o. ff.), den förra som *Lea,* som pryder sig med blommor, det vill säga med goda gerningar, och den senare som *Rachel,* hvilken, betraktande sig i en spegel, häntyder på saligheten af Guds åskådande. Båda dessa lif framställa sig sedan för den till det jordiska paradiset anlände skalden i ännu högre symboler, i Mathilda och Beatrix.

Äfven i detta paradis låter Dante ej saknas gisseln och tömmen. Såsom varnande exempel uppenbarar sig der i en bild det verldsligt sinnade, Simonistiska påfvedömet, som uttränger den sanna kyrkan, framställd under symbolen af en vagn, och förer den, vanstäld och orenad, från dess heliga höjd ned i afgrunden. Som uppmuntrande förebild blifver åter den sanna fullkomliga kyrkan med alla andans gåfvor och dygder och heliga lärare, allt under symbolen af en vagn och dess omgifning, förd till lifvets träd och fästad dervid af

Christus, som derpå med lärarne sväfvar upp till himlen, förevisande den väg, som äfven skall befaras af alla kyrkans sanna och trogna anhängare. Men de renade själarne, badade och vederqvickte i Lethe och Eunoë (i det synden aftvående och dygden upplifvande vattnet, som utspringer ur klippan, Christus), följa, befriade från alla hinder, Hans himmelska flygt, under det solen (kunskapens sol) lyser från sin högsta middagshöjd.

Denna sista förberedelsehandling till salighetens fullkomliga åtnjutande är, efter förutgången syndabekännelse och absolution, dels ett fullkomligt borttagande af syndens minne, hvilket tillvägabringas genom tvagning och neddoppning i Lethes flod, dels ett förstärkande af minnet utaf alla goda gerningar, som åstadkommes medelst drycken ur Eunoës vatten. Detta senare vatten, som icke uppkommer på naturligt sätt, utan genom gudomlig nåd evigt nedväller ofvanifrån, öfverträffar all annan dryck i vederqvickande kraft. Det är samma dryck, som de gamla skalderna, då de beskrefvo den gyllene åldern och dess lyckliga tillstånd, drömde sig på Parnassen och kallade nektar. (Sk. S. 28, v. 139—144.) Mathilda, symbolen af den utaf kärleken till Gud lifvade och styrda verksamheten, förer själarne till Lethe och badar dem der. Sedan de på sådant sätt blifvit fria från alla jordiska fläckar och förda öfver floden, befinna de sig i det egentliga Paradiset, omgifna af de fyra moraliska (klokhet, rättvisa, tapperhet och måttlighet) och de trenne christliga dygderna (tron, hoppet och kärleken), och i åsynen af den gudomliga läran (Beatrix), hvars saliggörande, förut hemlighetsfulla kraft nu står i klart ljus uppenbar för deras ögon. (Sk. S. 31, v. 91—145.) Det aktiva lifvets symbol, Mathilda, förer derpå själarne äfven till Eunoë, hvars vatten åter uppväcker minnet af alla goda gerningar. Verkan af denna saliggörande dryck är så kraftig och ljuf, att Dante säger sig ej kunna beskrifva den. Själen känner sig efter densamma liksom pånyttfödd och försatt i det oskyldighetens heliga tillstånd, hvari våra första föräldrar

lefde före syndafallet i Paradiset, i besittning af Guds beläte, frihet och odödlighet. Först efter njutningen af denna lifgifvande dryck känna själarne sig beredde att stiga upp till det himmelska Paradisets outsägliga fröjd.

Läran om *Skärselden*, mot hvilken den evangeliskt Lutherska kyrkan, särdeles i de Schmalkaldiska artiklarne, på det kraftigaste protesterar*), är trodd och antagen inom den katholska kyrkan, der den af Gregorius den store visserligen icke uppfanns, men infördes och utbildades mot slutet af sjette århundradet. Redan innan christendomen spridt sitt ljus öfver det kommande lifvet, troddes på ett själarnes reningstillstånd efter döden. Plato, som mera poetiskt än philosophiskt behandlade denna föreställning, satte den i förening med Pythagoreernas lära om själavandringen. Kyrkofäderna, från Justinus Martyr ända ned till Basilius och Ambrosius, trodde sig af Guds ord berättigade att antaga en Skärseld, dit de troendes själar efter döden ingingo, för att ytterligare renas, och stödde sitt antagande hufvudsakligast på Pauli 1 Cor. cap. 3, v. 12—15,

---

*) Luther protesterar mot Skärselden i följande ordalag: "Denna drakestjert (jag menar messan) har födt af sig mångahanda styggelser och afguderi. — Först Skärselden. — Ty genom själamessorna, samt vigilierna, hvar sjunde och hvar trettonde dag, genom de årliga processionerna, sist under Allhelgonadagsveckan, alla själars dag, genom själars bad och dylika oräkneliga griller, hafva de banat sig väg till Skärselden. Således har messan blifvit hållen nästan för de aflidne allena, ehuru dock Christus hafver instiktat sacramentet allena för de lefvande. Derföre är Skärselden med allt sitt prång, sin gudstjenst och medföljande vinst, att akta för idel djefvulens spökverk. Ty den strider ock emot hufvudartikeln, som lärer, att Christus allena kan frälsa själarne, och icke menniskors verk. Det är jemväl klart, att om de aflidne är oss af Gud intet befaldt. Fördenskull kan man ock tryggt låta allt detta fara, äfven om ingen villfarelse eller afguderi vore dermed förenadt. Se Concordia Pia, Gefle 1853, pag. 293.

såsom i deras tanke antydande en själarnes reningsort, "*hvarest elden skall bepröfva hvars och ens verk, hurudana det är*", och bevisande med de orden: "*men han sjelf varder salig, dock såsom genom eld*", att den troende menniskan först efter utståndna qval i elden ingår i den eviga glädjen. Huru lös och oklar deras skildring af detta själarnes reningstillstånd än må vara, tyckes den likväl innehålla den sanningen, att ingen själ utgår ur detta lifvet i ett fullkomligt afslutadt tillstånd, utan behöfver en ytterligare utveckling, för att göras värdig sin eviga bestämmelse. Denna sanning, om än icke med bestämda ordalag uttalad i den Heliga Skrift, ligger dock tydlig i dess lära om menniskosjälens lif. Guds ord lärer oss, att, sedan själen lefvat här i verlden *i förening med en dödlig kropp* och i döden lemnat den, skall hon, skiljd från denna kroppen, fortlefva *en obestämd mellantid*, efter hvilken hon på den yttersta dagen åter förenas med en *förklarad lekamen*. I följd häraf är själen bestämd att lefva i trenne kosmiska sferer: först här i köttet, sedan i ren andelighet och slutligen i en förklarad lekamlighet. Mellan den lekamliga döden och själarnes återförening med en förklarad lekamen finnes således ett mellantillstånd *), hvilket Guds ord ej berättigar oss att anse som en fortsatt sömn, utan som ett själarnes vakna och medvetna fortlefvande. Men då lif utan verksamhet ej är tänkbart, och då verksamhet ej kan tänkas utan utveckling af kraft, tyckes det, som om *deras* antagande icke vore alldeles utan grund, hvilka anse detta mellantillstånd såsom en ytterligare utvecklingsperiod, hvari själarne efter döden inträda. Så långt leder oss förnuftet med stöd af det uppenbarade ordet; men vi nöja oss med, att utan all vidare bestämmelse kalla detta själens lif ett mellantillstånd, och lemna frågan om stället, der själarne vistas under detta mellantillstånd, och sättet, hvarpå

*) Mycket läsvärd är H. Martensens afhandling om "*Mellantillståndet i de dödas rike*". Se Martensens Christliga Dogmatik, §§. 276 och 277.

de renas, alldeles obesvarad. Katholiken deremot tror på ett särskilt rum, dit de aflidne, på god väg stadde, själarne begifva sig, för att ytterligare renas, och har af eldens renande kraft, hvilken så ofta framhålles i Gamla och Nya Testamentet *), tagit sig anledning att kalla detta rum "*Skärselden*", hvilken han förlägger bredvid eller omkring helvetespölen, och påstår, att en enda gnista deraf är mera pinsam, än all jordisk smärta; att hvar och en, som dött i tron på Christus, renas i den från alla sina synder och brännes på den lem, hvarmed han syndat; och att hans plågotid i denna eld kan lättas och förkortas medelst de efterlefvandes själamessor och trogna förböner m. m. Då påfven Gregorius den store, stödjande sig på kyrkofädernes, särdeles Augustini, auktoritet, införde denna lära om Skärselden i den offentliga kulten, föranleddes han dertill mera af den fromma andaktens bevekelsegrunder, än af något klart vetenskapligt medvetande. Minst af allt leddes han dertill af utsigten till de timliga fördelar, som denna lära med sina själamessor sedermera förskaffat kyrkan, emedan Gregorius sjelf, den måhända frommaste af alla påfvar, var så fri från all egennytta, att han bortskänkte alla sina ärfda rikedomar till de enligt den tidens åsigt nyttigaste stiftelser, ville sjelf aldrig äga något af det jordiska goda och ifrade mot alla kleresiets försök, att rikta sig med timliga egodelar. Hans bevekelsegrund var troligtvis endast en from och kärleksfull omsorg om de hädangångne själarnes eviga väl, förenad med en fast öfvertygelse om bönens segerrika kraft (Jac. 5: 16 o. ff.). Aldrig anade han de löjliga hypotheser och de afskyvärda missbruk, hvartill denna lära, bearbetad af råheten, vidskepelsen, hyckleriet och vinningslystnaden, skulle gifva anledning.

Då den katholska läran om Skärselden icke stödjer sig på något bestämdt Bibelord, som omedelbarligen och uttryckligen bevisar dess sanning, hafva de Protestantiska uttolkarne

*) 1 Petri 1: 7; Math. 3: 11; Ap. Gern. 2: 3; 1 Cor. 3: 13; Mal. 3: 2; Jer. 23: 29; m. fl.

af den Heliga skrift med den frimodigaste bestämdhet förklarat sig mot hvarje försök, som ifrande Katholiker anställt för att tillvägabringa en sådan bevisning. Det är och förblifver också omöjligt för Katholiken att vederlägga dessa inkast och att försvara, att han i sina dogmatiska läroböcker äfven upptagit läran om skärselden sådan, som den deri befinner sig; ty den grundsatsen måste för alltid blifva gällande, att ingenting får blifva hänfördt till Christlig dogmatik, hvilket icke kan med klara öfverensstämmande och bestämda bibelspråk bevisas vara en den Gudomliga uppenbarelsens trossanning. Men då Guds ord till följe af sin allt öfverväldigande kraft och sitt outtömliga innehåll icke kan bindas inom någon vetenskaplig form, och då Biblens lära derföre icke kunnat framställas i ett bestämdt och begränsadt system, hafva theologer och philosopher i alla tider täflat, att vilja stödja en hvar sin särskilta tanke och sitt oftast alltför lätt uppgjorda system med det heliga ordets auktoritet, hvilket bemödande, så framt de handlat redligt och kärleksfullt, må förlåtas dem i en verld, der vi af Guds ord se endels och profetere endels. Strider om detta ords rika outtömliga innehåll skola också fortvara så länge, tills det mångfaldiga sättet att tänka och känna utjemnat sig till en fullkomlig likhet, hvilket i det närvarande lifvets jordiska halfljus aldrig kan ske och troligtvis efter Försynens Nådiga plan ej heller någonsin får ske, då tankens obegränsade verld, så väl den, som ligger inom som utom Guds ord, huru mycket den än af millioner tänkande åt millionvis skilda håll befares, likväl aldrig ändå kan öfverfaras, och då menniskorne äro så beskaffade, att endast de, som alldeles icke tänka, tänka i alla hänseenden lika. De tänkande och redligt menande inom den Katholska kyrkan måste, trots alla sina försök att med Guds ord understödja läran om skärselden, nöja sig dermed, att läran om detta reningstillståndet efter döden har för sig en viss Biblisk analogi, så snart man ser bort öfver bokstafven och intränger i de nådeanstalters sammanhang, med hvilka en kärleksrik Gud åsyftar våra sjä-

lars eviga väl *). För den mening och de slutsatser, som Katholiken stödjer på denna analogi, må han fritt bruka sitt förnuft, så snart han ej tillägger sitt förnufts utsagor någon högre auktoritet, än den, som för deras problematiska natur tillkommer dem. Att det äfven i andra verlden måste finnas grader af moralisk utveckling, med hvilka njutningen af salighet håller jemna steg, tyckes vara en nödvändig fordran af den förnuftiga tron. Talar icke Christus om synder, som *icke kunna* förlåtas i den tillkommande verlden (Matth. 12, 32), och skulle Han väl kunna hafva uttryckt sig så, om icke synder verkligen funnos, som *kunde* der förlåtas? Att Christi försonande och helgande kraft äfven sträcker sig till de dödas rike, synes af 1 Petri 3, 13 och 4, 6, der det på det förra stället omtalas, att Christus *"predikade för andarne i fängelset,"* och på det senare, att *"Evangelium är ock predikadt för de döda"* Att således den syndiga menniskan icke med ett onaturligt och alldeles obegripligt språng öfvergår genast efter döden i ett bestämdt normaltillstånd af salighet, utan endast så småningom närmar sig detta oändliga mål och allt mer och mer mognar det till mötes, tyckes vara tydligt antydt i Guds ord och äfvenledes vara en ovillkorlig lag i den moraliska verldsordningen. Betecknas nu äfven af Theologer inom den Lutherska kyrkan detta framskridandet på fulländ-

*) På denna Bibliska analogi stödja äfven Protestantiska Theologer sitt antagande, att det mellantillstånd, hvari själen efter kroppens död inträder, måste i rent andelig betydelse vara ett *"purgatorium,"* bestämdt till själens rening. "De dödas rike — säger Martensen — är icke ett gerningarnes och bedrifternas rike, ty de yttre betingelser, under hvilka gerningar och bedrifter kunna utföras, äro icke tillstädes. Icke desto mindre lefva de ett djupt andeligt lif; ty de dödas rike är innerlighetens rike, det stilla sjelfbesinningens och sjelfFördjupandets rike, ett *erinringens* rike i den fulla betydelsen af ordet, i den betydelse, att själen här går in i sitt eget inre, går tillbaka till det, som är lifvets grund, till alltillvarelsens sanna inre. Och just härpå beror detta tillstånds purgatoriska betydelse."

ningens bana, detta afklädandet af de tyngder, som förhindra själens uppstigande till salighetens rätta hem, med det allmänna namnet af ett renande mellantillstånd, och antages det, att själarne der, dit deras gerningar följa dem efter, fortlefva i ren andelighet, fortsätta sin andeliga utveckling och under ångrens qval trängta efter att i Christo renas från alla sina synder, kan jag ej finna något vigtigt att invända deremot, att detta tillstånd, för att åskådliggöras, framställes under bilden af en skärseld. Det var också icke mot detta namn, fastän visst icke Bibliskt, eller mot antagandet af ett renande mellantillstånd efter döden, hvilket efter uppenbarelsens grundåsigt om menniskolifvet näppeligen kan bestridas, som Luther ställde den hvassa udden af sin protest, utan mot de grofva, sinnliga och falska tillsatser, hvarmed Katholska kyrkan besmittat och vanställt sin skärseld, och mot de afskyvärda missbruk med själamässor och ockrande med goda gerningar m. m., hvartill denna lära gifvit anledning.

I läran om skärselden finnes en hufvudpunkt, på hvilken Dante lägger mycken vigt och hvartill han beständigt återkommer. Den rör kraften af de efterlefvandes fromma förböner, då dessa höjas för de hädangångne själarnes eviga väl. Dante trodde, att den tid, hvilken själen för sin botgörings skuld borde tillbringa i skärselden, kunde förkortas genom de benådade efterlefvandes böner, äfvensom att de heliges och saliges förböner hade inflytande på menniskornas öden. (Sk. S. 3, v. 140—145. S. 6, v. 25—27). Redan den Judiska kyrkan tillerkände de trognes förböner en sådan kraft. Det berättas om Judas Maccabeus, att han lät offra och bedja för krigare, som fallit i sin synd, på det att synden måtte blifva dem förlåten och de erhålla den sköna lön, som är förbehållen dem, som dö i en rätt tro. Det heter i 2:dre Macc. B. C. 12, v. 43—46. »*Derfter böd han (Judas) dem lägga tillsamman ena gärd, tutusend drachmer silfver; dem sände han till Jerusalem för ett syndaoffer och gjorde der väl och skäligt uti, att han om uppståndelsen en förmaning gjorde. Ty om*

han icke hoppats hade, att de, som slagne voro, åter uppstå skulle, så hade det varit förgäfves och en dårhet, att bedja för de döda. Men efter han betänkte, att de, som i en rätt tro dödde, glädje och salighet förhoppas skulle, så hafver det en god och helig mening varit. Derföre hafver han ock för dessa döda bedit, på det att synderna måtte dem förlåtne varda. — De gamle Romarne bådo för sina aflidne vänner: "*Sit tibi terra levis!*" Af de äldsta documenter från den första christna tiden finna vi, att förbönen för de aflidne varit då allmänt brukad och att dess kraft och verkan ingalunda betviflats. Det är icke nog, att den profana historien omtalar detta; men i alla liturgier, som innehålla alla dåvarande kyrkors tro, finna vi upptagne förböner för de hädangångnes själar. Äfven kyrkofäderna godkände och anbefallde sådana böner. Nekas kan det visserligen icke, att det ligger något menskligt, som varmt tilltalar vårt hjerta, i den tanken, att vi kunna medverka till våra vänners väl, äfven sedan de i döden lemnat oss. Det nya Testamentets heliga skrifter anbefalla dock på intet ställe sådana böner, hvarföre de ock förkastas inom den Protestantiska kyrkan, som dessutom antager, att endast tvenne positioner, helvete eller himmel, finnas i en annan verld, och att själarne, då de lemna kroppen, öfvergå för evigt till endera af dessa, och att således våra böner för dem ej kunna medföra någon nytta. Begreppen om bönens kraft och verksamhet hafva dock bland Protestanterna ej kommit till något fast afslutande. Somliga tillerkänna den en mystisk, underbar, både utåt och inåt gående kraft; andra åter tillerkänna den en blott inåt gående kraft, som visar sig i den inverkan, som bönen har på den bedjandes sinnesförfattning, och i allt det goda, som den tillvägabringar inom den bedjandes själ. Att de senare, som naturligtvis äro öfvertygade derom, att bönen från ingen punkt ingriper i tingens casuala sammanhang, aldrig höjt någon suck för en afliden väns eviga väl, kan gerna antagas, äfven som jag lika bestämdt vågar antaga, att de förre, som tillerkänna bönen en mystisk och underbar kraft, ofta känna

sig af kärleken till sina hädangångne vänner uppmanade att bedja för deras själars salighet och äfven inom den Lutherska kyrkan måhända göra det, öfvertygade derom, att ett vexelförhållande äger rum mellan lefvande och döda.

Den Katholska kyrkan uttalar högt den tron, att döden ej uppdrager en sådan skiljomur mellan de döda och de efterlefvande, att dessa icke ens skulle kunna träffas i gemensamma böner till en gemensam himmelsk fader. Katholiken tror icke, att döden afbryter den andeliga communicationen emellan denna och den andra verlden. Han betraktar det menskliga lifvet i det stora och hela som ett fortgående drama, och tillerkänner tidens åtskiljande hand icke någon annan makt, än den vi se den äga inom det kroppsligas gebit. Bilda väl icke det förflutna, det närvarande och det tillkommande för Guds ande en odelbar punkt. Så skall äfven, säger Katholiken, det religiösa deltagandet i de aflidnes väl vara äfven så innerligt, som om de ännu lefde, och då de, äfven efter sin skiljsmässa från jorden, äro till följe af sin ofullkomlighet i stort behof af den Eviges nåd, bör broderkärleken fortfara att bedja för de döda lika varmt, som den någonsin bedit för de lefvande, och hysa det glada hopp, att dessa förböner icke stranda vid grafkullen. Från denna synpunkt försöker Katholiken försvara sina själamessor. Katholska kyrkan föreskrifver likväl läran om skärselden icke i form af en trosartikel, fastän hon antager den som sann.

Skärseldsberget och dess afdelningar äro helt och hållet Dantes egna uppfinningar; men den frihet, hvarmed han gått till väga i skärseldens yttre construction, har varit desto mera bunden vid behandlingen af dess inre beskaffenhet. Dantes "*purgatorio*" är ett försinnligande af den fallna menniskans botgöring och renande från synd, i hvilket hänseende hans kyrka lemnat de bestämdaste föreskrifter. Skalden måste derföre tillse, att ej hans poetiska och didaktiska syften kommo i strid med kyrkans lära. Om någon läsare skulle anmärka, att de upplysningar, som i religiöst hänseende lemnas i anmärk-

ningarne till denna och nästa del af Dantes dikt, äro ofta icke öfverensstämmande med Lutherska kyrkans åsigter och alltför Katholska, må han besinna, att, för att förstå Dante, måste man se hans taflor från den synpunkt, hvarifrån han sjelf sett dem, och att Dante legat tvenne århundraden i sin graf, då Luther framträdde.

Från tryckfel är äfven denna del icke fullkomligt fri. I anmärkningarne har jag ändrat de fel, som äro af någon betydenhet med undantag af ett nemligen pag. 73, S. 13, v. 106 står: "*Och han*" — läs: "*Och hon.*" — Ett af de tryckfel, som anmärkts i anm. till S. 9, v. 71, är af den betydenhet, att det bör ändras före läsningen. Der står "*får derför fela*" — läs: "*thy får ej fela.*"

SKÄRSELDEN.

Första Sången.

1. Sätt segel till, mitt snilles lätta slup!
Att ut på bättre vågor kosan ställa,
Du, som nyss lemnat ett så rysligt djup;
4. Min sång skall nu det andra riket gälla,
Der menskoanden göres ren och skär
Och värd, att höjas opp bland himlens sälla.
7. Men Musers helga chor! då Er jag är,
Låt dikten stiga upp ur dödens boning!
Höj Dig Calliope än högre här!
10. Och följe du min sång med den betoning,
Som förr de arma Skator så förskräckt,
Att de förtviflat om, att få förskoning.
13. Saphirens ljufva färg, som huldt betäckt
Den rena Ætherns klara himlabåga
Och upp till första sferens höjd sig sträckt,
16. Gaf ögat fröjd igen, då ur den låga
Och tjocka, döda luft jag hunnit opp,
Som varit ögats och mitt hjertas plåga.

19. Den sköna stjerna, som ger kärlek hopp,
Lät hela Östern le och slöjan bredde
Kring Fiskarne, som följde hennes lopp.
22. Till höger vänd, jag mina tankar ledde
Mot andra pol'n, såg fyra stjernor der,
Förr endast af de första menskor sedde.
25. I fröjd sig himlen vid de flammor klär;
O arma Enklingsland, frånskilda Norden,
Som anblicken af dem beröfvad är!
28. Då nu till motsatt pol min blick är vorden
Vänd bort från denna syn, så skön och klar,
Dit, der ej vagnen mer sken öfver jorden;
31. Jag nära mig en ensam Gubbe har,
Hvars blotta åsyn så stor vördnad väckte,
Att son ej större skyldig är sin far.
34. Han bar ett skägg, som hvittbesprängdt sig sträckte
Långt ned och likt hans hufvudhår befanns,
Som i två delar ner till bröstet räckte.
37. De fyra helga ljusens strålekrans
Så med sitt sken hans anlet upplyst hade,
Att mig det synts belyst af solens glans.
40. "Hvem j, för hvilka blinda floden lade
Ej hinder, att ur evigt fängsel gå?
(Han, skakande sin hederskrona, sade:)
43. Hvem ledt er hit? hvem var er lykta, då
I vägen ur den djupa natten funnen,
Hvars mörker evigt höljer helvet så?
46. Är afgrundslagen så till kraft försvunnen?
Har himlen ändrat råd, då på er stig,
Fördömde, j upp till min boning hunnen?"

49. Min ledare då fattade i mig
Och kom med ord, med blinkar och med händer
Mitt knä, min blick att vördsamt böja sig.
52. Han svarte: "af mig sjelf ej hit jag länder;
En qvinna bad, som steg från himlen ner:
Den bönen strax till dennes hjelp mig sänder.
55. Men är *din* vilja, att jag yppar mer,
Tills du om oss ett fullt besked har vunnit,
Kan *min* ej vara mot, att så ock sker.
58. Ej denne än sin sista afton hunnit,
Den för sin dårskap han så nära var,
Att föga fattats, att hans tid förrunnit.
61. Så, som jag sade, sänd till hans bevar,
Jag såg ej annan väg för oss att fara,
Än denna enda, som jag färdats har.
64. Jag visat honom r'en de ondas skara
Och vill de andar nu, som rena sig
Här i din vård, för honom uppenbara.
67. Långt vore säga, hur jag ledt hans stig.
Från höjden kom den kraft, som hjelp mig gifvit,
Att låta denne se och höra dig.
70. Misstyck ej nu, att här han införd blifvit!
Han söker friheten, som är så kär,
Hvad den vet, som för henne offrat lifvet.
73. Du vet det, som, att komma, der hon är,
Lagt glad i Utica den klädnad neder,
Som skall den stora dag bli klar och skär.
76. Vår väg ej hit trots evigt rådslut leder;
Han lefver än, ej Minos binder mig;
Jag är från kretsen, der din Marcia beder

79. Med kyska blickar, lyftade mot dig:
'O helga bröst, haf mig som din i minne!' —
Var för dess kärlek oss behjelpelig!
82. Fri genom dina riken sju vi finne
Vår gång; från dig jag hälsar henne se'n,
Om der att nämnas anstår än ditt sinne." —
85. "Så Marcias fägring i mitt öga sken,
— Han sade, — då jag var på andra stranden,
Att knappt hon önskat, förrn det skett alltre'n;
88. Nu, bortom ondskans flod, kan ej den anden
Mer från sitt hem mig röra, vid den lag,
Som gafs mig, då jag gick ur mörka landen.
91. Styr dig en himmelsk qvinnas välbehag,
Som du mig sagt, hvad höfves mer att orda?
Nog af, — säg hvad *hon* vill, så lyder jag.
94. Gå derföre, att du må denne gjorda
Med renad säf, och se'n hans anlet två,
Att inga fläckar der må blifva sporda;
97. Ty ej går an med blick, omtöcknad så,
Att nu den förste tjenaren, som länder
Från Paradiset hit, till mötes gå.
100. Se denna ö bär rundtom sina stränder
Der nere, just der våg på våg dem slår,
En mängd af säf på deras mjuka ränder.
103. Der lefver ingen växt, som grenar får
Och hårdnar; ty den brytes; den ej böjes,
Då bölja kommer och då bölja går.
106. Gån derifrån ej åter hit; snart höjes
I Öster solen, vid dess hulda glans
Den bästa vägen uppför berget röjes." —

109. Han nu försvann. -- Då han ej mer der fanns
Jag uppsteg, smög tätt intill ledarns sida
Och fäste, tigande, min blick i hans.
112. Han sade: "son! följ mig, låt oss ej bida;
Der sluttar slätten mot sin lägsta rand,
Kom låtom oss dit ned tillbaka skrida."
115. Re'n morgonskymning, af Auroras brand
Besegrad, flydde; re'n på afstånd glädde
Mig vattnets skimmer, dallrande vid strand.
118. På öde stig vi, likt en irrad, trädde,
Som tyckt, när han till rätter väg vändt om,
Sig gått förgäfves, tills han den beträdde.
121. Då vi nu voro, der re'n daggen kom
I strid med sol'n och kunde, då den hade
Än skugga, knappt besegras småningom,
124. Min Mästare med vänlig uppsyn lade
På gräset händerna, och jag, som följt
Uppmärksamt allt, hvad han än förehade,
127. Mitt anlet räckte fram, af tårar sköljdt;
Der fick jag åter, i det han mig tvådde,
Min förra anletsfärg, som helvet döljt.
130. Då vi den öde stranden sedan nådde,
Dit ej ett segel någon menska bragt,
Som återvända till sitt hem förmådde,
133. Jag blef omgördlad, som den andre sagt.
O under! knappt ett ögonblick förflutit,
Förr'n låga plantan, hvarpå hand han lagt,
136. Uppvexte ny igen, der han den brutit.

Andra Sången.

Re'n solen har den Horisonten hunnit,
Hvars middagskrets utöfver Jude-land
Och Salems stad och Zions kullar brunnit;
Och natt, som kretsar midt emot dess brand,
Steg upp ur Ganges med den vågens skålar,
Som, då hon tilltar, falla ur dess hand;
Så att den glans af ros' och liljas strålar,
Som, der jag var, prydt Eos' kinder så,
Då nu hon åldrats, dem i brandgult målar.
På hafvets öde strand vi ännu stå,
Likt folk, som tankarne om vägen byta,
Med kroppen dröja och med anden gå.
Och se, som Mars, då morgon fram skall bryta,
Plär genom tjocka dunster blodröd le
Djupt ned i vester öfver hafvets yta,
Så syntes mig (o fick jag än det se!)
Ett ljus så hastigt öfver hafvet fara,
Att ingen fågel kan så snabb sig te.

Ett ögonblick jag bortvändt blicken bara,
Att fråga Mästaren, och såg det re'n
Strax mera lysande och större vara.

Från båda sidor flammade ett sken,
Jag visste då ej hvad; och snart jag röjde
Hur under det framgick ett annat se'n.

Min Mästare ännu i tystnad dröjde,
Tills första skimret blef till vingepar;
Då, ty han kände styrmannen, han höjde

Ett rop: "o skynda dig! böj knä, var snar!
Se! en Guds Engel! — hopknäpp dina händer! —
Sådana tjenare du här blir var.

Han menskors medel till sitt bruk ej vänder,
Vill åra ej, ej segel; — båten går
För vingen hastigt mellan fjerran stränder.

Se hur den riktad emot himlen står;
Hur fram de eviga vingfjädrar jaga,
Som ej förändras, liksom menskans hår."

Då Guds bevingade sågs närmre draga
Och närmre, steg i glans så ljusets brand,
Att ej mitt öga kunde den fördraga;

Hvarför jag nedslog det; han kom till strand
Med båt så snabb, så lätt, att knappt den plöjde
På vattnets spegel minsta fåras rand;

Vid rodret himlaburen styrman dröjde,
Och salighet från ljusa pannan log;
Väl hundra andar vi i båten röjde. —

"*Då Israel utur Egypten drog:*"
Den psalmen, med hvad mer deri är skrifvit,
I ljuflig samklang nu vårt öra slog.

49. Se'n korsets tecken öfver dem han gifvit
Till afsked, hastade i land enhvar;
Snabbt, som han kom, han sjelf sig bort begifvit.
52. Förundrad hopen, som der stannat qvar,
Med fremlingsblick såg kring sig, och betagen,
Lik den, som nya ting i granskning tar.
55. Åt alla sidor slungades nu dagen
Af solens kraft, och Stenbocken re'n lopp
Från himlens midt, af säkra pilar slagen;
58. Sin panna lyfte då nykommen tropp
Mot oss och sade: "kunnen j, så lären
Oss nu den väg, som bär till berget opp."
61. Virgilius svarte: "af hvad j begären,
Er tro, att stället är oss kändt, jag ser;
Vi äro främmande, som j det ären:
64. Vi kommo hit blott litet före er
På annan väg, så brant, så full af fara,
Att vägen här syns oss en lek, ej mer." —
67. Då själarne bemärkte mig än vara,
När bröstet andades, vid lif, fast der,
Blef af förundran dödsblek deras skara.
70. Som till ett budskap, som oliven bär,
Folkhopen skockar sig, att nytt få röna,
Och ingen bryr det, att han trampad är;
73. Så dessa lycklige, dem frid skall löna,
Nu vid min anblick alla fästa stå,
Som om de glömt gå bort, att blifva sköna.
76. Jag såg *en* ibland dem framtränga då,
Att mig omfamna, med så hjertlig värma,
Att jag blef frestad, att ock göra så.

79. (O tomma skuggor, som gestalt blott härma!)
Tre gånger armarne jag om den slog,
Tre gånger de intill mitt bröst sig närma.
82. Min anletsfärg, jag tror, af häpnad dog;
Ty skuggan vek och smålog åt min villa,
Och jag, förföljande, drog dit den drog.
85. Den sade mildt: "hör opp, att mödan spilla!"
Då kände jag den och jag bad; "blif qvar!
Att tala med mig; — blott en stund blif stilla!"
88. Han svarte mig: "som jag dig älskat har
I dödlig kropp, så nu, ur kroppen tagen;
Jag står helt still; men säg, hvi du så far?"
91. Och jag: "jag färdas, att se åter dagen,
O min Casella! der jag dig har sett;
Men hvi blef dig så mycken tid betagen?"
94. Och han till mig: "mig ingen orätt skett,
Om han, som medtar, *hvem* och *när* han tycker,
Till denna färd mig ofta afslag gett.
97. Han styrs af rättvis vilja, ej af nycker.
För ingen nu, som dit i frid gå ned,
Se'n trenne månader sin båt han lycker.
100. Hvarför ock jag, som utmed stranden skred,
Der Tiberns sötma sig bland sälta breder,
Välvilligt mottogs för att följa med.
103. Vid denna mynning, dit nu vingen leder
Hans farkost hän, församla sig hvar dag
De, som ej gå till Acheronten neder." —
106. Och jag: "förbjuder ej den nya lag
Dig nu den hulda sångens bruk och minne,
Som plägat lugna mig med sitt behag:

109. Min ande, som, ännu i kroppen inne,
Kom hit, du skänke dina toners väl,
Ty tröst behöfver mitt så trötta sinne.” —
112. ”*O kärlek, du, som talar i min själ!*”
Begynte sångens våg så ljufligt svalla,
Att inom mig den klingar än så väl:
115. Min Mästare och jag och dessa alla,
Som honom följde, tjusades nu så,
Att deras tankar ej på annat falla.
118. Vi alla vid hans toner fäste stå,
När Gubbens rop, den ädles, till oss tränger:
”Hvad tänken j, o tröga själar, på!
121. Hvad vårdslöshet! fort, — dröjen här ej länger!
Till berget skynden, att få skildt från er
Det hinder, som er från Guds åsyn stänger.” —
124. Som när man dufvor på en åker ser
Gå samlade och plocka frön med ifver
Och visa ej sin vanda stolthet mer:
127. Om något syns, som hastig skräck dem gifver,
Med ens de fly från maten, dem så kär,
Emedan dem en högre omsorg drifver;
130. Så såg jag denna nya ande-här
Nu lemna sången och mot berget ila,
Likt den, som går och vet ej, hvart det bär.
133. Ej mer än de, vi der oss gåfvo hvila.

Tredje Sången.

1. Fast plötslig flykt förskingrat så de andra,
På fältet hastande mot berget än,
Dit oss förnuftet bjuder strängt att vandra;
4. Slöt jag till trogen ledning mig igen;
Hvart skulle jag mig utan den begifvit?
Hur klättra uppför berget utan den?
7. Han tycktes missnöjd med sig sjelf ha blifvit;
O samvete af ren och ädel art!
Hur bittert sår ett litet fel dig gifvit?
10. Så snart han hejdat denna brådskans fart,
Som för hvar värdig handling passar föga,
Mitt sinne, hopkrympt först, utvidgats snart,
13. Och tjust, ja! hänryckt, blickade mitt öga
Åt bergets högsta topp, som sträckte sig
Mot himlen upp högt i det blåa höga.
16. Bak oss stod solen röd, och på vår stig
Dess skimmer, af min kropp afbrutet, lyste;
Ty hennes strålar stängdes så af mig.

19. Jag vände mig åt sidan; hjertat ryste
Af fruktan, att jag öfvergifven var,
Ty marken för mig blott en skugga hyste.
22. Min Tröst gaf mig på tysta tanken svar:
"Hvi rädes du? — så vänd till mig han säger —
Jag är hos dig; du än, som förr, mig har.
25. Re'n skymmer aftonen den kroppens läger,
I hvilken jag gaf skugga; Napel ser
Dess graf; Brundusium ej mer den äger.
28. Du undre ej, om jag ej skugga ger;
Se himlarne, de strålande och klara,
De skymma ej hvarann; — är detta mer? —
31. Sådane kroppar Skaparn dock lät vara,
Att lida köld och hetta, skicklige;
Men "*hur?*" — det vill Han oss ej uppenbara.
34. En dåre den, som hoppas kunna se,
Hvar vägen löper fram, den evigt fria,
Följd af *ett* väsen i personer *tre*.
37. O stannen nöjde menskors barn! vid "*quia.*"
Om ljuset re'n fanns fullt i jordens dal,
Hvi föddes då väl Sonen af Maria!
40. J fruktlöst sträfva sett de visas tal,
Hvars trängtan kunnat lugnas, om rätt pröfvad,
Men blef dem gifven till ett evigt qval.
43. Jag menar Plato, så i visdom öfvad,
Och mången ann'" — — han böjde pannan ner
Och tystnade med ens och blef hedröfvad.
46. Till bergets fot vi hunno; men jag ser
Dess höjd så brant och obestiglig vara,
Att snälla fötter hulpo der ej mer.

49. Den ödsligaste bergsväg, du vill fara
Emellan Lerci och Turbia, var,
Jemförd med det, en lämplig trappa bara. —
52. "Hvem vet det håll, dit bergets sluttning drar,
— Sad' Mästaren och hörde opp att skrida, —
Att den kan uppgå, som ej vingar har?"
55. Men då hans blickar ned mot jorden glida,
Vid tankens forskning efter tjenlig stig,
Och jag såg upp åt hällens branta sida;
58. Från venster hand en skara syntes mig,
Så tågligt sina ben emot oss röra,
Att de mig tycktes knappast flytta sig.
61. "Se upp! sad' jag till Mästaren; nu böra
Vi kunna hämta råd af denna tropp,
Om du ej uttänkt re'n, hvad du vill göra."
64. Då såg med öppen blick han till mig opp
Och svarte: "de gå smått; kom — låt oss hasta
Mot dem; men styrk nu, käre son, ditt hopp."
67. När tusen steg *vi* gått; *de* ännu rasta
Så långt från oss, som en stenkastare,
Om han är skicklig, kan med handen kasta;
70. Då in bland strandens klippor trängde de
Sig tätt tillsammans i en spänd besinning,
Likt dem som rädas och stå spejande.
73. Vigil nu så: "o j, som dött till vinning,
Utvalda andar! — vid den kronas frid,
Som, hvad jag hoppas, väntar eder tinning,
76. O sägen oss, hvar tager vägen vid,
Åt berget opp? — det måste plåga vålla,
Ju mer man vet, dess mer, att mista tid. —

79. Liksom när lammen utgå ur sin fålla,
Först ett, så två, så tre, ej flocken törs,
Men, rädde blick och nos mot jord de hålla;
82. Allt hvad det första gör, af andra görs,
De trängas på dess rygg, om det vill stanna;
Enfaldigt, fromt, man ej af "*hvarför*" störs:
85. Så såg jag nu de främsta sig bemanna,
Att ur den sälla hjorden mot oss gå
Med ärbar gång, och from och blygsam panna;
88. Men när de se, att ljuset skymmes så
Till höger om mig, — der på marken bredes
En skugga bort till stället, der de stå, —
91. De stanna; deras gång tillbaka ledes,
Och hela hopen, som dem följer, ser
Ej hvarföre; men gör dock sammaledes. —
94. "Fastän ej frågad vill jag lära er:
'Han än bär sådan kropp, som förr j buren,
Och ljuset här af den sig deladt ter;'
97. Förundrens ej: tron Herren i naturen
Gett denne kraft; han eljes icke här
Sökt öfverstiga denna skiljomuren."
100. Så Mästaren; — och andars värda här,
Vägvisande med afvig hand, oss svara:
"Först vänden om; gån se'n fram vägen der." —
103. Och en af dem: "eho du månde vara,
Se på mig, förrn du går; såg under skyn,
Betänk det väl, du mig bland menskors skara?"
106. Jag såg på honom nu med ansträngd syn;
Blond var han, ädel, skön; man Riddar'n kände
I hans gestalt; men ett hans ögonbryn

109. Af svärdshugg klyfts; — jag ödmjukt då bekände:
"Jag såg er aldrig;" men han sade: "se!" —
Och nu sitt stungna bröst han mot mig vände.
112. "Jag Manfred är," sad' han se'n, leende.
Min Mormor var Constanza, Kejsarinna;
Så snart du återvändt, — det vill jag be, —
115. Gå till mitt sköna barn, den ädla qvinna,
Som födt Siciliens, Arragoniens glans;
Kom allt, hvad ryktet ljugit, att försvinna.
118. Då tvenne sår jag fått af mordisk lans,
Jag, gråtande, mig åt den Gode gifvit,
Som är så gerna med sin tröst tillhands.
121. Rysvärda synder hade jag bedrifvit;
Men rymlig famn af Nåd är mot oss vänd;
Den, som flytt dit, har ej förkastad blifvit.
124. Om af Cosenzas herde, som blef sänd
Af Påfven Clemens, att mig så förfölja,
Gud, med *det* anletet, rätt varit känd,
127. Så skulle mina ben ännu sig dölja
Vid Benevents brohufvud, der man lagt
Stenmassor på dem, att dem bättre hölja.
130. Nu badar regn dem; de af stormens makt
Kringkastas, strödde långs åt Verdes stränder,
Dit han ur riket, utan ljus, dem bragt.
133. För presters bann till helvet ingen länder;
Så länge hoppet grönskar minsta grand,
Är hjelpen qvar i evig kärleks händer.
136. Sant är, att den, som dör i kyrkans bann,
Om än han ångrat före lefnadsslutet
Sin synd, skall dväljas här, på denna strand

139. Qvar tretti gånger af den tid, som flutit
Hän under trots; af trogna böner vann
Re'n mången dock afkortning i beslutet.
142. Se nu, hvad fröjd du mig bereda kan,
Om genom dig min goda dotter röner,
Hur du mig sett, och röner detta bann;
145. Ty här vins mycket genom jordens böner.

Fjerde Sången.

Då än för fröjder, och för smärtor än,
Som djupt på *en* vår själskraft intryck göra,
Sig själen helt försänker uti den,
Tycks hon till ingen annan kraft då höra;
Och detta mot *den* villosats består,
Att flera själar inom oss sig röra.
När derföre vår syn, vår hörsel får
Intryck af sak, som mäktigt själen rörer,
Man märker icke till, hur tiden går;
Ty annan är den kraft, som ser och hörer,
Och annan den, som *hela* själen har;
Den förra fri, den andra bojor förer.
Jag erfor det; ty då vid anden qvar
Min blick, mitt öra dröjde ideligen,
Var solen, — och jag blef det icke var, —

16. Väl femti grader uppå himlen stigen,
När dit vi kommo, hvarest andarne
Med *en* röst ropa till oss: ”der går stigen.”
19. En större öppning får man ofta se,
När drufvan mörknar, stängd af bonde blifva
Med blott en risbunt från törnbuskarne,
22. Än denna klippstig, dit vi oss begifva
Nu ensamma, — då skaran från oss skred, —
Jag och min ledare, att uppåt klifva.
25. Man går vid Leo opp, vid Noli ned;
Till Bismantovas spets man upp sig svingar
På fötter; men här tarfvas vingar med;
28. Jag menar nu, den stora trängtans vingar,
Hvarpå jag bärs mitt sökta mål emot
Bak ledar'n, som ger hopp och ljus mig bringar.
31. Vi trängde upp bland brutna klippors hot,
På ömse håll mot våra skuldror spända,
Och jorden under kräfde hand och fot.
34. När, till den öfre rand af passet lända,
Vi stodo på en sluttning, fri och slät,
Jag sade: ”Mästare, hvart nu oss vända?”
37. Och han till mig: ”tag nedåt ej ett fjät!
Blott uppför berget följ mig, tills du hinner
Der någon rådig, som kan säga det.”
40. Det bergets spets all synkraft öfvervinner,
Och brant dess sida är, ja nära så
Som Pyramidens, du i öcknen finner.
43. Jag var uttröttad och begynte då:
”O hulde fader! vänd dig om och bida,
Jag kan ej följa, — må en stund du stå!”

46. "Friskt mod! — han sade, — tröttna ej att strida,
Tills du, strax öfver dig, det klippsprång når,
Som omger berget der från hvarje sida."
49. Så af hans ord uppfriskadt mod jag får,
Att ingen trötthet mer jag låter råda,
Till dess min fot på bergets gördel står.
52. Der satte vi oss ned till hvila båda,
Mot Öster vände, mot vår uppgångs rand;
Det hugnar vandrarn, att tillbaka skåda.
55. Först sänktes blicken till den låga strand,
Se'n höjdes den mot sol'n, som sköt mot jorden,
Till venster om oss, sina pilars brand.
58. Väl märkte Skalden mig förvånad vorden,
Att solens vagn se på sin ljusa led
Framrulla så emellan oss och Norden. —
61. Och han: "Om Tvillingarne voro med
Den stora spegel Gud behagt dana,
Att sända så sitt ljus än upp än ned,
64. Du skulle Zodiakens svängning spana
I högre glans och närmre björnarne,
Om ej den ginge ur sin gamla bana.
67. Vill du begripa, huru det kan ske:
Vänd inåt tanken; tänk dig Zion skåda
Vid detta berg på jorden stående
70. Så, att de samma Horisont ha båda
Och skilda Hemisferer; — vägen då,
Den Phaëton befarit till sin våda,
73. Ju måste om det der till höger gå,
När den, min son, till venster går om detta;
Om klart du kan, hvad nu jag sagt, förstå." —

76. "O Skald, jag sade, du med skäl, så lätta,
Mig vägledt, att ej mitt förstånd än var
Så klart från irrväg infördt på den rätta.
79. Den höga banans medelkrets, (som har
I någon konst namn af Æqvator vunnit,
Och ständigt mellan sol och is står qvar,)
82. Är härifrån, hvad af ditt ord jag funnit,
Så skild mot nord som den för Juden, då
Han än från Zion såg, i söder brunnit.
85. Men säg mig Du, hur långt ha vi att gå?
Ty bergets höjd jag ännu fåfängt spanat;
Det högre når, än mina ögon nå." —
88. Och han till mig: "så detta berg är danadt,
Att vid dess fot är stigen tung och svår;
Ju högre upp, dess mer blir det ock banadt.
91. Först när du ljufligt finner hvarje spår,
Blir det så lätt för dig att uppåt fara,
Som färd på båt, när den med strömmen går;
94. Då skall vid denna vägens slut du vara;
Der väntar hvila efter mödans strid;
Det vet jag visst, och mer jag ej vill svara." —
97. Och, när han detta sagt, ljöd tätt bredvid
En stämma: "det behöfdes, att du stärkte
Dig kanske först och sute här i frid."
100. Vi vände oss, så snart vi ljudet märkte.
Till venster låg ett stenblock oss helt när,
Som först ej jag, ej heller han bemärkte;
103. Dit drogo vi oss; funno flera der,
Som bakom stenens skydd i skuggan dröjde
Och vräkte sig, som orklöst folk det plär.

Hos en af dem jag mycken tröghet röjde;
Han satt och armarne om knäna slog,
Och ansigtet ned mellan dessa böjde.
"O Mästare, jag sade, om man tog
Den der, som tycks den trögaste bland tröga,
För lättjans broder, vore det med fog."
Då höjde långsamt han mot oss sitt öga,
Med pannan bakåt böjd och sade torrt:
"Nå! stig du på, som tröttats än så föga." —
Då såg jag, hvem han var, och fast jag kort
Än andades, af trötthet öfvervunnen,
Grep jag mig an och gick till honom bort.
Han knappt sitt hufvud lyfte, af mig hunnen,
Och sade: "har du sett, hur solen ger
Oss här sitt ljus, till venster om oss funnen?" —
Hans korta ord, hans orklösa manér
Ett löje strax på mina läppar breder;
Se'n sade jag: "Belacqua, jag ej mer
Beklagar dig. Säg, hvi du satt dig neder
Så makligt? Väntar du på ledaren?
Kanske du än har qvar de gamla seder?"
Och han: "hvad hjelper mig att gå, min vän!
Jag hindras dock från att till qvalen lända
Utaf Guds Engel, af portvaktaren.
Så ofta måste himlen kring mig vända
Här ute först, som i mitt lif den svängt,
För det jag ångrat först vid lifvets ända,
Så framt jag hjelps ej af den bön, som trängt
Från en *benådads* bröst till himla-landen;
För andra böner är Guds öra stängdt." —

136. Men nu steg Skalden uppför klippe–randen,
Och sade: "kom, se! redan solens klot
Har middagskretsen rört, och ned till stranden
139. Betäcks Marocco re'n af nattens fot."

Femte Sången.

1. Jag redan gått från dessa skuggors hopar
Och följde spåren af min ledare,
När bak oss, pekande på mig, en ropar:
4. "Se! hur till venster om den nederste
Ej något ljus från solen synes gjutit,
Och hur han för sig som en lefvande!
7. Jag ditåt såg, hvarfrån det ordet flutit,
Och fann dem, undrande, betrakta då
Blott mig, blott mig och ljuset, som var brutit. —
10. "Hvi skall din själ sig jämt inveckla så,
— Sad' Mästaren, — och du din väg försumma?
Hvad rör det dig, hvad helst de hviska må?
13. Låt fritt dem tala, låt dem fritt bli stumma!
Kom, — följ, — och lik det fasta tornet var,
Hvars spets ej vacklar, fastän stormar brumma.
16. Den menskan fjermas från det mål, hon har,
Hos hvilken tankar komma, tankar fara;
Den ena jämt den andras kraft förtar."

Hvad annat än *"jag kommer"* var att svara!
Jag sade't med den färg, som aldrig lärs
Och ofta kan ett fels försoning vara.

Då kom der folk strax framför oss på tvärs
Åt bergets sluttande, mer jemna yta,
Som söngo *"Miserere"* vers för vers.

När det förmärks, att inga strålar bryta
Sig genom mig, hvars kropp dem hindrar så,
De i ett häpet O! sin sång förbyta.

Ur hopen sprungo, som gesandter, två
Mot oss och sade: "om ert tillstånd gifven
Oss sannt besked, o! låt oss er förstå."

Nu Mästaren: "helt tryggt er bort begifven,
Och dennes kropp, som sanningsenligt är
Blott kött och ben, för dem, er sändt, beskrifven.

Om de, att se hans skugga, dröja der,
Som jag förmodar, ha de svar på fråga;
De hedre honom; han kan bli dem kär."

Ej såg jag än, se'n solen släckt sin låga,
Itända dunster ila fram så snällt,
Augusti-qvällen, öfver himlens båga,

Som dessa uppåt berget farten ställt
Och återvändt, förenta med de andra,
Likt en sqvadron, när det en ilmarsch gällt.

Och Skalden sade: "för att med hvarandra
Dig bedja, skyndar hit en talrik tropp;
Men hör dem, gående, — glöm ej att vandra."

"O själ! som går till fröjd åt berget opp
Med samma lemmar, som dig födseln gifvit, —
De ropade, — o hejda nu ditt lopp!

49. Du kanske någon såg af oss i lifvet,
Om hvilken du kan verlden kunskap ge;
O dröj, tills dig vårt öde kunnigt blifvit!
52. Med våld vi alla blefvo dödade;
Vi syndade intill vår lefnads ände;
Då nådens ljus vårt öga öppnade,
55. Att ångrande, förlåtande vi vände
Oss till vår Gud, som mins vår synd ej mer
Och trängtan efter sig inom oss tände." —
58. Och jag: "ej någon känd bland er jag ser;
Men om I, lyckligt födde andar, sägen
Er önskan, gör jag hvad jag kan för er,
61. Vid denna frid, som jag, i mödan trägen,
Går sökande med trängtande begär
Från verld till verld, hvart denne visar vägen."
64. Och en bland dem: "ej nödigt, att du svär,
Vi tro ditt ord, att du oss godt skall göra,
Der vanmakt ej din viljas hinder är.
67. Hvarför ock jag, då du mig täckes höra,
Ber dig, att du, om nånsin dina spår
Till Mark Ankonas sköna nejder föra,
70. Är huld mot mig och med din bön förmår
I Fano det, att der för mig man beder,
Att jag må renas från min synd, så svår.
73. Der var jag från; men blodet, som flöt neder
Ur djupa sår, tills ej mitt lif fanns qvar,
Gjöts dock, Antenorider! ut af eder;
76. Bland er jag trodde, att jag säkrast var. —
Det han från Este var, som så förfarit;
Mer än tillbörligt hat till mig han bar;

Men, om jag flyktande mot Mira farit,
När de i Oriak mig hunno opp,
Jag ännu der, hvarest man andas, varit.
Af dy och vass i träsket, dit jag lopp,
Förhindrad, föll jag; snart jag der såg rinna
Kring mig en sjö af blodet ur min kropp. —
En annan sad': "skall bergets höjd du hinna
Och uppnå målet för din själs begär,
Hjelp mig af kärlek, att mitt mål ock vinna.
Jag Guidos son från Montefeltro är;
Om ej Johanna glömt mig bort i nöden,
Jag ginge ej med lutad panna här." —
Och jag till honom: "säg, hvad våld, hvad öden
Dig förde bort så långt från Campaldin,
Att ingen vet den graf, du fann i döden." —
"O! — sad' han, — nedom landet Casentin
Går Archiano, hvilkens källa rinner
Upp ofvan klostret ur sin Apennin.
Dit, der den floden till sitt namn försvinner,
På flykten, i hvars spår mitt blod förrann,
Med genomstungen hals jag ändtlig hinner.
Der miste jag mitt tal; min syn försvann;
Och i Marias namn jag uppgaf anden;
Jag föll, och der mitt kött sig ensamt fann.
Sannt är, och säg det, när du når de landen:
Guds Engel tog mig; helvets bud skrek till:
'Hvi, himlasände! togs mig den ur handen?
Din fångst af dennes själ må vara gill
Blott för en liten tårs skull; men jag tager
Det andra, gör dermed se'n hvad jag vill.' —

109. Väl vet du, hur sig imma sammandrager
I luftens tjäll och blir till vatten der,
Så snart den hinner luftens kalla lager.
112. När nu till vilja, som blott ondt begär,
Förståndet kommer, rök och storm han väcker
Blott med den kraft, som hans natur beskär.
115. Derpå han dalen, när sig dagen släcker,
Från Pratomagno intill bergens gräns
Med moln, som hölja himlens hvalf, betäcker
118. Så, att den digra luft till vatten vänds;
Då störtar regn; till strida strömmar blifver
Hvad jord ej mottar, se'n hon mättad känns:
121. Nu, som det anstår stora floder, gifver
Det sig ej ro; mot Kunglig flod sitt lopp
Det styrde raskt med omotståndlig ifver.
124. Sväld Archiano vrok i Arnos lopp
Min frusna kropp, invid sin mynning funnen,
Och löste på mitt bröst det korset opp,
127. Som jag der gjort, af plågan öfvervunnen;
Den vrok på djup och strand mig, och begrof
Mig se'n i svepdrägt, af dess byten spunnen." —
130. Den tredje anden nu sin stämma hof:
"O! när du åter är i verlden inne,
Och hvilat ut, hvad då dig görs behof,
133. Haf då ock mig, jag Pia är, i minne!
Mitt lif Siena gaf, Maremma tog.
Han, som mig fästat så med ring som sinne,
136. Som var min make, vet ock, hur jag dog."

Sjette Sången.

1. Som, då man skiljs åt efter Zaraspelet,
Den, som förlorat, qvar, bedröfvad, står
Och kastar om igen, att finna felet;
4. Men med *den andre* hela hopen går:
En frammantill, en bak hans mantel rörer,
Och en från sidan till en ynnest trår:
7. Han stannar ej; nu den, så den, han hörer;
Den, som han räcker hand, trängs icke mer;
Han så sig lös ur bråkig trängsel görer:
10. Så jag mig bland den täta hop beter;
Än hit, än dit bland dem min blick jag vänder
Och reder mig med löften, som jag ger.
13. Jag Aretinar'n såg, den Ghinos händer,
De vilda, dråpo; såg ock Ciacco! dig,
Som drunknat, jagande vid Arnos stränder;
16. Med sträckta armar bad Novello mig;
Så ock Pisanen, som anledning gifvit
Åt from Marzucco, stark att visa sig.

Jag grefve Orse såg, hvars själ har blifvit
Af hat och afund fri från kroppen gjord,
Ej, som han sad', för brott, som han bedrifvit:
Jag menar Broccia: må, än qvar på jord,
Snart Brabants-Damen ned i ånger falla,
Att hon ej må bli sänd till sämre hjord!
Då jag var fri från dessa skuggor alla,
Som, att påskyndad få sin helgelse,
Mig bådo andra be för dem bönfalla,
"O du, mitt ljus! Du, — så jag började, —
Tycks någorstädes det, som afgjordt sätta,
Att bönen Gudars dom ej ändrade:
Och detta folket beder blott om detta.
Är fåfängt då det hoppet, som det har?
Är ej mitt sätt att fatta dig det rätta?"
Han svarade: "min skrift derom är klar,
Och deras hopp dem icke vilseleder,
Om man i sund betraktning saken tar!
Ty lagens topp till dal ej sänkes neder,
Om kärlek i ett nu tillfyllestgör
För den, som här ett hemvist sig bereder.
Då, när jag påstod det, ej tillgift för
En synd vanns genom bön; ty bönen vinner
Först då sitt mål, när man i Gud den gör.
Dock i det djupet du ej reda finner
Förutan henne, som det ljus dig bär,
Som mellan sanning och förnuftet brinner.
Förstår du mig? — Beatrix menas här.
Du skall på bergets spets, när der vi rasta,
Se henne leende och lycklig der." —

49. Och jag: "O Mästare, låt nu oss hasta!
Nu tröttnar jag ej mer, som förr, att gå;
Märk, hur re'n berget börjar skugga kasta." —
52. "Vi skola skynda opp, hvad vi förmå,
I dag, — han svarade, — men du skall finna
Det annorlunda, än du tror, ändå.
55. Ty hon, hvars strålar småningom försvinna
Och re'n, bortskymda, brytas ej af dig,
Skall återvända, förr'n ditupp vi hinna.
58. Men se en ande, som der lägrat sig
Så för sig sjelf; han blott på oss tycks akta;
Han visar säkert oss den närmsta stig." —
61. "O! du Lombarder-själ, hur hvälfves sakta
Din blick omkring; hur hög och allvarsam,
Och hånligt stolt du tyckes oss betrakta!"
64. Ej något ord till svar kom till oss fram.
Han lät oss gå: och såg blott på oss neder,
Ett Lejon lik, som hvilar på sin ram.
67. Då går Virgilius fram och honom beder
Oss visa vägen upp till bergets rand;
Ej med ett ord han oss den saken reder;
70. Men frågar om vårt lif och om vårt land.
"Mantua" — — så Virgil; men ordet flutit
Knappt ut, förr'n skuggan löste tungans band
73. Och steg från stället upp, der förr han sutit
Och sade: "Mantuan! jag är Sordell;
Din landsman;" — och i famn hvarann' de slutit.
76. Förtryckta Walland! smärtornas hotell,
Skepp utan styrman, hvilket stormar jaga,
Ej länders herrskarinna, men bordell!

79. Den ädla skuggan du förmått behaga
Dock så, att första hemlandstonen gaf
Ett starkt begär, att varmt mig emottaga;
82. Och dock inom dig stannar krig ej af;
Bland dina lefvande jämt hatet brinner,
Om än omslutne af *en* mur, *en* graf.
85. Sök, arma, kring din strand, så långt du hinner,
Se in uti ditt sköte se'n igen,
Och fridens glädje ingenstäds du finner.
88. Hvad båtar tömmen väl, om ordnad än
Af Justinian, då sadelen är ledig?
Din skam ju vore mindre utan den.
91. O folk, som borde dock så ödmjukt te dig
Och lemna Cesar lugnt i sadel'n qvar,
Förstode du, hvad Gud har talat med dig!
94. Se, hur illparigt detta djur sig har,
När ej med sporrens tukt du det vet rätta,
Så snart din hand fast i dess tygel tar
97. O Tyske Albert! du, som lemnar detta,
Då det förvildats, åt sitt öfvermod;
Du varit pligtig dig i sadeln sätta.
100. Från stjernorne nedfalle på ditt blod
Ett rättvist straff, så klart till varning gifvet,
Att den dig följer rädes och blir god!
103. Hvi har din Far, hvi du det så bedrifvit,
Af lust till länder bortom Alperne,
Att Rikets trädgård så förhärjad blifvit?
106. Liknöjde man! — kom, se! Montecherne,
Monalder, Filipescher, Capuletter,
Af sorgen slagne eller hotade.

109. Kom, grymme, kom! — se! hvilka oförrätter
De dina lida; — (komme hjelp från dig!)
Se Santafior, hur tryggt bo der dess ätter!
112. Kom, se ditt Roma, som beklagar sig;
En ensam Enka, dag och natt hon gråter:
'Ack! hvi min Cesar blef du ej hos mig?'
115. Kom, se, hur folket älskar och förlåter;
Och kom, om du ej röres af vårt ve,
Att höra, skamhöljd, hur ditt rykte låter.
118. O! törs jag fråga, Högste Hjelpare!
Dig, som för menskan led på korset döden;
Vill Din rättvisa blick ej till oss se?
121. Beredes kanske någon hjelp i nöden
Åt oss i djupet af Ditt råd, dit ner
En blick ej trängt, att speja sina öden?
124. Ty Walland sina städer fylda ser
Utaf Tyranner, och hvar bonde, bara
Han får parti, blir en Marcellus mer. —
127. Vid detta kan du, o mitt Florens! vara,
(Ty dig rör ej mitt utfall,) väl tillfreds;
Tack vare folket, som så klokt förfara.
130. Rättvisan är i mångas bröst tillreds,
Fast de från bågen låta sent den jaga;
Men *ditt* folk bär den på sin tungas spets.
133. Från embeten sig många undandraga;
Men *ditt* folk står ej der betänksamt still;
Det ropar färdigt; "jag vill bördan draga."
136. Så gläd dig då; ty du har skäl dertill;
Ty du är rik; har visdomen och friden;
Om jag sagt sannt, — — det följden yppa vill!

139. Athen och Lacedemon förr i tiden
Gett lagar ut, som man då goda fann;
Men deras lagklokhet var långt ej skriden
142. Mot din, som tar en väf af lagar an
Så fin och fyndig, att November månad
Godt slitit ut allt, hvad October spann.
145. Hur ofta har du, — tänk och blif förvånad! —
Bytt embeten och mynt och bruk och lag?
När led du väl, att någon sak blef grånad?
148. Och ser du detta i sin sanna dag,
Skall du dig synas lik en sjuk, som qvider
Och finner på sitt bolster ej behag,
151. Men, för att lindra smärtan, jämt sig vrider.

Sjunde Sången.

1. När de en glad och vänlig helsning hade
Förnyat tre och fyra gånger re'n,
Sordell med lugn "hvem ären j?" oss sade. —
4. "Förr'n någon själ hann hit, att göras ren
Och gå till Gud, se'n den var renad vorden,
Octavian begrafvit mina ben:
7. Jag är Virgil: för ingen synd på jorden
Jag miste himlen: ack! men tron mig brast."
Till svar min ledare gaf dessa orden. —
10. Lik den, som vet vid första ögonkast
På något nytt, som i förvåning bringar,
Förundrad ej, hvad han skall tro i hast,
13. Stod nu Sordell: se'n vördnad honom tvingar,
Med nedsänkt blick att ödmjukt närma sig,
Och nu kring Mästarns knän sin arm han slingar. —
16. "O Latiums ära! — sade han, — af dig
Fick först vårt språk den makt, det äger, färdig:
O! evig glans för stället, som födt mig:

19. Säg! — hvad förtjenst, hvad nåd lät mig här se dig?
Kom du från helvet? — säg mig kretsen då?
Om jag att höra dina ord är värdig." —
22. "Jag alla kretsar har måst genomgå
I smärtans land, — sad' han, — förrn hit jag lände;
En kraft från himlen rört och ledt mig så.
25. Mig ej mitt "*göra,*" men mitt "*låta*" vände
Bort från *den* Höga Sol'n, din själs begär,
Hvars ljufva strålar alltför sent jag kände.
28. En ort dernere ej för marter är,
Men endast höljd i mörker, och de qvaldes
Veklagan blir ej skrik, blott suckan der.
31. Der bland de små oskyldiga jag dvaldes,
Af dödens tänder bitne, förr än de
Till de från synden återlöste taldes.
34. Jag är bland dem, som hel'ga dygder tre
Ej iklädt sig, men vetat dock att ära
De andra alla med sitt lefverne.
37. Men, om du vet och kan, må du oss lära,
På hvilken väg man bäst och snarast når
Den ort, der menskoandar blifva skära." —
40. Han sad': "ej gräns är för oss satt, jag får
Gå här omkring och uppåt, som mig täckes;
Så långt jag kan, jag leder dina spår.
43. Men se re'n sjunker dagen, snart den släckes;
Om natten kan man ej uppstiga här;
Af den nu tanken på herberge väckes.
46. Till höger äro andar, borta der;
Om dig behagar, jag dithän dig leder;
Ej utan nöje deras sällskap är." —

49. ”Kan man ej, — svarades, — när sol gått neder,
Gå uppför berget? — hindrar någon så?
Tar natten styrkan bort från vandrarns leder?” —
52. Sordell med fingret skref på jorden då
Och sade: ”se! när släckt är dagens låga,
Du öfver detta strek ej mäktar gå;
55. Och annat hindrar ej, att uppför tåga
Åt berget, än det mörker, natten har,
Som sveper viljan in i oförmåga.
58. Väl det medgifver, att du nedåt far;
Att gå på platsen kring du fritt ock äger,
Då horisont har dagen fängslad qvar.” —
61. Min Herre då, liksom förundrad, säger:
”Må du dithän oss föra, der du sagt,
Att man med nöje kan slå ner sitt läger.” —
64. Rätt många steg vi ej tillryggalagt,
När jag såg dalar der i bergets sida
Framskymta, som hos oss i bergig trakt. —
67. ”Dit, — sade skuggan, — låtom nu oss skrida,
Der klippan så sitt sköte öppnat har;
Der skola vi den nya dagen bida.”
70. Emellan brant och plan en gångstig var,
Som slingrigt upp till klippans öppning sträcktes,
Der knappt en hälft af klippsprånget var qvar.
73. Allt skimmer, — som af guld och silfver väcktes,
Af Indiens blå, af Ebenholtsens glans
Och af smaragd, frisk som den stund den bräcktes,
76. Af denna dalens gräs och blommor fanns
Besegradt; så dess sköna färgprakt brinner;
Det mindre så af större öfvervanns.

79. Ej var naturen der blott Målarinna,
Men tusen dofter, ljufligt blandade
I obekant förening, ock oss hinna.
82. "*Hel dig o Drottning*" söngo andarne,
Der de bland dalens blommor satt sig neder;
Man utanföre kunde ej dem se.
85. "Förrn solen släckt sitt sista bloss för eder,
Åstunden ej, att jag ledsagar er
Till dem;" — begynner han, som der oss leder; —
88. "Från denna höjd man detta sällskap ser
Till sätt och uppsyn bättre der i runden,
Än om vi gå till dem i dalen ner.
91. *Den der*, som sitter högst och tycks i grunden
Vårdslösat allt, hvad helst han göra bordt,
Och som, då andra sjunga, täpper munden,
94. Var *Kejsar Rudolf*, som väl kunnat gjort
Italiens dödssår läkt, men lät det blöda
Så, att ej någon läker det så fort.
79. *Den andre*, som tycks tröst på honom öda
Och styrt det land, der Moldau rinner opp,
Att se'n med Elbe ned till hafvet flöda,
100. Het *Ottokar;* gaf, lindad, bättre hopp,
Än Wenzel, hans skägghöljde son, som göder
I lättja blott och yppighet sin kropp.
103. *Den lilla näsan*, som i rådslag glöder
Med *honom*, hvilkens anlet' är så mildt,
Till skymf för liljorna på flykt förblöder;
106. Märk *honom*, hur han slår sitt bröst så vildt.
Den andre se! som, medan suckar foro
Jämt ur hans barm, sin hand från kind ej skiljt;

De Far och Måg till Frankriks Offärd voro:
På hans smutsdigra syndlif tänka de;
De derför kastas så i smärtans oro. —
Den, som groflemmad stämmer tonerne
Med *den*, som näsan har så manlig, samman,
Med alla dygder sig omgjordade;
Om *ynglingen*, der bak hans rygg, till gamman
För folket kronan efter honom fått,
Ur kärl i kärl gått ock den dygdeflamman;
Den till hans andra arfvingar ej gått.
Fredrik och Jakob hafva ärft hans spira;
Det bästa arfvet blef ej deras lott.
Helt sällan ser man mensklig fromhet spira
Ur stam i gren; så vill ock Han, hvars val
Blott dem, som derom be, vill dermed sira.
Den der örnnäsan rör ock detta tal
Så väl som *Pier*, som så med honom qväder,
Och som beredt Provence och Pulien qval.
Så mycket sämre de, än sina fäder,
Som, mer än Margarethe och Beatrice,
Constanza ännu af *sin* man sig gläder.
Sen Englands *Henrik*, som på enkelt vis
Har left, och för sig sjelf dithän sig dragit,
Glad, att hans söner vunnit högre pris.
Den, som en lägre plats bland desssa tagit
Och blickar upp, Markisen Wilhelm är,
För hvars skull Alessandria har slagit
Hans land de sår, som ännu blöda der.

Åttonde Sången.

1. Den stund var inne re'n, då seglarn känner,
Hur hemmets tanke vekt hans hjerta gör
Den dag han sagt farväl åt dyra vänner;
4. Och då ett kärleksve den pilgrim rör,
Som får från fjerran aftonklockan höra,
Hvars klagan tycks begråta dag, som dör;
7. När, lyssnande, jag kände tomt mitt öra,
Men såg en själ stå fram bland andars tropp
Och, vinkande, till andakt tanken föra.
10. Hon lyfte båda sina händer opp:
Mot Österns rand hon fäste ögats ringar,
Som om hon sagt till Gud: ”dit står mitt hopp.” —
13. ”*Förrn ljuset släckes*” ur dess mun nu klingar
Med ton, så from, så andaktsfyld, så ren,
Att ur mig sjelf min själ lyfts på dess vingar.

16. Och fromt hängifvet af de andra se'n,
Som stämde in, till Hymnens slut hon följes;
Mot himlen upp såg trängtande hvar en.
19. Skärp nu din blick, o läsare, här döljes
En sannings djup; så fin dock slöjan är,
Så genomskinlig, att blott lätt den höljes.
22. Jag såg på denna ädla ande-här,
Som stod med lyftad blick, som om den tänkte
På någon väntad, blek och ödmjuk der;
25. Och se! från höjden gingo ut och sänkte
Sig tvenne Englar ned med tvenne svärd,
Som slöa, utan spets, likt flammor blänkte.
28. Grön, som ett nyfödt blad, en vårblicks gärd,
Är parets drägt; af vingar, som det äger,
Den viftas, fladdrande på luftig färd.
31. En öfver oss på sänkta vingar väger,
På randen midt emot den andra står,
Och mellan dem ha andarne sitt läger.
34. Väl såg jag hufvuden med blonda hår,
Men deras anleten min syn förblända;
I ett "*förmycket*" hvarje kraft förgår. —
37. "De komma, från Marias sköte sända,
Sad' oss Sordell, — på vakt att ställa sig
Mot listig orm, som hit rätt snart skall lända."
40. Men jag, som icke visste, på hvad stig,
Såg kring mig, darrande i alla leder,
Och smög intill den vän, som värnat mig.
43. Sordell nu åter: "låtom oss gå neder
Och tala med de stora skuggorne;
Det skall behaga dem, att få se eder." —

46. Jag nedsteg några steg, jag tror, blott tre
Och kom dit ner, såg *en* blott mig beskåda,
Som om han tyckte sig en välkänd se.
49. Re'n var den tid, då mörkret börjat råda,
Men dock ej så, att ju det, som vår blick
Först icke såg, blef skönjbart för oss båda.
52. Han gick mot mig och jag mot honom gick:
"*Nin!*" — ädle Domare! — oändeligen
Jag gläds, att du är här, ej värre fick!" —
55. Ej vänlig helsning finns, af oss förtigen.
Se'n han: "när kom du öfver fjerran våg
Till bergets fot; säg, när blef den bestigen?"
58. Och jag: "i dag från qvalens hem jag såg
Mig bittid' här, är än i första lifvet,
Fast jag det andra hunnit på mitt tåg."
61. Och, när man hört det svaret, som jag gifvit,
Drog sig Sordell med honom undan brådt,
Likt folk, som satte i förundran blifvit.
64. En till Virgil, den andra skyndsamt gått
Mot en, der sittande, och ropat på den:
"Kom, Konrad! se, hvad af Guds nåd vi fått!"
67. Se'n vänd till mig: "jag ber dig vid den nåden
Du särskildt fått af *Den*, som döljer så
Sitt första "*hvi?*" att aldrig hittas tråden;
70. När öfver djupen du din strand skall nå,
Säg min Johanna, att för mig hon fäller
En bön, der oskuld slipper ohörd gå.
73. Jag icke mer i modrens kärlek gäller,
Se'n bort hon enkans hvita sorgdok lagt,
Det snart hon ville ej ha bortlagt heller.

Lätt finner du, ger du på *henne* akt,
Hur snart en qvinnas kärlekseld förbrunnit,
Då syn och känsel nya glöd ej bragt.
Ej *Majlands orm*, när hennes lif förrunnit,
Skall sådan grafvård hennes minne ge,
Som af *Galluras tupp* hon skulle vunnit."
"Så talte han och i hans anlete
En pregel stod utaf den rätta ifver,
Som, måttad, i hans hjerta lågade.
Min trängtans blick på himlen fästad blifver
Der, hvarest stjernor sakta mest sitt lopp,
Som hjul, ju närmre det sin axel drifver.
Och ledar'n nu: "son! hvi ser du ditopp?" —
"Jag ser på de *tre* stjernor; af *dem* bara,
Sad' jag, fylls hela pol'n af flamma opp."
Och han till mig: "de fyra stjernor klara,
Du såg i morse, gått i hafvets våg:
På deras plats du ser nu dessa vara."
Så sagdt: Sordell, som häpen till oss såg,
Bröt ut: "se der vår fiende" — och sträckte
Sitt finger ut, att visa, hvar han låg,
Och från den sidan, der ej värn betäckte
Dalöppningen, smög ormen, liknande
Den, som så bitter spis åt Eva räckte.
Bland gräs och blommor kom han slingrande
Och hufvu't då och då mot ryggen böjde
Att slicka sig, lik djur sig putsande.
Jag kan ej säga, ty jag det ej röjde,
Hur himlasände Örnarne sig rört;
Visst är det dock, att de ej länge dröjde.

106. De gröna vingars slag knappt ormen hört
Förr, än han flytt; och Englars par, det blida,
På jemnsnabb luftfärd till sin vakt blef fördt.
109. Den skuggan, som sig trängt till Domarns sida
Vid dennes rop, och, medan allt förlopp,
Ej lät en stund sitt öga från mig glida,
112. Begynte: "lampan, som dig för dit opp,
Så mycket vax uti din vilja finne,
Som nödigt är, att nå till målets topp! —
115. Om någon verklig nyhet du i minne
Från Valdimagra och dess omnejd har,
Säg den till mig, som förr var stor derinne.
118. Jag Konrad Malaspina kallad var,
Den gamle ej; hans ättling, till de mina
Jag varmt en kärlek, som här renas, bar.
121. "O! — sade jag, — jag land, som voro dina,
Ej såg; men hvar bor i Europa en,
Som icke känner ätten Malaspina?
124. Det namn, som bredt kring edert hus sitt sken,
Har om dess Herrar och dess land en lära,
Som gör det kändt, fast man ej såg det re'n;
127. Och, vid min resas mål jag kan dig svära,
Att ej din slägt svek än på minsta sätt
Frikostighets och vapens Riddarära.
130. Uppfostran och natur höjt så din ätt,
Att den, om onda hufvu't vilseleder
Än hela verlden, går sin väg dock rätt."
133. Och han: "gå nu; förr'n solen sänkt sig neder
Sju gånger på den bädd, för hvila gjord,
Kring hvilken Vädurn fyra fötter breder!

136. Skall denna tanke, nu så vänligt sperd,
Midt i Ditt hufvud stå, fastnaglad vorden
Med bättre naglar, än med andras ord,
139. Om ej rättvisans gång blir stängd på jorden.

Nionde Sången.

Re'n hof nu Tithons frilla, som ur banden
Af vännens ljufva armar gått, sin glans,
Hvitt skimrande vid Östra himlaranden:
Kring pannan lyste diamanters krans,
Hvari det kalla djurets form man röjde,
Som dödligt sårar menskor med sin svans:
Och natten af de steg, hvarmed hon höjde
Sig, der vi voro, tagit ut de två
Och till det tredje re'n sin vinge böjde,
När jag, som bar på Adams arf också,
På gräset, der jag med de andra sitter,
Sönk sömnbetagen, att en hvila få. —
Den stund, då dag skall gry, och svalans qvitter
Sin gamla sorgsna klagan återtar,
Som mindes hon sin första sorg, så bitter;
Och då vår själ, flydd ur sin kropps förvar,
När ingen sorg mer hennes frihet tvingar,
Profetisk nästan, till sin synverld far,

19. Ser jag i drömmen, hur i luften svingar
En örn, guldfjädrad, som i saktad flygt,
Att ned sig sänka, vog på öppna vingar;
22. Den var, der Ganymedes — så jag tyckt —
De sina lemnat, att mot höjden jaga,
Då han till Gudars högsta Råd blef ryckt.
25. Jag tänkte vid mig sjelf: plär denne draga
Omkring, att söka byte, endast här?
Försmår den annorstäds sitt rof att taga? —
28. Se'n kretsade dess flygt mer hastigt der,
Tills den slog ned, snabbt som en blixt blott hunne,
Och ryckte mig så upp till eldens sfer.
31. Der tycktes mig, att vi nu båda brunne,
Och så jag brändes af den drömda brand,
Att ingen undre, om min sömn försvunne.
34. Som förr Achill flög upp ur sömnens band
Och sände kring sin blick, af häpnad slagen,
Då han befann sig på en okänd strand,
37. (När, sofvande, han blef af modren tagen
Och i dess armar bort till Skyros bragt,
Der han af Greken blef ur tvånget dragen:)
40. Så flög jag häpen upp, när sömnens vakt
Mitt öga lemnat, och mig dödsblek kände,
Lik den, som isats utaf fasans makt.
43. Men bredvid mig fanns den, som tröst mig sände;
Mer än två timmar högt re'n solen stod,
Och bort mot stranden jag mitt öga vände.
46. Då sade Mästarn: "isne ej ditt blod!
Var viss, att sömnen på god ort dig lemnat;
Hopkrymp nu ej, men vidga kraft och mod!

49. Du hunnit Skärselden, dit vi oss ämnat;
Se klippan, som sin mur omkring den slår!
Du ser ock ingången, der klippan remnat.
52. För än Aurora, som för dagen går,
Och då din själ låg än i slummer domnad
På blommors bädd, som prydd i dalen står,
55. En qvinna kom, 'jag denne, som är somnad,
Vill taga, sad' hon, — jag Lucia är:
Hans väg, bevingad, skall bli snart fullkomnad.'
58. Sordell blef med de andra själar der:
Hon tog dig, och, då dagens fackla brunnit,
Hon uppåt for och lade ned dig här.
61. Jag följde med; dess sköna ögon hunnit
Knappt visa mig, hvar öppna vägen gick,
Förr'n hon och drömmen på en gång försvunnit."
64. Lik den, som visshet i sitt tvifvel fick
Och bytte fruktans ångst i tröst, som glädde,
Då sanningen stod afhöljd för hans blick,
67. Förändras jag; när mig, ej mer den rädde,
Virgilius såg, han uppför gick, och jag
Den branta bergväg i hans spår beträdde.
70. Väl ser du, läsare, att här vid lag
Mitt ämne tornar sig; får derför fela,
Du undre ej, mer konstrikt underlag.
73. Vi nalkades och der vi i den stela
Bergväggen först en remna fingo se,
De remnor lik, som murar sönderdela,
76. Såg jag en port, dit man på trappsteg tre
Gick upp, och dem olika färgor måla;
Der öfverst satt en portvakt, tigande.

79. När jag mitt öga höjde, såg jag stråla
Ifrån hans anlete en glans, så klar,
Att ej min syn förmådde skenet tåla;
82. Uti sin hand ett blottadt svärd han bar,
Som kastade emot oss strålars glitter;
Jag ville se det; men det fåfängt var.
85. "Säg strax, hvad viljen J? — så, der han sitter,
Han ropar till oss, — hvar är ledaren?
Sen till, att ej er uppgång blir er bitter!"
88. Nu Mästarn svarte: "ifrån Himmelen
En qvinna nyss, som känner edra seder,
Sad' oss: "gån dit, se der är ingången!" —
91. "Hon göre vägen lyckosam för eder!
Så ljöd nu vänlig portvakts milda svar, —
Gån fram till trappan, som hit upp er leder."
94. Vi kommo dit: sitt första steg den har
Af Marmor, hvit och blank, af slipning jemnadt;
Jag i dess spegel såg, hurdan jag var.
97. Det andra, smutsigt brunt till färgen lemnadt,
Var af förbränd och skroflig sten, jag såg,
Hur det på längden och på tvären remnat.
100. Det tredje af Porfyr på detta låg,
Var flammigt rödt, liksom den färg, som blödde
Framsprittande ur öppnad ådras våg.
103. På *detta* båda sina fötter stödde
Guds Engel, som på tröskeln satt sig ned;
Den tycktes af demant, ty *så* den glödde.
106. Åt dessa trappsteg upp jag villigt skred;
Se'n sade han, som under armar tog mig:
"Att låset nu han öppne, ödmjukt bed!"

109. Till Engelns fötter ned min andakt drog mig;
"Lås upp, jag bad, låt mig din miskund få!"
Men först tre gånger på mitt bröst jag slog mig.
112. Sju *P* han skref uppå min panna då
Med svärdets spets och sade: "när du länder
Dit in, glöm ej, att *dessa* såren två."
115. Jord eller aska, när man torr den vänder,
Har just den färg, som dennes klädnad bar;
Ur den två nycklar hämtas af hans händer.
118. En var af guld, den andra silfver var:
Han först den hvita, se'n den gula vrider,
Och porten upp nu till min glädje far.
121. "När en af dessa nycklar icke glider
I låset rätt, men hindras blott ett grand,
Blir vägen stängd, — sad' han, — dit nu du skrider.
124. Mer dyr den ena är; mer konstrik hand,
Mer insigt kräfs dock att den andra vända;
Ty denna just upplöser knutens band.
127. Mig Petrus gaf dem: — "skall ett misstag hända,
Låt heldre upp, än stäng," — (det råd jag får,) —
När blott *de* falla till min fot, som lända." —
130. Nu dörren upp mot helig post han slår
Och säger: "stigen in; men minnens, skridne
Dit in, att ut igen *den* genast går,
133. Som ser tillbaka." — När, på hakar vridne,
Den helga dörrens starka gångjern gå,
Utaf metall, som väldigt ljuder, smidne;
136. Ej dånade Tarpejas portar så,
När man den redlige Metellus tvungit,
Att vika bort, och plundrat ostördt då.

139. Jag lyssnade till första ton, som klungit
Så skönt; och ett "Te Deum" tyckte jag
Mig höra bland de ljufva toner sjungit;
142. Ty det, mitt öra drack med välbehag,
Var, som när Orgel rörd till sång är vorden;
När för dess brusande och fulla slag
145. Man stundom hör och stundom ej hör orden.

Tionde Sången.

1. Knappt våra steg inom den dörr oss leda,
Som själars ondska låter mest stå still,
Då för den raka väg de ta den sneda,
4. Förr'n dånet sade mig: den stängdes till;
Om dit nu mina ögon vände blefvo,
Hvar fann mitt fel en ursäkt, som var gill?
7. Vi genom remnad klippa uppför klefvo,
Der klippblock sprungo fram än här än der,
Likt vågorne, som fram och åter drefvo.
10. "En liten skicklighet oss nödig är, —
— Begynte ledaren, — att till den sida,
Som böjs tillbaka, hålla jämt oss här."
13. Blott sakta derför fram vi kunde skrida,
Så att vi månens sista kant ha sett
Ned i sin bädd till hvila åter glida,

16. Förrn vi ur denna trångstig oss begett.
Men, när vi voro på den öppna randen
Af berget, som här åter blef till ett,
19. Jag trött, och båda utan råd för handen,
Hvar vägen gick, vi på en plan ha stått,
Mer ödslig, än en väg i öckensanden.
22. Från kanten, som till gräns det tomma fått,
Till motsatt klippmur, som allt mer sig höjde,
Var afståndet tre menskolängders mått.
25. Till höger och till venster der jag röjde,
Så långt min syn på ögats vingar hann,
Hur sådan plan sig kring om berget böjde.
28. Vi ännu der ej trädt vår vandring an,
När jag fick se hur hela klippemuren,
Der man ej stig till någon uppgång fann,
31. Var marmor, hvit, der mångeu bild stod skuren
Så konstrikt in, att ej blott Polyklet
Sig skulle känt besegrad, men naturen.
34. Den Engel, som kom ned med det dekret,
Som öppnat himlen, länge stängd, och gifvit
En frid, hvars saknad menskan djupt begret,
37. Så sann så mild och skön afbildad blifvit,
Att man ej såg, när man på den gaf akt
En bild, som teg, men Englen sjelf i lifvet:
40. Man skulle svurit, att sitt "*Hel*" han sagt.
Hon stod der ock, som nyckeln till den regel,
Som öppar himlens kärlek, med sig bragt;
43. I hennes väsen *dessa* ordens pregel
"*Si Herrans tjenarinna*" stod så klar,
Som uti lack står intryckt ett insegel.

46. "Fäst ej din själ blott vid den bilden qvar!" —
Sad' Mästaren, som hade då på fjällen
Mig vid den sidan, der man hjertat har. —
49. Hvarför jag såg mig kring åt alla ställen;
Då jag en annan tafla skåda fick
Bakom Maria ristad in i hällen
52. Ifrån den sidan, der Virgilius gick;
Ty fann jag det, att stiga framom, rådligt,
Att få i bättre dag den för min blick.
55. Jag såg i marmorn huggne in åskådligt
Så vagn som oxar, hvilka arken dra,
Den det, att tjena oombedd, var vådligt.
58. Framför gå folk, som i sju chörer ha
Fördelt sig; — sjunga de? — på denna fråga
Ett sinne svarte nej, ett annat ja.
61. Så ock med der afbildad rökverks låga;
Mitt öga och min näsa ett försvar,
— En för sitt ja, en för sitt nej, — törs våga.
64. Och framför arken, som så kär han har,
Den ödmjuke Psalmistens dans jag blickar;
Han mindre der, än Kung, och mer dock var;
67. Men midt emot från slottets fenster skickar,
Stolt, som en herrskarinna, Michal ner
Föraktliga, men likväl sorgsna, blickar.
70. Från detta ställe jag mig bort beger,
Att komma nu en annan tafla nära,
Som bakom Michal jag framglänsa ser.
73. Ett evigt minne marmorns bilder bära
Af Romardrottens dygd, som dref Gregor,
Att vinna se'n sin stora segers ära:

76. Jag menar här Trajan, som Drott så stor;
En enka vid hans tygel fast sig hängde,
En sorgens afbild, och om hjelp besvor.
79. Tätt omkring honom Riddare sig trängde,
Och öfver dem, — så tyckte jag mig se, —
De gyllne örnar än för vinden svängde.
82. Bland dessa alla tycks den gråtande
Utropa: "Herre, må till hämnd du skrida
För mordet af min son, mitt hjertas ve!" —
85. Han svarade! — "må du nu blott förbida
Min återkomst!" — "Men — om det hände sig,
— *Så hon*, hvars smärta kan ej uppskof lida, —
88. Att aldrig du kom åter?" — *Han:* "för mig
En ann' då gör det;" — *Hon:* "hvad kan dig båta,
En annan gör den pligt, som glömts af dig?!" —
91. Och han: "förr än jag far, — hör opp att gråta! —
Jag skall min pligt (rättvisan det begär,
Och kärlek tvingar mig,) ej underlåta."
94. **Den**, som ej sett, hvad nytt för Honom är,
Der frambragt detta tal, som ögat hörde,
Dock — nytt för oss, ty sådant fins ej här.
97. Då, glad dervid, jag blick och tanke förde
Till bilderna af så stor Ödmjukhet,
Och som för Konstnärns skull så varmt mig rörde,
100. Virgil framhviskar: "se! en myckenhet,
Som hit med tunga steg och sakta lända;
De känna vägen upp, den jag ej vet." —
103. Och mina ögon, jämt så flitigt spända
För nya syner, som de älska så,
Ej voro sena, att dithän sig vända.

Nu vakte du dig, läsare! att gå
Från godt beslut, hör du, af fasa slagen,
Hur Gud vill, att hvar skuld betalas må.
Låt plågan ej bli i betraktning tagen!
På följden tänk! — tänk, att i värsta fall
Den kan dock räcka blott till Domedagen!
Jag så: "O Mästare! den hop, som skall
Här vägen fram, tycks mig ej menskor vara;
Men hvad? — jag vet ej, — så min syn är all."
Och *han:* "mitt öga kunde ej besvara
Den frågan strax; så ned mot smärtsam stig
De tunga marter böja denna skara;
Men skärp din blick, att reda ut för dig
Det, du ser nalkas och stenlastadt skaka:
Nu ser du re'n, hur alla möda sig." —
Hur själens synkraft kan er fullt försaka,
I *stolte* christne! *usle* dock, som tron,
Att j gån framåt, då j gån tillbaka!
Förstån J ej: en mask är menskan; hon
Är född, att till en Engla-fjäril göras,
Som flyger, ohöljd, till rättvisans thron.
Hur kan ert hufvud då så nackhöjdt föras?
Då J missbildningar ju ären blott,
Likt maskar, som i bildningen förstöras.
Som man sett stundom, hur gestalter stått,
Att takens tyngder och gesimser stöda,
Hopkrumpna, så att knäna bröstet nått,
Som, då de ses, en verklig smärta föda,
Fast icke verkliga; sådana fick
Jag dem nu se, då jag använde möda,

136. Sant är, i mer och mindre krumpet skick,
Allt såsom bördan tryckte någondera;
Men äfven den, som tåligast der gick,
139. Tyckts säga gråtande: "jag kan ej mera."

Elfte Sången.

1. „O Fader vår! som uti Himlen är,
Begränsad ej; men Du har mera kära
Dock Förstlingarne af Din allmakt der:
4. Ditt namn, Din makt ske evig pris och ära!
Må, som sig bör, allt lefvande, som finns,
Tackoffer åt Din höga ande bära!
7. Tillkomme oss Ditt rikes frid; den hinns
Ej af vår egen kraft, dertill för ringa;
Från Dig den kommer, genom Dig den vinns.
10. Som Dina Englar Dig sin vilja bringa
Till offer, Hosianna sjungande,
Må menskor deras under Din betvinga.
13. Må dagligt manna Du i dag oss ge!
Ty blir ej det i vilda öcknen njutit,
Så går tillbaks den mest framsträfvande.
16. Som vi, hvad andra emot oss ha brutit,
Förlåta dem, förlåte Du ock oss;
För *vår* förtjenst Ditt öga vare slutit!

19. Vår dygd, som kan så lätt till fall förmås,
Låt ej den gamle fienden få fresta!
Hjelp oss från honom, att vi ej förgås. —
22. Den sista bönen rörer ej vårt bästa,
O gode Gud! den tarfvas icke här;
Den är för en af oss qvarlemnad nästa." —
25. Så de i bön för sig och oss gå der
Kring bergets första utsprång opp och bära
Enhvar sin tyngd, — lik den man stundom bär
28. I svåra drömmar, som vår själ förfära, —
En mer, en mindre; alla trötte gå,
Att så från verldens orenhet sig skära.
31. När der de godt för oss jämt mana så,
Hvad kunna här för dem väl *de* förrätta,
Hvars viljas rötter i det goda stå?
34. Väl bör man hjelpa dem de fel att tvätta,
De medfört härifrån, att renade
Till stjernors kretsar de må stiga, lätta. —
37. "O! skall rättvisa och förbarmande
Aflasta er, att snart j lyften vingar
Dit upp, dit nu er trängtans blickar se,
40. Så visen oss den väg, som snarast bringar
Till trappan oss, och sägen, finnas fler,
Oss den, som minsta mödan då betingar;
43. Ty han, som jag har med mig, tryckes ner
Af Adams kött, hvari han kläds; — att klifva,
Han tung och trög sig mot sin vilja ser." —
46. Det svar, som de på dessa orden gifva,
Af Mästar'n sagda, lät oss, hvemifrån
Det kom, likväl ej tydligt varseblifva;

49. Men det blef sagdt: "till höger med oss gån;
Snart skall ett pass då hinnas utaf eder,
Som kan bestigas af en jordens son.
52. Och tyngde ej den stenen mina leder
Och hölle så min stolta nacke böjd,
Att blott mot jord mitt öga kan se neder,
55. Till den, som lefver, än till namn ej röjd,
Jag såge opp, om en bekant han vore,
Att få en suck för denna börda höjd.
58. Jag från Toscana var, son af den store
Vilhelm Aldobrandesco, känd, jag tror;
Vet dock ej, om till er ock ryktet fore.
61. Förfäders glans, för sköna bragder stor,
Och gammalt blod så högt mitt högmod spände,
Att jag, ej tänkande på allas mor,
64. Föraktets blick till hvarje menska sände;
Jag *derför* dött; Sannesen vet det nog;
I Campagnatico hvart barn det kände.
67. Jag är Omberto; högmod ej bedrog
Blott mig; men alla, mig i slägtskap nära,
Den ned med sig djupt i förderfvet drog.
70. Tills Gud jag tillfredsställt, jag måste bära
Den tyngd jag bär, och, hvad bland lefvande
Jag uraktlät, här bland de döda lära." —
73. Jag sänkte ned mitt hufvud, lyssnande:
Och en af dem, (ej den, som talat,) böjde
Sig under bördans tyngd, den tryckande,
76. Och såg och namngaf mig; med möda höjde
Han blicken jämt till mig, der på hans vis
Jag gick nedlutad och min gång fördröjde. —

79. "O, sade jag, är du ej Oderis,
Agobbios glans och denna konstens heder,
Som nämns "*illuminering*" i Paris?"
82. "Ack broder! — svarte han, — en Franco breder
Mer glädtig färg på taflans rund likväl.
Hans ära står nu högst och min går neder.
85. Om nu jag lefvat, skulle domen väl
Så blid ej varit, ty begär, att sprida
Den högsta glansen, fyllde då min själ.
88. För sådant högmod måste här jag svida:
På annan ort jag, om ur syndens strid
Jag ej till Gud mig vändt, fått värre lida.
91. O tomma ära af all mensklig id!
Hur snart det gröna från din topp ses falla,
Om du ej följs af rå, barbarisk tid!
94. Främst Cimabue trodde sig bland alla
I målning; nu får han i dunklet stå,
Och endast Giottos rykte höres skalla.
97. Den ene Guido från den andre så
Tog språkets ära; kanske född är vorden
Den, som från nästet jagar begge två.
100. En vind, ej annat, ryktet är på jorden;
Än här, än der den kommer från, och får
Ett ombytt namn, far den från Syd, från Norden.
103. Har du väl mera efter tusen år
Af rykte qvar, om här den sista stunden
För dig, som Gubbe eller Dibarn, slår.
106. Och tusen år? — en tid, mer kort i grunden
Mot evighet, än blink mot sfer, som rörs
Af alla trögast kring på himlarunden. —

Om den, hvars fot så smått framför mig förs,
Och hvilkens namn högt i Toscana klingat,
Nu knappt en hviskning i Siena hörs,
Der han var Herre, när man såg betvingadt
Det Florentinska raseriet, då
Så stolt, som mutbart nu och lätt betingadt.
Likt blommans färg, som komma ses och gå,
Är edert namn, och den, som gaf den bjerta
Färgpraktens glans, förtorkar den också." —
Och jag: "en vacker ödmjukhet mitt hjerta
Nu lärt af dig; dess höga svulst sig lagt;
Men hvem är den, du sagt gå der med smärta?"
"Salvani; — svarte han, — hit blef han bragt
För det han bringat, stolt och pligtförgäten,
Sienas frihet i sin stränga makt.
Så har han gått och går de tunga fjäten,
Alltsen han dog: med sådant mynt man får
Betala här, att man var der förmäten." —
Och jag: "men om den själ, som ångren slår
Först då, när lifvet nära nog förrunnit,
Dernere stannar och hit upp ej når,
(Om han ej hjelp af goda böner vunnit,)
Förr'n så lång tid, som lifvet räckt, förgått;
Hur har då denne hit så hastigt hunnit?" —
Han svarade: "när ärans höjd han nått,
Sin stolthet han betvungit, allt försakat
Och på Sienas torg ödmjukad stått,
Dit han, att så en vän, som Carl bevakat,
Befria från dess fängelse, gått ner
Med fritt beslut, fast alla pulsar skakat.

139. Jag talar mörkt; men vill ej säga mer;
Men snart ditt grannfolk, hvad du än ej anat,
Skall handla så, att löst du gåtan ser.
142. Den bragden vägen hit för honom banat.

Tolfte Sången.

1. Som oxars par inunder oket skrider,
Så jag och tyngda Anden följas åt,
Så länge vänlig Mästare det lider;
4. Men då han sagt, "låt honom gå sin stråt.
Här är det godt, att af all kraft man drifver,
Med segel och med åra, hvar sin båt."
7. Jag åt min kropp den raka ställning gifver,
Som vandrarn höfves; men min själ ändå
Med sina tankar böjd och ödmjuk blifver.
10. Re'n gick jag glad, der jag såg Mästarn gå,
Och redan visade vi, huru lätta
Vi gingo fram vår bana begge två,
13. När han mig sade: "att din vandring lätta,
Det skall dig båta, att du blickar ner
På marken, der du gläds att foten sätta." —
16. Som öfver döda man på vården ser
En bild uthuggen, hvari minnet spårar,
Hur den i lifvet var, som är ej mer,

19. Hvarvid så mången gång vi fälla tårar,
Då minnets styng vårt hjerta ger ett sår;
Dock är det blott de fromme, som det sårar:
22. Så såg jag der, (men större likhet rår
I dessa konstverk,) bilder ut till randen
Från berget, hvarifrån klippsprånget går;
25. Såg den, som danats skön af skapar-handen
Framför allt annat skapadt, ljunga ned
Med blixtens snabbhet från de blåa landen;
28. Såg Briareus der på motsatt led,
Som träffad utaf himlens pil förblödde
Och under dödens kalla frost sig vred;
31. Såg Pallas, Mars, Thymbræus, som än glödde
I gyllne rustningar kring deras Far,
Bese Giganters lemmar, derkring strödde;
34. Såg Nimrod stå vid tornets fot än qvar,
Betraktande med häpnad och förvildad
Sitt folk, högmodigt förr i Sinear.
37. Jag såg med blick, af sorgens tår förmildad,
Dig ock, o Niobe, i mina spår,
Bland fjorton söners lik, af konstnärn bildad.
40. Saul! så, som på Gelboa, som ej får
Se'n regn och dagg, låg här du, död och häfven
På egen klinga, med förblödda sår;
43. Dåraktiga Arachne! Dig jag äfven
Såg hälften spindel, sorgsen och med skam,
På trasorna af olycksdigra väfven. —
46. Din bild tycks icke, — o Rehabeam! —
Här hota mer; men förs, af skräck betagen,
På vagnen bort, förr'n fienden når fram.

49. Den hårda väg lät komma ock i dagen,
Hur för sin mor Alkmeon gjorde kär
Den vådliga klenod, så skändligt tagen.
52. Man såg, hur sönerna sig kasta här
På Sanherib i templet och förspilla
Hans blod och lemna honom, dödad, der.
55. Man såg det grymma nederlagets villa,
Då Tomyris åt mördad Cyrus sagt:
'Du törstat efter blod, din törst nu stilla!'
58. Såg, hur Assyriers här, på flygten bragt,
Då Holofernes mördats, grymt förföljes,
Ett rof för fiendernas vilda jagt;
61. Såg, hur af grus och aska Troja höljes;
O Ilion! hur ringa och förstördt
Du blef, här ej af trogen bild fördöljes.
64. Hvem har den penseln, hvem den meiseln fört?
Hvem har så drag och skuggor återgifvit?
Det största snille blef till undran rördt.
67. Dödt syns det döda, lefvande står lifvet;
Den, som upplefvat allt, ej bättre fick
Det se, än jag det, nedböjd, varseblifvit. —
70. Stoltseren nu, men gån med upphöjd blick,
I Evas söner! ty för ögon, sänkte
Mot vägen, räds jag, stoltheten förgick.
73. Re'n längre fram på banan solen blänkte,
Och mer af berget jag kringvandradt ser,
Än mitt så ljuft förströdda sinne tänkte,
76. När han, den uppmärksamme, sad': "ej mer,
Är tid, att detta, grubblande, besinna;
Höj pannan upp, du länge nog sett ner!

79. Se der en Engel, som, att här oss finna,
Re'n höjer vingen; redan hastar — se! —
Ur tjensten dagens sjette tjenarinna.
82. Med vördnad pryd nu skick och anlete!
Att han må täckas leda upp vår bana:
Tänk: — denna dag ser du ej åter le."
85. Jag väl var van, att höra honom mana
På tidens rätta bruk, och var ej sen,
Hur än han talt, att dock hans mening spana.
88. Den sköna varelsen, hvars anlet sken
Likt morgonstjernans skimmer, mot oss svingar;
I hvita drägtens glans han kommer re'n.
91. Han öppnar armar och han öppnar vingar
Och säger: "kommen! trappor nära stå,
Hvarpå man lätt sig uppför berget bringar!
94. På detta budskap komma mycket få;
O menska, född att flyga, om du velat,
Hvi faller du för minsta vindflägt så!" —
97. Han för oss dit, der klippan sig fördelat,
Och nu med vingen han min panna rör
Och säger: "tro, ditt mål blir ej förfeladt." —
100. Som i det berg, (som till den kyrkan för,
Der öfver Rubaconte man ser staden,
Den herrligt styrda, — styrd, — just som sig bör,)
103. Att mildra branten, trappor, långa raden,
Uthuggne blifvit i de goda dar,
Då man i böcker ej förfalskat bladen:
106. Så mildras branten här, som annars var
För bråd, att någon kunnat uppför klifva;
Man trängs bland sten dock vid hvart steg man tar.

109. När så i trångmål vi oss upp begifva,
Klang: "*Salig den, som andligt fattig är!*"
Så skönt, att ord den sången ej beskrifva.
112. Ack huru olikt var ej passet här
Mot dem i helvetet; — här sånger glädde,
Då skrik och jemmer plågade oss der. —
115. De helga trappor uppför re'n vi trädde,
Der jag så lätt från steg till steg har ländt,
Att aldrig jag en plan så lätt beträdde;
118. Jag derför: "Mästare, säg, hvad har händt!
Hvad börda har jag mist! — så stark hvar sena,
Så lätt min kropp jag aldrig förr har känt."
121. Och han: "när på din panna dessa *Pena*
Som, halft förbleknade, dock än der stå,
Ha plånats alla ut, som nu det ena,
124. Den goda viljan dina fötter då
Besegrar så, att trötte ej, men glade,
Ja med den högsta fröjd, de uppför gå." —
127. Då gjorde jag likt den, som något hade
På hufvu't, och ej tänkt att han det bar,
Förr'n andras vinkar tydligt nog det sade:
130. (Sin hand, att blifva viss, till hjelp han tar,
Den söker, och den finner; — den bestridit
En tjenst, som för hans syn omöjlig var:)
133. Och fann, då handen öfver pannan glidit,
Blott sex af de bokstäfver Engeln skref
På den, förrän han låsets nycklar vridit:
136. Och Mästarn log, när han det varseblef.

Trettonde Sången.

1. Re'n, hunna uppför alla trappans stenar,
För andra gång vi på en afsats stå
Af berget, hvars bestigande så renar.
4. En klippgång, lik den första, här också,
Hvars gördel dock var mera snäfvert bunden,
Vi sågo kring det höga berget gå:
7. Men ej en bild, ej skugga på den runden;
Glatt var dess rand, glatt vägen till sitt slut;
En svartgul färg betäckte hela grunden. —
10. "Om vi här folk, att fråga, vänta ut,
— Sad' Skalden, — räds jag, att vi snart nog kände
Blott tidsförlust, som följd af vårt beslut." —
13. Derpå mot solen upp sin blick han sände:
Den högra sidan han till vändpunkt tog,
Och venstra delen utaf sig han vände.
16. "O ljufva ljus! i lit till dig jag drog
Den nya vägen framåt; — så han beder, —
Led du oss mot vårt mål, så hinns det nog!

Du värmer verlden; lyser på den neder;
Om ej af annat skäl man tvingad är,
Ditt ljus förblifve jämt det, som oss leder!" —
Så långt som till en mil man räknar här,
Så långt med viljans drift på tid, helt ringa,
Vi hade gått på stenlagd bana der,
Då plötsligt vi förmärka andar svinga,
Osedde, mot oss; vänligt bjudande
Till kärleksmåltid deras röster klinga.
Den första röst, förbi oss flygande,
"*De hafva intet vin*," högstämmigt sade;
Flög så bak oss, de ord upprepande.
Förrn denna röst, förklingande, sig lade,
En ann' "*jag är Orest:*" vårt öra rör
I förbifarten; lika brådt den hade.
"O Fader! — sad' jag, — hvad är det jag hör?"
Och som jag frågar, oss en tredje hinner,
Som säger, "*älsken den er skada gör.*"
Den gode Mästarn: "afundssynden finner
I denna krets sig gisslad; kärleken
Dock alla snören till den gisseln tvinner;
En motsatt klang vill tömmen ha mot den;
Du skall, på mina ord, det sjelf förfara,
Förrn du nått passet till förlåtelsen.
Men skärp din blick nu genom luften bara,
Och du skall här framför oss blifva var
Längs berget sittande en andeskara." —
Min blick med ansträngd synkraft ditåt far,
Och många skuggor mig i ögat falla
I mantlar af den färg, som stenen har.

49. När vi oss närmat, hördes ropet skalla:
"*Maria bed för oss!*" — Mot himlens sal
Klang: "*Petrus, Michael och Helgon alla!*"
52. Jag tror ej, att der går i jordens dal
Så hård en man, som skolat ej behjerta,
Om han, som jag, dem sett, de armas qval;
55. Ty, när jag kom så nära deras smärta,
Att klart jag såg hvar min och åtbörd re'n,
Till heta tårar rördes djupt mitt hjerta.
58. I ringa tageldrägt satt hvar och en,
Den enes kropp var för den andres stödet,
Och allas stöd var der den hårda sten.
61. Så stå de blinda, hvilka sakna brödet,
På aflatsdagar tryckte till hvarann',
Att tigga det, som nekats dem af ödet;
64. Och, att till miskund väcka hvarje man,
De be ej blott med ton, som ängsligt gnäller,
Men ock med anblick, som *så* bedja kan.
67. Och som för blinda solen intet gäller,
Så åt de skuggor, hvarom talet är,
Sitt himlaljus hon ej meddelar heller:
70. Ty genom allas ögonlock gick här
En ståltråd, som på höken, om han vorde
Vild och olydig, jägaren den trär.
73. Som jag nu gick, jag tyckte, att jag gjorde
Synd, då jag andra såg, sjelf icke sedd,
Och att mitt visa Råd jag fråga borde.
76. Fast jag var stum; han, till min tanke ledd,
Dock svarte, ville ej på frågan bida:
"Säg ut din tanke klart och utan bredd!"

Virgilius stod hos mig på den sida
Af bergsterassen, hvarifrån man kan,
Då intet bröstvärn finns, lätt nederglida:
På motsatt håll jag fromma skaran fann,
Som tärdes så af sömmens vilda plåga,
Att ymnig gråt åt deras kinder rann.
Nu vänd till den begynte jag min fråga:
"O folk, som till det ljus har säkert hopp,
Dit nu er trängtan står med all åhåga!
Om nåden snart skall lösa skummet opp
Uti ert samvete, att själens klara
Och rena flod får genom det fritt lopp,
Må'n j, (det vore mig så kärt,) besvara:
Finns här en själ från Latium bland er qvar?
Ty min bekantskap kunde nyttig vara."
"O broder, af varaktig stad enhvar
Är borgare; din fråga synes röra
En själ, som förr i Walland pilgrim var?"
Det svaret — så jag tyckt — har nått mitt öra
Från någon längre fram, än der jag dröjt;
Jag gick fördenskull dit, att bättre höra.
Snart bland de andra jag en skugga röjt,
Som tyckts ha talat och i väntan tiga,
Och som på blindas vis sin haka höjt.
"Själ! — sade jag, — som späkes för att stiga,
Om jag ser den, som gaf mig svar, i dig,
Må du din ort, ditt namn mig ej förtiga!" —
Och han: "jag från Siena var; jag mig
Bland dessa rengör här från syndig lefnad,
I tårar till den Gud, som ger oss sig.

109. Jag het Sapia, men mitt lif en väfnad
Af dårskap var, och andras skada mer
Mitt hjerta glädde, än min egen trefnad.
112. Tro ej, att jag en falsk beskrifning ger;
Hör nu och döm, om jag, som dåre, brutit:
Re'n mina år gått åt sin sluttning ner,
115. Då mina landsmän nära Colle slutit
Sin här och ut mot fienderna ryckt;
Då bad jag Gud om — hvad Han re'n beslutit.
118. De blefvo slagne och till bitter flygt
De vände rädda steg; jag såg dem jagas,
Och af den högsta fröjd blef så förryckt,
121. Att djerf jag lyfte hufvu't, som här agas;
'Dig, Gud, ej mer jag fruktar,' ljöd mitt skri,
Likt trastens, då han tror, att våren dagas.
124. Frid sökte jag med Gud, då snart förbi
Min lefnad var; och vore än jag arma,
Trots all min ånger, ej från synden fri,
127. Om Pietro Pettinai i sina varma
Och helga böner icke tänkt på mig
Och velat så af mildhet sig förbarma.
130. Men hvem är du, som går, att lära dig
Vårt tillstånd här, med öga ej hopdraget;
Ditt bröst, jag tror, vid talet häfver sig?"
133. "Mig ock, sad' jag, blir ögats bruk betaget,
Men för en ringa tid, en gång bland er;
Ty ringa blott det var till afund draget;
136. Men pinan här inunder mycket mer
Min arma själ till ängslig fruktan rörde;
Ty bördan trycker henne re'n dit ner." —

Och han till mig: "hvem var det då, som förde
Dig opp, att du på hemfärd tror jemväl?" —
Och jag: "Han, som är med mig; den du hörde
Ej tala än. Jag har, utvalda själ!
Än lif; säg hvad du önskar, kanske löner
Sig, att jag der för dig rör på min häl."
Och han: "o hvilken nyhet jag nu röner!
Ett stort bevis, att Gud dig hafver kär;
Hjelp derför mig ibland med dina böner!
Jag beder dig vid det dig kärast är,
Om mer du trampar jorden i Toscana,
Höj mig i ära bland de mina der;
Du skall dem se bland folk, vid stolthet vana,
Som nu sitt hopp vid Talamone fäst,
Och spilla mer deraf, än för Diana;
Men Amiralerne förspilla mest."

Fjortonde Sången.

"Hvem är väl den, som kring vårt berg sig tränger,
Förr'n döden gifvit honom vingars par,
Och ögat, som han vill, slår opp och stänger?" —
"Jag vet ej hvem; men han ej ensam far;
Du, som är närmast, spörj! — han kanske dröjde
Och gåfve oss på vänlig fråga svar." —
Så tvenne Andar, mot hvarandra böjde,
Samspråkade om mig till höger der;
De sina hakor se'n, att fråga, höjde.
Och en af dem: "o själ, som fästad är
I kroppen än och dock mot himlen farit,
Af kärlek stille du vårt vetbegär!
Hvarfrån och hvem är du; ty vi förfarit
Så stor förvåning af den nåd, du vann,
Som af en sak, som aldrig nånsin varit." —
Och jag: "en flod från Falterona rann,
Som genomlöper glad Toscanas länder,
Och är ej trött, fast hundra mil den hann:

19. Jag medför denna kropp ifrån dess stränder:
Att säga namnet vore fåfängt tal;
Ty ringa glans ännu det namnet sänder."
22. "Om rätt jag kärnan fått ur ordets skal, —
Den svarade, som framdrog först sin fråga, —
Du talar nu om Arno och dess dal." —
25. Till honom sad' den andre: "hvi ej våga
Att nämna flodens namn? — liksom man gör
Med vämjeliga ting, att icke plåga." —
28. Och skuggan nu, som frågats om "*hvarför?*"
Gjöt ut sig så: "jag vet ej, hvi *han* tiger
Med namnet; — evigt det förtigas bör;
31. Ty från dess ursprung (der den fjellrygg stiger,
Den fordomdags Pelorum bröts ifrån,
Och der den redan är så vattendiger,)
34. Till hafvet, — der den återger det lån,
Som himlens sky upptager der och gifver
Åt flod och ström, att föras bort med dån, —
37. Man skyr för dygden med fiendtlig ifver,
Som för en orm; — är ställets läge så
Olyckligt? är det vanart, som dem drifver?
40. Hur har den usla dalens åbor då
Så rysligt kunnat sin natur fördana?
Lät Circe dem på sina beten gå?
43. Bland vildsvin, värda födan, som de spana
Bland ollon, ej den kost, som menskan har,
Den leder först sin vattenarma bana.
46. Den hundar ser, då längre ned den drar,
Som mera argt, än kraften kräfver, skälla.
Föraktligt vrider den på mund och far

49. Nedstörtande; ju mer dess vågor svälla,
Dess mer den hemska olycksfloden ser,
Hur hundar börja sig som vargar ställa;
52. Se'n fallen genom mörka klyftor ner,
Den räfvar finner, som så slugt sig föra,
Att snille finns ej, som dem fruktan ger.
55. Jag tiger ej, fastän mig *dessa* höra;
Väl vore det, betänkte en gång de,
Hvad sanningsanden hviskar i mitt öra.
58. På vilda flodens strand jag tyckes se
Din sonson jaga, dessa vargar nära,
Och skräck och fasa åt dem alla ge.
61. Han säljer köttet först, som än de bära,
Och mördar se'n, som man ett slagtdjur slår;
Från många tar han lif, men från sig ära.
64. Bloddrypande ur sorglig skog han går:
Den så han lemnar, att dess kronor rundat
Sig, som de voro, ej om tusen år." —
67. Som vid förkunnandet af sorg, som stundat,
Dens anlet mörknat, som då hotats med
En svår förlust, för hvilken förr han blundat,
70. Så såg jag nu, hur andra själen led,
Som om han suckat, — "o att så ej vorde!" —
Se'n han af orden hämtat fullt besked.
73. Den enes tal, den andres uppsyn gjorde
Min lust att känna dem så innerlig,
Att, bedjande, om deras namn jag sporde.
76. Hvarpå den anden, som först talt till mig,
Begynte så: "jag vill ej gengäld bruka;
Hvad mig du nekat, gör jag *dock* för dig.

79. Då ifrån Gud, som gör de hårda mjuka,
Så mycken nåd ned öfver dig är sänd;
Du vete derför: jag är Guid' del Duca.
82. Min blod af afund varit så förbränd,
Att, om jag skådat menskor vara glade,
Du skulle sett min färg till brandgul vänd.
85. Se nu min halmskörd af den säd, jag lade.
O menskobarn! hvi blef ditt hjerta lagdt,
Der du dig stängt från all gemenskap hade? —
88. Der ser du Rinier, hvars namn en prakt
Skänkt huset Calboli, som se'n ej funnit
En arfving' till hans ära och hans makt.
91. Och ej blott dennes stam att sköflas hunnit,
Emellan Po och fjäll och strand och Ren,
På allt hvad sant och skönt, hvarför den brunnit;
94. Men inom dessa gränsor allt är re'n
Så fullt af giftig växt, att *sent* det varder,
Om *nånsin* denna åker kan bli ren.
97. Hvar är den gode Licio? — hvar Manarder?
Hvar Guid' Carpigna och Pier Traversar?
O Romagnoler, gjorda till bastarder!
100. När månn' Bologna mer en Fabbro har?
När ser sin Bernardin Faenza åter?
Två skott ur ringa stam, ett ädelt par! —
103. Du undre ej, Toscan, om jag nu gråter,
Då tanken jag på Ugolin bland er
Och på en Guid' da Prata falla låter,
106. Och på Tignosos ätt och många fler,
Och husen Anastag och Traversara;
Och tomt det ena som det andra ser:

109. De Damer, Riddare, den bragd, den fara,
Som der till Ridderlighet oss förmått,
Der hjertan fyllas nu af ilska bara.
112. O Brettinoro, att du ej förgått!
Då med din adel man ock folket öder
Blott derför, att de icke hylla brott?
115. Väl gör Bagnacaval, som mer ej föder:
Ondt Castrocaro, värre Conio gör,
Som föder än sådane Grefve-bröder.
118. Rätt de Paganer skola göra, dör
Först deras Demon; men ej mer förvärfva
Ett namn, som ingen fläck i skölden för.
121. O Ugolin da Fantolin! förderfva
Du kan ej mer ditt namn, då du ej ser
Dig kunna få en son, som kan det ärfva.
124. Men gå, Toscan, ty nu mig gläder mer
Att gråta ut, än att med orden klaga;
Så är min själ beklämd af sorg för er.” —
127. De kära andar hörde bort oss draga;
Det visste vi, och när de tego då,
Vi trodde oss den rätta vägen taga.
130. När, åter ensamme, från dem vi gå,
Far, likt en blixt, som fram ur molnet brinner,
En röst mot oss, som sig urladdar så:
133. ”*Mig slår ihjäl, eho som helst mig finner:*”
Och dundret lik, som plötsligt genombröt
Det digra moln, i fjerran den försvinner.
136. Men knappt vårt öra frid för denna njöt,
Förr än en annan, som när åskor braka,
Hemskt frasande, fram genom luften sköt:

139. Och stämman röt: — af skräck jag for tillbaka, —
„*Jag är Aglauros, som blef vänd till sten.*"
Hur jag var snar att mig till skalden maka! —
142. Lugn känns från alla kanter luften re'n;
Och *Han:* „det var den hårda töm, du vete,
Som skulle styra på dess väg hvaren.
145. I gripen dock er gamle oväns mete,
Och fastnen på hans krok; er hjelper mer
Ej töm, ej lockrop, hur det ömt än lete.
148. Er ropar Himlen, famnande kring er,
Och visar er sin prakt, den evigt sköna;
Men blott mot jorden edert öga ser;
151. Rättvisans tuktan få'n i derför röna.

Femtonde Sången.

1. Så mycket, som till tredje timmans slut
Från dagens början synes af den runden,
Som, lik ett barn, framdansar tiden ut;
4. Så mycket af dess väg på blåa grunden
För solen återstod, förrn den hann ned;
Här var det midnatt; der var aftonstunden;
7. Rakt mot vårt anlete sitt ljus den spred,
Ty redan vi så långt kring berget hunnit,
Att vi mot vester styrde fram vår led;
10. När jag mitt ansigte besväradt funnit
Af mer än vanligt skimrande från skyn.
Det mig ej strax i häpen tanke runnit,
13. Hvad detta var; mot mina ögonbryn
Jag lyfte händerna, att dem förbyta
Till solskärm mot den glans, som slog min syn.
16. Som, när de lätta strålarne sig bryta
Mot spegel eller vattenplan, man ser
Dem studsa upp igen från stålblank yta

Åt sida, motsatt den, der de slått ner,
I lika vinklar ned och uppåt ryckte:
(Erfarenhet och konst lärt, att så sker;)
Så af ett återkastadt ljus, jag tyckte,
Ett sådant sken, framljungande, mig hann,
Att jag mitt öga utan dröjsmål lyckte.
"Hvad är det, dyre Fader, som jag kan
Ej skydda synen mot? — det tycks sig vända
Mot oss;" — jag sade; — vänligt svarte han:
"Om himlens tjenare dig ännu blända,
Du undre ej; ett budskap här oss når,
Som bjuder oss, än högre upp att lända.
Snart skall en syn, som denna, ej bli svår
För dina ögon; den fastmer skall gläda,
Då din natur du dertill skicklig får."
När till välsignad Engel fram vi träda,
"Gån in! — han sade, vänligt leende, —
På trappan här, så brant ej att beträda." —
Vi gingo upp; — då klang det: "*Salige*
Är' de barmhertige:" och bak oss sången
Ljöd ock: "*O! gläd dig du, som segrade.*"
Då jag med Mästaren gick uppför gången,
Jag tänkte på att hämta, som jag gick,
En lärdom af hans mund, som gett mig mången.
Och sade med på honom fästad blick:
"Upplys mig du, ty jag på Guidos gåta
"*Stängd från gemenskap*" rätt ej reda fick!" —
Och han till mig: "hur kan det gåtlikt låta,
Att det, han ångrar, lastats af hans tal,
På det att andra se'n må mindre gråta.

49. Hvi fästa er vid ting i jordens dal,
Som, när ock andra få deraf, må styckas,
Då afund blåsbälg blir till suckars qval;
52. Men, om er trängtan kunde uppåt ryckas,
Af kärlek dragen till den högsta sfer,
I känden ej af ångst så hjertat tryckas.
55. Ty vet, ju mera *vårt* vi kalla der,
Dess mer enhvar af *detta* goda äger,
Dess mer ock kärlek der i flamma är." —
58. "Långt från att mättas af hvad nu du säger,
Jag sade, hungern en tillökning fått,
Och tviflet stegrats i min tankes läger;
61. Hur kan det ske, att ett fördeladt godt
Mer riktar flera herrar af sitt lager,
Än om det ägdes af en enda blott.?" —
64. Och han till mig: "för det din själ sig tager
Jämt fast vid ting, som äro jordiska,
Du mörker så ur sanna ljuset drager.
67. Det goda, evigt outsägliga,
Deruppe dras till kärleken, som brinner,
Så, som till spegelns glans solstrålarna;
70. Så mycken kärlek ger det, som det finner,
Så att om kärlek ökar sig än mer,
Den mer ur evig källa tillskott vinner.
73. Förstå hvarann' deruppe fler och fler,
Blir älskadt mer, då der mer älskvärdt blifver;
Likt speglar, en ju åt den andra ger.
76. Och om mitt tal din hunger ej fördrifver,
Så skall du snart inför Beatrix stå,
Som fullt besked i det och annat gifver.

79. Men glöm, se'n nu du läkta ser de två
Af dina sår, de andras bot ej heller,
Som läkas dermed, att de svida så."
82. Jag ville sagt: "du fullt mig tillfredsställer;" —
Men se! till annan kretsgång upp jag når,
Och af nyfikenhet mitt hjerta sväller.
85. Der plötsligt mitt hänryckta sinne får
En syn: — jag ser ett tempels kolonnader;
En mängd af menskor i dess inre står.
88. En qvinna hof sin röst bland folkets rader:
"*Min son!* — all moderns ömhet låg deri, —
Hvi gjorde du oss detta, si din fader
91. *Och jag ha sökt dig sörjande, — o! hvi?*
Och knappt de ömma tonerna försvinna,
Förrn synen löstes opp och var förbi.
94. Derefter syntes mig en annan qvinna
Med kinden fuktad af de tårars bad,
Som, pressade af harmens smärta, rinna.
97. Hon sade: "är du Herre i den stad,
Som Gudar tvistat om att få benämna,
Der konst och vetenskap först sköto blad,
100. Hvi dröjer du den fräcka arm att hämna,
Som omslöt djerf vår dotter, Pisistrat!" —
Och Herren syntes mild och foglig lemna
103. Till svar, som om han felet helst förgat:
"Skall jag min hämnd mot den oss älskar vända,
Hvad gör jag då mot den, som bär oss hat?" —
106. Se'n såg jag folk, af vredens flammor tända,
Framrusa vildsint till en ynglings mord
Och ropa: "slån, o! slån!" och stenar sända.

Men han, af döden redan böjd till jord,
Slår uppåt glad, då dödens köld sig breder,
Sin blick, till ingångsport för himlen gjord;
Och midt i dödskampen han Herran beder
"Förstöre denna synd ej dessas väl!"
Med denna uppsyn, som drar miskund neder. —
När jag nu åter utåt vändt min själ,
Och verkligheten ryckt mig åter nära,
Fann jag min villa, men så sann likväl.
Virgil, — som, van att med sin kraft mig nära,
Såg mig lik en, som yr ur sömnen flyr, —
Sad': "hvad står på, kan ej din fot dig bära?
Du snart en mil en slingrig kosa styr
Med sluten blick och vacklande i knäna,
Lik en, som vinet eller sömn gjort yr."
"O dyre! — sade jag, — vill du mig läna
Ditt öra, skall jag säga, hvad jag såg,
Då mina ben ej ville rätt mig tjena." —
Och han: "om gömdt ditt ansigte än låg
Af hundra masker, blefvo dock ej slutne
För mig de minsta tankar i din håg.
De hafda syner blefvo derför njutne,
Att bättre öppna se'n ditt hjerta för
Fridsvattnena, ur evig källa gjutne.
Jag frågat 'hvad står på?' ej, som den gör,
Som blott ser med de ögon, hvilka märka
Ej någonting, då kroppen, själlös, dör;
Jag frågat det, att dina fötter stärka;
Så bör man lifva upp en trög och sen,
Att, medan dagen är, det goda verka."

139. Mot vester gingo vi uppmärksamt re'n
Med ögat spejande, så långt det räckte,
Mot aftonsolens klara strålesken.
142. Och se en rök steg småningom och sträckte
Sig emot oss, så mörk som natten är;
Det fanns ej rum, det icke den betäckte;
145. Den skymde bort vår blick och himlen der.

Sextonde Sången.

Ej helvets mörker och ej nattens, brutet
Af ingen stjerna från det höga blå
Och tätt, som möjligt är, med moln begjutet,
Hängt för min syn en slöja, tjock, som då
Det doket var, som röken kring oss hängde,
Och för min känsla ej så skarp och rå;
Den mina ögon tvang att hållas stängde:
Hvarför erfaren ledare mig bjöd
Sin trogna skuldra och till mig sig trängde.
Liksom den blinde går, ledd af sitt stöd,
Att ej förvirras och ej stöta heller
Mot ting, som vålla qval och kanske död:
Gick jag i bitter luft, der röken sväller,
Och hörde ledar'n säga mig: "o! var
Mån att ej släppa mig; det mycket gäller."
Jag hörde röster; tyckte, att enhvar
Om frid, förbarmande och miskund bedit
Guds Lam, som bort all verldens synder tar.

19. Blott med "Guds Lam" de hvarje bön inledit.
Ett ord, *ett* sätt var ibland alla der;
Så att all endrägt sig bland dem förbredit.
22. Och jag: "hvad nu jag hör väl andar är?"
Och han: "du dömmer rätt, de be om friden,
Och vredens knut de gå att lösa här."
25. "Säg, hvem är du, som, genom röken skriden,
Nu talar blótt om oss, som om i år
Och dagar du ännu indelte tiden?" —
28. Så från en stämma mig ett tilltal når:
Hvarför ock Mästaren sad' till mig: "svara
Och fråga, hvar man härfrån uppåt går."
31. Och jag: "o du, som renas här, att fara
Förskönad opp till Den, som skapat dig;
Du under höre, lede du mig bara." —
34. "Jag leda skall så långt det tillåts mig.
Om röken stängt vår syn, — genmälte Anden, —
Oss hörseln hålle samman på vår stig."
37. Och jag: "med denna kropp, i hvilken banden
Af döden lösas blott, kom jag hitopp
Igenom qvaluppfylda afgrundslanden.
40. Om Gud så i sin nåd mig tagit opp,
Att sina gårdar Han för mig uppdagar
Tvert mot naturens vanliga förlopp,
43. Säg mig! hvem var du i din lefnads dagar?
Säg ock, om jag på rätter väg mig ter?
Ditt ord skall blifva det, som oss ledsagar," —
46. "Jag var Lombard; het *Marco* ibland er;
Jag verlden kände, var till dygd benägen;
Mot hvilket mål man nu spändt bågen ner.

49. Rakt framför dig är uppgången belägen."
Så talte han och lade till: "jag ber:
Bed för mig, när ditupp du hittat vägen."
52. Och jag: "mitt ord jag vid min ära ger,
Att göra så; men ack ett tvifvel störde
Och stör min frid, tills jag det häfvet ser;
55. Först enkelt, nu fördubbladt, se'n du förde
Mig bort till källan, hvarfrån tviflet kom,
Och jag det jemför med hvad nyss jag hörde.
58. Att verlden är på alla dygder tom,
Men öfverhöljd af drägtig ondska vorden:
Det är nu visst; jag jäfvar ej din dom;
61. Men lär mig *orsaken* med klara orden,
Att jag den ser och se'n lär andra den:
En söker den i himlen, en på jorden."
64. En smärtans suck gjöts i ett ack! först hän
Ur pressadt bröst; se'n började han: "veten,
Blind verlden är; du kom derfrån, min vän.
67. Till allting j, som lefven, skälet leten
I himlen, som om allt i jordens dal
Drefs blott af den och af nödvändigheten.
70. Om *så*, fanns ju ej mer det fria val,
Och rättvisa ej till den dom då drifvit,
Som ger åt dygden fröjd, åt lasten qval.
73. Frö till begär af himlen nedlagdt blifvit,
Dock ej till alla; men det vare sagdt;
Ett ljus till godt och ondt är eder gifvit,
76. Och en fri vilja, som, om ej dess makt
I första strid med himlen ligger neder,
Blir, om den näres väl, till seger bragt.

79. En högre makt j underkasten eder,
Som fria, — en natur, som sjelf sig gör
En själ, den ingen himlens stjernkraft leder.
82. Om derför verlden eder vilseför,
Blir skulden eder, edert fel det våller;
Och jag skall lära dig; hur och hvarför?
85. Utgången af Hans hand, som kärligt håller
I smeksam famn den, lik ett barn, som ler
Och gråter ömsom i oskyldigt joller,
88. Den lilla själn, som känner intet mer,
Än en god skapare, kan ej försaka,
Att vända sig till det, som nöje ger.
91. Af smärre *godt* får hon först ljufhet smaka;
Se'n ätlas hon för det, om ledare,
Om töm ej håller kärleken tillbaka.
94. Till tygel höfvas derför lagarne
Och en, som styr, hvars visa öga töfvar
På sanna stadens torn åtminstone.
97. Lag finns; men hvem är den, som honom öfvar?
Alls ingen: herden, hvilken föregår,
Kan väl idisla, men har inga klöfvar.
100. Ser folket nu, som följer i hans spår,
Hur han blott slukar, hvad de älska sjélfve,
De sluka ock; man ej till högre trår.
103. Väl du för verldens onda väsen skälfve,
Dock ej du på naturens arfvelott,
Men på en syndig ledning skulden hvälfve!
106. Två solar Rom, som gjorde verlden godt,
Har haft, att lysa vägar två till gamman;
Till verlden en, till Gud den andra gått.

109. De släckt hvarann, och svärdet kommit samman
Med herdestafven; ingendera vann.
Ej samma hand bör ha den dubbla flamman;
112. Ty svärd och staf må frukta för hvarann'.
Tror du ej mig: se axet och besinna,
Hur fröets art man bäst af frukten fann.
115. Uti det land, der Etsch och Po-flod rinna,
Der, förr än Fredriks fejder man förnam,
Sann dygd, sann riddarära stod att finna,
118. Går nu enhvar, — som tordes ej af skam
Förr tala med de gode, knappast draga
Sig nära dem, — sin bana säkert fram.
121. Det finns tre Gubbar der; i dem anklaga
De gamla tider just de nya rätt;
(De be till Gud, att Han dem snart må taga:)
124. Gherard och Conrad, af Palazzos ätt,
Och Guido da Castel, som Fransman kalla
Den ärlige Lombarden rätt och slätt.
127. Roms kyrka skall, — du säge det åt alla, —
För det den blandar en tvåfaldig makt,
Med sig och bördan ned i träcket fall." —
130. "Min Marco, sade jag, det *väl* är sagdt,
Och nu förstår jag, hur det gagnat friden,
Att Levi söner från allt arf man bragt.
133. Men hvem är den Gherard från tid, förliden,
Som står en förebråelse än qvar
För den förvildade och nya tiden?" —
136. "Du är Toscan, om ej ditt språk bedrar;
Här gäckas — sad' han, — kan du väl ej ämna? —
Och dig den gode Gherard okänd var?

Med annat namn jag vet ej honom nämna,
Tar jag ej från hans dotter Gaja det.
Gud vare med er; jag er måste lemna:
Se hvilken glans, som genom rök, så tät,
Framskimrar dock; nu måste jag mig röra,
Förrn Engeln hastat hit de lätta fjät."
Så talte han och ville mer ej höra.

Sjuttonde Sången.

1. Påminn dig, läsare! — om nånsin än
Du stått på Alperne, och, höljd af dimma,
Som mullvad genom hud, sett genom den: —
4. Hur, när som luftens gråa, tjocka imma
Begynte skingras, solens spegel då
Bland dunster skymtat fram med mattad strimma;
7. Så skall du lätt en föreställning få
Utaf den anblick, som nu solen tedde,
Der hon kom åter fram, att nedergå.
10. Jag steg för steg med Mästarn, som mig ledde,
Gick fram ur sådant moln mot strålars bloss,
Förbleknande i horisonten sedde.
13. Inbillningskraft! som stundom rycker oss
Utom oss sjelfva så, att intet höres,
Om tusen trummor än omkring oss slås,

16. Hvem lifvar dig, då sinnet ej beröres?
Ett himlens ljus? — förs af sig sjelft det ner?
Är det en vilja, hvaraf så det föres? —
19. Af Gudlös qvinna, — som, förvandlad, ter
Sig denna fogel, som är mest betagen
Af sång, — en skuggbild min inbillning ser;
22. Och här min själ blef så inom sig dragen,
Att utifrån kom ej från någon led
En sak, som *då* af den blef iakttagen.
25. Se'n föll i höga fantasien ned
En korsfäst man, hvars uppsyn tyckts förråda,
Hur stolt och arg han left, *så* dog han med.
28. Hans dödsqval Ahasver och Esther skåda,
Och han, den rättvise Mardechai,
I ord och handling, lika ren i båda.
31. Och, som den bilden, af sig sjelf förbi,
Upplöstes, liksom vattenbubblor spricka,
Då vattnet tryter, det de bildats i,
34. Steg för min inre syn en liten flicka,
Som gret och sad': "o! drottning, hvi har du
Af vrede velat så din dödskalk dricka? —
37. För att ej mista *mig*, du drap dig ju?
Du nu Lavinia mist; hon sorg, mer bitter
För din död, än den andres, känner nu." —
40. Som sömnen flyr, när med ett plötsligt glitter
Det nya ljuset slår den slutna blick,
Men, förrn den bortflyr, dock för slaget spritter;
43. Så min inbillnings hela verld förgick,
Så snart mitt öga af den strålglans slagits,
Som från ett större ljus, än solens, gick.

46. Jag vände mig, att se, hvarthän jag dragits;
Då ljöd en röst: "här uppgången man har:"
Hvaraf all annan afsigt mig betagits.
49. Strax blir min vilja så begärligt snar,
Att se, från hvilken dessa orden klinga,
Att utan rast till detta mål hon far.
52. Men, som för soln, hvars sken förmår betvinga
Vår syn, och göms i öfvermått af glans,
Så blef min synkraft också här för ringa. —
55. "Det en Gudomlig ande är, som vanns,
Fast oombedd; följ! han oss uppför leder.
Sjelf döljes han i egen stråleglans.
58. Som han gör oss, så menskor! gören eder:
Ty den som väntar bön, då han ser nöd,
Illvilligt på ett nej sig re'n bereder.
61. Upp! vi må gå! — dit sådan vink oss bjöd.
Vi ile uppför, innan dag tar ände;
Se'n kan man ej, förr'n morgon tändt sin glöd."
64. Så sade ledaren och strax vi vände
Vår gång bort till en trappa, han och jag:
Och som jag var på första steget, kände
67. Jag liksom fläktar utaf vingeslag,
Och "*Salige*" — så klang det i detsamma,
"*De fridsamme!*" de bli Guds barn en dag.
70. Ned på oss föll af solens stråle-flamma
Den sista re'n, den natten följer på,
Och strödda stjernor re'n på fästet flamma.
73. "O du, min kraft! hvi öfverge mig så!"
Jag sade för mig sjelf, — så svag jag fann den,
Att knappt jag mera orkade att gå.

76. Vi hunnit redan upp på högsta randen
Af denna trappa, der vi stannade,
Liksom ett skepp, som hunnit fram till stranden:
79. Helt tyst jag stod en stund och lyssnade,
Om något skulle i den kretsen höras:
Se'n, vänd till Mästaren, jag frågade:
82. "Säg, Fader! från hvad synd *de* rena göras,
De andarne, som denna cirkel har?
Fast foten hvilar, må dock tungan röras!" —
85. Och han: "den kärlek, som i lifvet var
Svag och försumlig, skola här de lifva;
Försummad åra här man återtar;
88. Dock klarare besked vill jag dig gifva.
Vänd nu din själ till mig; vårt dröjsmål ju
Må här ej utan frukt för hjertat blifva?
91. Ej skapare, ej skapadt ting (så nu
Han vidtog,) nånsin utan kärlek varit,
Naturens eller *själens;* det vet du.
94. *Naturens* aldrig nånsin vilse farit;
Den *andras* villa i dess mål blir röjd,
Och än för starkt, än den för svagt förfarit.
97. Då den är till det första goda böjd,
Då i det andra måttan jämt behagar,
Kan den ej orsak bli till syndig fröjd;
100. Men vänder den sig till det onda, jagar
För ifrigt eller trögt den mot ett godt,
Det skapade gör våld mot Skaparns lagar.
103. Häraf du ser, om du mig rätt förstått,
Att hvarje dygd föds utaf kärlek bara,
Så ock hvar gerning, som är straffvärdt brott.

Då kärlek kan ej annat än bevara
Sitt föremål i sigte stundligen,
Hvart väsen tryggt för eget hat kan vara;
Och då ej tänkas kan bland väsenden
Ett, från det första skildt, och i sig slutet,
Afskuret är allt hat till skaparen.
Det står då fast, så framt jag rätt har slutit:
'Blott nästans skada man med kärlek ser.'
Och denna ur ert stoft på tre sätt skjutit.
En hoppas, om en annan tryckes ner,
Att höjas sjelf, och derför lusten brinner
Att se sin nästa störtad mer och mer.
En annan fruktar, att hans makt försvinner
Och all hans glans, om någon högre når,
Derför sin fröjd i motsatsen han finner.
En tredje, grämd af oförrätter går
Och andas hämd, hvars hunger, som ej låter
Sig stilla, blott till andras ofärd trår.
Sådan trefaldig kärlek man begråter
Här; men hör om den andra nu, som drar
Till något godt, men utan måtta åter.
Enhvar ett godt, fast dunkelt, tänkt sig har,
Hvari hans själ försänkts, och derför strider
Med varmt begär, att vinna det, enhvar.
Är nu den kärlek trög, hvarmed han skrider,
Att se och ernå det, i kretsen här
Han, se'n han rätt sig ångrat, marter lider.
Ett godt finns ock, som frid åt ingen bär;
Som ej är sällhet; ej det godas rätta
Urväsende och frukt och rot det är.

136. Den kärlek, som med ifver söker detta,
Afstraffas öfver oss i kretsar tre;
Hvi den tredelats, vill jag ej berätta,
139. Att du må forska sjelf, och sjelf det se.

Adertonde Sången.

Den höge ledar'n slöt sitt tal och hof
Mot mig en blick, så forskande och kärlig,
Att se, om han förnöjt min själs behof;
Och jag, som fann hans lärdom så begärlig,
Har, till det yttre tyst, inom mig sagt:
"Min frågvishet är kanske för besvärlig?"
Men denne sanne fadren, som gaf akt
På rädda önskan, som förqväft sin ifver,
Har talande mig mod att tala bragt;
Hvarföre jag: "o Skald, min syn *så* blifver
Skärpt i ditt ljus, att hvarje sak står klar,
Så snart din vishet den för mig beskrifver.
Jag ber dig derför, gode, dyre Far!
Må du för mig den kärleken förklara,
Der så allt ondt, allt godt sitt ursprung har!" —
"Vänd då, sad' han, förståndets blickar, klara,
Till mig och lär de blindes villo-höjd,
Som äflas dock, att ledare få vara.

19. Vet, själen, skapad till att älska böjd,
Till allting, som behagar, måste dragas,
Då den till verksamhet väckts af en fröjd.
22. Af fattningskraften sanna aftryck tagas
Af tingen; aftryck, som hon inom er
Utvicklar, att af själen iakttagas.
25. Den dragning hän till dem, som då sig ter
I själ'n, är kärlek; den natur ock blifver,
Då den af lust fasthålles ännu mer.
28. Se'n liksom elden uppåt sig begifver,
Då född, att stiga, den till *formen* är,
Dit, der till *ämnet* längre den förblifver:
31. Så själen, fångad, uppgår i begär,
En andlig rörelse, och blir ej stilla,
Förr'n hon har ernått, hvad hon varmt begär.
34. Nu kan du lätt begripa deras villa,
Som mot det sanna ta den sats försvar:
"Hvar kärlek är i sig en sak att gilla."
37. Kanske derför, att godt den alltid har
Till ämne; men ej ett signets insegel
Blef alltid godt, om lacket än så var." —
40. "Ditt ord, mottaget i min tankes spegel,
Sad' jag, gjort, att jag kärleken förstår;
Men än mitt tvifvel går för fulla segel.
43. Om själen utifrån sin kärlek får,
Och styres hennes fot ej annorledes,
Rår hon ej för, om rätt, om skeft hon går."
46. Och han: "så långt man af förnuftet ledes,
Kan jag dig lära; om du mer begär,
Se till Beatrix; blott af tron det redes.

49. Enhvar sjelfständig form, som annat är
Än kroppsligt ämne, men förenad blifver
Med det, en särskild kraft inom sig bär;
52. Den känns ej, förrn den sig tillkännagifver
Med verkande och ej på annat sätt,
Än plantans lif, då gröna blad hon drifver:
55. Derför kan menskan ej förklara rätt,
Hvarfrån kom väl förståndets första dager,
Dess urbegär och dess urtänkesätt?
58. Det finns i er; den drift, som honung drager,
Finns så i bi't; urviljan finnes; men
Den oförtjent så pris som tadel tager.
61. Medfödd blef er en kraft, att sig till den
All annan samle; hon skall råda eder
Och hålla vakt vid bifalls tröskelen.
64. Hon källan är, hvarfrån man skälet leder
Till eder lön, allt som *den* kärleks skick
Är godt är ondt, som hon hos er förbreder.
67. De, som till tankens botten sänkt sin blick,
Erkände denna frihet medfödd vara;
En sedolära derför verlden fick.
70. Medgifvom då: all kärlek uppstår bara
Ur ren nödvändighet; men kraft gafs er,
Att tygla den, att ej j löpen fara.
73. Beatrix denna ädla kraften ger
Namn af "*fri vilja;*" glöm det ej, du finner
Det, när af henne du får lära mer." —
76. Re'n månen upp, fördröjd till midnatt, rinner;
Och stjerna efter stjerna bort nu gled
För honom, som lik glödgad kettil brinner.

79. Mot himlens lopp han styrde fram den led,
Der Rom såg solens flamme-hästar körda,
Då mellan Sard' och Cors' de sänktes ned.
82. Den ädla skuggan nu, hvars namn lät vörda
Pietola mest bland orter, Mantua har,
Aflastat sig re'n mina frågors börda;
85. Och jag, som bergat in så klara svar
Och sett, hur dag i tviflets natt upprunnit,
Stod lik en man, den sömn all makt betar.
88. Men denna sömnighet med ens försvunnit,
Då plötsligt jag förmärkt en hop af folk,
Som bakom våra skuldror re'n oss hunnit.
91. Som förr en natt Ismenus och Asop
Längs sina stränder sett folkvimlets oro,
När Bachus sökts af de Thebaners rop;
94. Så såg jag, hur åt kretsen dessa foro,
Och tyckte finna, huru drifne de
Af rättvis kärlek och god vilja voro.
97. Snart hunno de till oss, ty springande
Sig rörde hela denna stora skara;
Och tvenne framför ropte gråtande:
100. "Maria gick i hast till berget" — "snara,
Att ta Ilerda, från Massilias sår
Mot Spanien såg man Cesars marscher vara." —
103. "Fort, fort, att ingen tid förlorad går
Af brist på kärlek, — så förnummos orden, —
För flit i dygd uppgrönskar nådens vår."
106. "O folk, som med så ansträngd ifver torden
Försona den försumlighet, hvarmed,
I kärlek ljumma förr, er plikt j gjorden!

Den der, som lefver — (ej till lögn jag skred,) —
Vill högre upp, när solen dagen tänder;
Om närmsta uppgång gifven oss besked!"
De orden Mästarn ut bland hopen sänder.
En ande svarade: "kom, följ oss blott,
Du snart till remnan då i berget länder.
Vi sådan vilja till att skynda fått,
Att ingen stanna kan: förlåt, vi sona
Ett fel; af grofhet ha vi ej så brådt;
Jag varit i San Zeno i Verona
Abbot den gode Barbarossas dar,
Som lärt Milano, hur han kunde skona:
En viss i grafven *en* fot redan har,
Som tårar snart för detta kloster fälle
Af ängslan, att han der vid väldet var
Och satte in sin son, en lumpen sälle
Med dålig kropp och sämre själ, till makt,
Att styra der i rätte herdens ställe." — —
Jag vet ej, om han teg, om mer han sagt;
Så snabbt förbi sågs han sin fart bevinga;
Men *det* jag hört och glad på minnet lagt.
Och han, som i hvar nöd var van att bringa
Mig hjelp, brast ut; "vänd dig och se der två,
Som banna trögheten, der så de springa. —
De ropte bak de andre: "först ändå
Det folket dog, som genom vågen dragit,
Förr än dess söner kunde Jordan nå."
Och "*det*, som med Anchises' son fördragit
Ej mödorne till målet för hans tåg,
Har sjelft ifrån sitt lif all ära tagit." —

139. När jag ej mer de snabba skuggor såg,
Sönk en ny tanke ned i mig; der bröto
Ur denna opp fler andra i min håg,
142. Som, irrande, in i hvarandra flöto;
Så böljade den lätta tankeström,
Tills mina blickar, sväfvande, sig slöto,
145. Och tänkandet förvandlades till dröm.

Nittonde Sången.

1. Den stund, då månens köld är ej befunnen
Uppljummad af gårdagens värma mer,
Af jorden och Saturnus öfvervunnen:
4. Då Geomanten ned i Östern ser
Sin största lycka, förr'n sig Eos tänder,
Gå upp på väg, der mörkret snart går ner;
7. Till mig i drömmen sig en qvinna vänder,
Blek, vindögd, stammande, i rysligt skick,
Med vridna fötter och med skrumpna händer.
10. Jag såg på henne: — liksom solens blick
Ger kraft åt lemmar, hvilka natten isar,
Så vid min blick hon tungan ledig fick
13. Och snart sig rak i upprätt ställning visar;
Snart åt förvridet anlet kärleken
De färgor gifvit, dem han skönast prisar.
16. Då hon fått tungans fria bruk igen,
Hon höjde sången, som så ljufligt klungit,
Att jag ej hört på annat, än på den.

"Jag är den tjusande Siren, — hon sjungit, —
Som villat sjömän midt på hafvets våg;
Så blir hvart sinne af min sång betvungit.
Ulyss, förtrollad af min sång, jag såg
Sin bana öfverge; den, mig törs höra,
Går sällan bort, så fängslar jag hans håg." — —
Än klang dess sång behagligt för mitt öra;
Då sågs i hast en helig qvinnas vakt
Stå vid min sida, att Sirenen störa.
"Virgil! Virgil! hvem är den här?!" hon sagt:
Han kom, såg på den Ädla blott, som sträckte
Sin hand, grep i Sirenen fast med makt,
Ref opp den drägt, som frammantill betäckte
Den otäcka, och lät mig kroppen se;
Det och den stank, den spred omkring, mig väckte.
Jag såg upp; — nu Virgil: "re'n gånger tre
Jag ropat dig; kom! följ, dit jag dig leder;
Upp! vi till bergets öppning oss bege."
Jag reste mig; — kring helga berget breder
Den nya sol re'n glans på hvarje stig,
Ser, der vi gå, på våra skuldror neder.
Med lutad panna jag betedde mig,
Lik en, på hvem en tyngd af tankar väger,
Och som en half hvalfbåge gör af sig:
När — "kom, här går man upp!" — en stämma säger
Med ton så ljuflig och så mild och len,
Att dödlig verld ej sådan stämma äger.
Med öppen vinge, liksom svanens, ren,
Han, som oss tilltalt, oss åt stigen bringar
Upp mellan klippans väggar; säger, se'n

49. Han på oss fläktat med de hvita vingar,
Så: — "*Salige är' de bedröfvade,*
De skola få hugsvalelse." — "Hvad tvingar
52. Din blick så ned mot jord?" — så började,
Då Engelns vingar på sin bortfärd blänka,
Virgil tilltala mig; — jag svarade:
55. "Så djupt min panna dessa tvifvel sänka,
Dem nyss en drömsyn har försatt mig i;
Den följer mig, jag *måste* på den tänka." —
58. "Såg du — han sade — hexans trolleri,
Som man i kretsar öfver oss begråter?
Såg du ock, hur från det man göres fri?
61. Så har du nog; tag sats och lyft dig åter!
Den lockmat se! som evig Kung för er
Bland sina ljusa sferer svänga låter! " —
64. Lik falk, som först till sina fötter ser,
Se'n, lyssnande till ropet, lyfter vingen
Och mot begärligt byte sig beger,
67. Blef jag; och sådan steg jag upp; jag ingen
Klipptrappa gått med mera lyftad håg,
Tills upp jag hunnit i den nya ringen.
70. I femte kretsen stod jag nu och såg
Der folk, som med sitt anlete mot jorden,
Försänkt i ånger och i tårar, låg.
73. "*Min själ i stoftet ligger,*" dessa orden
De under suckars tyngd och tårars lopp
Frampressade med ton, knappt hörbar vorden. —
76. "O Guds utvalda, hvilkas plågor hopp
Och tanke på rättfärdigheten lätta,
Utvisen oss den väg, der man går opp!" —

79. "Om här j slippen ligga, och om rätta
Och närmsta vägen upp j viljen gå,
Er högra sida jämt må utåt vetta." —
82. Så skalden bad, så svarades också
Af en strax framför oss: att han ej kände
En sak om mig, hans tal lät mig förstå.
85. Till Mästarns öga jag mitt öga vände;
Med vänlig vink han biföll den signal,
Som ur min blick min inre önskan sände.
88. Då jag nu följde tryggt mitt fria val,
Jag sade, böjd till den, som tycktes mena,
Att jag var död, — det slöt jag af hans tal: —
91. "O ande, som med gråt din synd vill rena,
Att kunna gå till Gud, skjut opp för mig
En stund din omsorg nu om detta ena!
94. Hvem var du? — säg, hvi vänder ryggen sig
Så upp? — vill du, när jag, som lefver, länder
Hem till mitt land, att jag der ber för dig?" —
97. Och han: "hvi himlen våra ryggar vänder
Mot sig, skall bli dig kändt; hör först, jag ber:
Jag Petri nycklar haft i mina händer.
100. Emellan Sestri och Chiaveri ler
En vacker ström; min ätt, som bodde nära,
Tog namn af den; en månad, föga mer,
103. Jag bar den stora mantelns tyngd, att lära,
Hur fjäderlätt all tyngd mot den, när ren
Och friad från all smuts man vill den bära.
106. Min bättring — o! ve mig! — har varit sen;
Men, då jag Romersk Herde hade blifvit,
Fann jag, hur lifvet var lögnaktigt sken;

109. Hur intet jordiskt frid åt hjertat gifvit;
Ty' högre kunde man ej stiga der;
Hvarför min kärlek tändts till detta lifvet.
112. Till dess jag varit full af guldbegär,
Eländig, skild från Gud. Nu jag med rätta
Är, som du ser, derföre straffad här.
115. Att se hvad girighet kan ondt förrätta,
Se! hur vi renas här ifrån dess brott;
Det bittraste af bergets qval är detta.
118. Som *der* vårt öga jämt mot jorden stått
Och aldrig rigtats mot de blåa landen;
Låt rättvisan det *här* se jorden blott.
121. Som girighet *der* släckte kärleksbranden
Till allting godt, att aldrig godt vi gjort,
Så håller rättvisan med starka banden
124. Vår hand och fot *här* fängslade allt fort;
Så länge Gud det vill, vi, qvalfördränkte,
Fastbundne ligga qvar på denna ort." —
127. Jag ville tala och på knä mig sänkte;
Men, som jag börjat, och hans öra hört,
Att jag min vördnad, knäböjd, honom skänkte;
130. "Hvad skäl — sad' han — har dig till knäfall rört!"
Och jag: "Er värdighet; — för den allena
Mitt samvete har till min pligt mig fört." —
133. "Stig upp, — han svarte, — broder! räta knäna;
Far icke vill; vi alla samma Makt,
Jag, du och dessa, såsom likar, tjena.
136. Om på det helga *Språk* du gifvit akt:
"*De taga sig ej hustru,*" lätt du hade
Begripit ock, hvi *så* jag nu har sagt.

130. Gå nu; — jag ber, — ditt dröjsmål redan lade
Nog hinder för min gråt, som rinner här,
Att jag må gå till Gud, — hvad nyss du sade. —
142. En sondotter, Alagia, har jag der,
Väl god i sig, om ej exempel, gifvet
Af slägten, gjort, att hon ock elak är:
145. Hon är den enda, jag har qvar i lifvet."

Tjugonde Sången.

1. Ond är mot bättre vilja viljans kamp;
Jag mot mitt tycke gjorde, som han tyckte,
Och drog ur vattnet än ej mättad svamp.
4. Der plats var ledig, jag och ledar'n ryckte
Nu åter fram, som på en mur man går
Invid dess tinnar, så till hällen tryckte;
7. Ty folk, ur hvilkas ögon tår för tår
Ett ondt, som fyller verlden opp, sågs rinna,
På andra sidan hindrade vårt spår.
10. Ve öfver dig, uråldriga varginna!
Fler rof, än alla andra djur, du tar,
Och dock de hungriga begären brinna.
13. O himmel! med hvars kretslopp (mången har
Den tanken,) jordens händelser sig vrida,
När kommer den, som slutar djurets dar?
16. Med långsamma och korta steg vi skrida,
Och jag var på de skuggor uppmärksam,
Som lågo der i ömklig gråt och qvida.

19. Då ropet "*O Maria!*" jag förnam
Framför oss; ett så ömkligt ljud det hade,
Som qvinnans, då sitt barn hon föder fram.
22. "*Du var så fattig,* — rösten sedan sade, —
Som man kan se af arma bäddens strå,
Der du din helga börda nederlade."
25. "Fabricius! — så hör jag strax derpå, —
Med dygd du ville fattigdomen draga
Långt heldre än med synd all rikdom få."
28. De sköna orden mig så högt behaga,
Att jag mig drog dithän, att se den själ,
Som hördes der så fromt, så hjertligt klaga.
31. Den goda gerning prisades jemväl,
Som Nicolaus trenne flickor gjorde,
Att leda dem till dygdens sanna väl.
34. "O ande! som så vackert talar, — sporde
Jag nu, — säg, hvem du var? — hvi blott af dig
Här *dessa* goda verk berömde vorde?
37. Ditt ord ej utan lön blir hördt af mig,
Om jag når hem, att ända mina öden
På lifvets snart tillryggalagda stig."
40. Och han: "jag svarar dig, ej att i nöden
Få hjelp derfrån; men derför att du har
Rönt sådan nåd af Herran före döden.
43. Jag roten till det onda trädet var,
Af hvilket hela Christna jorden skygges
Och man helt sällan goda frukter tar;
46. Men hämden drabbar snart; om Lilles och Brygges
Douays och Gents förmåga räcker blott;
Min bön derom på Guds rättvisa bygges.

49. Hugo Capet jag kallats; från mig gått
Ludviger och Filipper, hvilka dragit
Som Kungar in i Frankriks Kungaslott.
52. Jag, slagtarsonen från Paris, har tagit,
När som de gamla Kungar, alla, dött
Förutan en, som gråa kläder dragit,
55. Rikstömmen i min hand och så jag skött
Till vidgandet utaf min makt densamma,
Att åt min son, då mången vän mig stödt,
58. Jag skaffat till hans hufvud kronans flamma;
Från honom se'n, som bar med ära den,
De andra smorda tinningarne stamma.
61. Tills af Provence den stora medgiften
Har från min ätt all skam och blygsel röfvat,
Den visst gällt föga; men gjort ondt ej än.
64. Se'n har den jämt i våld och lögn sig öfvat,
Att vinna rof; och se'n, att göra bot,
Ponthieu, Gascogne och Normandie den röfvat.
67. Carl drog till Walland, och, att göra bot,
Halshögg han Conradin och återsände
Till himlen Thomas, allt — att göra bot.
70. Jag ser en dag, förr'n lång tid gått till ände,
En annan Carl från Frankrike gå ut,
Att göra sig och sina bättre kände.
73. Han har ej svärd; blott väpnad med det spjut,
Med hvilket Judas stridde, skall han hinna
Att rifva Florens' hjerta ut till slut.
76. Der skall ej land, men synd och skam han vinna,
En skada, som en gång blir tung dess mer,
Ju mera lätt han tyckes då den finna.

En annan, fångad på sitt skepp, jag ser
Gå derutur, sin dotter att förhandla,
Liksom Korsar'n med slafvar sig beter.
O girighet, hvad värre kan du handla!
Se'n du min ätt drog så till dig, att den
Kan med sitt eget kött och blod så vandla?!
Dock se! — hur stor all synd, en större än!
Jag liljan ser in i Alagna träda
Och gripa Christum i Ståthållaren;
Ser åter dem begabba och försmäda;
Ser ättika, ser åter galla räckt;
Ser honom dö bland röfvare, som häda.
Jag ser en ny Pilatus, som så fräckt,
Dermed ej mättad, har — (dekret tillstädja
Det ej,) — en girig hand till templet sträckt.
O Du, min Herre, när får jag mig glädja,
Att se den hämnd, Din vredes milda makt
Än gömmer dold i Dina rådsluts kedja!
Hvad om den Helge Andes Brud jag sagt,
Som kom din känsla så för mig att svalla,
Och som till mig, att veta mer, dig bragt,
Vi sätta framför våra böner alla,
Så länge dager är; när natt sig sänkt,
Till motsatt ton vi i dess ställe falla.
Då blir Pygmalions girighet betänkt,
Han, som till falskhet, mord och stöld blef drifven
Utaf den kärlek han åt guldet skänkt;
Se'n girig Midas, hvilken, nödstäld blifven
Till följd af glupskhet i sitt guldbegär,
Blef till ett åtlöje för alltid gifven.

109. Dåraktig Achan ock hågkommen är;
För stulet byte Josuas harm ej rastar,
Som om den äfven funne honom här.
112. Man då Safira med dess make lastar,
Ger pris åt den, som slog Heliodor;
Och berget rundt omkring vanära kastar
115. På Polymnestor, som drap Polydor;
Och ändtlig Crassus denna fråga göres:
'Hvad smak har guld? säg du, som det förstår!'
118. En talar högt, en annan knappast höres,
En fortare, en på mer långsamt vis:
Allt som af nit han mer och mindre röres.
121. Derför det goda styrktes med bevis
Ej blott af mig; hvad vi om da'n förkunna
Fick af mer tysta stämmor ock sitt pris." —
124. Vi voro redan bort från denne hunna
Och gingo åt besvärlig bana fram
Så fort, som våra krafter oss förunna,
127. När, som om något fölle, jag förnam,
Att berget skalf; till is mig fasan vände,
Lik den, som grips af dödens kalla ram;
130. Visst Delos ej en sådan skakning kände,
Förr än Latona, att de ögon två
Åt himlen föda, dit, att dväljas, lände.
133. Då steg ett rop från alla sidor så,
Att Mästaren gick till mig och ålade
Mig lugn: "räds ej, jag skall ej från dig gå." —
136. Och "*Ära vare Gud i höjden!*" sade
Enhvar, så vidt jag orden fattade
I deras rop, som närmast mig jag hade.

139. Vi stodo stilla och förfärade,
Likt herdarne, som först den sången hörde,
Tills skalfvet slöts och ropet tystnade.
142. Vi då på helig väg oss åter rörde,
Och sågo på de skuggor vid vårt fjät,
Som nu igen sin vanda klagan förde.
145. Okunnighet mig aldrig kämpa lät
En strid, så svår, med mitt begär att veta,
(Om minnet icke irrar sig i det,)
148. Som den, hvari då tankarne arbeta:
Jag törs ej fråga för hans brådskas skull,
Sjelf kan jag ej till sanningen mig leta:
151. Så gick jag bäfvande och tankefull.

Tjugondeförsta Sången.

1. Den törst, som oss naturen gaf, och som
Kan stillas endast med det vattens nektar,
Samaritanskan ömt bad Jesus om,
4. Tär mig alltjämt, och brådskan fram mig jägtar
I ledarns fjät, der jag bedröfvad går
Bland straffad skara, som i gråt försmäktar.
7. Och se, som det hos Lucas skrifvet står,
Att Christus syntes för de två i vägen,
Då han ur grafven gått med lätta spår,
10. Syns oss en skugga: — bak oss kom hon, trägen
Såg hennes blick på utsträckt folkhop ner.
Ej märkt af oss, hon, vänlig och benägen,
13. Utlät sig först: "o bröder, frid med er!" —
Vi hastigt vände oss; Virgil hörs svara,
Och helsning mild, som den vi fått, han ger.
16. Se'n han begynte: "må i frid du fara
Till saligt samfund och den himmel nå,
Som dömmer mig i evig landsflykt vara!" —

19. ”Hur! — sade hon och fortfor snabbt att gå, —
Om himlens Gud er, skuggor! ej benådar,
Hvem förde er opp åt Hans trappor då?” —
22. Min lärare: ”om tecknena du skådar
På dennes panna, dem en Engel satt,
Du inser väl, att det Guds rike bådar;
25. Men medan hon, som spinner dag och natt,
För denne ej till slut den tott än spunnit,
Som Clotho först, att vickla om, tar fatt,
28. Hans själ, din och min syster, ensam funnit
Ej väg hitupp, då, stängd i dödlig kropp,
Hon än den syn, hvarmed vi se, ej vunnit;
31. Hvarför ur vida helvetsgapet opp
Jag hämtats till hans ledning, och jag leder,
Så långt min lära styra kan, hans lopp.
34 Men säg nu oss, om du det vet, — jag beder:
Hvi berget skalf? hvi alla sjungit der
Från ofvan så till våta foten neder?” —
37. Så genom nålsögat af mitt begär
Den frågan går; att hoppet tillfredsställer
Mig redan så, att törsten mildrad är.
40. Hon började: ”på helga berget gäller
Orubblig ordning; allting sker deri;
Hvad ej är vanligt händer här ej heller;
43. Här från omskiftelse är platsen fri;
Blott då, när himlen tar, hvad himlen gifvit,
Ett bergskalf kännes under jubelskri.
46. Den, som åt trappan med tre trappsteg klifvit
Hit upp, ej regn och snö och hagel mer,
Ej dagg och rimfrost ens, har varseblifvit.

49. Ej tjocka moln, ej glesnad sky man ser,
Ej blixtens flammor och ej bågar, böjde
Än här än der af färgrik Iris ner,
52. Ej torra dunster, högre uppåt höjde,
Än till det trappstegs glans, — hvad re'n jag sagt, —
Der portvakten med Petri nycklar dröjde.
55. Der nere känns nog skakningarnes makt;
Men ej för storm, som jorden gömmer, röres
(Jag vet ej hvarför) bergets öfre trakt.
58. Den bäfvar då, när någon själ, som göres
Från synden renad, reser sig, att gå
Mot högre rymd; då äfven jublet höres.
61. Bevis på renhet är blott viljan då,
Som rättsligt fri tar själen i sitt välde
Och ger den kraft att sträfva uppåt så.
64. Först ville den; men ock begären gälde;
Mot viljan Gud i qvalet ställer dem,
Som förr i syndandet de voro stälde.
67. Och jag, som legat här väl sekler fem
I smärtans ve, just nu inom mig röjde
Den fria viljans drift till högre hem;
70. Derför du känt jordskalfvet, derför höjde
De fromma andar rundt om berget här
Den Herrens pris, som snart dem äfven fröjde!" —
73. Så han: och då, ju större törsten är,
Dess mera ock den goda drycken lisar,
Kan jag ej säga, hur jag fröjdats der.
76. Och vise ledarn: "du mig nätet visar,
Som fängslar er och hur man fri blir gjord;
Hvi berget skälfver och hvi Gud man prisar;

79. O! säg mig äfven, hvem du var på jord;
Hvi du i seklers qval dig här befunnit;
Dölj intet för mig! — tala klara ord!" —
82. "Den tid den gode Titus hade vunnit
Den högstes hjelp och hämnades de sår,
Hvarur det blod, som Judas sålt, förrunnit:
85. Jag med ett namn, som högt i ära står,
Sad' skuggan, var dernere; nog af rykte
Jag haft, men ack! ej tron, som allt förmår.
88. Så ljuf min sångar-ande der man tyckte,
Att Rom drog till sig mig, fast Tolosan,
Och Myrtens ära på min hjessa tryckte.
91. Vid namnet Statius man är än der van.
Jag Thebe sjöng; jag om Achilles sjungit,
Men sönk med andra bördan på min ban.
94. Min låga först upp ur de gnistor sprungit,
Som värmande ur Gudaflamman gått,
Vid hvilken tusen Skalde-harpor klungit.
97. Om Æneiden talar jag, ty blott
Hon var mig moder, var mig Skalde-amman;
Hvad hade jag väl utan den förmått!
100. O! den som lefvat med Virgil tillsamman!
Jag skulle gerna legat ett år till
I landsflykt då, skild från de sällas gamman." —
103. En blick, som sade, tigande, "tig still!"
Virgil mig gaf, att så min talhåg stilla;
Men allt förmår dock ej den kraft, som vill;
106. Ty skratt och gråt, om än vi dem ej gilla,
Vid rörelser, som ge dem fulla skäl,
Af en uppriktig döljas ofta illa.

Jag log, lik en, som har begripit väl.
Då tystnar skuggan, och hans blickar sträfva,
Att i mitt öga leta ut min själ.
"Skall du till mödans mål dig lyckligt häfva,
Hon sade, svara, hvi så vid mitt tal
Ett löje sågs på dina läppar sväfva?" —
Jag mellan tvenne eldar stod i qval:
En vinkar: "tig!" och en besvär mig: "svara!"
Jag suckar, obeslutsam i mitt val,
Och blir förstådd. — "Du kan din fruktan spara,
Sad' Mästaren, — du tale fritt; du må,
Hvad så hans undran väckt, nu ock förklara."
Och jag: "urgamle ande, som blef så,
När blott jag smålog, i förvåning fången,
Väl! jag skall stegra den än mer ändå.
Han, som här styr min blick, mot höjden gången,
Är den Virgil, som gett dig kraft den stund
Du höjt om menskor och om Gudar sången.
Tror för mitt löje du en annan grund,
Den är ej sann; det väcktes blott af orden,
De varma ord, om denne ur din mund." —
Att famna Mästarns fot, hon sönk till jorden.
Han sade: "Broder! gör ej så; du här
En skugga är, jag ock är skugga vorden." —
Och skuggan reste sig, och mildt — "o lär
Min kärleks *fullhet* känna nu! — hon sade, —
Då jag, förgätande, hvad *tomhet* är,
Vill famna skuggan, som om kropp hon hade."

Tjugondeandra Sången.

1. Re'n se vi efter oss den Engel stanna,
Hvars ledning vi till sjette kretsen fått,
Se'n han ett sår utplånat på min panna;
4. Och de, som till rättfärdigheten blott
Med hunger sett, sagt "*Salige,*" och bara
"*Som törsta*" tillagt; hvad vi dock förstått.
7. Jag mera lätt, än förr jag känt mig vara
I bergets remnor, utan möda har
Gått uppför denna med de Andar snara.
10. Virgil begynte: "kärlek, då den var
Af dygden tänd, genkärlek alltid tände,
Så snart dess flamma blef oss uppenbar.
13. Och derför ock, när Juvenalis lände
Till helvets förgård ner och sade mig,
Hur varm tillgifvenhet du för mig kände,
16. Jag från den stunden mera älskat dig,
Än någon annan, som jag ej fått skåda,
Så att för kort nu syns mig denna stig.

Men säg, (och skulle frågan än förråda
För mycken frihet, tillgif mig ändå,
Och låtom oss, som vänner, tala båda,)
Hur kunde girigheten nånsin få
Inrymme i din själ, som rikligt hyste
De visdomsskatter, som du älskat så?" —
Vid dessa ord först Statius något myste,
Se'n sade han: "ur djupet af din själ
Klart i hvart ord, du sade, kärlek lyste.
I sanning: ofta se vi ting, som skäl,
Men falska skäl, till tvifvelsmål oss gifvit,
Då sanna grunden legat dold för väl.
Att jag var girig i det andra lifvet,
Kom du att tro, hvad mig din fråga lär,
Af kretsens qval, der du mig varseblifvit.
Vet: alltför långt från girighets begär
Jag lefvat skild och för den skillnad pliktat
Tallösa månader med pina här.
Och, om jag ej min omsorg uppåt rigtat,
När jag förstått hvad du (i vrede ju?)
Tillropar menskan i den sång du diktat:
"Hvart tvingar, snöda guldtörst, icke du
Ett dödligt bröst?" jag mot min barm kännt trycket
Af bördans tyngd, som jag framvältrat nu.
Men, när jag såg, hur handen kan för mycket
Och vårdslöst öppnas, rann min ångers tår
För månget brott, för brott ock i det stycket.
Hur mången skall stå upp med afklippt hår,
Som af okunnighet har ej i lifvet,
Ej på sitt sista, ångrat synd, så svår!

49. Men vet: hvart brott, af menniskan bedrifvet,
Blir med den synd, som är dess motsats dock,
Att dunsta ut sin saft, åt qval här gifvet.
52. Fanns derför jag i kretsen bland den flock,
Som gret sin girighet, att renas i den,
Blef jag för motsatt synd der samlad ock." —
55. "Den tid, då du besöng den grymma striden,
Som med en dubbel sorg Jocaste slog,
— Så sade sångaren af herdefriden, —
58. Af hvad din Clio söng med dig man drog
Den slutsats ej, att du den tron bekände,
Hvarutom goda verk ej äro nog.
61. Och är det så, hvad sol, hvad fackla tände
Den dag i mörkret, att du vid dess sken
Se'n dina segel efter fiskarn spände?" —
64. Och han: "du ledt mig till Parnassen re'n,
Att dricka der, då du ditt ljus lät glimma
Ned på den väg, som fört till Gud mig se'n;
67. Så den, som bak sin rygg i nattens timma
Bär lyktan, sjelf åt sig ej ledning ger,
Men leder dem, som följa, med dess strimma.
70. '*Ny tid går upp;* — du sagt — *man återser,*
Astræa och Saturni makt på jorden,
Och en ny telning sänds från himlen ner.'
73. Jag genom dig är Skald, är Christen vorden.
Men, att min mening må för dig bli klar,
Jag sträcker handen, att färglägga orden.
76. Re'n verlden öfverallt befrödad var
Af sanna tron, sådd ut af de gesandter,
Som ett urevigt rike utsändt har;

79. Och så jag hört de nya predikanter
Instämma med anförda ord af dig,
Att jag gick till dem, som min själs förvandter.
82. Och snart så heliga de syntes mig,
Att, när Domitian sökt dem betvinga,
Gret äfven jag, när de beklagat sig.
85. Jag halp dem i min lifstid, och, då inga
Så rena seder, som hos dem, jag sett,
Höll alla andra sekter jag för ringa;
88. Och förr'n min sång till Thebes floder ledt
De Grekers tåg, mig dopet hade tvagit,
Fast jag af rädsla dolde, att så skett.
91. Man till det yttre mig för hedning tagit;
För denna ljumhet jag i hastadt lopp
Kring fjerde kretsen fyra sekler dragit.
94. Men du, — som slöjan lyftat för mitt hopp
Och för min sällhet, hvad jag re'n dig sade, —
Då vi ha nog af tid förrn vi nå opp,
97. Säg mig: hvar är Terenz, som kär vi hade,
Cæcilius, Plautus, Varro? — säg, jag ber,
Om de fördömts, hvar Minos dem förlade." —
400. "*De*, Persius och jag och andra fler
Fått med den Greken, — så Virgilius säger, —
Som drack Castalia så, som ingen mer,
103. I blinda häktets första krets vårt läger;
Hur ofta tala vi om Helicon,
Som alltid hos sig våra ammor äger.
106. Med oss är Euripid, Anacreon
Och af de lagerkrönte Greker mången,
Så ock Simonides och Agathon.

109. Der finnas flera, som du nämnt i sången,
Deiphile, Argia, Antigone,
Ismene ock, än ej af sorg förgången,
112. Och hon, som källan vist, Isifile:
Och Daphne se'n och Thetis, van att råda,
Och Deidamia ock med systrarne." —
115. Re'n tego skalderne, som, hunna båda
Den trånga stigen uppför, stodo qvar,
Att kring sig uppmärksamt å nyo skåda.
118. Re'n fyra dagens tärnor gått; re'n har
Den femte fattat, att sin tjenst bestrida,
Strålvagnens stång, hvars spets än uppåt drar.
121. Då sad' Virgil: "jag tror, vår högra sida
Vi böra vända åt det tomma ut,
Att, som vi pläga, kring om berget skrida.
124. Så vanan ledarinna blef till slut:
Mer tryggt än förr vi valde väg den gången,
Då ädle Statius gillat vårt beslut.
127. De gingo främst, se'n jag med tanken, fången
I deras samtal, lärande förstå,
Då så jag lyssnar, sjelf att höja sången.
130. Men snart ett träd med ljufva frukter på
Afbröt de samtal som oss alla lifva,
Der vi det funno midt på vägen stå.
133. Som tallens grenar uppåt späda blifva,
Så dettas bli, ju mer de ned sig sänkt,
Att ingen upp — så trodde jag — må klifva.
136. Från sidan, der oss berget vägen stängt,
Från höga klippan klara droppar halka,
Som med sin dagg dess alla blad bestänkt.

139. De tvenne skalder nu sig trädet nalka:
Då ljöd en stämma från dess grenar ner:
"Här fruktens njutning ger en dyrköpt svalka."
142. Se'n sade den: "Maria tänkte mer
På bröllopet, att rundligt allt der räckte,
Än på sin mun, som beder nu för er:
145. Med vatten Romarinnor törsten släckte,
Och Gud i Daniel för matens skull,
Som han försmått, en visdomsande väckte.
148. Den första åldern varit skön, som gull,
Och hungern smakligt då af ollon lisats,
Och törsten sett hvar bäck af nektar full.
151. Blott med vildhonung och gräshoppor spisats
Johannes Döparen i öcknens rum;
Hvarför som stor och ärofull han prisats,
154. Som skrifvet står i Evangelium.

Tjugondetredje Sången.

Då bland de gröna blad mitt öga jagar,
Så spejande, som den för plägsed har,
Som spiller bort på fåglar lifvets dagar:
Sad' han, som mer än fader för mig var:
"Kom nu, min son; till mera båtnad lände
Den dyra tid, som här vi än ha qvar!
Jag blick och steg hän till de vise vände
Med lika hast, ty vägen, om än lång,
Jag kort och lätt vid deras samtal kände:
Med ens en bön med blandad gråt och sång
"*Gud! uppldt mina läppar!*" hann mitt öra,
Att fröjd och smärta väcktes på en gång. —
"O milde fader! hvad är det vi höra?"
Så jag: — och han: "de skuggor som här ock,
Att så upplösa pligtens knut, sig röra."
  Som, när på vägen tankfull pilgrimsflock
Upphinner obekanta och ger bara
Dem några ögonkast, men går ändock:

Så kom bak oss en tyst och ödmjuk skara
Af fromma andar, som en blick oss ge
Och gå förbi, mer, än vi andre, snara.
Insjunkna ögon, blekt hvart anlete
Och så utmärglade jag alla funnit,
Att huden smög sig kring benknotorne:
Ej Erisichton så att magra hunnit,
Då han i hungern sett sig ingen vån,
Och hans förtviflans råd i hågen runnit.
Jag sade vid mig sjelf: se! folket från
Jerusalem, då det blef öfvergifvit,
Och då Maria åt sin egen son.
Likt ring med mistad sten hvart öga blifvit;
Den, som i anleten läst "*OMO*," lätt
I dessa här såg, hvarest "*M*" stod skrifvit.
Hvem, — om han ej känt hvarför, — trodde rätt,
Att doft från äpple och en källa väckte
En trängtan, verkande på sådant sätt?! —
Bäst jag betänkte, hvarför hunger sträckte
Sig dit, och orsaken, som ej var klar,
Till deras magerhet, som så förskräckte:
Såg jag en skugga skarpa ögons par
Ur hufvu'ts djupa hålor på mig spänna;
"Hvad nåd är denna!" se'n han ropat har.
Min blick gaf mig ej svar på: "hvem är denna?"
Men i hans röst det välbekanta låg,
Som kom mig den okänbare att känna;
Den gnistan tände bilden i min håg,
Och så, fast dragen i hans uppsyn neka,
Foreses anlet' jag dock återsåg.

49. "O må du för min torrhet icke tveka,
(Han bad,) ej för det kött jag mistat så,
Och ej för kind och hud, så rysvärdt bleka!
52. Men säg om dig och om de själar två,
Som dig ledsaga, sanningen; — på orden
Var icke sparsam; låt mig allt förstå!" —
55. "Som död din uppsyn jag begret på jorden,
Men har till gråt nu mer, ej mindre skäl,
— Sad' jag, — då så jag ser den vanstäld vorden.
58. Bed ej om svar, då undran stör min själ;
Förrn du mig lärt, hvad så afbladar eder,
Jag grubblar derpå, kan ej svara väl?" —
61. Och han till mig: "från evigt råd sänks neder
En kraft i vattnet och i trädet; den
Så, som du ser, förtunnar mina leder.
64. Det folk, som sjunger under tårar än,
Af törst och hunger, för det de i tiden
Sökt svalgets njutning, helgas här igen.
67. Den lust till mat och dryck, af doftet spriden
Från frukt och vattnet, stänkt på grönskans prakt,
Jämt tänder upp sin eld och qvalet i den.
70. Så snart en kretsgång åter hit oss bragt,
Vårt straff förnyas, hvaraf så du rördes,
Jag säger *straff*, men *tröst* jag borde sagt;
73. Vi jämt till trädet af den viljan fördes,
Som ledde Christus, då han led sitt qval,
Att frälsa oss, och Eli-ropet hördes."
76. Och jag; "ifrån den dag, du jordens dal
Forese! bytte mot det bättre lifvet,
Har än ej gått af år det femte tal.

79. Om kraft att synda förr dig öfvergifvit,
Än du greps af den goda sorgen fast,
Hvari din själ Guds brud har åter blifvit,
82. Hur har så långt du hunnit upp i hast?
Jag trodde, jag der nere bordt dig funnit,
Der tid ersätter hvad i tid det brast." —
85. Och han till mig: "jag hit så hastigt hunnit,
Att tömma ljuflig malörtsdryck af ve,
För Nellas tårar, som så ymnigt runnit.
88. Med fromma böner och med suckarne
Hon mig från stranden, der man väntar, dragit
Och räddat från de andra kretsarne.
91. Så mycket heldre Gud skänkt välbehaget
Min unga Enka, den så kär mig var,
Som goda verk hon ensam företagit;
94. Ty sjelft Barbagia i Sardinien har
I sina qvinnor mer af kyskhets ära,
Än det Barbagia, der hon lemnats qvar.
97. O käre broder, hvad skall jag dig lära?!
En tid, som stundar, re'n mitt öga ser
(Den ligger tid, som är i dag, helt nära,)
100. Då man från predikstol'n det påbud ger,
Att Florentinskor få ej vandra fräcka
Med blottad barm på stadens gator mer.
103. Var nånsin nödigt, lagens arm att sträcka
Mot Turkars och Barbarers qvinnor ut,
För att förmå dem sina bröst betäcka?
106. O såge, oförskämda, de det slut,
Som Himlens snabba omlopp dem bereder,
De skulle öppna re'n sin mun till tjut!

109. Dem träffar sorg, om ej min syn förleder,
Förrn på de kinder, som nu trösta sig
Vid vyssalulla, sig ett fjun förbreder.
112. O broder, dölj dig icke mer för mig!
Se! ej blott jag, men dessa andar alla
Här blicka dit, der solen skyms af dig!" —
115. Och jag: "vill du i minnet återkalla,
Hvad du och jag ha varit med hvarann,
Det minnet visst skall tungt på hjertat falla.
118. Från sådant lif drog mig i förrgårs *han*,
Som för mig går, när Solens Syster glöda
Med runda kinder jag på himlen fann:
121. Han ledde mig fram genom helvet snöda
(I djupa natten var hans blick ej skum,)
Med detta kött och blod bland verkligt döda.
124. Derfrån hans hjelp fört mig från rum till rum
Omkring och uppför detta berg, som görer
Den åter rät, som verlden gjorde krum.
127. Så länge — (lofvar han,) — han ock mig förer,
Till dess jag får Beatrix återse;
Se'n bör så ske, att jag blott henne hörer.
130. Se! den, som lärt mig så, (jag pekade
Nu på Virgil); *den* skuggan i den andra
Du ser, för hvilken berget bäfvade,
133. Då hon steg upp, att ur ert rike vandra." —

Tjugondefjerde Sången.

1. Ej tal vår gång, ej gång vårt tal har stört,
Och raskt vi framåt under samtal ryckte,
Liksom ett skepp, af goda vindar fördt.
4. De skuggor, som jag åter döda tyckte,
På mig, som lefde än, med undran se
Ur ögonhålor, djupt i hufvu't tryckte.
7. Jag sade nu, mitt tal fortsättande:
"Helt visst så långsam gång af denne väljes
För vår skull, annars mer påskyndande.
10. Men säg: hvar är Picarda? och om eljes
Bland detta folk, som mig med undran ser,
Finns någon, som bland oss som ryktbar täljes?" —
13. "Min syster (ej jag vet, om hon var mer
Skön eller god,) från höga himlen blickar,
Prydd i sin krona, fröjdfull till oss ner.
16. Så sad' han först, och se'n: här det sig skickar,
Att nämna hvar vid namn, ty hungren har
Gjort oss okännbara för andras blickar.

19. Den der (han pekade med fingret) var
Lucchesar'n Bonagjunta; den der ena,
Som mest förmagrat, förr i famnen bar
22. Den helga kyrkan; var från Tours; vill rena
Sig här med fasta från sin synd, då han
I vin fördränkte ålen från Bolsena." —
25. Så nämndes många der, en efter ann',
Och med att nämnas syntes alla nöjde,
Att jag en mulen min ej derför fann.
28. Der Bonifaz, hvars bord en mängd förnöjde,
Och Ubaldin, som sina tänders kraft
Förspillde i sin hunger nu, jag röjde;
31. Såg ock Marchese, som på Forli haft
Med mindre törst mer tillfälle, att släcka,
— Hvad ej han kunnat, — den med drufvans saft.
34. Som, då man många ser, plär en dock väcka
Vårt deltag mest, så den från Lucca här
Tilldrog sig *mitt;* han *sitt* till mig tycks sträcka.
37. Han mumlade: — och om "Gentucca" der
Jag hörde något från der han sin plåga
Led af det straff, som honom så förtär.
40. "O själ! som tycks af lust till samtal låga,
Tala — sad' jag — så, att jag det förstår.
Och stille du så *min* som *din* åhåga!" —
43. "En mö är född, som än oslöjad går,
Sad' han, — för henne skall min stad behaga
Dig väl, hur mycket den än klander får.
46. Med denna spådom må dithän du draga:
Och du skall se, om jag med hvad jag sagt,
Så mumlande, har velat dig bedraga.

49. Men säg: ser jag i dig den Skald, som bragt
Den nya sången fram, hvars början låter:
'*O qvinnor! j, som kännen kärleks makt.*' —
52. Och jag: "jag är en sådan en, som låter
Sin sång, då kärlek andas i hans själ,
Allt, hvad den inom honom söng, ge åter." —
55. Och han: "O Du! nu fattar jag det skäl;
Hvarför Guitton, Notar och jag ej hörde
Till nya stil'n, som klingar dock så väl.
58. Jag inser klart: hvar gång *Du* pennan rörde,
Du skref, hvad kärlek hviskade i dig,
Hvad vi ej gjorde, då vi *våra* förde.
61. Den, som att tjusa, går en annan stig,
Hvad än han valt, valt ej den goda stilen." —
Och nu han teg, som om han gladde sig.
64. Som fåglar, som om vintern fly mot Nilen,
Först samlas i en flock, som sedan drar
Med snabbhet bort, se'n väl den danat kilen;
67. Så allt det folket, som der samladt var,
Bortvände sig, att nu sin fart bevinga,
Af magerhet och trängtan lätt och snar;
70. Men, lik en man, som låter, trött att springa,
Sitt sällskap fly och går, om bröstet trång,
I mak, att luft åt tömda lungan bringa:
73. Så lät Fores' dem fly i hastadt språng;
Med mig han gick, skild från den helga hjorden,
Och sad': "när ses vi åter nästa gång?!" —
76. Och jag: "ej känner jag min tid på jorden;
Man ack! så snart min återkomst ej sker,
Att ej min vilja mera snabb är vorden;

79. Ty i den stad, der jag mitt hemvist ser,
Det goda dag från dag allt mer försvinner;
Mot sorglig undergång den störtar ner." —
82. Och han: "gå nu! — jag den, du skyldig finner
Dertill, ser släpad bort vid hästens svans
Till dalens djup, der man ej tillgift vinner;
85. Allt snabbare går vilda djurets dans,
Tills sönderkrossad han sitt lif skall ända,
Och kroppen, sargad, kännas knappt för hans.
88. Ej många hvarf sig dessa sferer vända,
— Han såg mot himlen, — förrn du klart förstår,
Hvad jag nu dunkelt sagt dig skola hända.
91. Jag lemnar dig; — här är hvar stund, som går,
Så dyr, att jag för mycket mist, som eder
Så länge följt så makligt spår för spår." —
94. Som någon gång ur väl beridna leder
En ryttare framspränger snabb, att få
Af första anfallet en skyldig heder,
97. Så for han bort, — med större fart ändå. —
Då jag, på vägen med de två befunnen,
Hvars mästerskap af verlden prisas så,
100. Såg honom re'n så långt i förväg hunnen,
Att *han* för ögat syntes klart ej mer,
Än för förståndet *det* han talt i munnen.
103. Ej långt från oss ett annat träd jag ser,
(Ty vägen svängde der,) hvars grenar sträckas,
Fruktdigra, grönskande, emot oss ner.
106. Jag mot dess löf såg mångas händer räckas;
De ropade, — jag vet ej, hvad det var, —
Likt lystna barn, som af sin lusta gäckas

209. Och be, — och den, som bes, ger intet svar,
Men håller fram, att än mer lustan höja
Det, som till sig så deras åtrå drar.
112. Se'n gå de bort, när gäckerit de röja.
Vi gingo mot det stora trädet, der
De fåfängt så i gråt och böner dröja. —
115. "Gån här förbi och kommen icke när:
Det träd står högre upp, som lockat Eva,
Och af dess rot ett skott är detta här." —
118. Så hörs en röst från grenarne sig häfva:
Hvarför Virgil och Statius skyndade
Med mig, att invid hällen uppför sträfva.
121. Se'n hörs: "o minnens de förbannade,
Af molnskyn födde, hvilka, druckne, dragit
Med dubbla bröst till strids emot Thesè:
124. Och Judarne, som vinet så betagit,
Att Gideon dem, som stallbröder, försmått;
Då han gått ner och Midians härar slagit." —
127. Så, der vi invid ena randen gått,
Uppväckas svalgets synder i vårt minne
Och lönen, som de få, en pinsam lott.
130. Se'n åter nu på breda vägen inne
Väl tusen steg, ja mer, vi tigande
Gått fram, enhvar med djupt betänksamt sinne:
133. "Hvi gån, j tre, der så begrundande?!"
Skreks till med ens, att jag sågs sammanfara,
Som hästen gör, när skrämd och skyggande.
136. Jag såg mig kring, att, hvem det var, erfara;
Och aldrig i en glödgad ugn man ser
Glas och metall så lysande och klara,

139. Som jag såg en, som sade: ”lyster er
Att stiga högre, vänden er, jag beder;
Här går den, som vill dit, der friden ler.
142. Hans åsyns glans slog mina blickar neder;
Hvarför jag plats bak mina vise tog
Och gick, lik en, som går dit örat leder.
145. Och som då Majvind öfver fältet drog,
Ett förebud, att morgonen snart randas,
Och blomsterdoft tog med från dal och skog,
148. Så kände jag en fläkt på pannan andas,
Och hur vid rörelsen af vingars par
Den hela luften med Ambrosia blandas:
151. Och hörde: ”Salig den, som ljus så har
Fått af Guds nåd, att han en gräns vet sätta
För gomens kärlek, att den ej bedrar,
154. Men, att hans hunger alltid blir den rätta!”

Tjugondefemte Sången.

1. Nu tiden för vår uppgång kräfver hast;
Ty sol re'n middagen åt Tjuren gifver,
Och Scorpionen griper natten fast.
4. Hvarför ock like den, som går med ifver
Sin bana fram, hvad hälst än hindra må,
Då strängt nödvändighetens sporre drifver,
7. Vi uppför bergets trånga stigar gå;
En efter en på hopträngd väg sig reder;
Bevandras kan den ej af två och två.
10. Och som en stork-unge, som vingen breder
Af lust att flyga ut, men drar, förskräckt,
Att lemna nästet, vingen åter neder,
13. Så äfven jag, till lust att fråga väckt,
Har knappt likt den, som vill till tals, ställt munnen,
Förr'n tända lusten strax blef åter släckt.

16. Den hulde fadren, fast i brådska funnen,
Förgat mig ej och sade: "skjut nu af
Din talsträng, redan upp till trycket hunnen!" —
19. Då öppnade jag tryggt min mun och gaf
Mig så till tals: "hur kan man blifva mager,
Der lifvet ej af föda ens har kraf?" —
22. "Erinrar du dig blott, hur Meleager
Förtärts, då eld ett stycke ved förstört,
Du hämtar — sad' han — åt ditt mörker dager.
25. Och tänker du, hur, såsom du dig rört,
Så ock din skugga rörts i spegeln inne,
Skall det, som synes hårdt, dig synas mört.
28. Men, att du rätt din vetlust stillad finne,
Se Statius här; — må han bemöda sig,
Att läka alla såren i ditt sinne!" —
31. "Förklaras evighetens straff af mig
(Sad' Statius) *nu*, då *du* oss sällskap görer,
Tillgif mig det: hvad kan jag neka dig!"
34. Se'n börjar han: "Son! om mitt tal du hörer,
Visst ditt förstånd derur det ljuset drar,
Som dig ur tviflets dunkla "*huru?*" förer.
37. Fullkomnadt blod, som aldrig druckits har
Af fyllda ådror och tillöfvers blifver,
Likt mat, den åter man från bordet tar,
40. I hjertat får en daningskraft, som gifver
Åt alla menskolemmar form: och sker,
Att derför det ned genom vener drifver,
43. Å nyo renadt, dit det anstår mer
Förtiga än att nämna: derfrån gjutit
På annans blod i ett naturkärl ner,

Det der, med detta andra sammanflutet,
Som blott är lidande, sjelft verksamt blott
Med kraft, ur hjertat fådd, hvarur det brutit,
En utgångspunkt för verkandet har nått.
Se'n ger det lif åt det, som sammanrunnit,
Då så dess ämne mera fasthet fått.
Verksamma kraften, att bli själ, re'n hunnit,
Lik plantans, (olik deri, att den förs
På vägen fram, då plantans målet hunnit,)
Och gör, att lifvet känner sig och rörs,
En hafssvamp likt; af frön, som den lagt neder,
En bildning se'n af alla former görs.
Och nu utvecklar sig, o son, nu breder
Den kraft sig, som ur alstrarns hjerta går,
Och så naturen hvarje lem bereder.
Hur upp ur djuret se'n en menska står,
Ser du ej än. Den punkten ock re'n drifvit
En visare, än du, på villospår,
Så att den läran, han om själen gifvit,
Skiljt denna från förnuftet, då ej än
Han en organ för detta varseblifvit.
  Låt hjertat upp, nu kommer sanningen!
Vet: Skaparen, så snart med fostret händer,
Att re'n fullbordad är hjernbildningen,
Sig till natur'ns så stora konstverk vänder
Med välbehag, och andas in en själ,
Och i den nya själ'n den kraften tänder,
Som upptar, hvad der verksamt finns, jemväl
I sig och så blir till *en* själ allena,
Som lefver, känner, tänker sjelf sitt väl.

76. Att ej du undre, hvad nu orden mena,
Se solens strålar, hur de göra vin,
Då de med drufvans safter sig förena.
79. När Lachesis har icke mera lin,
Far själ ur kropp; med sig hvar kraft hon bringar,
Så mensklig som ock den Gud andats in:
82. De andra krafter stumheten betvingar;
Men minnets, viljans och förståndets få
Mer starka senor strax i sina vingar.
85. Utaf sig sjelf hon faller genast då
— Beundransvärdt! — på någondera stranden;
Der ser hon först den väg hon har att gå.
88. Så snart hon dväljs i ett af dessa landen,
Kringstrålar henne daningskraften der
Och ger den form, som kroppen haft, åt anden.
91. Och liksom luft, då den regndrucken är,
Med solens strålar, som den återgifver,
I skilda färgor sig så praktfullt klär:
94. Så närmsta luften äfven formad blifver
Till den gestalt, som den sig påtryckt får
Af själens kraft, hvarthelst hon sig begifver.
97. Och liksom lågan följer eldens spår
Och rörer sig alltjämt, hvart den sig rörer,
Den nya formen ock med anden går.
100. Af denna luftkropp se'n den syn härrörer,
Som kallas skugga: hvarje sinne har
Ock sin organ, så att hon ser och hörer.
103. Derföre le och tala kan enhvar:
Derför ock suckar höjas, tårar rinna,
Hvad du på berget kunnat lätt bli var.

106. Allt som begär och böjelser nu vinna
Ett insteg hos oss, bildar skuggan sig:
Häraf du kan din gåtas lösning finna.” — —
109. Men re'n till qvalens sista ort vår stig
Har hunnit fram; vi gå till höger vände,
Och nya tankar vakna upp hos mig.
112. Från hällen utåt vilda flammor brände,
Och blåst från klippsprånget dref deras brand
Tillbaka jämt och lågan uppåt sände.
115. Vi, en och en, gå vid den yttre rand;
Till venster hör jag ängsligt flamman svirra;
Ett bråddjup hotar mig från höger hand.
118. Virgil nu sade: ”låt dig ej förvirra!
Håll styf ditt ögas töm; här gäller det
Ty lätt det är, att med ett steg nu irra.” —
121. *O högste mildhets Gud!* — så för oss let
Med ens ur stora flammans sköte sången,
Att mig grep lust, att vända dit mitt fjät.
124. Jag såg i elden gå af andar mången,
Hvarför än hit än dit mitt öga sprang,
Såg än på andarne, än ned på gången.
127. ”*Jag vet af ingen man,*” — så ropet klang
Nu högt, då slutet re'n af hymnen klungit;
Se'n börjas den igen med nedstämd klang;
130. Vid slutet ropades: ”Diana sprungit
Till lunden, jagande Callisto hän,
Som Aphrodites heta gift betvungit.” —
133. Se'n söngo de; så steg ett rop igen
Om män och qvinnor, som följt kyskhetslagen,
Som dygd och äktenskap älägga den.

På detta sätt, jag tror, för dem går dagen
I eldens flammor hela tiden ut;
Med sådan omsorg, sådan näring tagen,
Det rifna såret sammansys till slut.

Tjugondesjette Sången.

Då vi så, en och en, åt vådlig stig
Vid randen gingo, Mästarn ofta sade:
"Tag dig i akt; min varning gagne dig!"
Jag på min högra skuldra solen hade,
Re'n strålande på hela vestern ner,
Som för en hvit sin blåa drägt aflade.
Min skugga kom dess sken att skina mer
I rödt, och härpå mången ande-skara,
Allt som den går förbi, med undran ser.
Jag häraf kan anledningen förklara,
Hvi de om mig begynte tala så:
"Den kroppen der tycks ej en skenbar vara." —
De se'n mot mig, så långt de kunna, gå;
Ty hvaren tillser, att han sig befinner
Dock inom lågan, att bli bränd ändå. —
"O du, som går, ej för det du ej hinner,
Men visst af vördnad, bak de andra der,
Säg mig, som här i törst och flammor brinner,

19. (Ej blott för mig ditt svar af nöden är;
Ty alla törsta efter det; en källa
Har så ej väckt en Æthiops begär:)
22. Säg oss, hur är det, att du kan dig ställa
Som mur mot solen, som om än ej skett,
Att äfven du gått in i dödens fälla?"
25. Så talte en till mig. Jag skulle gett
Strax fullt besked, om icke i det samma
En annan nyhet för min syn sig tett.
28. Ty midt på denna väg af eld och flamma
Kom annat folk mot dem med blick mot blick,
Som gjorde mina tankar uppmärksamma.
31. Med il från ömse håll hvar skugga gick,
Att kyssa först hvarann och bort se'n fara,
Nöjd med den korta glädjen, som hon fick:
34. Så ser man, hur bland myrors bruna skara
Nos rör mot nos; de kanske söka så
Om väg och lycka något nytt förfara.
37. Så snart de bort från vänlig helsning gå,
Strax öfverrösta, lika litet sena
I rop som gång, hvarann de skaror två;
40. "*O Sodom och Gomorra!*" — skrek den ena:
Den andra: "i en ko Pasiphaë
Gick, att i brunst med tjuren sig förena."
43. Se'n liksom tranor, som sig dels bege
Till Libyens sand, för vinterns kyla rädde,
Dels fly för solen mot Riféerne:
46. En hop kom fram och bort en annan trädde;
Än de det rop, som mest dem anstod, sändt,
Än, gråtande, sin första sång de qvädde:

Och nu desamme nalkades, som vändt
Sig först till mig med sina varma böner,
Och mot mitt svar står hvarje öra spändt.
Jag, som nu åter deras trängtan röner,
Begynte: "själar med det säkra hopp,
Att Gud, när helst det sker, med frid er löner!
I jordens sköte hvilar ej min kropp,
Omogen eller mogen; med mig är den
Med lemmars kraft och blodets friska lopp.
Att undgå blindheten, bär uppåt färden;
En qvinna ofvan skyn den nåd vann der
Åt mig, att, dödlig, jag ser denna verlden.
Skall ernås snart ert varmaste begär
Och hoppets fröjd, som till den himmel leder,
Som full af kärleken och vidast är,
Säg mig, att jag må skrifva se'n det neder,
Hvem ären j, och hvem den hop, som går,
Se'n först den helsat er, så bakom eder?" —
Ej annorled's förvildad bergsbo får
Sin tunga bunden, när, af häpnad slagen,
Midt i en stad han första gången står,
Än dessa, hvad jag fann af anletsdragen:
Men, när förvåningen sig hade lagt,
Som från upphöjda själar snart blir tagen,
"Säll du, som samlar åt dig från vår trakt —
Begynte åter den, som först mig frågat, —
För dygdens lif erfarenhetens makt.
Den synd det folk, som ej går med oss, plågat,
För *hvilken* Cæsar blygdes, hörande
Sig "*Drottning*" nämnd, der i Triumf han tågat.

79. Derför de bortgå, "*Sodom*" ropande,
Och förebrå sig sjelfva, som du hörde,
Och hjelpa lågan med sitt rodnande.
82. Hermafroditisk synd vår frid förstörde:
För det vi mensklig lag ej aktat stort,
Af djuriska begär så nesligt förde,
85. Här, när vi skiljas, till vår skam allt fort
Vårt rop af namnet på den qvinnan ljuder,
Som sig till ko i formad kobild gjort.
88. Nu vet du synden, som, att renas, sjuder
Inom oss; våra namn att nämna dig,
Om än jag kände dem, vår tid förbjuder.
91. Hvad angår mig, din vilja stille sig:
Jag är Guid' Guinicell'; re'n hit jag hunnit,
Då före lifvets slut jag ångrat mig." —
94. Hvad de två söner gjorde, hvilka funnit
Sin Mor, när hotad af Lycurgi hämnd,
Det jag ock gjort, om lågan icke brunnit,
97. Då jag af honom sjelf hört fadern nämnd
För mig och mina bättre, hvilka skalkats
På någon lyra, blott för kärlek stämd.
100. Mitt ögas törst har af hans åsyn svalkats,
Der länge tyst, i tankar sänkt, jag gick;
Om eld ej stängt, jag hade gerna nalkats.
103. Jag, när jag något tillfredsställt min blick,
Erbjöd min tjenst, i allt åt honom lånad,
Med denna ed, som trons mottagning fick.
106. Och han till mig: "jag spåren ser, förvånad,
Utaf din kärlek, som så klar mig är,
Att den af Lethen ej kan bli utplånad.

109. Men är det sanning, hvad ditt ord mig svär,
Säg skälet, hvi med anblicken och orden
Du visar mig, att du har mig så kär." —
112. Jag svarade: "din sång, så älsklig vorden,
Att sjelfva bläcket, hvarmed den skrefs ned,
Blir kärt, så länge skriftspråk finns på jorden." —
115. Och han: "O Broder! — *den*, jag visar med
Mitt finger, — (nu han viste en,) — dig gläde!
I modersmålet var han bättre smed.
118. Han skref Romaner och skref kärleks qväde
Af alla bäst; låt *dårarne* än ge
Åt den från Lemosin högt företräde:
121. Till rop mer än till sanning lyssna de,
Och döfva för förnuft och konst, de dana,
Ett omdöme, hvars grund de icke se.
124. Bland många gamla, så vid ropet vana,
Guitton stod högst, tills han besegrad gått
Af sanningen med andra ur sin bana.
127. Men om så stor en förmånsrätt du fått,
Att dig tillåts gå i det klosters äga,
Der Christus herrskar sjelf, som dess abbot:
130. Må der för mig af "*Fader vår*" du säga
Så mycket denna verld af nöden har,
Der vi att synda ej förmågan äga." —
133. Se'n, kanske att ge plats åt en, som var
Helt när, försvann han genom eldens låga,
Som fisk i vatten ned mot djupet far.
136. Jag närmar mig den han mig vist, att fråga
Om namnet, sägande, hur hos mig brann
Till denna ynnest då en stor åhåga.

139. Välvilligt svarade mig genast han:
Du med din bön förstått mig så behaga,
Att jag ej *vill* mig dölja, ej det *kan:*
142. Jag Arnold är, som gråter och får draga
Bland eldar fram, min dårskap sjungande
I väntan, att mitt hopp skall snart sig daga.
145. Men nu jag ber dig vid det sträfvande,
Som gjort, att du till denna höjd har hunnit;
I rättan tid tänk på mitt lidande!" —
148. Derpå i reningsflamman han försvunnit.

Tjugondesjunde Sången.

1. Som, när hon slungar sina första strålar,
Der hennes skapare gjöt ut sitt blod,
Då Ebro faller under Vågens skålar,
4. Och middag brinner öfver Ganges' flod,
Stod solen nu, och dagen sänkte vingar,
När för vår syn en Herrans Engel stod.
7. Han stod på randen utom lågans ringar,
Söng: "*Salige är de renhjertade!*"
Mer lefvande, än vår, *hans* stämma klingar!
10. Se'n: "Vägen fram går genom lågorne;
Gån, helga själar, in i dessa, glade
På sång från andra sidan lyssnande."
13. Så, när vi nalkats honom, han oss sade. —
Men jag, då jag det hörde, blef lik den,
Som, lefvande, man ned i grafven lade;
16. Hopknäppta händer lyfte jag och hän
Mot lågan såg, och alla kroppar brände,
Som jag sett brännas, för inbillningen.

19. De goda ledarne till mig sig vände;
Virgilius sade: "här kan, o min son!
Väl vara plågor, men ej *dödens* ände.
22. Tänk dig, o tänk: om jag på Geryon
I afgrundsdjupet dig, så oskadd, ledde,
Hvad jag kan nu, här närmare Guds thron.
25. Var viss, om qvar i dessa eldar, bredde
Kring dig, i tusen år du skulle bli,
De ej ett hår dock på din hjessa svedde.
28. Tror kanske du, mitt tal är gäckeri?
Gör profvet sjelf, gå bort till denna låga,
Håll med din hand din klädningsflik deri!
31. Lägg bort, min son! o bortlägg all farhåga!
Stig på; — var trygg; — men stilla höll jag mig,
Fastän mitt samvete böd mig, att våga.
34. När han mig såg stå fast, orubbelig,
Han, missnöjd, sade; "son, du der ser glöda
Den mur, hvaraf Beatrix skiljs från dig." —
37. Som Pyramus hof ögon, nästan döda,
Vid Thisbes namn och henne gaf en blick
Den stund, då mulbär blefvo purpurröda:
40. Ser jag, då sinnet genast böjdt jag fick,
Till ledar'n upp, när till mitt öra hinner
Det namn, som aldrig ur min tanke gick.
43. Han, skakande sitt hufvud, sade: "finner
Du kanske bäst att dröja här?" — och log,
Som åt ett barn, det man med äple vinner.
46. Se'n före mig han in i lågan drog,
I det han Statius gå efterst bjuder,
Som långlig väg hans sällskap från mig tog.

När jag kom in, jag mig i glas, som sjuder,
Dock, för att svalkas, skulle kastat ner,
Så hettan här all annan öfverbjuder.

Min hulde fader, att ge kraft, än mer
Blott om Beatrix talte under gången:
"Mig tycks, sad han, jag re'n dess ögon ser!" —

En röst från andra sidan hof nu sången,
Att leda oss, och, då vi lyssnade
Till den, vi kommo ut till berguppgången.

"*O! kommen j min Fars välsignade!*"
Så ljöd det ur ett ljus, af hvilket branden
Var sådan, att den ögat bländade.

"Ren solen flyr, — så fortfor det, — för handen
Är natten snart; ej hvile edra ben,
Förrn mörker höljer vestra himlaranden." —

Rakt upp gick vägen der bland klippans sten
I sådan rigtning, att jag sjelf beröfvat
Mig solens strålar, som afmattats re'n.

Och många steg vi ej i berget pröfvat,
Då skuggan svann, hvaraf vi alla sett,
Att sol bakom oss ej med nedgång töfvat.

Förr'n Horisontens hela omfång tett
Sig jämt med samma svärta öfverdragit
Och natt sin slöja öfver allt förbredt,

Enhvar af oss till bädd ett trappsteg tagit;
Ty sjelfva bergets art har väl oss makt,
Att stiga högre, men ej lust betagit.

Som getter, hvilka först i klippig trakt
Från sten till sten sökt djerft och snabbt sin föda,
Och mätta, lugnt idislande, sig lagt

I skuggan hän, då solens strålar glöda,
Af herden vaktade, som lugnt sig ställt,
Att se på dem och på sin staf sig stöda:
Och som en herde, som på öppet fält
Ser vaksam natten ut åt alla ställen,
Att intet får må bli af rofdjur fäldt;
Så voro då vi alla tre på fjällen;
Jag som en get och såsom herdar de,
Omslutne der från ömse håll af hällen.
Blott litet utaf skyn vi kunde se,
Men på den lilla rymden stjernor blänkte,
Ovanligt stora; ovant sken de ge.
Då, så idislande, på dem jag tänkte,
Greps jag af sömnen; sömnen, som ibland
Oss mången blick in i en framtid skänkte.
Det var — jag tror — den stund från Österns rand
Cytheres blickar först till berget slunga
Sitt strålljus, fyldt af evig kärleks brand:
Då såg min dröm en qvinna; skön den unga
Gick på en äng, och, plockande åt sig
De täcka blommor, hördes så hon sjunga:
"Mitt namn du vete, om det lyster dig,
Jag Lea är; min sköna hand här jagar,
Att få en krans; först när jag pryder mig
Med den, inför min spegel jag behagar;
Min syster Rachel, hela dagen böjd
Mot spegelns glas, beskådar alla dagar
Sitt sköna ögonpar, deraf så nöjd,
Som jag, att smycka mig med mina händer.
Att *se* är *hennes*, *verka* är *min* fröjd." —

109. Re'n sig en strålglans, dagens härold, tänder,
För pilgrims öga desto mera kär,
Ju närmre herberget står hemmets länder;
112. Från alla håll förjagad natten är,
Med den min dröm; jag skyndar upp att stiga
Och ser re'n Mästarne stå upprätt der. —
115. "Den sköna frukten, som de dödeliga
Begärligt söka gren från gren, i dag
Må komma dina önskningar att tiga!" —
118. Så sade mig Virgilius; — och jag
Tror ej, att verlden nånsin bragt, ej bringar
Så dyrbar festskänk, som de ords behag.
121. Så stor en trängtan, att nå upp, mig tvingar
Framåt allt jämt, att vid hvart steg jag lopp,
Till flygt jag kände vexa mina vingar.
124. När uppför trappan ändadt var vårt lopp,
Och jag der öfverst stannat med de båda;
Då slog Virgil på mig sitt öga opp
127. Och sade: "Son! du sett, hvar qvalen råda
För evigt och för tid; du hunnit dit,
Der jag kan af mig sjelf ej mera skåda.
130. Med snille och med konst jag fört dig hit:
Tag nu till ledning hvad för godt du finner!
Ej brant, ej trångstig kräfver mer din flit.
133. Se solens ljus re'n på din panna brinner.
Se blommor, gräs och buskar kring oss stå!
Allt af sig sjelf här upp ur jorden rinner.
136. Tills hit de sköna ögon, glada, nå,
Som, gråtande, ha till Din hjelp mig drifvit,
Bland blommor kan du hvila, kan du gå.

139. Dröj nu ej mer, tills råd, tills vink jag gifvit;
En vilja, fri och god och sund, du har;
Följ den! — till herre öfver dig du blifvit
142 Nu vigd af mig med krona och Tiar.

Tjugondeåttonde Sången.

1. In i Gudomlig skog af lust re'n dragen,
Att speja i den täta, lefvande,
Som mildrar för mitt öga nya dagen,
4. Jag, randen utan dröjsmål lemnande,
Så sakta, sakta utåt fältet träder
På jord, från alla sidor doftande.
7. En ljuflig vind, som aldrig vexlar, gläder
Med sitt behag och mot min panna slår
Med lena slag, likt vänligt västanväder:
10. Den löfven, lätt i dallring bragta, får
Att böjas neder åt den sida alla,
Dit helga bergets första skugga står;
13. Men dock ej så, att till besvär de falla
För de små fåglar, att i topparne
De läto ej sin glada tonkonst skalla;
16. Den ljufva chör'n åt morgontimmarne
Med fröjd sin helsningssång bland löfven bringar,
Hvars susning håller ton med sångarne.

Från gren till gren en sång, lik denna, klingar
På Chiassis fagra strand i pinjers lund,
När Æol fläktar med Siroccos vingar.
Re'n i den gamla skogens helga rund
Jag in så långt med sakta vandring tränger,
Att jag ej ser, hvar jag beträdt dess grund.
När, se! med ens en bäck mig vägen stänger;
Med vågor små den hän mot venster far
Och böjda gräset med christall behänger.
Den renaste af källor, jorden har,
Man skulle grumlad dock och smutsig finna
Jemförd med denna, genomskinligt klar,
Fast den sågs under evig skugga rinna
Så mörk, så mörk, då aldrig stråle fick
Från sol och måne till dess vågor hinna.
Min fot stod still; men jag med ögat gick
Till bäckens andra strand, som, frisk och fager,
Sin grönskas mångfald bredde för min blick:
Och der jag såg, som när man iakttager
I hast en sak, som så med undran slår,
Att från allt annat den vår tanke drager,
En ensam qvinna; sjungande hon går,
Tar blomma efter blomma, ur hvars skålar
En färgprakt gjutes i den huldas spår.
"O sköna qvinna, som vid kärleks strålar
Dig värmer, — skall jag tro de anletsdrag,
Der hjertat vanligtvis sig sjelft afmålar, —
Må du få lust att nalkas, — sade jag —
Till dess du bäckens lena rand har hunnit,
Att jag må fatta rätt din sångs behag!

Då jag såg dig, Proserpina mig runnit
I håg, och hvarest och hurdan hon var,
Då hon från Mor, och Vår från henne svunnit.” —
Liksom en danserska, i steget qvar,
Med slutna fötter och med mjuka leder
Sig vänder och från fot knappt foten drar:
Så hon på ängen, som sin matta breder
Af gula, röda blommor, ock sig vred
Och slog, lik blygsam mö, sitt öga neder:
Och hörande min bön, hon stilla skred
Mig närmre dit, der bäckens rand sig sänkte,
Nu hörs ej tonen blott, men orden med.
Då hon nu stod, der blommorne, bestänkte
Af bäckens sköna vågor, doftade,
Hon slog upp ögat och en blick mig skänkte.
Jag tror att sådan glans ej strålade
Fram ur Cytheres blick, då sonen skjutit
Ovarsam pil, som henne sårade.
Hon log från andra strand, der än hon brutit
De sköna blommor med en idog hand,
Som utan frön ur helig jordmon skjutit.
Oss skilde blott tre steg från strand till strand.
Ej Hellespont, hvaröfver Xerxes skridit,
(På menskligt öfvermod ännu ett band,)
Så hatats af Leander, der den glidit
Från Sestus till Abydos, som jag var
På bäcken vredgad, som mig väg bestridit.
”Du kommit nyss — hon började — och har
Kanhända sett mitt leende, förvånad,
På ort, som åt det första menskopar

Blef vald till saligt hem, och trott *dig* hånad;
Men utaf psalmen — "*Gud! du låter mig*
Så gladligt sjunga" — orsaken är lånad.
Och du, som trädde fram och bad mig, tig
Ej längre nu; jag öppnat dig mitt öra;
Har du ett tvifvel, säg, jag svarar dig." —
Jag sade: "skogens sus och vattnet göra
Mig tvifvelaktig; ty hvad nu jag ser
Är stridande mot hvad jag nyss fått höra." —
Och hon: "jag skall dig säga, hvi det sker,
Som din förundran väcker så och rena
Din blick från moln, att det ej hindrar mer.
Den högsta godhet, säll i sig allena,
Skapt menskan god till godt; gett denna ort
Åt henne, att till evig fridspant tjena.
För syndens skull kom härifrån hon fort;
Der oskuld log, sågs sedan tårar bäfva:
Sorg grep det bröst, som Gud för sällhet gjort.
Att dessa dunster, som härunder häfva
Sig upp ur jord och vatten, skola här,
(Då de, hvad de förmå, till värmen sträfva,)
Ej hinna upp, till menniskans besvär,
Så högt mot himlen detta berget tränger,
Att från sin port det fritt från dunster är.
Då hela luften nu beständigt svänger
Med första rörelsen i cirkellopp,
När hinder för dess kretsande ej stänger:
Mot denna höjd, som, fristäld, sträckes opp
I liflig luftström, rörda luften hastar,
Och skogen susar då från topp till topp.

109. Hvart skakadt träd då luften fröbelastar
Med all sin kraft, den vinden på sin färd,
Kringsvängande, åt alla håll se'n kastar:
112 All annan jord, — allt som den är det värd
För sig och sitt klimat, — befrödad, gifver
Af träd med skilda krafter se'n sin gärd.
115 Då detta hörts, det i er verld ej blifver
Förundransvärdt, om någon växt ibland
Der, synbart utan frö, ur jorden drifver.
118 Du vete ock, att detta helga land
Är fullt af hvarje frö och saknar heller
Ej frukt, som aldrig bröts af jordisk hand.
121. Den bäck, du ser, ej af en ådra väller,
Som af den dunst, som köld förbytt, består,
Lik flod, som än förtorkar och än sväller;
124. Men den från jemn och säker källa går;
Hvad neder från dess mynningpar än rinne,
Allt af Guds vilja blott den återfår.
127. *Här* i dess vågor bor den kraften inne,
Som tager syndens hågkomst från enhvar;
Der den, som väcker upp det godas minne.
130. Af *Lethe* här, der af *Eunoe* tar
Den namn; men drycken ingen verkan äger,
Så framt man ej af båda druckit har.
133. All annan dryck i smak *den* öfverväger;
Och fast din törst kan vara stillad re'n
Af hvad jag sagt, hör! hvad af gunst jag säger,
136. Att till din kunskap lägga ännu en,
Viss, att mitt tal, fast nu jag öfverskrider
Mitt löfte, blir ej mindre kärt dig se'n.

139. De, hvilka diktade i forna tider
Gullåldrens lycka, på Parnassens topp
Det hemvist drömt, som här sin sällhet sprider.
142. Här menskors stam först spirat skuldlös opp;
Här finns all frukt; här vår förutan ände;
Här nektarströmmen, som i dikten lopp." —
145. Jag nu mig hän till mina skalder vände
Och såg dem småle, som om sanningen
Af hennes sista ord de lifligt kände;
148. Se'n såg jag till den sköna upp igen.

Tjugoudenionde Sången.

Hon slöt och sjöng, lik flicka, som är kär,
Och sång och ord *så* löste af hvarandra:
"*Säll är den man, hvars synd förlåten är!*" —
Och liksom Nympher, som i skogen vandra
Allena fram, *en* att fly solens brand,
Och af begär att skåda sol'n *den andra:*
Gick hon nu upp mot strömmen vid dess rand;
Med korta steg, som hennes, jag ej dröjde
Att följa fjät för fjät på motsatt strand.
Knappt hundra steg vi gått, då bäcken böjde
Likmätigt så de begge stränderne,
Att framför mig jag åter Östern röjde.
Ditåt ej långt vi hunnit oss bege,
När som den hulda med de orden vände
Sig till mig: "o min broder, hör och se!" —
Och se! med ens från alla sidor tände
Ett ljus sitt skimmer inom skogen der,
Att strax jag trott, en blixt det skenet sände.

19. Försvinna, som den kommer, blixten plär;
Men detta dröjde, ökande sin flamma;
Jag tänkte vid mig sjelf: hvad är det här? —
22. Och genom ljusfyld luft lopp i det samma
Så ljuflig Melodi, att jag for vred
Mot Eva ut, den djerfva, otacksamma.
25. Då jorden lydig var och himlen med,
Hon, ensam qvinna, ett nyskapadt under,
Ej någon slöja öfver ögat led.
28. O om hon blott stått from och god derunder!
Jag njutning då i så osäglig höjd
Förr skulle känt och känt den långa stunder.
31. Då bland så stora förstlingar af fröjd,
Af *evig* fröjd, jag fram, utom mig, fördes
Med håg för ännu större glädje böjd;
34. Se! luften under gröna kronor rördes
Framför oss så, som upptänd eld sig ter,
Och re'n, som sång, de ljufva toner hördes.
37. O! helga Mör, om nånsin jag för er
Har hunger, köld och vako fått umgälla,
Jag nu om lön, af nöden drifven, ber.
40. Förunnen mig en dryck af Pindens källa!
Urania var med din chör mig huld,
Att jag i vers svårtänkta ting må ställa! —
43. Re'n något längre bort sju träd af guld
Jag trott mig skåda; men min syn bedragit;
Det långa afståndet var dertill skuld;
46. Men, då så nära dem jag hade dragit,
Att vanligt föremål, som vilsefört
Vårt sinne, åter sanna formen tagit,

Den kraft, som tingens yttre former fört
Och för till oss, ej mer sett träd der strimma,
Men ljusstakar, och *Hosianna* hört;
Hvarvid mer klart de sköna redskap glimma,
Än Lunas ljus, på molnfri himmel tändt
Midt i en månad någon midnattstimma.
Full af beundran jag mig, häpen, vändt
Till min Virgil; och denne, att mig svara,
En blick, som min, full af förvåning, sändt.
Jag såg de höga tingen mot oss fara
Så långsamt fram, att unga brudar gå
Så sakta ej i någon bröllopsskara.
Den hulda ropade: "hvi ifrigt så
De klara ljusens åsyn blott begära?
På det, som går bakom, se upp också!" —
Och se! af menskor, efter dem och nära,
Kom då ett bländande och hvitklädt tåg;
Ej jorden varelser sett än så skära.
Till venster om mig glänste vattnets våg
Och lät mig se i sig min venstra sida,
Som jag den eljes i en spegel såg.
När på min strand jag kommen var så vida,
Att floden blott till skiljegräns jag har,
Jag, att se bättre, hörde upp att skrida,
Och såg de flammor glida fram; enhvar
Bakom sig lemnar qvar af sina strålar,
Som då en pensel sina ränder drar,
Hvaraf ock luften der, sjurandad, strålar
I alla dessa färgor, med hvars glans
Sin båge Sol, och Luna ringen målar.

79. De vimplars ände af min blick ej hanns;
Dock mellan de två yttre, som jag tyckte,
Ett mellanrum af tio steg befanns.
82. Fram under himmel, skön som denna, ryckte
Nu tjugefyra Gubbar, tu och tu,
Och liljekransar deras hjessor smyckte.
85. De söngo alla "*Hell! välsignad du*
Bland Adams döttrar! — *O välsignad vare*
Din rena dygd i evighet och nu!" —
88. När midt emot mig jag såg åter klare
Så gräs som blommor på den andra strand
Och fria re'n från de utvaldas skare;
91. Strax efter dem, som i de blåa land
Ljus följer ljus, så fyra djur nu trädde,
Bekransade med gröna qvistars band;
94. Etthvart med vingar sex och tätt beklädde
Med ögons glans, så lysande och skär,
Som Argi varit, då dem lifvet glädde.
97. Att skildra dem, o läsare, begär
Ej rim af mig; en annan kostnad drifvit
Mig, att i utgift vara sparsam här;
100. Men läs Ezechiel, som dem beskrifvit,
Då han dem, nordanefter kommande
Med storm, med eld, med töcken, varseblifvit.
103. *Så* voro de, *som*, deri läsande,
Du finner dem, vingdrägten undantagen,
Deri Johannis syn mer liknande.
106. Men mellan dessa fyra djur, i dagen
Sken fram på tvenne hjul en segerchar,
Utaf en väldig Grip med halsen dragen.

109. Från medelranden han sitt vingepar
Så sträckt, att ej dess flägt de ränder sprängde,
Hvaraf han trenne på hvar sida har;
112. Så högt, som vingen gick, ej öga trängde;
Af guld hvar lem, den han som fågel rört,
De andra hvita och med rödt besprängde.
115. Ej Rom haft vagn, så herrlig, då hon fört
Förr i triumf August och Africanen;
Nej, arm mot denna var den Phoebus kört,
118. Den solens vagn, som, irrande ur banen,
På jordens bön af rättvis Zeus blef bränd,
Då kusken slungats ned i Oceanen.
121. Tre Mör i dans, kring högra hjulet vänd,
Framkretsade; så högröd var den ena,
Att hon i eld knappt blef från elden känd:
124. Den andra var (så skulle lätt du mena)
Gjord af Smaragd så väl till kött som ben:
Den tredje lik nyfallen snö, den rena.
127. Som ledarinna än den hvita sken,
Och än den röda; som det söngs af henne,
De andras gång var hastig eller sen.
130. Till venster tärnor; tvenne gånger tvenne,
I purpur dansade: man takten fick
Från en af dem, som hade ögon trenne.
133. Näst denna gruppen ett par Gubbar gick;
Skiljaktig var den drägt, de båda bära,
Men samma allvar, värdighet och skick.
136. Den ene tycktes som sin älskling ära
Hippocrates, som mild naturen gaf
Åt dessa väsen, dem hon mest har kära:

139. Den andre med en blank, skarpslipad glaf,
Mig tycktes hylla så en motsatt regel,
Att hitom floden jag blef skrämd deraf.
142. Sen såg jag fyra med en ödmjuk pregel,
Och sist kom fram en Gubbe, sofvande,
Men pannan bar skapsinthetens insegel.
145. Och dessa sju, till drägten liknande
De första, velat dock ej liljor öda
För sina hufvu'n, dem bekransande
148. Med rosor blott och andra blommor röda.
Du skulle svurit, närmare enhvar,
Att du sett alla öfver ögat glöda.
151. Så snart som vagnen midt emot mig var,
En åska ljöd, som tycktes strängt befalla
Det värda folket der att dröja qvar,
154. Och med de första tecknen stanna alla.

Trettionde Sången.

1. Då Empyréens sjustjerna stod stilla,
Som vet ej af att upp- och nedergå
Och ej af andra moln än syndens villa:
4. Och som der gjorde hvar uppmärksam på
Sin pligt, likt den, på lägre himmel tände,
Som leder styrmannen, att hamnen nå: —
7. Det sanna folket, som, när tåget lände,
Först mellan Gripen och sju blossen skred,
Till vagnen nu, som till sin frid, sig vände.
10. Och en af dem, som sänd från himlen ned,
Söng högt "*Kom brud från Libanon!*" och sade
Tre gånger så; se'n söngo alla med.
13. Som då de trogne skola stiga, glade,
Vid domsbasunens skall, hvar ur sin graf,
Iklädde köttet de i tiden hade:
16. Så på Gudomlig vagn väl hundra af
Ett evigt lifs Härolder, när de skalla
Hört detta ropet, som den Gamle gaf,

"*Välsignad du, som kommer!*" ropte alla
Och, (blommor kring och uppåt kastande),
"*Ur fulla händer låten liljor falla!*"
Jag har sett ofta östern rodnande
I första dagningen, och himlalanden,
De andra alla, glädtigt klarnande;
Sett se'n, hur solens klot ur östra randen,
Af dunster omhöljdt, så förmildradt kom,
Att ögat länge kunde se i branden:
Så midt uti en sky af blommor, som
Steg upp från Engla-händer, att sig höja -
Och regna ned i vagnen och rundtom,
Såg jag en qvinna, under snöhvit slöja,
I mantel, grön, olifbekransad då
Och klädd i drägt af liflig flamma, dröja.
Min själ, (som sett så månget år förgå,
Se'n bäfvande, när blott ett ord det gälde,
I hennes närhet, den blef hänryckt så,)
Har känt, förrn hon sig klart för ögat stälde,
Af hemlig kraft, som den från henne fick,
Sin gamla kärleks första stora välde,
Så snart den höga kraften slog min blick,
Den kraft, som i mitt hjerta lågan tände,
Förr än jag ut ur barndomsåren gick.
Jag mig till venster med den känsla vände, —
Hvarmed ett barn hän till sin moder lopp,
När det blef skrämdt och någon ängslan kände, —
Att säga till Virgil: "uti min kropp
Hvar droppe blod försatt i bäfvan blifvit;
Jag känner gamla flamman låga opp:" —

49. Men redan har Virgil oss öfvergifvit,
Virgil, i hvars omhuldnad jag mig slöt,
Virgil, min dyre Far, som hjelp mig gifvit:
52. Af allt, hvad Eva före fallet gjöt,
Ej sådan kraft på tårfri kind blef öfvad,
Att ju ej saknans tår nu ymnigt flöt.
55. "O! Dante, fast Virgilius beröfvad,
Gråt icke mer; fäll nu ej mer en tår;
Du gråta bör, af annan sorg bedröfvad!"
58. Som Amiralen än till fören går,
Att tillse folk och skepp, och order gifver,
Och än uppmuntrande vid rodret står,
61. På vagnens venstra rand jag varseblifver, —
När jag mig vänder ditåt, ropad an
Med detta namn, som jag, nödtvungen, skrifver, —
64. Den qvinnan, som jag nyss med vagnen fann,
Omtöcknad der i blomsterregnet, stanna;
Re'n öfver floden hennes blick mig hann.
67. Fast slöjan, som slogs bort från hennes panna,
Omkransad af Minervas gren, ej lät
Mig se dess anletsdrag fullkomligt sanna,
70. Hon syntes mig dock full af Majestät.
Lik den, som börjar först sitt tal med skoning,
Och med de stränga orden slutar det,
73. "Jag är Beatrix" sad' hon med betoning; —
"Hur? föll en hitfärd verkligt dig i håg?
Du väl ej känt: här är de sällas boning?" —
76. Jag sänkte blickarne i källans våg;
Men, då jag såg mig der, lät jag dem fara
Mot gräset ner, ty blygd på pannan låg.

79. Så sträng en moder syns för sonen vara,
Som hon för mig; ty jag, förlägen, drog
All smak af ömhet ur det bittra bara.
82. Hon teg: med ens en Englasång mig slog:
"*På dig jag hoppas, Herre!*" — men vid orden
"*Uppå vidt rum,*" den höga sången dog.
85. Som snön, på Wallands fjällrygg fallen vorden
Bland skogens stammar ned, sig isad ser
Af kalla vindar, stormande från norden,
88. Och tinar, drypande, se'n mer och mer,
För fläktarne, som Libyens öcknar bringa,
Liksom en låga smälter vaxljus ner:
91. Så jag ej höjt en suck, fällt tårar inga,
Förr'n så de sjungit i den ton och takt,
Hvari de evigt svängda Sferer klinga.
94. Men då den ljufva sång mig bättre sagt,
Hur de medömkat mig, än om de sjungit:
"O qvinna: hvi bedröfva med din makt?"
97. Den is, som, lagd kring hjertat, så mig tvungit,
Blef luft och vatten, och re'n suckar gått
Ur lättadt bröst och tårars källa sprungit.
100. Hon stod än qvar, der, talande, hon stått,
Och till de fromma väsenden sig vände;
De nu af henne detta tilltal fått:
103. "I vaken i den dag, som ej tar ände;
Er stör ej natt, ej sömn, och Tiden gör
Ej några steg, som ej af er bli kände!
106. Derför mitt svar med flit ock denne rör,
Som tårfyld sorg der bortom floden tärer;
Ty smärtan stor, som skulden, vara bör.

109. Ej blott med verkan af de stora sferer,
Som, alltsom de till stjernor stälde stå,
Utveckla kraften, som hvart frökorn närer;
112. Men, gynnad af Gudomlig nåd också,
Hvars rika regn ur högre moln blir gifvet,
Än att vår blick kan till den källan nå,
115. Blef *denne* så i sitt, *det nya lifvet*,
Begåfvad, att han på hvar ädel sed
Ett undransvärdigt mönster kunnat blifvit.
118. Men jorden görs dess mera vild och led,
Då utan ans den onda frön behållit,
Ju bättre kraft den är begåfvad med.
121. En tid min uppsyn honom uppehållit;
Och, visande det unga ögonpar,
Jag honom med mig i det goda hållit.
124. Så snart jag vid min andra ålder var
På tröskelen och bytte lif, han hågen
Till andra vändt, ej längre hos mig qvar.
127. Och när min ande steg mot himlabågen,
Och dygd och skönhet vexte till allt mer,
Blef han allt mindre mig huld och bevågen.
130. Snart jag på villostigar honom ser,
Der blott de falska lockelser han hörde,
Som lofva allt, hvaraf dock intet sker.
133. Ej till mitt mål ingifvelserna förde,
Hvarmed i sömn och vako jag mig stal
In i hans själ; de föga honom rörde.
136. Så djupt han sönk, att ej fanns annat val,
— Då till hans räddning halp ej någon lära, —
Än visa honom de förspildas qval.

Jag derför gick de dödas port så nära,
Att honom, af hvars hand han hit blef förd,
Med varma tårar mina böner bära.
Men nu Guds höga ordning blefve störd,
Om Lethe öfverfors, och denne njutit
En dryck deraf, förr än han väckt och rörd
Till gengäld ångerns bittra tårar gjutit.

Trettiondeförsta Sången.

1. "O du der bortom helig flod! — så vände
Â nyo hon det talets spets mot mig,
Utaf hvars ägg jag re'n mig sårad kände,
4. Och lät så utan dröjsmål höra sig: —
"Säg! säg! är det ej sannt? — så stor beskyllning
Väl kräfver ut en hjertlig bikt af Dig?" —
7. Så blef min kraft försatt då i förbryllning,
Att rösten rörde sig, men dog igen,
Förrn af organerna den fått sin fyllning.
10. En stund hon det fördrog och sade se'n:
"Hvad tänker du? gif svar! ty syndens minne
Hos dig af vågen plånats ut ej än." —
13. Skräck och förvirring, i mitt hjerta inne,
Ur munnen pressat sådant "*Ja*" till svar,
Att bäst det hämtats in af ögats sinne.
16. Som bågen springer, då förspänd den var,
När sträng och arm bli vid dess lossning rörda,
Och pilen matt hän emot målet far:

Så jag förkrossas under sådan börda,
Frambringande blott suckar , tårar der,
Och orden sändas matta ut, knappt hörda.
Hvarpå hon sade; "säg, i de begär,
Som jag dig till det godas kärlek gifvit,
Hvaröfver intet värdt att söka är,
Hvad hinder, hvilka gropar har du blifvit
Väl varse der, som *så* dig från allt hopp
Att skrida framåt ha tillbakadrifvit?
Och hvad behag, hvad vinst, som lågat opp
På andras panna, har dig så betagit,
Att efter dem du ifrigt ställt ditt lopp?" —
Se'n jag en tung och bitter suck har dragit,
Fick dock min röst knappt luft; med möda jag
Har danat ljud, när, gråtande, jag tagit
Till orda så: "det timligas behag
Med sina falska lustar bort mig vände,
Då jag ej mer såg dina anletsdrag." —
Och hon: "om du förteg, hvad du bekände,
Om du än nekade, din synd ändå
Den store Domaren deruppe kände.
Men då anklagelser för synder gå
Ur egen mun, mot svärdets ägg man låter
Vid denna domstol vändas hjulet då.
Att blygseln för de villor, du begråter,
Än mer må stegras och Sireners makt,
Hur de dig locka, dig ej fånga åter,
Bortkasta tårars säd och gif nu akt:
Du höre då, hur du åt motsatt bana
Bordt ledits, då man mig i jorden lagt.

49. Natur och konst lät aldrig än dig spana
Så stort behag, som det jag haft uti
De sköna lemmar, som blott jord nu dana;
52. Svek dig det högsta, med min död förbi,
Hur kunde du af dödligt väsen dragen
Bli se'n in i dess trängtans gäckeri?
55. Du bordt väl strax, af första pilen slagen,
Ha lyftat dig från en bedräglig verld
Till mig, som lefde i den sanna dagen?
58. Du bordt ej fälla vingen, bättre lärd,
För att afbida se'n än flera pilar
Från någon flicka eller annan flärd.
61. *Ungfågel'n*, ser han jägarne, dock hvilar;
Den *fullt bevingade*, då nät han ser
Och spända bågen, undan faran ilar." —
64. Lik barn, som skäms och stumt slår ögat ner,
Då förebråelser dess samvet' störa,
Och känner sig och ångerfullt sig ter,
67. Stod jag nu der; — hon fortfor: "när att höra
Så djupt dig smärtar, lyft då skägget opp,
Åskådandet skall än mer smärta göra.
70. Med mindre motstånd starka ekens topp
Afbladar sig, nu för en vind från norden,
Nu för den storm från Jarbas länder lopp,
73. Än jag min haka lyfte, lydig vorden.
Och då för *ansigte* hon *skägget* sagt,
Förstod jag väl den gadd, som låg i orden.
76. Då ansigtet jag lyftat, gaf jag akt
På, hur de sköna första kreaturen
Re'n hvilade från festens blomsterprakt.

79. Min blick, ej säker än, såg, högre buren,
Beatrix; vänd hon emot djuret är,
Till väsen *ett*, *tvåfaldigt* till naturen.
82. Beslöjad, på den andra stranden der,
Hon mot sitt förra sjelf tycks mera vinna,
Än förr hon vann mot alla andra här.
85. Hur ångrens nässlor börjat då att brinna!
Och hur förhatligt måste jag jemväl
Allt, som mig drog från hennes kärlek, finna!
88. Så gnagade sjelfkännedom min själ,
Att jag sönk ned, och hur jag då befann mig,
Det känner hon, som gaf mig dertill skäl.
91. När hjertat åter yttre krafter vann mig,
Från henne, som jag först gick ensam med,
En röst "håll dig vid mig, håll fast dig!" hann mig.
94. Hon mig till hakan sänkt i floden ned,
Och, dragande mig efter sig med handen,
Lätt som en väfspol, hon på vattnet gled.
97. Då jag var nära till den sälla stranden,
Klang sången *"skära mig"* med ton, så söt,
Att jag ej tänka, mindre skildra, kan den.
100. I öppna armar se'n den sköna slöt
Mitt hufvud, sänkte det ned i den bölja,
Der, som sig borde, jag af drycken njöt.
103. Se'n drog hon mig ur badet, att mig följa
In bland de fyra sköna tärnors dans,
Som alla mig med sina armar hölja. —
106. "Vi Nymfer *här*, *på himlen* stjernors glans,
Förr'n jorden fick Beatrix från det höga,
Som tärnor ställdes till den huldas ans.

109. Vi inför henne föra dig; du föga
Ser ljuset i dess blick, förr'n der *de* tre,
Som blicka djupare, ha skärpt ditt öga." —
112. Så först de söngo: — sedan förde de
Mig fram till Gripens bröst; när dit jag lände,
Fick jag Beatrix der, vänd mot oss, se.
115. De sade: "håll ditt ögas nerver spände:
Se! ställd du inför de smaragder är,
Der Amor förr mot dig sitt pilregn sände.
118. Med tusen mer än glödande begär
Nu mina blickar fast vid hennes låda,
Som blott stå rigtade på Gripen der.
121. Som sol i spegel, så i dem de båda
Gestalterne af djuret strålade;
Än fick jag en och än den andra skåda.
124. Tänk, läsare, om jag då häpnade?
När jag såg Urbilden stå, orörd, stilla,
Fast i sin afbild den omvexlade.
127. Då så min själ i fröjd och undrans villa
Åt af den mat, den vederqvickande,
Som väcker hunger, då den vill den stilla,
130. De andra tre, i åtbörd visande
Sig af den högsta rang, oss närmre lände,
Till Engladansens takt *så* sjungande:
133. "Beatrix! du de helga ögon vände
Nu till din trogne, som, blott att dig se,
Den tunga vägens mödor icke kände.
136. Af nåd mot oss, afhölj ditt anlete!
Må, obeslöjad, du för honom ställa
Den nya skönhet, som dig himlar ge!" —

O sken af evigt ljus! o lifvets källa!
Hvem i Parnassens skugga bleknat så
Och druckit så af vågor, som der välla,
Att han sin själ ej känner svag ändå,
Vill han dig skildra, der du himmelsk fager,
Då Englars harpor sina samljud slå,
Afslöjad träder fram i öppen dager.

Trettiondeandra Sången.

1. Så fullt bestyr nu mina ögon fingo,
Att se sin törst, re'n tioårig, släckt,
Att alla andra sinnen mig förgingo.
4. Som om en mur all annan utsigt stäckt,
Såg jag blott *henne* heligt le, och rördes
Och kände re'n det gamla nätet sträckt.
7. Då blicken motvilligt åt venster fördes,
När från de himmelska gestalter tre
En röst "*du stirrar allt för mycket*" hördes;
10. Men den förbländning solens strålar ge
Åt våra ögon, i dess sken fördröjde,
Betog en stund förmågan mig att se.
13. Då jag vid mindre ting den tillvand röjde,
(Jag säger *mindre* mot det *stora*, som
Mig bländat, då jag bort mitt hufvud böjde,)
16. Såg jag Härskaran, vänd till höger om,
Gå *mot* det ljus, det strålande och klara,
Som ifrån Sol och de sju flammor kom.

19. Som under sköldarne, att sig bevara,
Truppmassor vända, hvar med sitt banér,
Förrän marschfärdig blir den hela skara;
22. Så denna Himlarikets här sig ter;
Förrn vagnens tistelstång till vändning svingar,
Man alla gå förbi och ordnas ser.
25. Nu gingo qvinnorne till hjulens ringar,
Och *Grip* så lätt den helga bördan drog,
Att ej en fjäder rördes i hans vingar.
28. Den sköna, som i badet mot mig log,
Och Statius och jag med *det* hjul komma,
Som, då det vändt, den minsta svängning tog.
31. Så gick det genom högväxt skog, (den *tomma*
För hennes skull, som gjort hvad ormen rådt,)
I takt till sången från de Englar, fromma.
34. Den längd tre gånger, som en pil har nått,
Ur bågen sänd, vi skridit fram kanhända,
När som Beatrix ned af vagnen gått.
37. Då hördes alla ropet "*Adam*" sända,
Och kring ett träd, der hvarje gren sig tett
På blad och blommor sköflad, nu de vända.
40. Dess gren, ju högre upp, dess mer sig bredt;
En Indian, — så högt det trädet skjutit, —
I sina skogar det med undran sett. —
43. "Hel dig o Grip! som ej med snabel'n brutit
Af detta träd, som ljuflig smak väl har;
Se'n krymper sig af plågor den det njutit."
46. Så kring det starka trädet hörs enhvar
Utropa: — nu från dubbeldjuret höres:
"Så all rättvisas frö tas i bevar!" —

49. Det griper tistelstången se'n, som föres
Till nakna trädets fot, der den med band
Vid stam, hvaraf den tagits, fast ock göres.
52. Som våra träd, när som vid vesterns rand
Det stora ljuset blandar sina strålar
Med Himla-Fiskarnes mer milda brand,
55. Uppsvälla och förnyas; herrligt prålar
Då hvarje med sin färg, tills solens spann
Inunder andra himlens stjernor strålar:
58. Så sköfladt träd jag åter lifvadt fann
Med högre färg, än ur violen sprungit,
Dock mindre hög, än den ur rosen brann.
61. Och nu en hymn det helga folket sjungit,
Ej hörd på jord, ej fattad der en gång;
Jag ej fördrog den, till dess slutet klungit.
64. Förstod jag skildra, hur af Syrinx' sång
De hårda ögon förr insöfde blefve,
Som dyrt betalt sin vako, alltför lång,
67. Jag då, som Målarn sin modell, beskrefve,
Hur denna sången mig i slummer bragt;
Den skildre det, som konsten högre drefve!
70. Jag går förbi den, för att nu få sagdt,
Att från min syn blef bortryckt sömnens slöja
Af skimmer och en röst: "stig upp! gif akt!" —
73. Som, der de vid blomrika apeln dröja,
(Hvars frukter lifva Englars trängtan så
Och himlens fröjd med evigt bröllopp höja,)
76. Petrus och Zebedei söner två,
När de, uppväckte af den röst, den lena,
Som väckt ur sömn, väl djupare än då,

79. Se minskadt sällskapet, det himlarena,
(Ty Moses och Elias redan gått,
Och Mästarn stod i ombytt drägt allena:)
82. Sådan blef jag: — bredvid mig såg jag blott
Den fromma böjd, som jag, der floden leder
Sin bölja fram, till ledarinna fått.
85. "Hvar är Beatrix? — säg!" — i ångst jag beder: —
Och hon: "der borta under nyklädd gren
Vid trädets rot den hulda satt sig neder.
88. Se dess omgifning; -- hon är ej allen!
Med Gripens flygt de andra följt och skjutit
Med sång mer ljuf och djup mot höjden re'n." —
91. Om ännu mer hon sig i tal utgjutit,
Jag vet ej rätt; ty re'n för ögat var
Den dyra, som för allt mitt öra slutit.
94. Der Dubbeldjuret vagnen bundit har,
Satt hon allena på den helga jorden,
Liksom till vagnbevakning lemnad qvar.
97. En krets är omkring henne danad vorden
Af Nymfer sju; enhvar en fackla bär,
Som släckes ej af storm från syd och norden. —
100. "En liten tid skall du bli främling här,
Se'n evig borgare med mig du blifver
I *det* Rom, der en Romar' Christus är.
103. Till *verldens* väl, som sig åt ondskan gifver,
Vänd nu din blick till vagnen; hvad du ser,
Låt se, när du vändt hem, att du det skrifver!" —
106. Beatrix så: — jag, som till foten ner
Sönk för dess vilja, hvad hon må befalla,
Så själ som blick, dit hon det ville, ger.

109. Ej såg man än med sådan snabbhet falla
En blixt från tjocknadt moln, då ilar gå
Ned från den gräns, som är längst bort af alla,
112. Som jag såg Jovis fågel nederslå
I trädet, blad och blommor våldsamt slunga
Omkring och bryta trädets bark också:
115. Och se'n med all sin kraft mot vagnen ljunga,
Hvarvid den sågs, lik skepp på stormig våg,
Böjd ned än hit än dit af slagen, tunga.
118. Se'n jag en svulten räf instörta såg
(Som aldrig fått, så tyckts, sund föda taga,)
I segervagnens rum med girig håg.
121. Min Herrskarinnas ord med kraftig aga
Dref honom dock att skynda dän så snart,
Som ben förutan kött förmå att jaga.
124. Se'n såg jag örnen, som med samma fart,
Som nyss förut, sig ned i vagnen kastat;
Fyllt den med fjäder, förrn den lemnad vardt.
127. Och nu en röst lik den, som sorgsen hastat
Ur klämda hjertan, ned från himlen far:
"O du min julle, hur man slätt dig lastat!" —
130. Se'n mellan hjulen jorden öppnats har,
Derur en drake steg, som stack med ifver
Upp genom vagnen svansen, den han drar,
133. Som getingen sin gadd, tillbaka, rifver
En del af bottnen ut, och snabb och lätt,
Som om i glädje, han sig bort begifver.
136. Det som blef qvar så, som en frodig slätt
Står öfverhöljd med gräs, betäcks med fjäder,
(Till nytta skänkt kanske, om använd rätt,)

139. Och mera hastigt dermed sig bekläder
Så tistelen som hjulen begge två,
Än menskans suck ut öfver läppen träder.
142. På helig byggnad, nu förvandlad så,
Sig här och der anbragta hufvu'n tedde,
På tistel'n tre, hvart hörn har ett också.
145. De första, liksom tjurar, hornförsedde;
I pannan blott ett horn de fyra fått;
Ett slikt vidunder fanns ej bland de sedde.
148. Trygg, som på bergets högsta topp ett slott,
En sköka var på vagnen der att skåda;
Dess ystra blickar flögo kring så brådt.
151. Bredvid, som för att skydda mot all våda
Att mista henne, sågs en jette stå,
Och stundom kysste der hvarann', de båda.
154. Men, då hon vände lystna blickar så
På mig alltjämt, slog älskaren, den lede,
Med gisslar henne ifrån topp till tå.
158. Se'n löste han vidundret, och i vrede
Och svartsjuk drog det ut ur skogen; — hur
Jag gerna skogen som min sköld ock lede
160. Mot skökan och det nya underdjur!

Trettiondetredje Sången.

1. "*Gud! Hedningarne fallit in,*" så stämma
Nu tre, nu fyra, upp sin vexelsång
I ljuflig psalmton, medan tårar svämma.
4. Beatrix, from, med barm af suckar trång,
Blef dervid sådan, att Maria föga
Förändrats mer vid Jesu kors en gång.
7. Men, när de andra mör den sången höga
Fulländat, steg hon upp, att svar dem ge,
Som flamman färgad och med eld i öga:
10. "*En liten tid j skolen ej mig se,*
Och åter — o j mina systrar kära!
En liten tid och j mig skolen se." —
13. Se'n hon stält framför sig de sju i ära,
Och bakom sig med sina vinkar blott
Mig, qvinnan och den vise, än oss nära,
16. Gick hon: men förr än, — tror jag, — att hon fått
Satt ned sitt tionde af steg på jorden,
En blixt från hennes ögon mina nått.

19. "Kom närmare! — hon sade, lugnad vorden, —
Så att, om jag vill tala nu med dig,
Du mera lätt och klart må fatta orden!" —
22. När hon mig, som hon ville, fått vid sig,
Hon sade: "broder! skola frågor göras,
Gör dem då nu, då här du går med mig?" —
25. Lik dem, som, rädde, så af vördnad röras,
När de till svars för sina förmän stå,
Att deras ord ej utom munden töras,
28. Jag med en halfqväfd ton begynte då:
"Madonna! mitt behof du bäst bedömmer;
Hvad helst mig gagnar, vet du bäst också?" —
31. Och hon: "jag vill, att du all fruktan glömmer
Och lägger bort all blödig blygsel här,
Att du ej talar lik en man, som drömmer.
34. Det kärl, som draken splittrat, var, ej är;
Men *de* må tro, som sådant ondt bedrifva,
Att Guds hämnd ej för soppor fruktan bär.
37. Ej alltid utan arfving skall förblifva
Den örn, som vrok i vagnen fjädern ner,
Att först till odjur, se'n till byte blifva.
40. Af stjernor snart — jag re'n dem nalkas ser —
En glad förening gynnsam tid tillskyndar,
Som hämmas ej af några hinder mer:
43. Då en femhundra fem och tio skyndar,
Sänd ned af Gud, att vålla skökans mord
Och äfven jättens, som med henne syndar.
46. Och öfvertyga dig ej mina ord,
Ej mer, än Sphinx' och Themis' gåtor klara,
(Då tanken ock i dem blir vilsegjord,)

49. Skall det, som sker, snart de Najader vara,
Som lösa gåtan, hur den svår än ljöd,
Och får och säd dock från all skada spara.
52. Märk väl: att allt, hvad jag dig sagt, jag bjöd
Dig lära dem, som lefva i det lifvet,
Som är ett springande mot säker död.
55. Och kom ihåg, när det af dig blir skrifvet,
Att du ej döljer, hur två gånger re'n
Du sett, hur trädet här har plundradt blifvit.
58. Hvem det bestjäl och skadar minsta gren,
Med gerning hädat Gud, mot Honom brutit,
Som skapt det heligt till sitt bruk allen.
61. Den första själ, för det en bit hon njutit,
I qval och trängtan sett femtusen år
Till Honom upp, hvars blod för synden flutit.
64. Din tanke slumrar, om du ej förstår:
Det har sitt skäl, hvi trädet så sig höjde,
Och hvi dess topp så upp och nedvänd står.
67. Om håg och tankar ej, fåfängligt böjde,
Som *Elsa-vatten* stelnat kring din själ,
Och der, en Pyramus för mulbär, dröjde,
70. Du skulle känt af slika följder väl
Guds rättvisa, som trädet oss förmenat,
Och hur vår sällhet var förbudets skäl.
73. Men då jag ser, att ditt förstånd, förstenadt,
I synd förmörkadt, nu har bländats af
Det ljus, som brunnit, med mitt tal förenadt,
76. Vill jag, du vårdar läran, jag dig gaf,
Som bild, om ej som ord, i troget minne,
Som man bär hem en palmprydd pilgrimsstaf." —

79. Och jag: "som lack den bild, som tryckts derinne
Af ett signet, jämt oförändrad ter,
Bär jag din teckning präglad i mitt sinne.
82. Men säg mig, hvi ditt tal så högt beger
Sig upp i rymder, af min blick ej hunna;
Ju mer den sträfvar, den dess mindre ser?" —
85. Hon sade: "att din Skola du må kunna
Bedömma, och hur långt dess lärdoms makt
Kan följa med hvad *mina* ord förkunna,
88. Och se, hur vägen, som er klokhet lagt,
Är skild så långt från den Guds vishet tager,
Som jorden är från högsta himlens prakt." —
91. Jag derpå: "jag mig ej till minnes drager,
Att nånsin jag mig skild ifrån dig såg;
Har ock ett samvete, som ej mig gnager." —
94. "Och kan du ej nu komma det ihåg,
— Hon svarte leende — må du besinna,
Hur du i dag har druckit Lethes våg:
97. Om vi af rök, att der är eld ock, finna,
Kan du af denna glömska klart också
Om fel i viljans rigtning kunskap vinna.
100. I sanning, inför dig *så* nakna stå
Nu mina ord, som deras ämne lider,
Att de afhöljas för din blick, än rå."
103. Mer flammande och mera sakta skrider
Re'n in i middagskretsen solen här,
Som andra strek ger andra middagstider;
106. Då stannade med ens (som ledar'n plär,
När han för truppen går och ser för handen
På vägen något, som ej väntats der,)

109. De qvinnor sju, der skogen slöts, vid randen
Af skuggan, tät och mörk, som Alperne
Vid kalla floder kasta den på stranden.
112. Framför dem tyckte jag mig Euphrat se
Och Tigris springa ut ur samma källa,
Och trögt, som vänner, skiljas långsamt de.
115. "O ljus! o slägtets glans! hvad vågor välla
Här upp ur samma ursprung och sin led
Åt skilda håll dock från hvarannan ställa?" —
118. På sådan bön blef det mig tillsagdt: "bed
Mathilda säga det." — Den sköna gifvit
Lik en, som oförtjent beskyllning led,
121. Till svar: "så det, som andra saker blifvit
Re'n honom sagda, och jag litar på,
Att Lethes våg det minnet ej fördrifvit." —
124. Beatrix: "kanske större sorg ändå,
Som mången gång tar bort en menskas minne,
Har för hans själ förmörkat blicken så.
127. Men se Eunoë: — till hans hjelp den rinne!
För honom dit och lifva upp igen,
Som du är van, till kraft ett domnadt sinne!" —
130. Den goda lik, som aldrig motsagt än,
Men vet en vilja sig af andras bilda,
När af ett tecken blott hon insett den;
133. Tog hon nu mig vid hand; se'n gick den milda
Med mig till Statius och sade täckt
Och vänligt: "följ; j skolen ej bli skilda!" —
136. Om gränsen för min sång sig längre sträckt,
Jag, läsare! — fast svagt, — besönge denna
Så ljufva dryck, som, drucken, törsten väckt;

Men då på de bestämda blad min penna
För andra sången skrifvit full hvar rad,
Lär konsten, hejdande, sin töm mig känna.
Jag gick ur detta heligaste bad
Omskapad, som de sköna blomstertingen,
Då vår förnyat dem med friska blad,
Ren och beredd till flygt mot stjernerigen.

Anmärkningar.

SKÄRSELDEN.

Första Sången.

Skärseldsbergets strand. — Södra Hemisferens fyra stjernor. — Cato af Utica. — Säfgördeln.

Innehåll:

Dante, glad öfver att åter träda fram under den öppna himmeln, anropar Kalliope om bistånd för en mera upphöjd sång. Skalden beskrifver den fröjd, som han kände vid att kort före dagningen gå ut från de hemska och mörka helvetsregionerna och inandas den rena luft, som omgifver skärseldsberget. Sedan berättar han, huru han, vändande sig mot höger, öfverraskades af att se fyra stjernor, som före honom endast våra första föräldrar sett. Då han sedan vände sig till venster, fick han se en Gubbe, som närmat sig de båda Skalderna, tilltalade dem och förundrade sig öfver, huru de kommit dit. Denne Gubbe, som stod der, bestrålad af de fyra stjernorna, var Cato af Utica, en symbol af det fria beslutet, att öfvergifva syndens träldom, eller af sträfvandet till dygd. Han vaktar skärseldsbergets fot. På hans fråga, huru de tvertemot Guds bud vågat att stiga dit upp ur helvetssvalget, svarar Virgilius, att en himmelsk qvinna befallt honom föra den person, som han hade vid sin sida, denna vägen; hvarpå Cato varnade dem båda och försvann, sedan han först sagt Virgilius, hvad han borde göra med sin skyddling, innan de företogo sin vandring uppför berget. De båda Skalderna gå derpå ner till stranden, der Virgilius, sedan han med morgondaggen rentvagit Dantes ansigte, omgjordade honom med säf, som Cato befallt.

Anmärkningar.

V. 2. Så börjar äfven Berni Orl. Inam. Lib. 2 C. 1.

Per correr maggior acqua alza le vele,
O debil navicella del mio ingegno.

V. 3. "*Ryslígt djup:*" helvetet; uttrycket är blott en fortsättning af bilden i andra versen.

V. 9. "*Calliope,*" såsom den högre, Episka Sånggudinnan, åkallas här, emedan Skalden börjar nu att anslå en högre tonart, då han deremot i Helv. 2:dra Sångens 7:de vers blott anropar Sånggudinnorna i allmänhet.

V. 10. "*De arma Skator:*" Konung Pieri i Macedonien nio döttrar blefvo af Apollo förvandlade till Skator, emedan de vågade att täfla med Muserna i sång och att smäda dem, sedan de blifvit öfvervunna. Det var Calliope, som vid denna täflan höjde sången. Ovid. Metam. Lib. 5, v. 339.

Calliope querulas prætentat pollice chordas:
Atque hæc percussis subjungit carmina nervis.

V. 15. "*Första sferen*" månens sfer, den lägsta eller första af himlens sferer; ända till den tänkte man sig himlen blå, sedan troddes den mera lysande.

V. 19. "*Stjerna:*" Venus, morgonstjernan, går upp före solen, som i vårens början går in i vädurns tecken. Före vädurn går fiskarnes tecken, i hvilket Venus då lyste och fördunklade dem med sin glans. Denna stjernornas ställning antyder den frambrytande morgonen.

V. 22. "*Till höger vänd* etc." Från öster, der Venus lyste, vände han sig till höger, alltså mot söder; den *andra polen* är således *sydpolen*.

V. 23. "*Såg fyra stjernor der.*" Dessa fyra stjernorna hafva utan tvifvel närmast och hufvudsakligen en allegorisk betydelse och beteckna de fyra så kallade Kardinaldygderna: "klokhet, rättvisa, tapperhet och måttlighet," hvilka blott i ett paradisiskt tillstånd af ursprunglig rättfärdighet och helighet

lysa för menniskan; men möjligtvis skulle Dante hafva fått kännedom om den af fyra lysande stjernor bestående constellationen korset på södra himmeln; ty Marco Polo hemvände år 1295 från sin resa, på hvilken han trängt fram till Madagascar och till Java.

V. 24. Adam och Eva bebodde före syndafallet det jordiska paradiset, som är beläget på toppen af skärseldsberget.

V. 28. *"Motsatt pol:"* Nordpolen.

V. 30. *"Vagnen:"* Carlavagnen, Bootes.

V. 31. Den Gubben, på hvilken de fyra Kardinaldygdernas symboler stråla ner, är Cato af Utica.

Att Cato, hedningen, räknas bland de frälsta (som det längre ned synes af den 75:te versen,) må ej förundra någon. Kyrkan antog på den tiden jemte ett vatten-dop äfven ett blod-dop (jfr Matth. 20: 22, 23; Luc. 12: 50.) Paulus talar ju om sådane, som, icke kännande lagen, blifva sig sjelfva lag (Rom. 2: 14, 15), och på hvem skulle väl detta språk bättre passa än på Cato, lagens man. Honom kringskimra derföre också de naturliga eller så kallade Kardinal-dygderna, som betecknas af de fyra stjernorna. I sitt Convito prisar Dante Cato på flera ställen. Således säger han: "Hvilken menniska på jorden var väl värdigare att följa Gud än Cato? Säkert ingen."

Cato är dessutom, som vi redan anmärkt, en Allegorisk person. Då den region, i hvilken Cato träffas, förgården till skärselden, betecknar det själens tillstånd, som föregår rättfärdiggörelsen, är Cato, som, enligt Dantes antagande, före upplysningen genom Christus och midt i hedendomen blifvit bevärdigad med Guds nåd, en passande väktare af de förberedande rummen.

Hans uppträdande är tillika en anspelning på Virgilii ord i 8:de B. 670 v. af Æn.

Secretosque pios; his dantem jura Catonem.

V. 34. Från de första utbrotten af det borgerliga kriget, lät Cato ej klippa sitt hår eller raka sig. Se Lucani Phars. Lib. 2, v. 375 o. 376.

Intonsos rigidam in frontem descendere canos
Passus erat, moestamque genis increscere barbam.

V. 40. "*Den blinda floden*" den bäck, som omtalas i Helv. S. 34, v. 130, hvilken Skalderna icke sågo, utan endast hörde.

V. 53. "*En qvinna:*" Beatrice (se Helv. S. 2 v. 54.)

V. 72. Cato af Utica lemnade af fritt beslut den ofria verlden; törstande efter evig frihet, föll han för sitt eget svärd.

V. 73—75. Dantes bedömmande af Catos handling skall kunna rättfärdigas äfven dermed, att man måste mäta hedningarne efter annan måttstock än de christne. Vi veta, att Cato, innan han dog, styrkte sig medelst läsandet af Platos skrifter, i hoppet på ett lif efter detta.

V. 78. *Marcia,* Catos hustru, nämnes i 4:de S. af Helv. 128:de v., såsom en af de andar, som vistades i *Limbus*. Luc. Phars. Lib. 2, v. 346.

— liceat tumulo scripsisse: Catonis
Marcia.

V. 82. "*Sju riken:*" de sju kretsarne i skärselden.

V. 88. "*Ondskans flod:*" Acheron.

V. 89. "*Vid den lag* etc." Den lagen, att i det andra lifvet tager man sig icke hustru; hvarföre ock hon — vill Cato säga — har upphört att stå i något förhållande till mig.

V. 95. Denna säf, hvarmed stranden kring skärseldsberget var bevuxen, och hvarmed Dante omgjordas, är en sinnebild af ödmjukhet och tålamod.

V. 114. Det kägelformiga, brant uppstigande skärseldsberget omgifves från alla sidor af en cirkelformig rand, som sakta sluttar ned mot hafvet. På denna sluttande plan be-

finna sig nu Skalderna. Då de beträda densamma voro de vända mot öster; sedan vände de sig mot norr (v. 28—31), då Dantes öga mötte Catos. Nu vända de sig åter och gå ned till hafvet mot öster. De befinna sig således på öns östra strand, hvad man tydligare finner af 4:de S. v. 58.

V. 153. Foten af berget belystes naturligtvis sednare än bergets topp af solen; derför låg skuggan der ännu qvar, då bergets belysning förkunnade soluppgången.

V. 129. Tårarne, som runnit under vandringen genom helvetet, hade lemnat spår efter sig i hans ansigte och dymedelst dolt hans rätta anletsfärg.

V. 132. En häntydning på Ulysses; — se Helv. 26:te S., v. 103 o. ff.

V. 133. „*Den andre:*" Cato.

V. 136. Ödmjukheten, liksom alla himlens skatter, förminskas icke derigenom, att den meddelas, hvilket är fallet med jordens goda. Möjligtvis har Dante här haft för ögonen Virgilii Æneids 6, 143, der den gyllene grenen, som Æneas behöfde vid nedstigandet till underjorden, strax ersattes af en annan.

Primo avulso non deficit alter.

Andra Sången.

Engeln. — Styrmannen. — Andarnes båt. — Casella.

Innehåll.

Det dagas allt mera och Skalderna befinna sig ännu vid hafsstranden. Då få de med ens se ett ljus, som från fjerran närmar sig, och snart upptäcka de, att det ljuset är en Engel,

som i en båt, utan tillhjelp af åror eller segel, endast medelst sina vingar för till stranden en här af andar och, så snart han landsatt dem, åter i hast försvinner. Själarne, som, sjungande en af Davids psalmer, anländt till ön, bedja Dante och Virgilius visa sig rätta vägen uppför skärseldsberget; men få det svar, att de vändt sig till personer, som voro fremlingar der, liksom de sjelfva. Själarne häpna, då de se Dantes bröst höja sig. En af dem nalkas Dante, för att omfamna honom, och Dante försöker äfven att omfamna den vänliga skuggan; men förgäfves. Ändtligen igenkänna de hvarandra. Skuggan är Casella, en Sångare och en af Dantes förtrognaste vänner. På Dantes begäran sjunger han en af Dantes sköna sånger, och alla skuggorna blifva hänryckta af sångens behag och stanna, för att endast lyssna på den. Då väckas de ur sin förtjusning af Catos stränga stämma, som förebrår dem deras försummelse och påminner dem om deras vigtigare angelägenhet. Förskräckta, fly de alla mot berget.

Anmärkningar.

V. 1—9. Dante talar här oegentligt om en horisonts middagskrets. Hans mening kan ej vara någon annan, än den ståndpunkts middagskrets, om hvars horisont det talas. Skalden antager fyra punkter på jordens rund, hvilkas meridianer, enligt hans förutsättning, äro lika långt aflägsnade från hvarandra: Jerusalem, Ebro, Skärseldsberget och Ganges. Den ena meridianens afstånd från den andra utgör 90 grader, så att Jerusalem och Skärseldsberget ligga 180 grader, eller hälften af jordens omkrets, skilda från hvarandra, eller med andra ord så, att deras innevånare äro antipoder. Dessa båda punkter hade *en* horisont, d. v. s. samma gräns för deras synkrets. Derföre när för Jerusalem solen i vester öfverstiger denna gräns d. v. s. går ner, går den i öster upp för Skärseldsberget. De båda andra punkterna, Ganges och Ebro, ligga hvardera midt emellan dessa, äfvenledes 180 grader från hvarandra, men aflägsnade från Jerusalem och Skärseldsberget 90

grader, hvilka solen genomlöper på 6 timmar. När således solen för Jerusalem står nära vestra horisonten, håller hon på att gå upp för Skärseldsberget, der då morgonrodnadens hvita och röda färg (ros och lilja) försvinner och lemnar plats för den brandgula färg, som föregår soluppgången. Men vid Ganges, 90 grader ostvart, har solen redan för 6 timmar sedan gått ner. Der var således midnatt, *den natt, som kretsar midt emot solens middagsbrand.* Men natten har i början af våren constellationen *vågen* (libra) med sig, i hvilken solen i början af hösten uppgår. Vid den tiden *tilltar* natten och vågen faller ur dess händer, emedan den står om dagen med solen på himlen.

V. 13. "*Och se, som Mars* etc." Kopisch tror, att Mars användes här som bild, emedan de själar, som anlända till Skärseldsberget, hafva mången strid att genomkämpa, innan de få ingå i Saligheten.

V. 14. Dante säger i "Convito" om planeten Mars, att den synes mer och mindre lågande, alltsom hans dunstkrets är tunn eller tät. "*Esso pare affocato di calore quando piu, quando meno, secondo la spessezza e rarita delli vapori, che'l seguono.*"

V. 22. Det klaraste ljuset, som först sågs, var skenet från Engelns ansigte; det, som flammade från båda sidor, var glansen af hans vingar.

V. 24. Det skenet, som framgick under vingarne, var sannolikt Engelns hvita klädnad.

V. 33. Härifrån har troligtvis Milton lånat sitt uttryck i P. L. B. 3, v. 521.

Who after came from earth, sailing arrived
Wafted by angels.

V. 41—42. Båten berör väl jordens vatten, men nedsänkes ej mera i det.

V. 46. Dante anför denna psalm (Davids 114:de psalm)

i sitt bref till Can della Scala såsom ett bevis på, att något kan på en gång hafva en bokstaflig och en allegorisk betydelse, och säger: "ser man endast på bokstafven, så betecknar den Israels barns tågande ur Ægypten på Mosis tid; ser man på allegorien, betecknar den vår förlossning genom Christus; ser man på den moraliska betydelsen, betecknar den själens omvändelse från syndens sorg och elände till nådens stånd; ser man på den anagogiska meningen, betecknar den den heliga själens utgång från detta förderfvets träldom till Herrlighetens eviga frihet."

Man ser, huru denna psalm i de båda sistnämnda betydelserna är fullkomligt passande för dessa själars belägenhet, och, i synnerhet enligt näst den sista, motsvarar den allegori, som ligger till grund för Skärselden.

V. 70. Anspelning på det gamla af Virgilius omtalta bruket, att den budbärare, som medbragte fredsförslag, bar i handen en olivegren.

V. 80. En efterhärmning af Virgilius Lib. 6: 700—702.

Ter conatus ibi collo dare brachia circum,
Ter frustra comprensa manus effugit imago,
Par levibus ventis, volucrique simillima somno

V. 92. Casella, en Florentinare, var Musicus och Sångare och har satt musik till flera af Dantes Canzoner. Han lefde på Dantes tid och var en af hans förtrognaste vänner. Milton har en vacker anspelning på detta möte i sin Sonnett till Henry Lawes.

Dante shall give fame leave to set thee higher
Than his Casella, whom he wooed to sing,
Met in the milder shades of Purgatory.

V. 93. Casella skall hafva dött i början af den secularfest, som Bonifacius lät anställa år 1300. Skalden, som gjorde sin resa i vårens början, frågade derföre, hvarföre Casella kom tre månader sednare, emedan han ansåg den tid, som förlupit mellan hans död och hans ankomst till Skärseldsber-

get, vara för honom förlorad. Denna vers förblifver dock dunkel, helst Skalden i sin dikt väl säger, att själarne strax efter döden få sin anvista plats (Sk. S. 25, v. 85—86); men talar ingenstädes om något ställe, der de afbida sin bestämmelseort.

V. 103. Dante uttalar här klart den tanken, att alla själar, som komma till Skärselden, inskeppas vid Tiberns mynning, och vill sannolikt dermed säga, att rengörelsen från synden kan vinnas endast i förening med kyrkans medelpunkt.

V. 112. *"Amor, che nella mente mi ragiona"*, äro begynnelseorden af en utaf Dantes herrligaste Canzoner, till hvilken sannolikt Casella satt musiken.

V. 118. Då vi ur *ett* moraliskt tillstånd öfvergå i ett annat, förmå vi icke strax förjaga alla de böjelser vanor och minnen, som utgjorde vår fröjd i det tillstånd, som vi lemna. Så söker Dante i sitt nya sträfvande ännu tröst och styrka i Casellas sång, och Casella är ganska beredd att villfara hans önskan. Äfven de andra nyss från denna verlden anlända själarne tjusas ännu af det, som på jorden fröjdat dem. Men Cato, som icke mera en gång kan bevekas af sin Marcias kärlek, bannar dem för det de ännu hängde fast vid sinnligheten och jagar dem mot deras mål.

V. 119. *"När Gubbens rop,"* Catos rop.

V. 124—133. Vid hvarje ur naturen tagen liknelse, måste man beundra den noggrannhet, hvarmed Dante iakttagit så väl i det största som i det minsta dess sätt att uppenbara sig.

Tredje Sången.

Skärseldsberget. — Manfred.

Innehåll.

De båda första sångernas handling tilldrager sig på den mot hafvet något sluttande strand, som rundt omkring omgifver Skärseldsbergets fot. Väckta af Catos varning sträfva nu Skalderna att bestiga sjelfva berget. Dante sluter sig åter till Virgilius, som gör sig förebråelser för sitt dröjsmål. Under vandringen ser Dante endast den skuggan, som hans egen kropp kastade, och bäfvar vid den tanken, att han nu öfvergifvits af Virgilius; men snart blifver han befriad från denna villfarelse, och båda anlända tillsammans till foten af berget. Då de för dess branthets skull ej kunna bestiga det, vända de sig till en skara af andar, som komma emot dem och få af dem veta stället, der berget lättast kunde bestigas. En af dessa andar frågar Dante, om han är igenkänd; men då Dante nekar sig känna honom, säger han sig vara konung Manfred. Han beder Dante underrätta hans dotter Constanza, Arragoniens drottning, om det sätt, hvarpå han dött, på det att hon måtte bedja för honom, emedan de frommas böner hafva stor makt att förkorta den tid, som annars skulle tillbringas utanför ingången till skärseldsberget.

Anmärkningar.

V. 3. Förnuftet, då det ej gäckas af sinnligheten, uppmanar oss till sinnets förändring, till den bot och bättring, som skärseldsberget betecknar.

V. 6. Då en högre nåd ännu ej fattat menniskan, ledes hon till bättring likväl af förnuftet. Virgilius är här symbolen af detta förnuft.

V. 9. »Come t'è picciol fallo amaro morso!» Tasso har lånat detta uttryck »Ch'era al cor picciol fallo amaro morso.» (G. L. Canto X. st. 59.)

Att Virgilius (förnuftet) felar må ej förundra oss; ty i det andeliga är menniskans naturliga kraft alltid otillräcklig och förledes af sinnligheten alltjemt till felsteg.

V. 18. Skalderna gingo från öster till vester och solen var för några timmar se'n uppgången.

V. 19—21. Virgilius hade blott en skenbar kropp, som ej kunde kasta skugga. Man ser i Dantes här omnämnda fruktan en djupare, allegorisk betydelse: Dante såg förnuftet fela, och fruktade, att han ej längre kunde hafva någon ledning af det.

V. 26—27. Virgilius dog i Brundusium, hvarifrån hans lik säges hafva blifvit flyttadt till Neapel, hvarföre ock på hans epitaphium läses:

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope.

V. 29. Skalden tänker sig de nio himlarne såsom nio öfver hvarandra spända genomskinliga hvalf, hvilka ej bortskymma hvarandras stjernor.

V. 32—33. "*Sådane kroppar* etc." De aflidnes skuggor, själar, kunna andeligen lida; med *köld* och *hetta* antydes förrädarnes straff i det isiga helvetet och kättarnes i de glödgade kistorna; äfven det menskliga förnuftet, Virgilius, kan lida smärta.

V. 34. *Men "hur"* etc. Skolastikerna hafva gjort sig mycken möda med att förklara, huru det är möjligt, att helvetets eld, hvilken de antogo vara en verklig eld, kunde inverka på de från kroppen skilda själarne. Thomas ab Aquino hjelper sig bland annat med denna förklaring: "Ett af de sätt, hvarpå det kroppsliga inverkar på det okroppsliga, är ställets inverkan på det på stället befintliga (*sicut locatum loco,*) i det nemligen äfven okroppsliga ting befinna sig på ett bestämdt ställe. Men nu erhåller elden, såsom den Gudomliga rättfärdighetens verktyg, makt, att qvarhålla deras själar, som skola

bestraffas, mot deras vilja, och bidrager derigenom till deras bestraffning."

(Th. Aquino, Summa Theologiæ, Supl. 3,
P. Quæst. 70, Art. 1—3.)

Dante tyckes ej godkänna denna förklaring.

V. 37. Aristoteles åtskiljer tvenne slag af vetande: vetandet "att en sak är," och vetandet "hvarföre den är." Dessa båda vetanden kallades i skolorne det förra "*scire quia*" och det sednare "*scire propter quid.*" Meningen i denna vers blir således följande: "menniskan måste vara nöjd dermed, att hon vet, *att* saken verkligen finnes, och icke oroa sig öfver att hon ej kan utgrunda *hvarföre* den finnes." Särskilt menas här: "menniskan kan väl genom Skriftställen veta, att de fördömdas själar kunna lida eldens qval; men det är förgäfves, att hon söker utgrunda, hvarför och huru detta är möjligt."

V. 44. "*Han böjde pannan ned,*" emedan han hörde äfven till deras antal. I de föregående versarne se vi tydligen den tanken uttryckt, att de ädla hedniska skuggornas i Limbus osalighet består deruti, att de tvifvel, som förnuftet ej kan lösa, aldrig kan för dem lösas af tron, och att bristande tro således är orsak till deras osalighet.

V. 50. *Lerici* och *Turbia* beteckna de båda ändpunkterna af *Riviera di Genova* med dess branta mot hafvet störtande höga berg.

V. 58. Denna skara utgjordes af sådana menniskors själar, som dött i kyrkans bann, hvad vi finna af v. 136—141.

V. 99. Skalderna hade vändt sig (v. 67) mot de själar, som från venster hand kommo till dem (v. 58); de måste således nu hafva det branta berget, som de först haft framför sig, på höger hand.

V. 103. Den skuggan som här framträder, är konung Manfreds af Sicilien. *Saba Malaspina* låter i sin *Historia rerum Sicularum* den soldat, som såg Manfred stupa i drabb-

ningen vid Benevento säga om honom: "*erat homo flavus, amoena facie, aspectu placibilis, in maxillis rubeus, oculis sidereis, per totum niveus, statura mediocris.*" (Han var en blond man, med skönt ansigte, behaglig hållning, rödlätta kinder, glänsande ögon, snöhvit och af medelmåttig gestalt. (Mur. rer. It. Script. T. 8, S. 830.

V. 110. Manfred dog kort efter Dantes födelse.

V. 112. Manfred, som ärfde båda Siciliernas krona efter sin fader kejsare Fredrik den 2:dres död, var en dotterson af Constantia, som var kejsare Henrik den 6:tes, Fredrik den 2:dres faders gemål.

V. 115. Manfreds sköna barn hette *Constantia* och var konung *Peters* af Arragonien gemål och moder till *Fredrik*, konung af Sicilien, och *Alphons* och *Jacob*, konungar af Arragonien, tvenne utmärkta furstar. *Peter* grundade på detta äktenskap sina anspråk på Sicilien, hvilka han efter den bekanta Sicilianska aftonsången (1282) gjorde gällande.

Vanligtvis antager man, att med "*Siciliens och Arragoniens glans*" menas Jacob och Fredrik; men det sätt, hvarpå Dante på tvenne ställen i sin dikt (Purg. 7, v. 118 o. ff. och Par. S. 19 v. 130 o. ff.) omtalar dessa konungar, motsäger detta antagande. Deremot talar Dante med beröm om *Alphons* (Purg. S. 7, v. 115.) och det är derföre sannolikt, att han menat denne vara "*Siciliens och Arragoniens ära;*" ty fastän han var konung endast i det sistnämnda riket, så hade dock hans fader varit konung och han således kunglig prins i båda rikena.

V. 117. Nemligen det ryktet, att jag som en bannlyst var bland de fördömda och icke bland de räddade.

V. 118. Något annorlunda lyder Saba Malespinas berättelse. Manfreds lik hade länge sökts förgäfves, då han, när han såg slagtningen förlorad, hade aflagt sin kungliga drägt. Ändtligen kände några af de fångne baronerne Manfreds häst, som reds af en Picardisk krigare. De sökte underrätta sig om ryttarens öde och fingo af Picarden det svar, att det va-

rit en tapper riddare, som uppeldat de andra till strid; men då hans häst, som blifvit sårad af hans lans, stegrat sig, hade han fallit af och blifvit af soldaterna dödad med otaliga slag (*innumeris ictibus*).

V. 121. Konung Manfred dog utan att hafva gjort sig ren för misstanka för flera andra rysliga gerningar utom den, att hafva bemäktigat sig riket i den rättmätige arfvingen Konradins ställe. Hvem upptäcker icke i Dantes herrliga skildring skaldens mildhet mot en konung, som, så länge han lefde, varit huld och mild mot skalderna. — Det påfliga partiet hade utspridt rörande Manfred mångfaldiga rykten, som likväl till största delen ej kunnat bevisas vara sanna. Således är det obevist, att han mördat Konrad den 4:de och hans broder Henrik och dennes söner. Man har förebrått honom gudlöshet och en sedelös vandel. Deröfver yttrar sig Villani (Hist. Fior. L. 6, C. 46) på följande sätt:

"*Il detto Rè Manfredi fù bello uomo di corpo, e come il padre, o più fù dissoluto in lussuria in ogni maniera, fù sonatore e cantatore, et volontieri vedeva giuocolatori e uomini di corte e belle concubini, e sempre si vesti di drappi verdi, molto fù largo e cortese e di buona aria, si che egli era molto amato e gratioso, ma la vita sua era epicurea, non curando Dio o santi e di cherici e di religiosi, occupando le chiese, come suo padre.*"

(Sägde konung Manfred var en skön man och, liksom sin fader, eller ännu mera, begifven på all slags yppighet och vällust; han var musiker och sångare, såg gerna gycklare och hofmän och sköna concubiner och klädde sig alltid i gröna kläder; han var mycket frikostig, artig och fryntlig, så att han var mycket älskad och behaglig; men hans lif var epicureiskt, emedan han hvarken frågade efter Gud eller helgon, eller efter prester och munkar, och tog, liksom hans fader, kyrkans gods i besittning.)

Dessa förebråelser — grundade eller ogrundade — tillkännagifva hans samtidas tankar om honom. Nekas kan icke,

att han i njutningen af sinnliga nöjen öfversteg sedlighetens gränsor och att han ej var någon vän af kyrkan. Den skarpaste förebråelse, som träffar honom, torde väl vara den, att han i eget namn bemäktigade sig Siciliens krona, som tillhörde hans brorson Konradin.

V. 126. *"Det anletet.* Nådens anlete; Guds förlåtande nåd.

Si quoties peccant homines, sua fulmina mittat
Jupiter, exiguo tempore nullus erit. (Ovidius.)

V. 131. När man funnit Manfreds lik, bådo de Fransyska baronerna konungen, att han måtte tillstädja dem, att på ett ärofullt sätt begrafva honom. *Carl af Anjou* svarade: "Jag gjorde det gerna, om han icke vore bannlyst." Han lät derföre begrafva honom vid ändan af bryggan i Benevento, och enhvar i hans här kastade på grafven en sten, för att ära den tappre.

Det berättas, att Cardinallegaten *Pignatelli,* erkebiskop i Cosenza, ej unnat den olycklige konungen detta hviloläger, utan på påfven Clemens den 4:des befallning fordrat, att han skulle begrafvas utanför kyrkostatens gränsor, hvarföre man uppgräft liket och kastat det på floden Verdes strand.

V. 132. *"Utan ljus."* Som bannlyst blef han begrafven utan kyrklig ceremoni, "sine cruce & luce" (utan kors och ljus.)

V. 134. Så länge menniskan lefver finnes ännu hopp om sinnets förändring och således äfven hopp om räddning.

V. 140—141. Genom ännu lefvande menniskors fromma böner. Ännu i dag hålles i Italien bönen för själarne i skärselden mycket helig.

V. 145. Läran om de heligas samfund och om verkan af förböner (intercessio) så väl af de redan förklarade salige för jordens innevånare, som af jordinnevånarne för de i skärselden lidande framträder öfverallt tydligt i Purgatorio.

Fjerde Sången.

Inträdet i Skärseldens yttre cirklar. — De försumlige. — Bologna.

Innehåll.

Dante hade af Manfreds tal så fördjupats i tankar, att solen stigit högt upp på himlen utan att han märkt det. Då ropa skuggorne: ”der går stigen.” Dante fann denna stig så trång och brant och skroflig, att han snart kände sig utröttad; men uppmuntrad af Virgilius anstränger han sina krafter och uppnår en plan. Der sätta de sig ned på den första af de lister, som omgifva berget, och vända sig mot öster. Dante blir förundrad deröfver, att han har solen till venster; men Virgilius förklarar för honom anledningen dertill och lemnar honom några astronomiska upplysningar. Dante frågar sedermera Virgilius, huru långt de hade att gå, för att uppnå bergets topp. Virgilius svarar, att han endast visste, att deras gång blef lättare, ju högre de hunno opp. Plötsligt tilltalas de af en, som de först efter något sökande upptäcka bak en sten i sällskap med åtskilliga andra andar. Dante igenkänner genast i talaren Belacqua, hvars bekantskap han gjort på jorden, och som nu berättar för honom, att han är dömd att dröja der utanför den egentliga skärselden så länge, som han lefvat på jorden, emedan han uppskjutit sin bättring till sin lefnads slut; goda menniskors förböner kunde dock afkorta denna tid.

Anmärkningar.

V. 1—12. Dante vederlägger Platonikernas sats, att menniskan har tre själar, en vegetativ, en sensitiv och en intellectuel, af hvilka hvarje har en särskilt del af kroppen till sitt säte, och brukar till dess vederläggning nästan samma argument, som Thomas ab Aquino, som säger: ”Man inser lätt,

att detta (flertalet af själar) är omöjligt, deraf, att en själens verkning, om den är rätt ansträngd, hindrar en annnan." Dante vederlägger dock denna sats ännu klarare och bättre genom den gjorda erfarenheten, att menniskan, då sinnliga intryck fasthålla henne, icke blifver varse tidens gång. Förmågan att emottaga sinnliga intryck hör nemligen till det sensitivas område, men förmågan, att iakttaga tidens gång, är af intellectuel natur; voro nu den sensitiva och intellectuella själen skilda själar, så kunde båda vara i verksamhet bredvid hvarandra. Erfarenheten bekräftar likväl motsatsen.

V. 16. Då solen hvarje timma genomlöper 15 grader, hade Dante mer än 3 timmar varit sysselsatt med Manfred.

V. 25. *San Leo,* äfven Citta Feltria kallad, en stad i hertigdömet Urbino, hvarifrån den då vidtberömde Ghibellinska slägten, grefvarne af *Montefeltro,* härstammade. — *Noli,* en stad med en hamn i Genuesiska gebitet mellan Finale och Savona, till hvilken man från det öfre Italien kan komma endast medelst ett besvärligt nedstigande.

V. 26. Pietra-Bismantova är ett högt berg i Lombardiet vid Reggio.

V. 35. Skalderna stiga nu upp på den nedersta delen af skärseldsberget, hvilken tillika är den brantaste.

V. 47. Detta klippsprånget är den första af dessa altaner kring skärseldsberget, hvilka likna helvetskretsarne, och af hvilka vi komma att göra bekantskap med flera.

V. 51. Med gördel menas den altanen kring berget, som omnämnes i föregående anmärkning.

V. 53. Här är det tydligaste bevis för, att skalderna stigit uppför berget från öster mot vester.

V. 57. I Europa har man, då man vänder sig mot öster, solen till höger; på den södra hemisferen har man den till venster, när man står med ansigtet vändt mot öster. Velu-

tello anmärker, att detta ställe är en imitation af Lucanus (se Phars. Lib. 3, v. 248.)

Ignotum vobis, Arabes, venistis in orbem,
Umbras mirati nemorum non ire sinistras.

V. 61. "*Och han:*" Virgilius. Constellationen tvillingarne (Castor och Pollux) stå tvenne tecken nordligare än Vädurn, hvari solen nu stod. Virgilius vill säga: — när solen står i constellationen tvillingarne och således hos oss närmar sig sommarsolstånhet, ser man härifrån den af solen upplysta delen af djurkretsen ännu längre mot norden.

V. 62. "*Den stora spegel.*" Så kallar Dante solen, emedan hon återkastar på oss det ljus, som hon omedelbart emottager från Gud, och säger om henne, att hon sänder det upp och ned, emedan hon efter Ptolomeeiska systemt har tre planeter (Saturnus, Jupiter och Mars) öfver sig och tre (Venus, Mercurius och Månen) under sig.

V. 68—71. Se anm. vid v. 1—9 i 2:dra sången.

V. 71. "*Vägen:*" Ecliptican.

V. 80—81. På den sida om Æquatorn, der solen är, är sommar, och der hon icke är, är vinter. Æquatorn är således belägen mellan sol och is.

V. 82—84. Dante tänker sig Æquatorn så långt norr om skärseldsberget, som den är söder om Jerusalem.

V. 88—96. Skilnaden på helvetets afgrund och skärseldens berg visar sig här; den förra blifver allt brantare, ju djupare man kommer ned i den, det sednare allt mindre brant och svårt att bevandra, ju högre man kommer upp. Med stigandet tilltager ock kraften i samma mån som synden aftager.

En djupare mening ligger i detta förhållande; ty liksom man sjunker ned i det onda med en alltjemt tilltagande kraft, så blifver äfven det goda, som i början föll oss svårt, genom fortsatt öfning allt lättare, och vi blifva mer och mer

delaktiga af Guds nåd; ty "den som har, honom varder gifvet."

V. 123. "*Belacqua.*" Denne man, om hvilken Dantes commentatorer ej hafva mycket att säga, var enligt *Benvenuto af Imola* en Florentinare och förfärdigade musikaliska instrument, i synnerhet Zittror, och spelade äfven sjelf derpå. Dante, som var en stor älskare af musik, har väl derföre blifvit bekant med honom. Rörande denne man står der, enligt Cary, i margen af Monte Cassino-manuscriptet denna korta underrättelse: "Iste Belacqua fuit optimus Magister cithararum et leutorum, et pigrissimus homo in operibus mundi sicut in operibus animæ. (Denne Belacqua var den bäste Mästaren hvad Zittror och Lutor angick, men den aldratrögaste menniska, såväl i sina verldsliga som andeliga angelägenheter.)

V. 129. "*Portvaktaren.*" Denne lära vi att känna i S. 9, v. 78.

V. 132. Vi se här ett annat slag af försumlige. De första, (S. 3, v. 136 o. ff.) som vandra omkring på öns nedra rand, hade af trots mot kyrkan försummat botgörelsen; dessa sednare, som dväljas på bergets första afsats, hafva gjort detta endast af försummelse. När derföre de förra hafva att vänta 30 gånger den tid, som de försummat, innan de få inträde, vänta de sednare endast så länge, som de lefvat, utanför reningsorten.

V. 134. Enligt kyrkans lära är endast den bön verksam, som i nådens stånd går från ett rent hjerta. "*En rättfärdig mans bön förmår mycket, ther hon allvar är.* (Jac. 5, 16.)

V. 139. När det vid dagjemningstiden är middag, som det då var, på skärseldsberget, hvilket man måste tänka sig i stilla oceanen mellan södra Amerika och nya Holland, måste det vara midnatt i Jerusalem och natt i Marocco.

Femte Sången.

De, som dött en våldsam död. — Buonconte da Montefeltro. — Pia.

Innehåll.

Under det Dante, följande Virgilius, fortsätter sin väg uppför berget, får han se andra själar, som komma tvärsöfver stigen, sjungande "*Miserere*" vers för vers. Då de blifva varse den ännu lefvande Dante, öfvergår deras sång i ett häpet O! Skalderna komma i samtal med dem och få veta, att denna samling utgöres af sådana själar, som hade uppskjutit sin ånger och bättring, tills de öfverraskats af en våldsam död, men dock, i sista stunden ångrande och förlåtande, flytt till Guds förbarmande nåd. Dante samtalar med tre af dem: Jacob af Cassero, Buonconte da Montefeltro och Pia, en dam från Siena.

Anmärkningar.

V. 4. Skalderna hade solen till höger; derföre syntes till venster om Dante på marken "*ej något ljus af solen gjutit*"; hans kropp beskuggade den. "Om den *nederste:*" om Dante, som gick efter Virgilius uppför berget.

V. 14. Sta come torre ferma. Milton P. L. B. 1, v. 591 Stood like a tower.

V. 19—21. Dante erkände *rodnande* sitt fel att hafva skänkt de försumlige en alltför stor uppmärksamhet och dervid förglömt resans hufvudändamål, att sjelf renas från sin synd.

V. 36. "*Kan han bli dem kär,*" emedan han kan uppmuntra deras på jorden qvarlemnade anhörige till förböner för dem.

V. 52—57. Dessa själar voro sådane, som öfverraskats

af en våldsam död, utan att hafva erhållit aflösning, men som likväl genom en uppriktig ånger och derigenom, att de förlåtit sina ovänner, erhållit förlåtelse af Gud.

V. 64. Den talande är Jacob af Cassero från Fano, som ådragit sig markgrefven Azzo den 3:djes af Este fiendskap, emedan han, då Azzo bekrigade Bologna och Parma och dels genom flera nederlag, som han tillfogat dessa städer, och dels genom ett mäktigt Estensiskt parti nästan tilltvungit sig fred, uppträdde som Podesta bittert mot honom och kallade honom förrädaren från Este. Derföre lät Azzo mörda honom vid Oriaco i Paduanska landet på en resa till Majland, der han skulle blifvit Podesta.

V. 75. "*Antenorider*" så kallas Paduanerne, emedan Trojanen Antenor grundlagt deras stad.

V. 79—84. Mira och Oriaco äro tvenne städer, belägna vid Brenta mellan Venedig och Padua. Mira ligger närmare Padua och Oriaco nära Fusine, der öfverfarten till Venedig är. Hade Cassero förföljt vägen till Mira, skulle han uppnått denna ort och derstädes kommit i säkerhet; men nu flydde han tvärs öfver vägen och kom på Brentas sumpiga strand, der han föll och blef på sådant sätt upphunnen och mördad.

V. 85. Denne andre är *Buonconte*, son af den i Helv. 27:de Sången omtalade grefven, Guido da Montefeltro. Han föll i drabbningen vid Campaldino i de Ghibellinska Aretinernas leder vid samma tid, som hans fader ridderligt försvarade det äfvenledes Ghibellinskt sinnade Pisa mot Guelfernas anfall.

V. 89. Johanna var Buoncontes hustru. Om hon ej hade glömt att bedja för mig — vill Buonconte säga — ginge jag ej här.

V. 92. Man fann ej på slagfältet Buoncontes lik, hvilket gifvit Dante anledning till den dikt, som följer.

V. 96. Vid klostret Camaldoli.

V. 97. Dit, der Archiano faller ut i Arno.

V. 103—108. Fransiscus och djefvulen stridde om fadrens själ, och den förre förlorade processen för ett enda syndigt ords skull, som tillintetgör bättringens frukter. En likadan strid om sonens själ äger rum mellan en engel och djefvulen: men här afgör en liten ångrens tår till engelns fördel, och djefvulen fick nöja sig med blotta liket. (Helv. S. 27, v. 112—129.)

V. 109—111. Skalden följer här Aristotelis physik, enligt hvilken de från jorden uppstigande dunsterna förtjockas, när de komma upp till köldens region, och nedfalla som regn eller snö.

V. 112. Med "viljan, som blott ondt begär," förstås djefvulen. Dantes tid trodde på djefvulens makt att väcka storm och oväder. Det bör derföre icke sätta oss i förundran, att Dante tillskrifver djefvulen förmåga, att medelst sin onda viljas förening med naturlig skarpsinnighet frambringa ett åskväder.

V. 116. "*Pratomagno,*" nu Pratovecchio, skiljer Arnodalen från Casentino. "*Bergen*" äro de Apeninska.

V. 122. "*Den kungliga floden*" är Arno.

V. 125. Mynning står här i stället för källa.

V. 126. Den döende hade, enligt Dantes dikt, lagt sina armar i kors öfver bröstet till tecken af sin djupa ånger. Djefvulen löste opp medelst störtvågorna detta för honom förhatliga tecken.

V. 130—136. Pia, en Siennesisk dam och gift med Nello della Pietra, blef af denne, som misstänkte henne för äktenskapsbrott, mördad. Benvenuto da Imola berättar, att *Nello,* då *Pia* såg ut genom ett fenster i Nellos borg, lät en af sina tjenare taga fatt i hennes ben och kasta henne ut. Man påstår, att Nello äfven haft den bevekelsegrunden till sin illdåd, att han ville gifta sig med den sköna grefvinnan *Margaretha af Fondi,* som måste ej hafva varit otillgänglig för kärleken, emedan hon säges hafva haft fem män, af hvilka Nello var

den fjerde. Nellos brott begicks i landskapet *Maremma,* der han hade flera slott.

Sjette Sången.

Fortsättning. — Bönens kraft. — Sordello.

Innehåll.

Kring skalderna samlar sig en mängd af själar, som lidit en våldsam död. Bland dessa nämner Dante Aretinaren Benincasa, Federigo Novello af Battifoli, Guido degli Scornigiani, grefve Orso och Peter della Broccia. När han ändtligen gjort sig fri ur trängseln, frågar Dante sin ledare, huru bönen skulle kunna ändra Guds beslut, och hur det kommer sig, att han i sin Æneid påstår motsatsen. Härpå svarar Virgilius honom, att bönen ju icke *ändrar* beslutet, om kärleken uppfyller *det* i ett nu, för hvilket dessa själar annars så länge måste dväljas här. Dessutom, säger han, hade, då jag skref så, bönen icke hulpit, emedan verlden var affällig från Gud; dock råder han Dante, att icke längre dröja vid detta tvifvel, som skulle lösas af Beatrice, hvilken han finge se på bergets topp. Då Dante hör Beatrices namn, manar han sjelf med förnyad ifver Virgilius att skynda; men Virgilius låter honom veta, att berget ej så hastigt kunde bestigas, och att de först skulle se solen gå upp igen, innan de nådde spetsen. Nu blifva de varse en ensam, värdig själ, som låter dem gå förbi sig och endast ser efter dem, lik ett hvilande lejon. Virgilius frågar henne efter vägen uppför, men blir sjelf tillfrågad om sin härkomst. Då han börjar med Mantua, gifver själen sig tillkänna såsom varande Mantuaner-skalden Sordello, och med glädje skynda de att omfamna hvarandra. Dante tager sig häraf anledning, att hålla denna tvenne landsmäns rörande vänskap mot den halstarriga fiendskapen inom sitt fädernes-

land, der borgare förfölja borgare, omslutne af samma murar, och der folket, vildt framträngande, vill herrska i kejsarens ställe. Bittert tadlar han tillika kejsar Rudolf af Habsburg och Albert, som söka att vinna andra länder i stället för att sörja för sitt rike i Italien, och sträng bestraffning riktas mot det oroliga folket i Florens. I denna sång ställer Dante sin kärlek till Beatrice bredvid sin kärlek till fosterlandet; bådas ifver är lika varm. Hans dikts andeliga och politiska grund kommer här i dagen.

Anmärkningar.

V. 1. Zaraspel var då ett mycket brukligt tärningspel i Italien. Bilden är tagen ur det Italienska folklifvet.

V. 4—9. Cervantes omtalar i sin Don Quixote det bruket, att den, som vann i spel, gaf penningar åt dem, som stodo bredvid och sågo på, hur spelet gick. Dante beskrifver säkerligen här med sin vanliga trohet den trängsel, som han sjelf åskådat kring någon, som vunnit på spel.

V. 13. "*Aretinaren*" säges af alla commentatorer vara *M. Benincasa.* Om hans död berättas följande. *Ghino,* Taccos son, af den ädla slägten de la Fratta, hade af grefvarne af Sancta Fiore blifvit jemte sin fader och sin broder fördrifven från Siena, hvarefter de tillsammans lefde såsom röfvare på deras slott. *Ghinos* fader och broder blefvo tillfångatagne af Sienesiskt krigsfolk och halshuggna på *Benincasas* befallning, som då var Podesta i Siena. *Ghino* deremot bemäktigade sig det Romerska kyrkan tillhöriga, otillgängliga slottet *Radicofani,* och fortsatte derifrån sina röfverier, tänkande isynnerhet på, huru han skulle kunna hämnas på Benincasa. Denne, sedan han slutat sin embetsförvaltning som Podesta, hade gått till Rom, för att emottaga en befattning hos påfven. Då Ghino fått veta detta, drog han med 400 af sina krigskamrater på raska hästar till Rom, trängde in i Capitolium, der Benincasa satt som domare, mördade honom, satte hans hufvud på spet-

sen af en lans och återvände med blixtens hastighet till *Radicofani.*

Benvenuto skildrar hans person på följande sätt: "*Fuit vir mirabilis, magnus, membrutus, niger pilo et carne fortissimus.*" (Han var en underbar man, groflemmad, svarthårig, ovanligt stor och stark.) För öfrigt dref han sitt röfvarehandtverk på ett berömvärdt sätt. När han grep en köpman frågade han honom lugnt, huru mycket han kunde gifva honom. Om denne då sade: "500 guldstycken," gaf han honom 200 tillbaka och sade: "jag vill att du skall kunna drifva din handel och göra vinst." Hände det, att han grep en fet och rik prest, tog han ifrån honom hans sköna mulåsna och gaf honom i stället en skinkmärr. Föll deremot i hans händer en fattig student, som ämnade sig till universitetet, gaf han honom penningar, och förmanade honom att vara flitig. Ändtligen anföres det till hans beröm, att han väl var en vild och våldsam man, men aldrig tillät, att man mördade någon af hans fångar. Kortligen, han var en älskvärd röfvare, som skulle kunnat figurera i förra århundradets romaner. Ganska roande är Boccaccios berättelse om honom. Han tog nemligen — så berättar han — den rike aboten af Clugny tillfånga, som reste från påfvens hof till baden i Siena, för att der söka bot för sin svaga mage. Då Ghino fått veta detta hans ärende, satte han aboten på knapp och svag diet, och då han botat honom medelst denna någon tid fortsatta kur, lät han honom i all vänlighet fara. Aboten åtog sig derföre hans sak inför påfven Bonifacius den 8:de, och denne icke endast benådade honom utan gaf honom äfven inkomsterna utaf ett af Johanniterordens andeliga embeten. Benvenuto tillägger, att Ghino dog en våldsam död på sitt slott Asina Lunga inom Sienas område.

V. 14. "*Ciacco*" eller Cione var af den mäktiga Ghibellinska ätten *de' Tarlati da Pietra Mala.* Han fann sin död i en strid med den landsförvista Guelfiska familjen de' Bostoli, som flydde i hast tillbaka till sitt slott Rondine, i det hans häst

under förföljandet sprang med honom ut i Arno, der han drunknade.

V. 16. *"Novello,"* Fredrik Novello, son af grefve Guido Novello, blef mördad af Fennajolo eller Farnariolo de' Bostoli år 1291.

V. 17. *"Pisanen,"* Farinata de' Scornigiani blef på våldsamt sätt dödad.

V. 18. *"Marzucco,"* fader till den i föregående versen nämnde Farinata, tillhörde munkarne Frati Gaudenti. Hans son blef mördad på grefve Ugolinos befallning och liket lemnadt obegrafvet. Dagen derefter kom Marzucco, utan tårar eller något annat tecken till smärta, till grefven och sade till honom: "Otvifvelaktigt, herre, fordrar eder ära, att den arme mördade blifver begrafven, på det att han icke må blifva liggande till föda för hundarne," hvarpå grefven, förundrad, svarade: "Gå, ty ditt tålamod har öfvervunnit min hårdhet," härefter Marzucco lät begrafva sin son. — Det berättas, att han i sednare år blifvit munk af Orden Frati Minori och att han så fullkomligt besegrat hvarje känsla af vrede och hämnd, att han kysst sin sons mördares händer och vid firandet af hans begrafningsfest uppmanat sin slägt till försonlighet. Det adertonde och trettionde af Guittone d'Arrezzos bref äro adresserade till Marzucco. Det sednare är på vers.

V. 19. *"Jag såg gref' Orso;"* enligt Benvenuto da Imola var Orso son af grefve Napoleone da Cerbaja och blef mördad af sin kusin Albert da Mangona; men Pietro di Dante kallar honom grefve Orso degli Alberti.

Skulle han icke tilläfventyrs vara en son af den Napoleone degli Alberti, som tillhörde Ghibellinska partiet och hade bemäktigat sig en del af Alessandros degli Alberti egendomar? Fiendskapen mellan honom och Albert degli Alberti, fadren till de båda i 32:dre Sången af Helvetet omtalta bröderna, lät sig då lätt förklaras.

"Såg den själ, som blifvit etc" Denna själ är Broccia

(Peter de la Brosse), konungens i Frankrike Philip den djerfves gunstling och, fastän han var chirurg till yrket, nyttjad af Philip i de vigtigaste statsangelägenheter och befordrad till öfverkammarherre. Orsaken till hans störtande var följande: Philip förlorade år 1276 ganska plötsligt sin son Ludvig. På ingifvelse af *Broccia*, heter det, fattade han den misstanken, att *Maria af Brabant*, hans andra gemål, hade låtit förgifta honom, för att bana väg för sin son till thronen; han lät derföre anställa en undersökning mot drottningen och satte henne under bevakning.

Då likväl naturliga medel icke förde till målet, trodde han sig på öfvernaturlig väg kunna få reda på sanningen. Han sände fördenskull aboten i S:t Denis Mathias och biskopen i Bayeux, en af Broccias anförvandter, till en Beguine i Nivelles, som gällde för en helig och för en profetissa.

Biskopen kom först till Nivelles, och då Beguinen sannolikt icke ville anklaga drottningen, grep han till den utvägen, att han under biktens insegel lät henne berätta för sig allt, hvad hon visste. Till aboten, som sednare anlände, ville hon icke, emedan hon redan bekänt allt, säga någonting, och biskopen ursäktade sig, då han blef tillfrågad, med sin pligt att tiga. Philip skickade då andra personer till Beguinen, hvilka hon gaf det svaret: "Konungen skall icke tro dem, som söka att ingifva honom misstankar mot drottningen." Detta tvetydiga förfarande väckte först hos konungen misstroende till Broccia och hans anhöriga.

Emellertid kom dertill en annan ännu betänkligare omständighet. Philip hade krig med konungen af Castilien. Denne sednare inbjöd till ett samtal grefven af Artois, som kommenderade Fransyska trupperna i Navarra. Med Philips tillåtelse antog grefven denna inbjudning och blef väl emottagen vid Castilianska hofvet. Konungen bad honom förmedla fred och tillade: "för öfrigt vet jag af god källa, att konung Philip är redan åter i Paris." Grefven af Artois, som var fiendtligt sinnad mot öfverkammarherren, bragte konung Philip på den

förmodan, att någon måste vara vid hans hof, som förrådde för fienden alla hans steg, och att det troligtvis var Broccia. Emedlertid ville Philip ännu icke tro på sin gunstlings förräderi. Då blef i *Melun* en munk, som enträget bedt om ett samtal, införd till honom. Denne berättade, att ett ilbud, som på sin genomresa plötsligt insjuknat i deras kloster, hade gifvit aboten en breflåda och besvurit honom, att låta den komma i konungens händer. I denna breflåda, som konungen öppnade i sitt statsråds närvaro, funnos, heter det, bref i chiffer till konungen af Castilien med Broccias sigill. Broccia blef genast arresterad; men biskopen i Bayeux kom undan till Rom.

Strax derefter kom äfven Johannes, hertig af Brabant, drottningens broder. Denne hade, förklädd som franciscanermunk, insmugit sig hos sin syster, för att öfvertyga sig om hennes oskuld, och under denna förklädning tagit bikt af henne. Då han på sådant sätt blifvit säker om sin sak, bortlade han munkdrägten och manade ut, som drottningens riddare, till tvekamp enhvar, som beskyllade henne för brottslighet. Då nu ingen kämpe inställde sig, blef hon frikänd; men Broccia blef hängd till stor glädje för rikets förnämste, som med sneda blickar åsett den gunst, hvari han stod hos konungen.

Rörande den omständigheten, som commentatorerna anföra, att Maria beskyllat Broccia, att han skrifvit kärleksbref till henne, förmäler, enligt Philalethes, hvarken Daniel (essai sur l'histoire de France) eller Haræus (Annales Brabantiæ) någonting. Dante tyckes frisäga Broccia från förräderi och anser hans störtande för en kabal af drottningen. Att de stores hat bidragit dertill är ej osannolikt. Benvenuto menar, att Dante under sitt vistande i Paris fått veta rätta förhållandet. Hvad man än må tänka om denna Dantes föregifna resa till Paris, är dock så mycket visst, att han i "Purgatario" tager mycket mer notis om Fransyska ställningar och förhållanden än i sitt "Inferno."

V. 23. *"Brabantsdamen"* Maria, som i föregående anmärkning omtalas.

V. 24. Må hon i lifstiden göra bot, på det att ej hon en gång, i stället för att Broccia kommit till skärselden, må komma till helvetet.

V. 29. Dante har här afseende på hvad Virgilius låter Sibylla (Æn. Lib. 6, v. 370—376) säga, när Palinurus i underjorden bedt Æneas taga honom med sig öfver helvetsfloden.

Da dextram misero et tecum me tolle per undas,
Sedibus ut saltem placidis in morte quiescam.
Talia fatus erat, coepit cum talia vates — — —
Desine fata Deûm flecti sperare precando.
(Räcker mig handen och för mig med på den vådliga färden,
Att till det minsta, jag efter min död må hvila i stillhet.
Sedan hon talat till slut, begynte prestinnan tillbaka:
Gör dig ej fåfängt hopp, att Ödet beveka med böner.)

V. 37—39. *"Lagens topp* etc." Cima di gjudicio; juristen säger på latin: "apex juris." Shakespeare säger i Measure for measure Act. 2, Sc. 2.

If he, which is the top of judgment.

Med lagens topp menas Guds rättfärdighet. Den blifver icke derigenom kränkt, att fromma menniskors kärlek genom sina böner uträtta det på en gång eller på en kortare tid, hvad själarne på en längre tid skolat göra för sin rening. Dante förenar här Christi ord "kärleken är lagens fullbordan" ganska skönt med bilden af Guds rike, berget, som en gång skall uppfylla alla dalar utan att sänka sin topp.

V. 40. Under hedendomens tid var en sådan förbön onyttig; christendomen har först gjort den möjlig. Den har all sin kraft af tron.

V. 43—46. Sanningen är hos Gud, förnuftet är gifvet menniskan; Guds ord, Beatrice, öfverför sanningen från Gud till förnuftet och är det mellan dem brinnande ljuset.

V. 51. Då skalderna gå uppför berget från öster till vester, kunde det först efter middagen kasta skugga.

V. 66. A guisa de leon, quando si posa." Denna vers är ordagrannt begagnad af Tasso. Se G. L. canto X st. 56.

V. 74. Sordello dei Visconti, en Mantuaner, är berömd som en ridderlig personlighet. Han lefde i 13:de århundradet och var en utmärkt skald. Man har ännu qvar många af hans dikter, som äro skrifna på det Provençalska språket. Han skall äfven hafva skrifvit en bok, *Thesaurus Thesaurorum*. Såsom historiskt factum antages, att han bortfört *Cunizza*, Ezzelinos yngsta syster, med hvilken han skall redan i hennes faders hus haft kärlekshandel, från hennes gemål Richard af S:t Bonifacio, hufvudmannen för det Guelfiska partiet i Verona. Detta säges dock hafva skett på fadrens Ezzelino den 11:tes befallning. Han skall för sina kärleksäfventyr med Cunizza hafva blifvit dödad af hennes bror, tyrannen Ezzelino.

V. 88—89. Justinianus lade medelst sina förträffliga lagar *töm* på Italien; men hvad gagnar tömmen (lagarne), om ingen håller den och styr med den (om sadelen är ledig).

V. 90. Ditt sjelfsvåld vore förlåtligare, om du aldrig haft någon lag (töm.)

V. 92. "*Förstode du hvad Gud har talat med dig,*" det nemligen: "Gifven kejsaren det kejsaren tillhörer."

V. 94. *Detta djur,*" neml. Italien, som förliknas vid en vild häst.

V. 97—99. Kejsar Albert den 1:ste af Habsburgska huset klandras af Dante derföre, att han vårdslösade Italien, lemnade det åt sig sjelft och aldrig besökte det.

V. 100—101. Albert blef mördad år 1308 af Johannes Parricida och efterträddes af Henrik af Luxembourg, på hvilken Ghibellinska partiet byggde sina förhoppningar.

V. 102. Alberts död blifver här framhållen såsom ett

straff derföre, att han vårdslösade Italien och sin kejsaremakt, och såsom en varning för hans efterföljare Henrik den 7:de.

V. 103. Alberts fader var Rudolph af Habsburg.

V. 104. *"Rikets trädgård,"* så kallar Dante Italien.

V. 106—107. Rörande de fyra här nämnda slägterna lemnar Philalethes följande underrättelse:

Montecherne voro en mäktig slägt i Verona, hvilken, stående i spetsen för Ghibellinerne, gaf detta parti derstädes sitt namn. I mångfaldig förbindelse med den beryktade Ezzelino lyckades det dem ändtligen att fördrifva motpartiet, i hvars spets grefvarne af S. Bonifacio stodo, från Verona, hvarpå Ezzelino erhöll (1236) öfverväldet i staden och bibehöll det till sin död (1259.) Denna deras tjenst tyckes dock hafva blifvit illa belönad; ty bland hans tyrannis många offer finna vi år 1242 äfven en *Carnarolo de' Montechi.*

Efter Ezzelinos död förblef Verona Ghibellinskt under huset *della Scalas* herravälde och förjagade ännu en gång (1263) grefvarne af S. Bonifacio med deras parti. Till och med Henrik den 7:de försökte på sitt Romartåg (1310—1313) förgäfves att återföra dem till Verona.

Veronesiska krönikskrifvare förmäla efter den tiden ej något mera om Montecherna; men af Udinesiska underrättelser, hvilka Alessandro Torri gjort bekanta i sin upplaga af Novellen Romeo och Giulietta, finna vi, att Montecherne, sannolikt invecklade i Federigos della Scala företag, blifvit af Can grande della Scala fördrifne (1324) och flytt till Udine, der deras ätt dog ut först för något mera än ett halft sekel sedan.

Om *Capuletterna* känner man ännu mindre. Benvenuto af Imola kallar dem en Veronesisk familj af Montechernas parti. Pietro di Dante och en gammal af P. Constanzo citerad commentator kalla dem en familj från Cremona, Troncaciuffernes motståndare. I den temligt utförliga *Cronaca di Verona* finnes deras namn ingenstädes. Deremot finnes i

en af Muratori utgifven Veronas krönika bland consulerna år 1211 en *Leonardo Capellanus,* och i förteckningen på Cremonesiska Magistratspersoner år 1217 en *Leonardus de Capellini* bland rådsherrarna. Sednare finner man ej dessa namn, ej heller Troncaciuffernas, i de dessutom rörande Cremona sparsamt flytande historiska källorna.

Den ofvannämnde Al. Torri påstår likväl ganska bestämdt, att en familj med detta namn finnes i Verona och åberopar dervid ett manuscript af en viss *Carlo Carinelli,* som i första hälften af adertonde århundradet lefde der, och lemnar i samma skrift underrättelse om de på hans tid ännu blomstrande adeliga och borgerliga slägterna i Verona. Torri meddelar ur denna skrift *Capeletternas* stamträd och lemnar dessutom en teckning af deras i en hatt bestående vapen, sådant det förefinnes på deras boningshus på gatan *del Capello* i Verona.

Monaldescherna eller Monalderna voro en mäktig slägt i Orvieto, hvars trenne grenar lefde i fiendskap med hvarandra och ännu i medlet af fjortonde århundradet uppfyllde Orvieto med uppror och blodsutgjutelse. Philalethes känner ej, hvilket parti de tillhörde.

Filipescherna uppgifvas af alla tre ofvannämnde commentatorer hafva varit en Orvietansk familj, och Pietro di Dante och Padre Constanzo kalla dem Monaldernas fiender. Orvietos krönika, som visserligen börjar först år 1342, således långt efter Dantes död, nämner ej deras namn. Deremot förekommer såsom hufvudman för Guelferna i Pavia vid den tid, då Henrik den 7:de gjorde sin Romresa, en grefve Filipponé, som stälde sig, som om han vore vän af Henrik, men gaf honom det förrädiska rådet, att före sin kröning ingenstädes återkalla de fördrifne, och som sedermera uppförde sig uppenbart fiendtligt mot honom.

Det frågas nu, om Dante på detta ställe uppmanar kejsaren till att stilla partistriden i de särskilta städerna eller till att understödja den förtryckta kejserligt sinnade adeln. I första fallet måste man antaga, att skalden uppräknat namn på

fiendtliga slägter i samma stad, i sednare fallet, att alla de nämnda slägterna voro i trångmål försatta Ghibellinska familjer. För den första åsigten talar den bekanta berättelsen om Romeo och Giulietta. Denna stödjer sig emedlertid på en först 200 år sednare utkommen novell af da Porta, hvilken den 50 år derefter skrifvande historikern Gerolame della Corte tycks hafva begagnat. Deremot är hela ställets sammanhang, i synnerhet om man förbinder det med den följande terzinen, mera gynnande för den sednare åsigten.

V. 111. "*Santafiore*," ett grefskap i Maremma inom Sienas landtområde, ägdes af en mäktig slägt, som redan i början af trettonde århundradet kom i en mångfaldig beröring med nyss nämnda stad. När Siena år 1270 hade efter Konradins nederlag blifvit Guelfiskt, förenade sig grefvarne af Santafiore med de fördrifne Ghibellinerna. I synnerhet var deras slott Roccha Strada en tillflyktsort för de landsförviste. År 1299 eröfrade ändtligen Sienesarne detta jemte flera slott, tillhörige grefvarne. I freden (1300) fingo de väl åter några slott, men måste förbinda sig att betala 20,000 lire. Det synes derföre sannolikare, att Dante här anropar kejsarens hjelp för det af sina fiender så hårdt ansatta Santafiore, än att han, som andra förmoda, talar om den osäkerhet, som der vållades af röfvare, hvilka uppehöllo sig i närheten. Uttrycket är ironiskt.

V. 125—126. Hvarje bonde, om han kan få något medhåll, härmar Marcellus, som satte sig emot Cæsars makt.

V. 127. Det, som nu följer, är en blandning af ironi och sarkasm, alstrade af Dantes innerliga kärlek till sitt fäderneslaud i förening med missnöje med dess styrelse och sorg öfver det tillstånd, hvari det befann sig.

V. 145—146. Följande chronologiska uppgift må visa, huru Florens på ett sekel ombytt embeten (styressätt) och lagar.

1213. Guelfiska och Ghibellinska partierna väckas till strid genom Buondelmontes mord.

1248. Guelferna fördrifvas under Fredrik den 2:dre.

1250. Guelferna återvända. Den första statsförfattningen grundlägges, det så kallade Populo vecchio: 12 Anziani, 2 af hvarje utaf stadens 6 delar; en Capitano del Populo och en Podesta.

1258. Ghibellinerna fördrifvas.

1260. Ghibellinerna återvända; Guelferna fördrifvas efter slaget vid Montaperti.

1266. Inrättas 12 skrån, *arti,* af Guido Novello.

1267. Guelferna återvända, Ghibellinerna fördrifvas.

1264. Ny statsförfattning. 12 Buon'uomini; de åttatios råd *(Credenza. — Consiglio generale)*, bestående af båda nämnde corporationer och 30 borgare från hvarje sjettedel.

1280. Ghibellinerna återvända. 14 Buon'uomini, 8 Guelfer och 6 Ghibelliner.

1282. En tredje statsförfattning. En *Signoria,* bestående af 2, 6, äfven 8 priorer, inrättas.

1291. *Giano's della Bella Ordinamenti della Giustizia.* Embetet, *Gonfaloniere della Giustitia*, insättes.

1293. *Giano della Bella* fördrifves.

1300. De Hvita *(Bianchi)* och de Svarta *(Neri)*.

1301. De Svarta landsförvisas. Carl af Valois förskaffar dem rätt att återvända.

1302. De Hvita fördrifvas.

1304. *Gonfalonieri delle compagne del Populo* blifva satte vid sidan af Priorerne. En *Esecutore* sättes vid sidan af *Gonfaloniere della Giustizia* och *Capitano del Populo.*

1307. *Messer Corso Donati* fördrifves och dör.

Sjunde Sången.

Blomsterdalen. — De Kungliga andarne.

Innehåll.

Början af denna sång är en fortsättning från den 75:te versen i den föregående. Sordell och Virgil helsa hvarandra med förnyade omfamningar. Virgilius gifver sig på Sordellos tillfrågan närmare tillkänna. Sordello intages af vördnad och erbjuder sig att bli ledare, emedan det är tillåtet honom och dem, som uppehålla sig der, att gå omkring och äfven uppför berget. Den instundande natten förbjuder likväl det sednare. Han råder, derföre de båda fremlingarne att uppsöka en skön hviloplats och der afbida en ny dag. Derpå för han dem till en skön dal, der de själar hvila, som i omsorgen för sin jordiska krona varit försumliga i omsorgen för den himmelska. Sordello för dem dock ej in bland detta sällskap, utan låter dem från en höjd se ned på dessa andar och utvisar för dem kejsare Rudolph af Habsburg, hvilken han anklagar för att hafva vårdslösat Italien, konung Ottokar af Böhmen, Philip den 3:dje af Frankrike, Henrik den 3:dje af Navarra, Peter den 3:dje af Arragonien och hans son, samt ändtligen Henrik den 3:dje af England och djupare ned markgrefven Vilhelm af Montferat. Trots den heliga sången "*Salve Maria*," som söngs af dessa andar, voro de dock alla betungade af sorger för sina riken och för de fel, som de begått, ja Rudolph af Habsburg var så försänkt i denna sorg, att han ej söng med de andra.

Anmärkningar.

V. 4. Före Christi försoningsdöd kommo alla själar till helvetet, de goda till Limbus och de onda till det egentliga helvetet. Äfven Virgilius måste, emedan han icke var christen och icke hade kunnat blifva det, emedan han dog före Christi födelse, komma till Limbus (Helv. 4: 52.) Skärselds-

berget var således obefolkadt före Christi nederstigande till helvetet. — Augustus Octavianus lät föra Virgilii ben till Neapel och der begrafva dem.

V. 8. Se Helv. 4: 34—42.

V. 26. *„Den höga solen:“* Gud.

V. 28. Limbus.

V. 34. *„Heliga dygder tre:“* tron, hoppet och kärleken.

V. 44. Detta påminner om Joh. 9: 4, *„natten kommer, då ingen kan verka.“* Denna och föregående tvenne verser måste tagas i andelig mening: utan himmelsk upplysning, d. v. s. utan ljus från nådens sol, kan man ej hinna uppför, d. v. s. kan man ej förbättras och renas.

V. 60. Den allegoriska betydelsen af denna lag är den, att menniskan utan Guds nåd — andarnes sol — är ej i stånd att af egen kraft taga ett steg framåt i det goda. När derföre andarnes sol ännu ej gått upp på hennes horisont, kan hon endast vandra omkring på den rymliga plats, der hon befinner sig, eller sjunka ännu djupare ned; den trånga stigen uppför kan hon ej finna, förrän nådens ljus lyser henne.

V. 82. Denna den Catholska kyrkans sång lyder sålunda:

„Salve, Regina, mater misericordiæ, vita, dulcedo & spes nostra, salve! Ad te clamamus exules filii Hevæ, ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrimarum valle.

Eja ergo! advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum, benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende.

O clemens, o pia, o dulcis virgo, Maria!

(Hel dig, o drottning, barmhertighetens moder, vårt lif, vår fröjd, vårt hopp, Hel dig! till dig ropa vi, Evas förvista söner; till dig sucka vi, klagande och gråtande i denna tårarnes dal.

Välan då! o du vår förespråkerska, vänd dessa dina barm-

hertiga ögon till oss och visa oss efter denna landsförvisning Jesum, din qveds välsignade frukt.

O milda, o fromma, o ljufva jungfru Maria!)

V. 94. Jfr föregående sång v. 103.

V. 97—100. Böhmens konung Ottokar var Rudolphs tappre motståndare. I skärselden försvinna jordiska passioner; de fordna ovännerna sitta nu vänligt midt emot hvarandra, och den ene tröstar den andra.

V. 100—102. Dantes omdöme om dessa furstar, Ottokar och hans son Venzel den 4:de, tyckes vara mera grundadt på deras duglighet, som regenter och krigare, än på deras egentliga moraliska värde.

Det kan ej nekas, att *Ottokar* redan i sina unga år utmärkte sig som en tapper och kraftfull furste, men man kan ej heller frikänna honom från hersklystnad och ett hårdt och godtyckligt behandlande af sina vasaller. Talrika krig, rik landvinning, men på slutet ett desto djupare fall bilda innehållet af hans regering. Venzel deremot var en fridälskande, något svag och ända till öfverdrift from furste; han uppträdde mycket sällan som krigare och utmärkte sig aldrig som sådan. Derföre repade ock Böhmen sig under hans styrelse från den stora förlust, som det under hans olyckliga minderårighet hade lidit, och han förenade vid slutet af sin regering, till följe af folkets fria val, den Polska kronan med den Böhmiska. Ja det berodde blott på honom, att sätta äfven den Ungerska kronan på sitt hufvud, hvilken han likväl öfverlemnade åt sin son Venzel. Man finner icke, att han fört någon osedlig vandel. Man bör dock icke förbise, att Dantes visst icke ogrundade dåliga tankar om kejsare Albert, till hvars utväljande Venzel mycket bidragit, kunnat haft något inflytande på den hårda dom, som han fällt öfver Venzel den 4:de. Dessutom har Dante, som var samtidig med Venzel, kunnat hafva hört många rykten om dennes lättja och yppig-

het, hvilka antingen voro osanna eller ock möjligtvis förgätna af historien.

V. 103. *"Den lilla näsan:"* Philip den 3:dje, kallad den djerfve, Ludvig den heliges son och efterföljare. Hans porträtt i Montfaucons "Monuments de la monarchie Française," hvilket är taget efter den bild af honom, som finnes på hans grafmonument i Narbonne, visar tydligt, att han haft en liten trubbnäsa.

V. 104. *"Med honom:"* Henrik den 3:dje, konung af Navarra, Philip den Skönes i Frankrike svärfader, och konung Thebald den godes (Helv. 22: 52) broder.

V. 105. Då Peter af Arragonien icke infunnit sig i den med Carl af Anjou omtalade tvekampen, blef han af påfven Martin den 4:de, som gynnade det Fransyska huset, bannlyst och Arragoniens krona bortgifven till den ofta nämnde Carl af Valois, en son af konung Philip den 3:dje i Frankrike (1284). Philip församlade då en här af Korsfarare vid Toulouse och trängde från Perpignan öfver passet *de l'ecluse* in i Catalonien, der han belägrade Gerona, under det hans flotta från *Aigues-mortes* lopp in i hamnen vid *Roses* och förskaffade honom proviant. Under den långvariga belägringen af denna stad började brist och sjukdomar att gripa kring sig i den Fransyska hären. Väl lyckades det icke för Peter af Arragonien, att afskära en stor penningetransport, som från Roses afgick till Fransyska hären, tvertom blef han vid detta tillfälle slagen och farligt sårad, och Gerona måste gifva sig, men *Roger dell' Oria,* Peters tappre admiral, förstörde Fransyska flottan. Philip sjelf insjuknade. Hans här, försvagad genom försakelser af alla slag, måste i oordning draga sig tillbaka, och den bår, på hvilken den sjuke konungen bars, höll på att blifva tagen i passet *de l'ecluse* af de i bakhåll liggande Arragonier och Catalonier. Knappt anländ till Perpignan dog Philip (1285) i slutet af detta för *liljorna* så litet ärofulla fälttåg.

V. 106—109. Philip den 4:de, kallad den Sköne, Philip den 3:djes son, var förmäld med Johanna, arftagerska till Navarra, och derigenom den ofvan omtalte Henriks svärson. Dantes dom öfver Henrik den 4:de bekräftas af historien. Philip, i unga år kommen på thronen, utmärkte sig ej genom några krigiska dygder; godtycke, egennytta och girighet i den inre och svekfullhet i den yttre politiken bilda karakteren af hans regering. I hans mångfaldiga sätt att utpressa penningar voro isynnerhet de båda Florentinska bröderna Biccio och Muscietto Franzesi honom behjelplige. Ofta förpaktade han åt dessa inkomsten af hela provinser. — Under den förevändning, att de bedrefvo ocker, lät han en natt fängsla alla Italienska köpmän i sitt rike och hota dem med tortur, tills de lösköpt sig med stora summor. Han började först Myntförsämringssystemet. Hans strider med påfven äro bekanta. Det trolösa sätt, hvarpå han beröfvade Edvard af England besittningen af Guyenne och det grymma sätt, hvarpå han förföljde tempelherrarne, höra äfven till skamfläckarne i hans regering. Med "*Frankrikes pest*" menas denne Philip den Sköne; fadren är Philip den 3:dje, svärfadren Henrik den 3:dje af Navarra. — V. 109 ändras sålunda:

"Till Frankriks pest de far och svärfar voro."

V. 112. Den "*groflemmade*" är Peter den 3:dje af Arragonien, Manfreds svärfar, en af de tappraste och bästa furstar på sin tid. Fastän han under hela sin regering hade att kämpa med sitt rikes baroner, förstorade han dock Arragoniens glans och makt, isynnerhet genom förvärfvandet af Sicilien. Sicilianerna, som efter den bekanta Sicilianska aftonsången (1282) hade afskuddat sig Carls af Anjou ok, inkallade Peter och satte honom, som genom sin gemål var på visst sätt Hohenstaufernas arfvinge, på sin ö-thron. Peter, som redan förut genom Johan af Procida blifvit underrättad om Sicilianernas tillämnade uppror, hade under förevändning af ett företag mot Africa utrustat en flotta, seglade ock verkligen dit med

den och höll just på att belägra slottet *Ancoll,* då Sicilianernas inbjudning framkom till honom. Han vände nu om, landade i *Trapani* och försvarade sedan med lycka och tapperhet, understödd af *Rogers dell' Oria* hjeltedater, den åt hans skydd anförtrodda ön. Hans uteblifvande i den tvekamp, hvartill han antagit Carls af Anjou utmaning, skulle väl kunna kasta någon skugga på hans ridderlighet. Bordeaux var utsatt till mötesplats och enhvar af de båda konungarne skulle infinna sig med 300 riddare. Peter erfor (så heter det,) då han redan var på vägen, att Carl i närheten af nämnde stad sammandrog en betydande krigsstyrka. Han gick fördenskull, — så heter det vidare, — för att lösa sitt ord, förklädd till Bordeaux, visade sig der för den till stridsdomare bestämde Seneschallen af Guyenne och vände derpå skyndsamt tillbaka till Arragonien. Kort efter det i Anm. till v. 105 omtalade tappra försvaret af sitt land mot Philip den djerfve dog han, som Villani säger, af ett i kriget erhållet sår. Före sin död erhöll han af erkebiskopen i Tarragona absolution från kyrkans bann på grund af den förklaring, att han, blott för att försvara sin sons rättigheter, icke för att i någon mån tillfoga kyrkan någon skymf, gått till Sicilien. Det bör derföre icke förundra oss, att vi träffa honom vid skärseldsberget. Utom för sin tapperhet berömmes han äfven för sin kropps storhet och skönhet. Villani, fastän Guelf, bedömmer honom på följande sätt: "*Fù valente Signore, pro & ardito in arme, bene avventuroso, savio & ridottato da' Christiani & da' Saraceni altretanto, ò piu quanto nullo Rè, che regnasse al suo tempo.*" (Han var en väldig herre, tapper och djerf i krig, lycklig, klok och äfven så mycket, om icke mera, fruktad af Christna och Saracener, som någon konung, som regerade på hans tid.

V. 113. "*Med den, som näsan har så manlig* etc." "*Dal maschio naso.*" Carl den 1:ste, grefve af Anjou, konung af Neapel och Ludvig den heliges broder. Villani säger om honom (Hist. Fior. Lib. 7, C. 3.) "*Questo Carlo fu savio e di*

sano consiglio, pro in arme e aspro e molto temuto e ridottato da tutti gli Re del mondo, magnamimo e d'alti intendimenti in fare ogni grande impresa, sicuro in ogni aversitá, fermo e veritiere d'ogni sua promessa. Poco parlante e molto aoperante. Quasi non ridea se non poco, honesto come un religioso e cattolico, aspro in giustizia e di feroce riguardo, grande di persona e bene nerboruto, di colore ulivigno e con grande naso, e bene parea maesta reale piu ch'altro Signore. Molto vegghiava e poco dormiva, e usava di dire, che dormendo tanto tempo si perdeva. Largo fu a' Cavalieri d'arme ma curioso d'acquistare terra signoria e moneta, onde che venisse, per fornire a sue imprese e guerre. Di gente di corte, ministri e giuocolatori si dilettoe mai." (Denna Carl var vis och af ett sundt omdöme, tapper i krig och sträng och mycket fruktad af alla konungar i verlden, högsinnad och ådagaläggande i alla stora företag en djup insigt, lugn vid hvarje missöde, fast och sann i alla sina löften. Han talade litet och gjorde mycket. Han skrattade nästan aldrig, och då endast smålog han, sedesam som en munk och catholsk, hård i rättvisans skipande och grym till utseendet, högväxt och stor och mycket stark; han hade olivgul hy och en *stor* näsa, och väl såg man hos honom mera kungligt majestät än hos någon annan herre. Han vakade mycket och sof litet och brukade säga, att man förspilde för mycken tid med att sofva. Han var frikostig mot tappra riddare, men begärlig efter att förskaffa sig land, herravälde och penningar, hvarifrån de än må komma, för att erhålla medel till utförandet af sina krigiska företag. I hoffolk, tjenare och pickelhäringar fann han aldrig behag.) Vi skola icke desto mindre finna många af hans handlingar allvarsamt klandrade i 20:de Sången.

V. 64 o. ff. Att han kämpade för kyrkan och att han så uppbyggligt slutade sitt lif banade honom vägen till skärselden. Om hans slut berättar Villani, att han, då han i Foggia i Apulien blifvit dödligt sjuk, tog, ödmjuk och ångerfull, nattvarden och sade: "*Sir Dieu, je croi vraiment, che vos est mon*

Salveur, ensi vos prieu, che vos ajez merzi de mon ame, ensi com' je fis la proise de Roiame de Sisilia, plus por servir Sainte Eglise, que per mon profit o altre condivise. Ensi vos me perdonnes mes pecces." (Herre Gud, jag tror sannfärdeligen, att Du är min frälsare; så beder jag Dig då, att Du må hafva medlidande med min själ, då jag gjort eröfringen af Sicilien mera för att tjena den heliga kyrkan än för egen nytta och i annan afsigt. Må Du fördenskull förlåta mig mina synder). Då Carl lät halshngga Konradin, gjorde han en gerning, som skulle kunnat förklara för oss anledningen, äfven om han kommit till en värre plats i andeverlden, än denna, der Dante såg honom.

V. 115—117. "Om ynglingen bak honom fått till gamman för folket kronan längre (tid) på sin lott." Denne yngling är *Alfons,* Peters den 3:dje af Arragonien äldste son, som redan i sitt femtonde lefnadsår kraftigt bistod sin fader i försvarandet af hans rike mot Philip af Frankrike. Efter sin faders död besteg han Arragoniens thron, men dog 6 år efter fadren år 1291, 27 år gammal. Han var en utmärkt furste, och hans förtjenster rättfärdiga det beröm, som Dante gifver honom, och de förhoppningar, som han fäste vid hans person. Fastän så ung, utvecklade han dock under sin korta regering en ovanlig verksamhet och omtanke, om än ej alltid med lika lycklig följd. Med Arragoniens oroliga städer hade han mångfaldig strid, i hvilken han slutligen måste gifva efter på temligen ofördelaktiga vilkor. Strax vid sitt tillträde till regeringen underlade han sig Majorca, som tillhörde hans morbror Jacob, som stod i förbund med konungen i Frankrike, och sedermera äfven Minorca, hvars beherrskare var i förbund med Saracenerna. Mot Frankrike och Castilien försvarade han med tapperhet sitt rike. Den fångne Carl den 2:dre af Neapel gaf han fri mot det att denne afsade sig alla det Fransyska husets anspråk på Arragonien och Sicilien. Men då Carl återvände till sitt rike, af påfven Nicolaus den 4:de frisagd, från sin ed, och icke höll fördraget, såg han sig ändtligen 1291

tvungen till en fred, i hvilken Philip af Frankrike upphäfde sin broders anspråk på Arragonien och Alfons deremot lofvade att hvarken hemligen eller uppenbarligen understödja sin broder Jacob af Sicilien. Frikostighet, som gått ända till slöseri, skall hafva varit ett framstående drag i den unge furstens karakter.

V. 118—120. Denna hårda dom öfver Peters yngre söner, Jacob och Fredrik, förnyar Dante i Paradisets 19:de Sång och anklagar isynnerhet Fredrik för feghet och girighet. Med *det bästa arfvet* menas Peters af Arragonien dygder, hvilka Alfons, men icke hans yngre bröder, ärft.

V. 124. "*Örnnäsan.*" Dermed förstås den redan i 113:de v. betecknade Carl den 1:ste af Neapel. Den, som sjunger med honom, är den groflemmade Peter. Dante vill nu tala både om Carl och Peter och vill säga: liksom Peters söner voro sämre än sin fader, så är det äfven samma förhållande med Carls söner, hvaröfver Carls konungariken, Provence och Pulien eller Neapel, sörja.

V. 126. "*Och som beredt*" bör vara "*som har beredt.*" Det var Carl af Anjou, "*örnnäsan,*" som genom sin son Carl den 2:dre beredde Neapel och Provence, som denne son ärft efter sin moder Beatrice, mången sorg. Villani yttrar sig (Lib. 8, Cap. 108) om Carl den 2:dre sålunda: "*Fù uno de' piu larghi e piu graziosi Signori, che al suo tempo vivesse, e nel suo regno fù chiamato il secondo Alessandro per sua cortesia, ma per altre virtu fù di poco valore e fù disordinatamente sozzo e magagnato in sua vecchiezza in vizio carnale* etc." (Han var en af de frikostigaste och nådigaste herrar på sin tid och blef i sitt rike kallad den andre Alexander för sitt ädla sätt att umgås med underhafvande; men hvad hans öfriga dygder angår, ägde han föga värde och hade på sin ålderdom nedsölat sig i köttslig synd).

V. 127—129. Så mycket som Peters och Carls af Anjou söner voro sämre än sina fäder, så mycket var Constanzas

man, Peter af Arragonien, bättre än Beatrices man, Carl af Anjou, och bättre än Margarethas man, Ludvig den helige i Frankrike. *Constanza* var Manfreds dotter; *Margaretha* och *Beatrice* voro döttrar af grefve *Raymund* af *Provence*. Deras gemåler Ludvig den 9:de och Carl af Anjou voro bröder.

V. 130—132. Henrik den 3:dje af England, en svag, godmodig och from furste, som länge stod under de andeliges förmynderskap, blef sedermera ett verktyg i den öfvermodige Leicesters hand, ur hvilken han blef befriad endast genom sin son Edvards tapperhet. Hans eftergifvenhet för de förnämas anpsråk satte honom ofta i den belägenhet, att han ej kunde hålla sina löften; hans frikostighet satte honom i penningförlägenhet, och det berättas, att han, för att kunna betala sina skulder, lefvat sina sednare år på en inkomst af 120 pund årligen. Detta har troligtvis gifvit Dante anledning att prisa honom för det att han "lefvat på enkelt vis." Någon krigisk ära utmärkte honom icke. Emedan han mindre än andra furstar kom i beröring med utlandet, låter skalden honom sitta afsides och säger, "att han dragit sig undan för sig sjelf." Villani kallar Henrik "*semplice uomo e di buona fede, ma di poco valore.*"

V. 132. Henrik gladde sig synnerligast öfver sonen Edvard, som, rättvis, tapper och mild mot besegrade fiender, innehar en lysande plats i Engelska historien. Villani (Lib. 8, Cap. 90) kallar honom "*il buono e valente Rè Adoardo, il quale fu uno de' piu savi e valorosi Signori de' Christiani, al suo tempo,*" (den gode och väldige konung Edvard, som var på sin tid en af de visaste och tappraste herrar i christenheten.) Hans tåg till det heliga landet och Scottlands eröfring förbredde en ärofull glans öfver hans regering. Äfven som lagstiftare utmärkte han sig. Hans många krig tvungó honom likväl till penninge-utpressningar och våldsamma mått och steg, hvilka framkallade parlamentets motstånd, så att under hans regering den grundsatsen först fann användning, att ingen afgift finge upptagas utan Parlamentets medgifvande.

V. 133—136. Vilhelm, markgrefve af Montferrat, sitter lägre än de andra, emedan han endast var en furste af andra ordningen och icke af kungligt blod, och blickar uppåt, emedan han, fastän förgäfves, hela sitt lif igenom eftersträfvat en högre plats än den han innehaft. Han var i spetsen för ett mäktigt Ghibellinskt förbund, från hvilket år 1282 Vercelli Pavia och Tortona afföllo. År 1284 förmälde han sin dotter med Grekiska kejsaren *Andronicus den 2:dre Paläologus* och afträdde då till honom den från Latinska kejsaredömets tider härstammande osäkra besittningen af Thessalonica mot en betydande penningesumma och mot det löftet, att Andronicus skulle, så länge Vilhelm lefde, hålla åt honom 500 soldater i Lombardiet. Med sådant understöd återeröfrade han *Tortona;* men, då det Guelfiska partiet ännu höll sig i biskopens slott, skickade han denne sistnämnde med tre af sina höfdingar för att förmå det att gifva sig. När likväl underhandlingen blef utan följd, dödade höfdingarne biskopen på återresan. Vilhelm sökte att afvända från sig all misstanke om delaktighet i denna gerning dermed, att han tillställde en präktig begrafning och sjelf var en bland dem, som buro biskopens likkista. Den allmänna opinionen frikände honom dock aldrig för detta brott. Icke långt derefter återvann *Vilhelm Pavia* och *Vercelli,* understödd af de i båda städerna varande Ghibelliner. En svårare strid började med *Asti,* som förenade sig med de Guelfiska städerna i Lombardiet och med tillhjelp af grefve Amadeus af Savoyen började gå anfallsvis tillväga mot Vilhelm. När denne, för att tukta Alessandrierna för det de stodo i ett för honom förrådt hemligt förstånd med Astienserne, kom med en troligtvis alltför ringa trupp till Alessandria, blef han tillfångatagen af Alessandrierna och dog i fängelset (1292).

Åttonde Sången.

De vaktande Englarne. — Ormen. — Nino. — Conrad Malaspina.

Innehåll.

Aftonen inträder. De själar, som förut hafva sjungit och af hvilka Sordello nämnt några, tiga nu; men en bland skaran stiger upp, upplyfter sina händer, ser trängtande mot östern och börjar sjunga en hymn, i hvilken de öfriga själarne instämma. Härpå följer åter en stund af tystnad och väntan. Med slöa svärd i händerna nedstiga från höjden tvenne Englar i gröna drägter och sätta sig den ene till höger och den andre till venster om skaran. Sordello uppmanar skalderna, att nu begifva sig ned. Med några steg komma de ditned, och Dante igenkänner i skymningen Nino och gläder sig öfver att finna honom der. När Nino erfar, att Dante i sin kropps lemmar gör denna vandring, blir han, liksom Sordello, förvånad och vänder sig med ett utrop af förundran till Conrad Malaspina, men beder äfven Dante, att han måtte uppmana Ninos dotter Johanna att bedja för hans själ, då hans efterlemnade enka gift sig ånyo och glömt honom: så förgänglig är den jordiska kärleken! Emellertid synas tre utomordentligt klara stjernor nära polen, och en orm smyger sig ned i dalen, men flyr strax, då han hör slagen af de vaktande Englarnes vingar. Slutligen förutsäger Conrad Malaspina vår skald hans tillstundande landsförvisning.

Anmärkningar.

V. 1—6. Lord Byron har i sin Don Juan (Canto 4, st. 108) nästan ordagrannt återgifvit dessa Dantes versar sålunda:

"Soft hour! which wakes the wish aud melts the heart
Of those who sail the seas, on the first day,

When they from their sweet frieuds are thrown apart;
Or fills witht love the pilgrim on his way,
As the far bell of vesper makes him start,
Seeming to weep the dying days decay."

Den jordiska hemsjukan förebildar här längtan efter det eviga hemmet, och själen är sjelf den hemsjuka pilgrimen.

V. 13. "*Förr'n ljuset släckes:*" Med dessa ord börjar den sköna aftonhymnen i romerska breviarium:

"Te lucis ante terminum,
Rerum creator, poscimus,
Ut pro tua clementia
Sis præsul ad custodiam.
Procul recedant somnia
Et noxia phantasmata,
Hostemque nostrum comprime,
Ne polluantur corpora."
(Förr'n ljuset släckes bedja vi
Dig, alla väsens skapare:
Du vare för din mildhets skull
Vid vakten dess anförare.
Må drömmarne fly fjerran bort,
Så ock hvar skadlig fantasi,
Betag vår ovän all sin makt,
Att kroppen ej befläckas må).

Man ser huru väl denna hymn passar, såväl med hänseenden till dagens tid, som ock med hänseende till ormen, som väntades.

V. 15. Me surpuerat mihi. Horatii Carm. Lib. 4, Ode. 13.

V. 19—21. Philalethes är här icke ense med de öfriga Dantes commentatorer, hvilka mena, att Dante här uppmanar läsarne att med skärpt blick uppsöka diktens djupare mening, emedan allegorien är här svår att gissa; häremot strider, säger han, om man läser stället fördomsfritt, ordet "*sottile,*"

som betyder en fin och således *lätt* genomskådlig slöja, och uttrycket *"trapassar dentro,"* hvilket uppenbarligen betyder, icke att förbigå, utan att inträngа i den under allegoriens slöja dolda sanningen. Lika litet kan Philalethes låta det inkast gälla, att, om så vore, behöfde skalden ju icke uppmana till en skarpsinnigare forskning. Han anser meningen vara denna: "här ligger allegorien klart i dagen; här är således rätta stället för den, som vill inträngа i diktens sanna allegoriska betydelse.

Detta bekräftas äfven af innehållet i följande verser, vid hvilket ingen kan tvifla på närvaron af en allegori.

Hvad allegorien sjelf angår, som innehålles i de båda englarnes uppenbarelse (v. 25 o. ff.) och i ormens med denna sammanhängande uppenbarelse, anmärker Philalethes dervid följande: Dantes dikt, särdeles i skärselden, sluter sig uppenbarligen öfverallt till kyrkans *ritus* och så är äfven englarnes uppenbarelse en bönhörelse af den bönen, som kyrkan låter i *completorium* följa på hymnen: "Te lucis ante terminum:"

"Visita, quæsumus, domine habitationem istam, et omnes insidias inimici ab ea longe repelle et angeli tui sancti habitent in ea, qui nos in pace custodiant, etc." (Besök, o Herre, denna boning och fördrif långt från henne alla fienders försåt och låt dina heliga englar, som i frid bevara oss, bo i henne o. s. v.)

I bokstaflig mening är derföre ormens uppenbarelse och ormens besegrande af englarne blott en skuggbild af frestelsen, som egentligen (jfr S. 11, v. 22—24) ej mera eger rum i skärselden.

Betyder skärselden i allegorisk mening öfvergångstillståndet, rättfärdiggörelse-processen, och betecknar denna regionen deri bättringen i sin första början, så är det klart, att ormen i denna mening betyder sjelfva frestelsen, som är så mycket farligare, ju mera den infaller i den först begynnande rättfärdiggörelsens tid och i en stund, då den gudomliga nådens sol tyckes hafva vändt sig ifrån oss, liksom äfven natten i gamla

kyrkoböner skildras såsom en för frestelser särdeles blottstäld tid. Men äfven på en sådan tid uteblifver icke gudomlig hjelp mot frestelsen, om menniskan, lyssnande till den förekommande nådens ingifvelse, vänder sig, liksom dessa själarne, med from bön till himlen.

V. 25. Utan betänkande antager Philalethes dessa englar med de brinnande svärden vara paradisets cherubim, då vi strax derefter möta paradisets orm och längre fram få se paradisets träd, ja sjelfva paradiset.

V. 27. Svärden beteckna Guds rättfärdighet, men Guds barmhertighet har borttagit spetsarne. De äro slöa, emedan de icke äro bestämda för att såra utan för att försvara.

V. 28. Englarne äro klädda i grönt, ty hoppet, hvars färg det gröna är, är just den uteslutande dygd, som lifvar vandringsmännen i skärselden, såväl som i denna verlden. För den fördömde och för den salige finnes den icke.

V. 31—33. Englarne innesluta de bedjande från båda sidor i sin vård. De äro den gudomliga barmhertighetens englar, hvilken (se Parad. S. 33 v. 16) tyckes personifierad i Maria, som äfven förbarmar sig öfver Dante (se Helv. S. 2, v. 94).

V. 40. Den dödlige vet icke, hvarifrån frestaren kommer.

V. 50—51. Det började väl att mörkna, men icke så mycket, att jag ju icke kunde känna honom, när jag kom närmare.

V. 53. Nino Visconti af Pisa, domare i Gallura i Sardinien, grefve Ugolinos motståndare, har redan blifvit omtalad i anmärkningarne till Helv. 33:dje sången. Sedan han blifvit fördrifven från Pisa (1288) drog han sig tillbaka till Lucca och förde i förening med Guelferna i Toscana krig mot sin fädernestad. Så sände han, i September samma år, 300 ryttare till Maremma, hvilka nedhöggo der 200 för Pisanerna på Romerska området värfvade soldater (Villani Lib. 7, Cap.

122). År 1293 slöto Pisanerna fred med Guelferna i Toscana och lofvade att återkalla de landsförvista med undantag af grefve Ugolinos afkomma. Men då tvifvel uppstod rörande förklaringen af denna artikel, och då Pisanerna vägrade att emottaga i staden domaren i Gallura, (sannolikt var det Nino, fastän hans namn icke nämnes), erböd denne sig att vara nöjd, om man blott tilläte honom att bo i närheten af Pisa och återgåfve honom sina egendomar. Pisanerna gingo likväl icke in på detta förslag, oaktadt gesandterna från det Guelfiska förbundets städer lade sig ut för honom.

Benvenuto af Imola säger, att Nino blifvit dödad i Samminiato. Sannolikt gjorde han på krigståget mot Pisa Dantes bekantskap, tilläfventyrs vid intagandet af Caprona, der Dante var närvarande (se Helv. S. 21, v. 95). Man känner icke anledningen, hvarföre Dante betviflade Ninos räddning och blef glad öfver att ej hafva träffat honom i en olyckligare belägenhet.

V. 62. Sordello blifver således först nu varse, att Dante ännu var i första lifvet. Då skalderna träffade Sordello, hade solen redan gått ned bakom berget. Dante kastade derföre ingen skugga mera och Sordello hade ej deraf kunnat se, att han lefde. Dessutom hade han, som det synes, hittintills mera egnat sin uppmärksamhet åt Virgilius än åt Dante.

V. 66. Denne Conrad var Conrad Malaspina (se v. 118, anm. derv.)

V. 68—69. Gud hade förunnat honom den nåden att lefvande få genomvandra den andra verlden.

V. 71. Johanna, Ninos dotter, då ännu ett barn. Hon blef, som kommentatorerna berätta, förmäld med Richard af Cammino, son af Podestan i Treviso, Gerhard af Cammino.

V. 74. Svart klädning och hvit slöja tyckas på Dantes tid hafva varit enkedrägt; så säger äfven Boccaccio: "deh guarda, come a questa donna stanno bene le bende bianche e i panni neri."

V. 79—81. Beatrix af Este, markgrefven Obizzos dotter och Nino Visconti's af Pisa enka, förmälde sig i Juli 1300 med Galeazzo Visconti af Majland, Mathei Visconti's, den dåvarande Podestans i Majland, äldste son. Hon var således då, när skalden talade med hennes förste gemål, endast förlofvad med den andre, hvarföre hon äfven redan måtte hafva bortlagt sin enkedrägt.

En huggorm är Visconternas af Majland vapen, och (som grefve Verri, stödd på Sigonia's auktoritet, påstår) Majländrarne plägade, när de slogo läger, upphänga huggormens tecken på något träd; deremot är *tuppen* domrarnes i Gallura vapen.

Redan två år efter denna förmälning (1302) blefvo Visconterna fördrifne ur Majland förmedelst Alberto Scotto's af Parma inflytande, sedan de blifvit förrådda af det dem förut tillgifna adelspartiet.

Matheus och hans son måste, som Benvenuto af Imola säger, draga sig tillbaka till ett kastell på markgrefvens af Este område, och först år 1311 utverkade Henrik den 7:de, att de fingo återvända till Majland. Tilläfventyrs hänsyftar Dante på denna landsförvisningstid, när han säger, att Beatrix snart önskade sig ej hafva bortlagt enkans hvita sorgduk; ty man känner icke, att hon blifvit illa behandlad af Galeazzo.

Föröfrigt är det märkvärdigt, att Dantes profetia ej gick i fullbordan, då hennes son Azzo låtit uppresa åt henne ett präktigt marmormonument.

V. 86. Han ser mot sydpolen: Vid polerna tyckas stjernorna röra sig långsammare.

V. 89. *"De tre stjernor:"* de tre evangeliska dygderna: tron, hoppet och kärleken. Dessa tänkas uppgående i menniskoandens natt, då förnuftets ljus ej längre mäktar att sprida någon upplysning, och

V. 91. *"De fyra stjernor* etc." (Skärs. S. 1, v. 23) som tänkas uppgående om morgonen, voro sannolikt ämnade att

beteckna de fyra cardinaldygderna. Dante vill dermed låta oss förstå, att de tre förstnämnda höra till det contemplativa och de fyra sednare till det verksamma lifvet.

V. 99. Ormen är frestaren.

V. 104. "*Örnarne:*" englarne kallas så, emedan de äro bevingade väsen, och emedan de förfölja och fördrifva ormen.

V. 109. "*Den skuggan:*" Conrad Malaspina (se anm. vid v. 118).

V. 112—114. "*Lampan* etc.:" Må Guds nåd finna en så hjertlig medverkan hos din vilje, att du må kunna blifva i stånd att uppstiga till det jordiska paradiset, som är på spetsen af detta berg.

V. 116. "*Valdimagra:*" se Helv. S. 24, v. 145.

V. 118. Markgrefvarne Malaspina, som hade sina besittningar hufvudsakligen i Valdimagra mellan Genua och Lucca, voro en rik och tapper slägt och under loppet af 12:te och 13:de århundradet än i fiendskap än i förbund med det mäktiga Genua. De tyckas merändels hafva tillhört det kejserliga partiet. En Conrad Malaspina, Folios' son, lefde redan i 11:te århundradet. I början af 13:de århundradet omtalas en annan Conrad. Han råkade år 1211 i strid med Genuesarne om besittningen af slottet Corvaria, men afstod dock sina anspråk på detsamma mot erhållandet af en penningesumma. År 1216 bemäktigade sig Vilhelm, Conrads broder, Corvaria, hvarefter bröderna ånyo kommo i strid med Genua, hvilken likväl år 1218 åter bilades genom ett fredsfördrag, så att Conrad följande året bistod Genuesarne på deras tåg mot Vintimiglia.

Det är svårt att afgöra, hvilken af dessa båda Dante menar med Conrad den gamle. Denne andre Conrad hade en son Fredrik, som, fastän han var gift med Manfreds syster Constantia, likväl höll med Guelferna och, tjenande i deras här som anförare för afdelningen från Lucca, blef tillfångatagen vid Montaperti af Sienesarne.

Hans son Conrad († 1294) är den här talande anden. Han spelar en rôl i en af Boccaccios noveller (Giorn. II. Nov. 6) och framstår der såsom en ifrig Ghibellin. Pietro di Dante berättar om honom, att han haft en Sardinska till hustru, med hvilken han fått i hemgift staden Bosa och slottet Duosoli, hvilken besittning han låtit komma hela slägten till godo, och Benvenuto af Imola berättar, att han, då han icke efterlemnade några barn, fördelat alla sina egendomar bland sina slägtingar och uppmanat dem till endrägt. Härpå syftar de orden:

»Till de mina
Jag varmt en kärlek, som här renas, bar.»

V. 131. *»Onda hufv'et:»* Påfven Bonifacius den 8:de.

V. 133—135. Den 10 April 1300 stod solen vid nedgången i vädurens stjernbild, just på det stället, der man tecknar hans fötter. Förr än solen, säger Dante, sju gånger återfått denna ställning etc. d. v. s. förr än sju år förlidit etc.

V. 136—138. Dessa versar antyda uppenbarligen, att Dante redan före år 1307 erhållit påtagliga bevis på huset Malaspinas ädelmod, sannolikt genom ett gästvänligt emottagande, och vi finna verkligen Dante redan år 1306 i Lunigiana, hvarest han, såsom markgrefvarnes Franceschino, Morello och Conradino Malaspinas befullmäktigade, underhandlar om fred med biskopen af Luni.

Benvenuto af Imola kallar Dantes gästvän »Morello,» och man antager vanligtvis, att det just varit denne Morello, som år 1305 anförde de Svartas här vid Pistoja (Helv. 24, v. 145). Underligt vore det, fastän ganska förenligt med en ädel karakter, om Dante knappt ett år derefter sökt och funnit beskydd hos anföraren för ett mot honom fiendtligt parti. Dock lefde då en annan Morello Malaspina, Franceschinos fader, som stod det Ghibellinska partiet närmare och sannolikt lemnade Dante en fristad i sitt hus, der Dante skall hafva återfått de sju första i Florens författade sångerna af »Inferno»

(se Helv. S. 8, v. 1 o. anm. dervid). Man säger äfven, att Dante tillegnat Morello sitt Purgatorium.

Nionde Sången.

Örnen. — Lucia. — Skärseldens port.

Innehåll.

Natten kommer. I dalen, der de ljuset förbidande själarne skyddas mot frestaren af det himmelska förbarmandets englar, har skalden lägrat sig, äfvenledes tåligt afbidande det gudomliga ljuset. — I öster höjer sig nu ett skimmer; men det är icke morgonrodnaden, det är skenet från den uppstigande månen, som nu visar sig för honom i Skorpionens kalla stjernbild. Dante väntar sig ej vidare någon hjelp af det matta månskenet, utan öfverlemnar sig som en dödlig åt kroppslig hvila, förlitande sig på gudomligt beskydd. Tröstad af de tre stjernorna: tron, hoppet och kärleken, inslumrar han på blommor, som öfverträffa all jordisk prakt. I den heliga morgonstunden, då själen verkar friare i uthvilad kropp, ser han öfver sig i drömmen en örn kretsa, som skjuter ned på honom och lyfter honom upp till det gudomliga ljuset, hvars sken smärtsamt träffar dem, som ännu ej blifvit renade, så att han, uppväckt, ser sig med förskräckelse på en annan ort, och blifver varse, att det redan är två timmars dag. Virgilius, den bättre insigten, står framför honom och säger, att den heliga Lucia, Guds upplysande nåd, är det, som upplyftat honom ur den djupa dalen i den nya dagen: han, Virgilius, hade följt hennes steg, och i det hon försvann, hade hon visat honom ingången till skärselden. Dante stiger upp och ser, följande Virgilius, en port der han först såg endast en remna i klippan: trenne trappsteg föra upp till den och på tröskeln sitter, såsom väktare, en engel med ett blixtrande svärd. Man

igenkänner i honom densamme, som Gud efter Adams förjagande satt till paradisets väktare, och man måste beundra den sinnrika skalden, som ser honom nedryckt från paradiset till botgörelsens port. Engeln hindrar de kommande, till dess Virgilius säger, att Guds upplysande nåd ledt dem till denna port. Nu först nalkas Dante de trenne trappstegen. I det nedersta speglar han sig och ser, hurudan han är: det antyder sjelfkännedomen; det andra, som är af mörk söndersplittrad sten, antyder sjelfkännedomens följd, förkrossning; det tredje, rödt, som rinnande blod, antyder möjligtvis den ångerfulles gisslande af sig sjelf.

Engeln sitter på porttröskeln, som tycktes vara af diamant. Dante stiger uppför dessa trenne trappsteg, slår sig tre gånger för sitt bröst och kastar sig ned för Engeln, bedjande honom öppna porten. Då tecknar Engeln med spetsen af svärdet på hans panna sju *P*, som antyda de sju kardinal-synderna *(peccata)*, för hvilka han, som Adams son, är böjd, och säger honom: att han derinne skulle renas från dem. Engeln fattar nu tvenne nycklar, en af guld och en af silfver, och kringvrider först silfvernyckeln och sedan den af guld, sägande: "den andra öppnar icke, om ej den första banar vägen för honom." Han hade emottagit båda af Petrus, som rådt honom, att heldre otillbörligt öppna dörren än stänga den, såvida själarne endast falla till fota d. v. s. visa sig underdånige den gudomliga nåden. Derpå varnar engeln dem, att icke, sedan de inträdt, se sig tillbaka, och öppnar porten, som dånar på sina gångjern, men hvars dån klingar, som en orgelton, i hvilken den inträdande Dante tycker sig höra ett "*Te Deum laudamus*" (O Gud! vi lofva Dig).

Anmärkningar.

V. 1. "*Tithons frilla:*" Då Aurora, morgonrådnaden, är Tithons gemål, blir den ljusning i horisonten, som föregår månens uppgång, kallad hans frilla.

V. 4. Diamantkransen utgöres af de sjutton stjernorna, som skimra i Scorpionens tecken.

V. 5. "*Det kalla djuret:*" Scorpionen: som kallas *kall*, antingen derföre, att den har kallt blod, eller derföre, att solen först då, när den kalla årstiden inträder (i slutet af October), inträder i dess stjernbild.

V. 7. Med nattens steg förstås timmar, så att, då natten började klockan 6, klockan var 9, när Dante föll i sömn.

V. 9. Tredje timman efter solnedgången sänker sig den i öster uppstigande natten fullkomligt ned i vestra horisonten, der då det sista sken af aftonrådnaden försvunnit.

V. 11. "*De andra:*" Virgilius, Sordello, Nino och Conrad.

V. 13. Se Ovidii Metamorphoser L. 6, v. 433—674. Tereus, konung i Thracien, hade vanärat sin svägerska Philomele och afskurit hennes tunga. Philomele upptäckte medelst en väf, hvari hon inväft berättelsen om brottet, detta för systern Prokne, som mördade sin och Terei son Itys och satte honom fram till mat åt fadren. Till straff blefvo de alla förvandlade: Tereus till en vipa, Philomele till en näktergal, Itys till en fasan och Prokne till en svala,

neque adhuc de pectore cædis
Excessere notæ, signataque sanguine pluma est.

V. 18. Morgondrömmarne ansågos profetiska.

V. 22. Ganymedes, en ättling af Dardanus, grundläggaren af Troja, blef från toppen af berget Ida bortförd af Jupiters örn till Olympen.

V. 30. "*Eldens sfer:*" På Dantes tid antog man, att mellan lufthimlen och månhimlen var en sfer af eld.

V. 34. Achilles, Thetis' och Nerei son, blef af sin moder doppad i floden Styx och derigenom gjord osårbar ända till hälen, der hennes hand hållit honom vid neddoppningen. Då man förutsade, att han skulle mista lifvet vid Troja, förde

modren gossen, förklädd som flicka, till Skyros till konung Lykomedes, med hvars döttrar han blef uppfostrad; men Ulysses upptäckte honom der och förde honom till Grekerna, som belägrade Troja. Statius skildrar i sin Achilleis hans uppvaknande sålunda:

Cum pueri tremefacta quies oculique jacentis
Infusum sensere diem, stupet aëre primo,
Quæ loca? qui fluctus? ubi Pelion? omnia versa
Atque ignota videt, dubitatque agnoscere matrem.
(När den liggande pilt ur sömnen väcks och hans ögon
Känna inströmmande dag, han häpnar vid morgonens fläktar:
Hvilket är stället? hvad flod? hvar är Pelion: allt är förändradt;
Obekant allt hvad han ser, han tvekar att känna sin moder).
Statii Achilleis L. 1, v. 198 o. ff.

V. 43. Virgilius.

V. 49. Den rymd, som Dante hitintills genomvandrat, är belägen utom den egentliga skärselden och liksom dess förgård, der renandet från synden ännu icke börjas.

V. 56. "*Lucia:*" Guds upplysande nåd. (Se anm. vid Helv. 2:dra S., v. 97). I sin dröm såg Dante Lucia i bilden af en örn.

V. 71. I denna vers har ett svårt tryckfel insmugit sig. I stället för: "*får derför fela,*" må läsas: "*thy får ej fela.*"

V. 73—145. Inträdet i den egentliga skärselden, hvilket här skildras, betecknar uppenbarligen det hufvudmomentet i rättfärdiggörelsen, då syndaren vänder sig från synden till Gud. Det torde derföre ej vara ur vägen, att här framställa Skolastikernas lära om rättfärdiggörelsen.

Bättringen är väl ett verk för hela lifvet och i alla stadier en frukt af Guds nåds samverkan med den fria viljan; likväl är den egentliga frigifningen från synden ett enda

ögonblicks verk, i hvilket syndaförlåtelsen *(remissio peccatorum)* och rättfärdiggörelsen *(justificatio)* äro oskiljaktigt förenade.

Detta ögonblick inträder hos några plötsligt på ett underbart sätt, som hos Paulus; hos andra — och detta är den vanliga vägen — går före den en ofullkomlig omvändelse *(conversio imperfecta)* eller, som Thomas säger på ett annat ställe, en viss öfverläggning *(aliqua detiberatio)*, hvilken ännu icke hör till den egentliga rättfärdiggörelsen *(non est de substantia justificationis)*.

Till sjelfva rättfärdiggörelsen höra enligt Thomas ab Aquino fyra stycken, först den verkande nådens ingjutande *(infusio gratiæ operantis)*, sedan den fria viljans dubbla rörelse *till* Gud och *från* synden, och slutligen rättfärdiggörelsens mål, syndaförlåtelsen.

Äro nu alla fyra styckena icke till tiden skilda, så intager likväl *gratia operans*, såsom rättfärdiggörelsens urkälla, första rangen, eller, som Thomas säger, den är den första bland dem i den naturliga ordningen *(secundum ordinem naturæ)* och kan aldrig förtjenas af menniskan.

Har nu rättfärdiggörelsen inträdt, så äro de derpå följande framstegen i det goda verkningar af den medverkande nåden *(gratia cooperans)* i förening med den fria viljan. Hvart och ett af dessa steg *förtjenar* åt menniskan en ny nåd, väl icke såsom en lön *(merces)*, — ett begrepp som icke låter förena sig med Guds förhållande till menniskan, — men likväl, som Skolastikerna säga, *ex condigno*, efter värdighet, emedan den öfverensstämmer med Guds ordning.

Denna omtalta ofullkomliga förberedelsen betecknas med skärseldens förgård; men äfven den kunde icke ske utan den gudomliga nådens medverkan, derföre är det alltid ursprungligen Lucia, som genom Beatrice sänder Virgilius till Dante. (Se Helv. S. 2. v. 100—105).

Det blifver nu lätt att förklara, hvarföre Lucia *(uppenbarligen här gratia operans)* griper honom i sömnen och utan

hans eget tillgörande för honom ända till skärseldens port; ty rättfärdiggörelsens första verkan kommer blott ofvanifrån; men det är äfven så lätt att begripa, att det behöfdes, för att ingå i sjelfva porten, alltid äfven en anvisning af Virgilius och ett beslut å skaldens sida (förnuft och fri vilja). Denna port och ingången i densamma är rättfärdiggörelsens mål, syndaförlåtelsen. Och här visar sig åter, huru skaldens symbolik sluter sig till Catholska kyrkans ritus, i det just denna port innehåller en mängd af häntydningar på botgörelsens Sacrament, såsom det medel, genom hvilket menniskan erhåller syndaförlåtelsen.

(Th. Aquin, Summa Theologiæ 2. 1. Quæst. 111—114).

Detta Sacraments väsende består af vissa den botgörandes handlingar, förenade med den presterliga absolutionen, som gifver det sin fulländning.

De första äro ångren *(contritio)* bikten *(confessio)*, tillfyllestgörelsen *(satisfactio)*.

Till ångren höra erkännandet af begångna synder, då den skall specielt hafva afseende på enskilta felsteg, sorgen öfver dessa och föresats af bättring.

Bikten är erkännandet af synderna inför en vigd och med andlig domsrätt försedd prest.

Tillfyllestgörelsen är ändtligen utöfvandet af goda gerningar, hvilka tjena dels till utplånandet af de timliga syndastraffen, dels till lefvernets förbättring.

De båda sednare, bikten och tillfyllestgörelsen, måste till afsigten redan finnas i ångren, ja den redliga viljan, att fullgöra dem, gäller, vid inträdande förhinder, med hänsigt till dem för gerningen. Så innehålles i syndaerkännandet på visst sätt bikten, i föresatsen tillfyllestgörelsen, såsom i fröet.

Till allt detta måste då, såsom byggnadens slutsten, komma den presterliga absolutionen, hvilken presten i kraft af den åt honom öfverlemnade makten öfver nycklarne *(potestas*

clavium) kan gifva eller förneka, allt eftersom den botgörandes sinnelag uppenbarar sig.

(ib. 3 Quæst. 84—90. Suppl. Quæst. 1—21).

V. 76. De tre trappstegen beteckna uppenbarligen ångern och dess trenne i föregående anmärkning nämnda delar.

V. 78. Portvakten betecknar botpresten.

V. 82. Portvakten bär till tecken af den andliga domsrätten ett flammande svärd.

V. 87. Den, som utan förberedelse, utan ett af nåden uppmjuknadt hjerta, ville inträda till botgörelsens Sacrament, skulle derigenom råka i förderf.

V. 94. Det första trappsteget är erkännandet af synden, pröfvandet af sitt samvete.

V. 97. Det andra trappsteget betecknar sorgen öfver synden, den egentliga ångren. Thomas ab Aquino härleder ordet "*contritio*" deraf, att syndarens hårdnackade egensinnighet skall liksom sönderkrossas *(conteri)*.

V. 100. Det tredje trappsteget är föresatsen, som innehåller tillfyllestgörelsen i fröet. Den kan icke blifva fullbordad utan smärtsam uppoffring, hvilket antydes medelst den blodröda färgen.

V. 104—105. Den tröskeln af diamant, på hvilken engeln sitter, ketecknar Christi dyra förtjenst, af hvilken absolutionen erhåller sin kraft. Engelns fötter hvila på de öfversta trappstegen, emedan Dante ansåg presten böra leda bättringens och tillfyllestgörelsens verk.

V. 112. Dessa sju P betyda de sju kardinal-synderna. Först i den egentliga skärselden skola dessa småningom försvinna.

V. 115. Häntyder på det Catholska bruket, att under botgörelsens tid strö aska på de trognas hufvud.

V. 117—121. Lombardi anmärker, att målare vanligtvis måla apostlen Petrus med tvenne nycklar i handen, den ena af guld, den andra af silfver. Thomas ab Aquino antager tvenne himmelrikets nycklar. Den ena är konsten att urskilja den värdige från den ovärdige *(Scientia discernendi)*; den andra den egentliga på Christi förtjenst grundade makten att lösa eller binda *(potestas judicandi)*. Med silfvernyckeln förstås den förra; ty dess verkan måste nödvändigt föregå den sednares; den behöfver utom gudomlig auctoritet äfven mensklig kraft och skicklighet och måste visa, om någon absolution kan komma i fråga; den måste *lösa knutens band*. Deremot är den sednare dyrbarare; ty den hvilar helt och hållet på Christi förtjenst. Båda äro dock af nöden för att kunna fullända syndaförlåtelsen.

(Th. v. Aquin, Summa Theologiæ P. 3. Suppl. Quæst. 17. Art. 3, sqq.).

V. 128. Enligt det bekanta språket: *"jag vill ingen syndares död utan att han omvänder sig och lefver."*

V. 132—133. Se Lucas Cap. 9, v. 62.

V. 136—138. Tribunen Metellus, som satte sig emot Julius Cæsar, när denne, för att erhålla Roms heliga skatt, ville öppna portarne till Saturni tempel på Tarpejanska klippan, måste med våld bortföras derifrån, innan tillträde till portarne kunde erhållas.

Protinus abducto patuerunt templa Metello,
Tunc rupes Tarpeja sonat: magnoque reclusas
Testatur stridore fores: tunc conditus imo
Eruitur templo multis intactus ab annis
Romanus census populi, etc.

(Luc. Ph. Lib. 3, 157 o. ff.)

V. 139. Inifrån ljuder den hymn, som den helige Ambrosius skref efter den helige Augustini omvändelse. Den är en tacksägelse-hymn och passar således här mycket väl.

Skärseldens själar besjunga Dantes inträdande på deras område.

Tionde Sången.

Första kretsen. — De högmodiga under tunga bördor. — Bilder af ödmjukhet. — Jungfru Maria. — David. — Trajanus.

Innehåll.

Då skalderna kommit in genom porten, hörde Dante den tillstängas bakom sig, men såg sig ej tillbaka. De hafva nu kommit in i den egentliga skärselden, men måste först bestiga en klippa, innan de hinna till den första kretsen. Sedan de uppför en smal och slingrande stig, der de beständigt varit blottställda för att stöta sig, kommit upp på höjden, se de framför sig en öppen plan, som går rundt omkring berget, på hvars sida, som var af hvit marmor, månget exempel på ödmjukhet fanns med konstnärshand inhugget. Under det de betrakta dessa, nalkas dem själar, som der renas från sin högmodssynd, och som gå djupt böjda under tunga, tryckande bördor.

Anmärkningar.

V. 32. *Polykletus,* en af Greklands berömdaste bildhuggare, 350 år före Christi födelse, står här som symbol af fulländad konst.

V. 34. Engeln Gabriel, som bebådade Maria, att hon skulle föda frälsaren.

V. 41. "*Den regel:*" det lås.

V. 55—57. Det var förbjudet att röra vid förbundets ark. — "*Och tå the kommo till Nachons lada, tog Ussa till och höll*

Guds ark; ty oxarne gingo afsides utaf vägen. Tå förgrymmade sig Herrans vrede öfver Ussa, och Gud slog honom ther för hans öfverdådighets skull, så att han blef ther död vid Guds ark. 2 Sam. Cap. 6, v. 6—7.

V. 64. "*Den ödmjuke Psalmisten:*" konung David. "*Och David dansade med all makt för Herranom och hade klädt uppå sig en linnen lifkjortel.*" 2 Sam. Cap. 6, v. 14.

V. 68—69. "*Michal, Sauls dotter, såg konung David springa och dansa för Herranom och föraktade honom i sitt hjerta.*" 2 Sam. Cap. 6, v. 16.

V. 74—93. Kejsare Trajanus skall på en fattig enkas bön hafva uppskjutit ett härtåg, tills han bestraffat ett mord, som blifvit begånget på enkans son. Gregorius den helige blef så rörd af detta ädelmod, att han innerligt bad för Trajani själ och medelst sin bön befriade honom, enligt Thomas ab Aquino's berättelse, ur Limbus.

V. 94—96. Bilderna äro af Gud sjelf, för hvilken intet är nytt. — "*Ej här:*" nemligen på jorden.

V. 130—133. "*Gestalter:*" Karyatider.

V. 139. Bestraffningen i denna första och följaktligen vidaste kretsen i skärselden är ej, som straffen i helvetet, en fortsättning af syndarens inre tillstånd, utan snarare alldeles motsatt detsamma. Så kringvandra de högmodiga berget, nedtryckta af tunga bördor. Liksom de i lifvet gått alltför nackhöjda, så gå de nu ödmjukt nedböjda mot jorden och känna huru litet de haft i verlden att högmodas öfver. — "*Then sig upphöjer, han skall varda förnedrad.*" Math. 23, 12.

Elfte Sången.

"Fader vår." — Omberto. — Oderisi d' Agobio. — Salvani.

Innehåll.

De af bördan nedtryckta själarne bedja, vandrande, sitt "*Fader vår,*" hvari den sista bönen ej är för dem sjelfva, som ej mera känna någon frestelse till det onda, utan för de på jorden qvarlefvande. Virgilius frågar själarne efter vägen uppför berget, och en, som sedan säger sig vara *Omberto,* lofvar att anvisa en stig, som kan bestigas äfven af en jordens son. Sedan igenkänner Dante Oderisi från Agobbio, som talar med honom om det fåfängliga i all jordisk ryktbarhet, och som lär honom känna Provenzano Salvani.

Anmärkningar.

V. 3. Englarne äro Guds första skapelser. Såsom fullkomligare varelser äro de närmare Guds kärlek.

V. 13. "*Dagligt manna:*" Då själarne bedja för sig sjelfva om dagligt manna, är det klart, att här icke är tal om jordiskt bröd, utan om andelig spis, som styrker deras andeliga krafter.

V. 22. Då själarne i skärselden ej mera kunna affalla från Gud, behöfva de ej mera bedja om hjelp mot frestelser och om frälsning från det onda.

V. 32—33. Dante har redan förut sagt, att endast de, som hafva en god vilje, kunna med sina böner förkorta lidandet i skärselden. Se 4:de S., v. 134.

V. 41. Den klippstigen, som leder upp till nästa krets.

V. 47—48. Den talande gick djupt nedböjd under sin börda.

V. 58—67. Omberto, grefve af Santafiore på Sienas om-

råde, son af Vilhelm Aldobrandesco, (i originalet kallad *il gran Tosco*), gjorde sig genom sitt högmod så förhatad af Sienesarne, att han blef mördad af dem i Campagnatico.

V. 79. "*Oderisi*" från Agobbio var en berömd miniatur-målare, som lefde på Dantes tid i Bologna och var Dantes och Giottos vän. Benvenuto af Imola berättar, att han var så högmodig, att han ansåg sig öfverträffa alla andra konstnärer.

V. 81. "*Illuminering*" var en konst att med vattenfärg måla på elfenben eller pergament. Qvarlefvor af denna konst från den tiden finnas ännu på urkunder och manuscripter.

V. 82. *Franco* från Bologna säges hafva varit Oderisis lärjunge.

V. 91—93. Hvad en tid frambringar, öfverträffas vanligtvis af den följande. Endast den tid, som följes af en råare tid, ser sin ära sednare nedgå.

V. 94—96. *Johan Cimabue* från Florens, född 1240, hade en tid namn af att vara Italiens största målare, men öfverträffades snart af *Giotto,* född 1265, Dantes födelseår. Giotto säges hafva varit en af Dantes förtrogna vänner. Några af hans taflor blefvo beundrade och efterhärmade till och med af Raphael och Michael Angelo.

V. 97. *Guido Guinicelli,* som vi närmare lära att känna i 26:te sången, öfverträffades af *Guido Cavalcanti* (se Helv. S. 10, v. 60) såväl i poesi som i konsten att behandla språket. Ännu finnas qvar skrifter af dem båda.

V. 99. Sannolikt menar Dante här sig sjelf. Denna sjelfkänsla är så sann och så bekräftad af historien, att Dante ej bör klandras som fåfäng och öfvermodig derföre, att han hyst den.

V. 109. "*Om den:*" Salvani. Se anm. vid v. 121.

V. 121. Provenzano Salvani var Sienesarnes anförare i den för de Guelfiska Florentinarne så olyckliga drabbningen

vid Montaperti d. 4 Sept. 1260. Sedermera blef han i slagtningen vid Colle, i hvilken Florentinarne hämnade sig på Sienesarne, tagen till fånga. Man afhögg hans hufvud och bar det på en stång genom lägret. Villani säger om honom: "*Questo Messer Provenzano fù potente uomo in Siena, e dopo la vittoria, ch'ebbeno i Sanesi a Montaperti, e guidata tutta la citta a parte Ghibellina di Toscana, facevano capo di lui.*" (Denne herr Provenzano var en mäktig man i Siena, och då efter den seger, som Sienesarne vunno vid Montaperti, hela staden blef styrd af det Ghibellinska partiet i Toscana, gjorde de honom till hufvudman.)

V. 127—132. Dante tycker sig här finna en motsägelse mot det, som Belacqua (S. 4, v. 129—135) sagt honom, att neml. den, som ej gör bot förrän i sina sista stunder, måste stanna så länge utanför den egentliga skärselden, som han lefvat, så framt ej fromma menniskors böner förkorta denna tid. Efter Provenzanos död hade nu endast 31 år förflutit, och Provenzano var vida äldre, när han dog, och skalden kände ej någon, som skulle hafva bedt för honom, helst han tycktes vara alldeles bortglömd i sin fädernestad. Huru hade han så hastigt kunnat komma in i skärselden?

V. 133—138. Rörande denna händelse berättas af Dantes äldsta Commentatorer följande: "Provenzano hade en vän, vid namn Vigna, som råkade i fångenskap i slagtningen vid Tagliacozzo. Carl af Anjou fordrade såsom lösepenning för honom 10,000 floriner, och hotade att låta afhugga hans hufvud, om lösepenningen inom en kort af honom bestämd tid ej blef betald. Provenzano, då han fick höra detta, satte sig, klädd som en tiggare, på torget i Siena och bad ödmjukt de förbigående om ett bidrag till vännens lösepenning. Då Sienesarne sågo den stolte mannen i sådan ställning, sammansköto de rikeligen, och före den bestämda terminen blef den fordrade summan hopsamlad. Man kan lätt tänka sig, att vid en sådan förödmjukelse *alla* Provenzalos *pulsar skakat.*

V. 139—141. En profetisk häntydning derpå, att Dante snart skulle befinna sig i en liknande ställning, nemligen i sådan förlägenhet, att han såg sig tvungen att anlita vänner och gynnare om almosor för sitt underhåll under sin landsförvisning.

Tolfte Sången.

Bilder af högmod. — Lucifer. — Nimrod. — Niobe m. fl. — Uppgången till andra kretsen.

Innehåll.

Skalderna fortsätta sin vandring genom den första kretsen. Virgilius uppmanar Dante att se ned på den plan som de bevandra. Dante slår ner sina blickar och ser framför sina fötter i stenen uthuggna bilder, hvilka föreställa personer, som i historien och sagan gjort sig kända för högmod. En engel uppenbarar sig för skalderna och visar dem det ställe, der de kunde uppstiga till andra kretsen. Dante förundrar sig öfver, att han känner sin vandring uppför klippstigen så lätt, och finner, att ett af de sju P, som blifvit tecknade på hans panna, försvunnit.

Anmärkningar.

V. 25. *Satan* vare före sitt affall från Gud skönast bland englar.

V. 27. "*Tå sade Jesus till them: jag såg satan falla ned af himmelen såsom en ljungeld.*" (Luc. Cap. 10, v. 18).

V. 28. *Briareus* var en af Giganterna, som bekrigade Jupiter och derföre blef slungad ned till Tartarus.

V. 31. "*Thymbræus:*" så benämnes *Apollo* efter en flod vid Troja; de andra tvenne äro kända namn.

V. 34. *Nimrod* vid foten af den Babylonska tornbyggnaden. (Jfr Helv. 31 S. v. 77).

V. 38. *Niobe,* konung Amphions i Thebæ dotter, förtörnade i sin stolthet öfver sina fjorton barn Latona, som endast hade tvenne, Apollo och Diana. Ovidius låter henne tala sålunda:

Sum felix! quis enim neget hoc? felixque manebo.
Hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.
Major sum quam cui posset fortuna nocere.
(Ja, jag är säll, hvem nekar väl det? och säll skall jag blifva.
Tvekan derom har ej rum: Af mängden befästes min trygghet.
Jag har en storhet nått, som Lyckan ej mäktar förstöra).

Ovid. Met. Lib. 6, v. 139 & sqq.

Latona, förgrymmad öfver sådan förmätenhet, bad sina barn hämnas och dessa dödade i ett ögonblick Niobes fjorton barn.

"*Orba recedit*
Exanimos inter natos natasque virumque,
Diriguitque malis."

(Ensam emellan
Liken af söner och döttrar och man, der sitter hon sanslös.
Stel hon af smärta blir).

Ibm. v. 299 & sqq.

V. 40—42. Då Saul fallit på sitt eget svärd i Gilboa, söng David sålunda: "*J Gilboa berg, komme på eder hvarken dagg eller regn.*" 2 Sam. Cap. 1, v. 21.

V. 43. *Arachne* i Lydien höll sig för skickligare än Minerva i väfnad och ville täfla med henne. Hon blef för sin förmätenhet förvandlad i en spindel. (Se Ovid. Metam. Lib. 6, v. 1 & sqq.).

V. 46—48. "*Tå konung Rehabeam sände åstad Adoram räntemästaren, kastade hela Israel honom ihjäl med stenar; men konung Rehabeam steg ned med hast uppå en vagn och flydde till Jerusalem.*" (1 Kon. B. Cap. 12, v. 18).

V. 50—51. Alkmeon dödade sin moder Eriphyle på fadrens, Amphiarai, begäran, emedan hon hade upptäckt, hvar Amphiaraus fanns, då han, för att undslippa det Thebanska kriget, der han förutsett att han skulle dö, gömt sig undan. För denna illgerning var henne lofvadt ett kostbart halsband, som Dante kallar "*den vådliga klenoden.*"

V. 52—54. Se 2:dre Kon. B. Cap. 19 v. 37.

V. 55—57. Tomyris, Scyternas drottning, öfvervann Cyrus, lät afhugga hans hufvud och kasta det i en läldersäck, fyld med menniskoblod, och sade: "*Satia te sanguine, cujus, semper insatiabilis fuisti.*" (Just. Lib. 1, Cap. 8).

V. 58—60. Se Judiths bok Cap. 13.

V. 76. Virgilius.

V. 81. Den sjette timman från solens uppgång. Det var således middag.

V. 100. Dante liknar den väg, som förer honom upp från första berggördeln till den andra, vid de trappor, på hvilka man går upp till kyrkan *San Miniato al monte* nära vid Florens. Kyrkan ligger ej långt från *ponte Rubaconte.*

V. 102. "*Den herrligt styrda.*" Florens. Enhvar finner lätt, att detta är ironi.

V. 110. Christus säger i sin bergspredikan, Math. Cap. 5, v. 3.: "*Salige äro de andeligen fattige, ty himmelriket hörer dem till.*" Dessa äro de första orden i bergspredikan, gälla dem, som hafva ett ödmjukt sinne, och passa väl här, der de, som renats från högmodslasten, träda ut ur den första af skärseldens kretsar.

V. 121—123. Af de sju P, som betecknade samma antal synder (*peccata*), hade det ena blifvit utplånadt, då han genomvandrat den krets, der högmodslasten, den afskyvärdaste af dem, blifvit försonad. Huru sinnrikt låter ej skalden de andra synderna förblekna, då högmodet utplånats.

Trettonde Sången.

Andra kretsen. — De afundsamma. — Sapia.

Innehåll:

De båda skalderna bestiga bergets andra afsats, der inga skuggor och inga uthuggna bilder visa sig för dem. Virgilius rigtar blickar hopp och bön till solen. Sedan de gått en mil, flyger skugga efter skugga med ett kort tilltal förbi dem. Knappt har Virgilius sagt Dante, att de här skulle finna de afundsamma, förrän de blifva varse skuggor, som, vänligt lutade mot hvarandra, sitta tätt intill klippan och bedja gemensamt. Deras ögonlock äro sammansydda; men tårar strömma dock utför deras kinder. Dante frågar, om någon af hans landsmän finnes bland dem, och får till svar, att de alla nu äro lika, alla borgare af Guds sanna stad, och att de endast förr varit skiljda till fäderneslanrd. Detta svar gifves honom af ett fruntimmer, som då äfven icke förtiger sin fäderneslad och det sätt, hvarpå hennes afund gifvit sig tillkänna. Dante är äfven uppriktig mot henne, och hon beder honom till slut, att han måtte söka att rena hennes rykte på jorden.

Anmärkningar.

V. 2. Den första afsatsen var den, der syndarne renas från högmodslasten.

V. 5. Då berget är pyramidalt, måste också afsatserna, som omgördla det, aftaga i vidd, ju mera de närma sig bergspetsen.

V. 9. Den svartgula färgen häntyder på afunden, åt hvilken skalderna ge denna färg, då de personifiera den.

V. 29. Marias ord på bröllopet i Cana. Joh. 2, 3.

V. 32. Häntyder derpå, att Orestes, när Pyrrhus ville afstraffa honom och när vännen Pylades gaf sig ut för att vara Orestes, upptäckte sig och ropade: "*Jag är Orestes.*"

V. 36. Christi ord i bergspredikan: *"älsker edra ovänner; beder för dem, som göra eder skada."*

V. 39. *"Gisseln:"* Dessa kärleksröster, som de afundsamma oupphörligt fingo höra, voro snörena i den gissel, som skulle drifva dem fram på den goda vägen.

V. 40. *"Tömmen:"* Längre fram få vi höra stämmor, som bestraffa *afunden*. Dessa äro *"tömmen,"* som skall hålla dem tillbaka från den onda vägen.

V. 42. *"Passet till förlåtelsen:"* Den trånga uppgången från denna krets, som hinnes först, då du blifvit ren från afunden och när den blifvit dig förlåten.

V. 61. En äkta och sann bild ur folklifvet i Katholska länder.

V. 94. *"Varaktig stad:"* Ebr. 13, 14. Äfven själarne i skärselden äro medlemmar af de heligas samfund; de bilda den lidande kyrkan. — *"J ären helga mannamedborgare och Guds husfolk."* Eph. 2—19.

V. 109. *Sapia,* som härstammade från huset *Pigezio,* hade blifvit förvist från Siena och uppehöll sig på sitt slott Pigezio, der hon från sina fenster åskådade slaget vid Colle (se ofvan 11:te S., anm. vid v. 121) med det beslutet, att kasta sig ut, om Sienesarne segrade. Då hon såg deras nederlag, blef hon utom sig glad och ropade trotsigt: "Från denna stund må Gud göra mig så mycket ondt han vill, jag skall likväl lefva och dö förnöjd!"

V. 117. Nemligen om Sienesarnes nederlag.

V. 123. *"Lik trastens* etc." Man förklarar dessa ord medelst en gammal saga, enligt hvilken en koltrast, då mild väderlek inträffat i Januari månads slut, dåraktigt utropat: "jag fruktar dig icke mera, Herre, ty vintern är förbi." Lombardi anför som stöd för denna saga, att de sista dagarne i Januari kallas ännu *"i giorni delli merli,"* (koltrast-dagarne).

V. 127. *Peter Pettinajo*, en from eremit och Terzian af

Franziskaner-orden, som var på Dantes tid mycket berömd i Siena för sina underbara kurer och uppenbarelser. Han lefde först på Malavetti i Siena; men då han en gång såg i drömmen djefvulen vända på sitt spett liket af en i grannskapet boende nyligen afliden riddare och icke förteg denna syn, blef han tvungen att begifva sig derifrån till *Valerozzi*. *Sapia* besökte honom ofta, medförde almosor och bad om hans förböner.

Redan vid pass år 1328 hade rådet i Siena fattat beslutet, att årligen infinna sig i kyrkan *St. Francesco* och fira den helige *Peter Pettinajos* fest, och man finner ännu i dag hans namn och hans bild i Sienas kyrkor.

V. 133—138. Här talar Dante om sitt eget moraliska tillstånd och säger sig känna, att han var mycket mer fallen för högmod än för afund, hvarifrån han dock icke helt och hållet frisäger sig. Denna sjelfanklagelse, som öfverensstämmer med den skildring af hans karakter, som hans biografer lemnat, förmildras af Sapias tilltal i v. 146 o. ff.

V. 139. "*Och han till mig:*" läs "*Och hon till mig;*"

V. 145. "*Och han:*" läs "*Och hon:*"

V. 151. "*Bland folk* etc.:" bland Sienesarne.

V. 152. *Talamone*, ett kastell och hamn i *Maremma*, ej långt från *Orbetello*. På Dantes tid tyckes hamnen ej hafva varit obetydlig; ty år 1300 togo Florentinarne i en dyr tid spannemål från Sicilien öfver Talamone.

År 1305 köpte Sienesarne Talamone af Aboten i St. Salvadore för 8000 guldfloriner, sannolikt i det hopp, att der grunda en sjömakt. Maremmas osunda klimat kom dem att afstå från företaget, sedan de förlorat mycket menniskor och mycket penningar. Ännu synes der ett nästan öfvergifvet kastell.

V. 135. "*Och spilla mer deraf*, (nemligen af hopp, som blir till intet), *än för Diana;*" *Philalethes* berättar efter *Tom-*

masi, som skrifvit Sienas historia, att i den hedniska tiden stod på torget i Siena öfver brunnen Dianas bildstod, hvilken sedan blifvit förstörd af den christna befolkningen. Häraf har den sagan uppkommit, att en rik källa, kallad *Diana*, flyter djupt ned i jorden under staden. Sienesarne, som hoppades finna denna källa, vågade mycket penningar på gräfningar, men deras hopp blef till intet, blef förspildt; men dock förspildes mera deraf på Talamone, der de hoppats grunda en stor sjömakt.

Fjortonde Sången.

Samma krets, som i föregående sång. — Guido del Duca. — Rinieri da Calboli m. fl.

Innehåll.

Tvenne skuggor samtala med hvarandra, och en af dem frågar Dante, hvem och hvarifrån han är. Då de få veta, att Dante är från Arnos strand, fara de ut i stränga ordalag mot alla de städer, som ligga vid denna flod och mot alla innevånare i Romagna. De tvenne skuggorne upptäcka sig vara Guido del Duca af Brettinoro och Rinieri da Calboli af Romagna. Då våra skalder lemna dem, få de höra förbiflygande stämmor, som med exempel påminna om afundssynden, och Dante får af Virgilius veta, att dessa röster äro den från det onda tillbakahållande "*tömmen*."

Anmärkningar.

V. 1—3. Så frågar *Guidos del Duca da Brettinoro* skugga.

V. 4—6. Så svarar Rinieris da Calboli skugga från Romagna.

V. 16. Ur Falterone, ett berg bland Apenninerna, uppväller floden Arno, på hvars strand Florens ligger.

V. 25. *"Den andre:"* **Rinieri de' Calboli.**

V. 26. **Dante hade förtegat Arnos namn.**

V. 28. Guido del Duca.

V. 31. Den på källor rika Appeninen, från hvars sydliga ända berget Pelorus lösslitit sig, hvaraf sundet vid Messina uppkommit (Virg. Æn. Lib. 3, v. 414 et sqq. — Lucan. Phars. Lib. 2, v. 437—438.

V. 42. Circe förvandlade, som bekant är, Odyssei följeslagare till svin.

V. 45. I det land, der Arno uppväller, Casentino, ligga grefvarne Guidos besittningar. Med ordet *"vildsvin"* (porci) häntyder Dante sannolikt på en gren af detta hus, Porciano, dels emedan egarne af Porciano hade många tvister med Florens, dels ock emedan Dante någon tid satt fången i det stora tornet i Porciano. Historien känner dock ej något giltigt skäl, hvarföre Dante förliknade denna slägt vid något så skymfligt, som svin.

V. 46. *"Den hundar ser:"* Med dessa hundar syftar Dante på Aretinarne. Arezzo, en af de mindre mäktiga städerna i Toscana, var likväl ofta i spetsen för Ghibellinska partiet och stridde ofta med sina Guelfiska grannar.

V. 50. Floden Arno lemnar vid Arezzo, som den låter ligga något till venster, plötsligt sin ursprungliga riktning mot söder och flyter mot vester. Dante liknar floden här vid en stor hund, som rynkar nosen mot småhundarne och vänder sig från dem.

V. 51. *"Vargar:"* Med dessa vargar menas Florentinarne. Vargen är girighetens symbol och för denna last klandrar Dante ofta sina landsmän.

V. 53. *"Räfvar:"* Pisanerne. Redan en gammal folksaga gifver Pisanerna karakteren af listige, och räfven är listens symbol. (Se Helv. S. 15, anm. vid v. 67).

V. 59—62. Guido del Duca tilltalar här Rinieri de' Cal-

boli. Denne sednares sonson Fulcieri de' Calboli var år 1302 Podesta i Florens och förde en skräckregering bland Florentinarne (vargarne). Bestucken af det svarta partiet, lät han fängsla och grymt afrätta många af de hvita.

V. 64. Den *sorgliga skogen* är Florens. Det hvita partiet kallas äfven skogspartiet. Fulcieri blef 1306 Podesta i Modena.

V. 70. "*Den andra själen:*" Rinieri de' Calboli.

V. 76. "*Den anden* etc." Guido del Duca.

V. 86. Dantes commentatorer veta om denne Guido ej annat, än att han var en ädling från Brettinoro vid Forli.

V. 87. Detta Guidos gåtlika yttrande, hvarpå Dante i följande sång v. 45 begär förklaring, redes der.

V. 88. *Rinieri de' Calboli.* Slägten Calboli, som var Guelfiskt sinnad, tillhörde det svarta partiet. Redan år 1252 var en Rinieri de' Calboli Podesta i Parma, då det svarta partiet herrskade der, och flera kastell blefvo under hans embetstid tagna från Ghibellinerna.

V. 92. Romagnas gränsor.

V. 97. "*Hvar är den gode Licio?*" Licio var en borgare i Forli och en vän af Rinieri de' Calboli. Han skildras som en ädel man: ett beröm, som lemnas de här omtalta männen och som förhöjes derigenom, att de jemföras med den generation, som i Romagna kom efter dem. Petrus Alegherius berättar om Licio, att han, då han fick underrättelse om sin oduglige sons död, sade: "*det är ingenting nytt för mig, att han dött, ty han var aldrig lefvande; men det är nytt för mig, att han blef ärligt begrafven.* — "*Hvar Manarder?*" Manarderne voro en ädel slägt från Brettinoro. Om Henrik Manardi berättas, att han var Guido's del Duca förtrogne vän och hade, då denne dog, låtit sönderhugga den bänk, hvarpå de gemensamt plägat sitta, emedan ingen mera fanns, som i ädelhet kunde jemföras med Guido.

V. 98. "*Guid' Carpigna* och *Pietro Traversari:*" Om dessa hafva Dantes commentatorer ingenting annat att säga, än att de tillhört gamla slägter bland Romagnas landtadel.

V. 100. Slägten *Lambertazzi* härstammade från en smed (*Fabbro*), som en gång varit så mäktig, att han nästan gjort sig till herrskare i Bologna. Från denne härstammar den här omtalte Fabbro de' Lambertazzi. Om denne berättas, att han varit så frikostig, att han ej haft sin like i Bologna.

V. 101. Om denne Bernhardo förmäles, att han varit son af en landtman vid namn Fosco, stigit genom sina dygder och hunnit sådant anseende, att de förnäme i de gamla goda tiderna kommo till honom, för att se hans prakt och uppbyggas af hans tal. En Bernhardo från Faenza var år 1248 Podesta i Pisa.

V. 104. "*Ugolin:*" en ansedd man af huset *Ubaldini* i Toscana.

V. 105. "*Prata*" ett ställe mellan Faenza och Ravenna. Om denne Guido är ej annat bekant, än att han varit en tapper man och en af Romagnas ädlingar.

V. 106. Federigo Tignoso härstammade från Rinieri, men lefde för det mesta i Brettinoro och var känd för sin gästfrihet och frikostighet.

V. 107. "*Anastagi* och *Traversari:*" Boccaccio omtalar dessa tvenne ädla familjer från Ravenna i sin Decam. Gjorn. 5, Nov. 8.

V. 112. "*Brettinoro:*" ett skönt beläget slott i Romagna, den här talande Guidos del Duca gästfria residens. Landino berättar, att der voro åtskilliga af denna slägt, som, när en främling anlände bland dem, täflade om att få emottaga honom som gäst; och att de, för att ända denna tvist, upprest en pelare, som var försedd med så många krokar, som der voro familjfäder bland dem, en krok för hvardera, och att, allteftersom fremlingen vid sin ankomst hängde sitt betsel

på en eller annan af dessa krokar, blef han dens gäst, hvilken kroken tillhörde.

V. 115. *"Bagnacavallo:"* En liten stad norr om Faenza, mellan Imola och Ravenna, innehades fordom af de mäktiga grefvarne *Malavicino*, som år 1249 bemäktigade sig Ravenna. Denna grefliga slägt af *Bagnacavallo* tyckes hafva varit mycket orolig och ofta skiftat partifärg. Den dog icke ut — hvad Dante tyckes hafva väntat — i slutet af 13:de århundradet. Först i slutet af 14:de århundradet skall den hafva slocknat.

V. 116. Grefvarne af *Castrocavo* och *Conio*, de förra Ghibelliner och de sednare Guelfer, hade elaka efterkommande. Båda slägterna tillhörde Romagnas landtadel.

V. 118—119. Paganerne voro borgare och härstammade från en borgerlig slägt i Imola. År 1263 bemäktigade *Pietro Pagani* sig Imola och fördref Bolognesarne derifrån, men blef snart åter fördrifven af Bolognesarne. Bättre lyckades det för hans son *Meinhardo*, som här kallas *Demon*. Genom ett skickligt begagnande af omständigheterna gjorde han sig till herre af Imola och Faenza.

V. 121. Ugolino de' Fantolin berömmes för sin tapperhet och klokhet. Han hade inga söner och var så gammal, att det ej var sannolikt, att han skulle få någon.

V. 133. Kains ord i Gen. 4, 14. *"hvilken som helst mig finner, han slår mig ihjäl."*

V. 140. *Aglauros,* Atheniensiska konungen Erechtei dotter, var afundsjuk på sin syster Herse, med hvilken Mercurius ville förmäla sig, och blef förvandlad till sten. Ovid. Metam. Lib. 2, Fab. 12.

V. 143. *"Tömmen"* kallas *"hård"* i jemförelse med kärlekens milda gissel, som drifver syndaren till bättring. (Sk. S. 13, v. 37—42).

V. 150. Se nästa sång v. 49 o. ff.

Femtonde Sången.

Uppgången till tredje kretsen. — Exempel af fördragsamhet, uppenbarade i en syn. — Jungfru Maria. — Pisistratus. — Stephanus.

Innehåll.

I en ännu högre glans, än de förra englarnes, uppenbarar sig åter en engel för de vandrande skalderna, bjuder dem att stiga upp till tredje kretsen och visar dem vägen. Under vägen uppstår hos Dante några betänkligheter, hvartill ett uttryck i Guido's del Duca tal gifvit anledning och hvilka Virgilius söker reda, men hänviser honom slutligen till Beatrix för vinnandet af en bättre upplysning. Under detta samtal uppnå de tredje klippaltanen, som omkretsar berget och der vredens synd renas. Då uppenbara sig för Dantes inre syn, i flera på hvarandra följande visioner, exempel af saktmod och fördragsamhet. Virgilius väcker honom med sitt tilltal till full besinning, och de fortsätta sin vandring mot vester. Då mötas de af en uppstigande rök, som skymmer bort för dem all utsigt.

Anmärkningar.

V. 1—6. "En tidsbestämning." Så mycket af sin bana, som solens *"rund,"* från sin uppgång till slutet af tredje timman derefter, genomlöper, så mycket hade den qvar att genomlöpa, innan den hann ned. "Då solen vid dagjemningstiden går ned kl. 6, var det således klockan 3 på aftonen, att den i de följande verserna omtalte engeln uppenbarade sig för Dante. Här (i Italien) var det midnatt; der (i Skärselden) var det mot aftonen.

V. 37—38. Matth. Cap. 5, v. 7.

V. 45. *"Stängd från gemenskap.* Se föreg. sång v. 87.

V. 50. De jordiska tingen må styckas, om de skola fördelas på flera.

V. 55. Det himmelska goda blir ej derigenom förminskadt, att flera besitta det gemensamt och kalla det "*vårt;*" utan den enes salighet ökar den andres salighet medelst den gemensamma kärleken. Boetius säger: "omne bonum, in commune deductum, pulcrius elucescit."

V. 67—69. "Liksom solstrålen belyser en kropp desto klarare, ju renare och mera glänsande den kroppen är i sig, så meddelar sig det högsta goda desto mera, ju mera det finner mottaglighet."

V. 73—76. Ju mera de salige andarne lära känna hvarandra, desto mera älska de hvarandra, så att icke blott det eviga ljusets omedelbara instrålning utan äfven dess medelbara ömsesidiga återkastande ökar deras kärlek och med detsamma deras salighet.

V. 79—81. Sedan nu tvenne af de sju P, med hvilkas inristning engeln sårade din panna, blifvit läkta, sök äfven att få de andra fem läkta. Det sker ej utan sveda. Utan ångrens smärta ingen bättring.

V. 85. De här på hvarandra följande visionerna hafva samma mening som de uthuggna bilderna i *högmodets* krets och rösterna i *afundens.* De förbereda syndens utplånande medelst påminnelser om den motsatta dygden: här i tredje kretsen, der *vreden* renas, påminnes man om *saktmodigheten.*

V. 86—91. Den första synen visar Dante Jerusalems tempel och Christi moder, som gör sin son milda förebråelser för det han aflägsnat sig från henne och derigenom gjort henne så mycken oro. Evang. Luc. Cap. 2, v. 48.

V. 94—105. Den andra synen visar honom Pisistrati gemål, som uppmanar sin man att bestraffa en yngling, som offentligen kysst hennes dotter (*in publico obviam sibi factam osculatus esset*). Pisistratus svarade: "Om vi döda dem, som älska oss, hvad skola vi göra dem, som hata oss." (*Si eos, qui nos amant, interficimus; quid his faciemus, quibus odio sumus*).

Se Valerii Maximi de Humanitate & Clementia Lib. 5, Cap. 1. *Externa* 4.

V. 97—98. Gudar, nemligen Poseidon och Athene, önskade båda att gifva namn åt Athen och tvistade derom. Athenienserna gåfvo företrädet åt Athene, emedan hon gifvit dem oliven, hvilken de skattade högre än hästen, som de fått af Poseidon, och så erhöll staden Gudinnans namn.

Sextonde Sången.

Den tredje kretsen. — De vreda i tjock rök. — Marco Lombardo. — Roms verldsliga och andeliga makt.

Innehåll.

För att ej komma vilse i den natt, som röken gjort mörkare än sjelfva helvetets mörker, håller Dante sig intill Virgilius. Bäst de framskrida, få de höra röster af bedjande andar, som alla anropa Guds lamm, som borttager verldens synder. Virgilius låter Dante veta, att de nu kommit till den krets, der vredens synd renas. En stämma tilltalar Dante, och Virgilius uppmanar honom att svara. Anden, som talat, erbjuder sig att vara deras ledsagare och säger sig på Dantes fråga vara Marco Lombardo. Dante ber honom säga sig, hvarför dygden är så sällsynt på jorden. Anden förklarar då för honom, att himlens rörelser hafva intet inflytande på menniskornas moraliska handlingar; att menniskan fått en fri vilja och derjemte i uppenbarelsen ett ljus, hvaruti hon ser det onda och det goda; att hvarje själ har en naturlig kärlek till skaparen, och att det är hennes egen skuld, om kärleken fästes vid det lägre jordiska. Han visar slutligen, att menniskans förderf härleder sig mycket från en otjenlig blandning af andelig och verldslig makt hos de styrande.

Anmärkningar.

V. 1—6. Röken från den vredes eld, som dämpas här, vållar detta mörker. Det ögonblick, då elden dämpas, är röken tjockast.

V. 18. Joh. 1, 29.

V. 46. *"Jag var Lombard; het Marco:"* En Venetiansk ädling. *"Lombardo"* var hans tillnamn och betecknade, att han var från Lombardiet. G. Villani Lib. VII. Cap. CXX kallar honom en vis och värdig hofman. Det berättas om honom, att han, då han blifvit fången och icke var i stånd att betala den penningesumma, som utfästades för hans lösgifvande, skref till sin vän Riccardo da Camino, herre af Treviso, och bad honom hjelpa sig. Riccardo tillvägabragte för detta ändamål ett sammanskott af åtskilliga ädlingar i Lombardiet, hvaröfver Marco, då han blef underrättad derom, blef särdeles förtörnad och skref med mycken förtrytelse ett bref till Riccardo, hvaruti han förklarade, att han ville heldre dö än stanna i förbindelse hos så många välgörare. Det tillägges, att Riccardo då af egna medel lemnat den ifrågavarande lösepenningen.

V. 57. När han jemför Marcos ord med det, som han nyligen (i 14:de Sången) hört Guido del Duca säga om sina landsmäns vanart och verldens förderf, fördubblas hans tvifvel rörande orsaken till allt detta onda.

V. 63. *"En söker den i himlen:"* I constellationens inflytande; — i det, som följer, förstås med *"Himmel"* icke Gud, utan stjernornas inflytande. — *"En på jorden"*, i menniskans medfödda förderf.

V. 67—69. Äfven Dante trodde på stjernornas inflytande, men trodde icke, att menniskans fria vilja derigenom förlorade all kraft. I den förklaring, som följer, är den moraliska viljans frihet mycket bestämdt uttalad. Denna förklaring är rigtad emot dem, som antogo, att den enskilta menniskan blef

medelst sin constellation oemotståndligt bestämd och drifven till särskilta dygder eller synder, och strider alldeles icke mot Augustinska läran om arfsynden och nådavalet, som då var den herrskande; ty man kan väl neka en sådan oemotståndlig bestämmelse utan att derföre anse den fallna menskliga naturen mäktig af egen förtjenst eller endast nog stark, för att af egen kraft kunna efterlefva morallagen. Viljans frihet skall genom Augustinska läran icke blifva störd; men väl nekar den, att detta vilkor ej är tillräckligt, för att fullborda helgelsen.

V. 71. Redan Tertullianus säger, att om de moraliska gerningarne icke berodde af den fria viljan, utan vore underkastade nödvändigheten, förtjenade hvarken det goda beröm eller det onda tadel.

V. 75. Ljuset är Christi lära, som det heter i Es. Cap. 9, v. 2. "Det folket, som i mörkret vandrar, ser ett *stort ljus.*"

V. 77. Här står "*himmel*" åter i stället för stjernorna, hvilka astrologien tillskref inflytande på menniskans vilja.

V. 81. Äfven efter syndafallet behöll menniskan förnuft och fri vilja, fastän mycket försvagade. Hon behöfver derföre i striden mot synden den gudomliga nåden. Denna *högre kraftens* dragning måste hon följa, om hon skall bestå i striden, men följa den fri. — Menniskan måste samverka med Guds nåd. Har hon så segrat i *första striden* och blifvit rättfärdiggjord, så för henne den medverkande nåden, förenad med hennes eget bemödande, till Guds barns sanna frihet, der hon ej mera behöfver frukta något stjernornas inflytande.

V. 85—87. Skolastikerna förklarade menskliga själen för en ren form; men då hon likväl tillika är en substans, och hvarje substans utom Gudomens måste hafva blifvit till eller måste hafva blifvit öfverförd från möjligheten (potentia) till verklighetens (actus), så råkade man i förlägenhet, om man icke antog någon materia för själen, hvarunder man äfven

förstod ett *ens in potentia*. Man kunde ej hjelpa sig på annat sätt, än att man ansåg själen såsom produkt af en ren skapelseakt, hvarvid man ej behöfver antaga någon annan materia än vara'ts blotta tanke i den gudomliga realiteten. Som sådan hvilar själen i gudomens famn, och Gud ser med kärlek på henne. 86:te och 87:de versarne påminna om kejsare Hadriani sång till sin hänvandrande själ: "*Animula vagula blandula* etc."

V. 88—92. Detta ställe förklaras bäst med Dantes egna ord, hämtade ur hans Convito:

Che'l sommo desiderio di ciascuna cosa e prima dalla natura dato è lo ritornare al suo principio, e perocche Iddio è principio delle nostre anime, e fattore di quelle simili a se, siccome è scritto: facciamo l'uomo ad immagine e simiglianza nostra; essa anima massimamente desidera tornare a quello. E siccome peregrino, che va per una via, per la quale mai non fu, che ogni casa, che da lungi vede, crede che sia l'albergo: e non trovando cio essere, dirizza la credenza all' altra; e cosi di casa in casa tanto, che all' albergo viene; cosi l'anima nostra, incontanente che nel nuovo, e mai non fatto cammino de questa vita entra, dirizza gli occhi al termine del suo sommo bene; e però qualunque cosa vede, che paja avere in se alcun bene, crede che sia essa. E perchè la sua conoscenza prima sia imperfetta, per non essere sperta, ni dottrinata, piccioli benè le pajano grandi; e però da quelli comincia prima a desiderare. Onde vedemo li parvoli desiderare uno uccellino e poi più oltre desiderare bello vestimento, e poi il cavallo, e poi una Donua, e poi ricchezza non grande e poi più grande, e poi più. E queslo incontra, perchè in nulla di queste cose truova quello, che va cercando, e credelo trovare più oltre." (Hvarje tings högsta önskan, som blifvit först gifven åt det af naturen, är den, att återvända till sin urkälla, och emedan Gud är vår själs urkälla, och har skapat henne i likhet med sig, (såsom det är skrifvet: "*låt oss göra menniskona till ett beläte, det oss likt är*"), åstundar denna själen på det högsta att återvända till Honom. Och liksom pilgrimen, som går på

en väg, på hvilken han aldrig förr har varit, tror hvarje hus, som han ser på afstånd, vara herberget; och, då han finner, att det icke är så, vänder sitt hopp till ett annat, och fortfar så från hus till hus, tills han ändtligen uppnår herberget; så rigtar vår själ, så snart hon inträder på detta lifvets nya, aldrig förr af henne beträdda väg, sina blickar på det mål, som hon anser vara för sig det högsta goda, och tror fördenskull hvarje sak, som tyckes innehålla i sig något godt, vara det som hon söker. Och emedan hennes kunskap till en början är ofullkomlig, emedan den saknar erfarenhet och insigt, synas små ting vara för henne stora, och derföre börjar hon att först önska sig dem. Fördenskull se vi små barn först önska sig en liten fågel, och sedan, allt som de framskrida i ålder, en vacker klädning, och sedan en flicka, och sedan en måttlig rikedom, och sedan en större och sedan ännu mera. Och detta sker, emedan själen i intet af dessa ting finner det, som hon söker, och tror det alltjemt finnas längre fram).

V. 92. "*Ledare*:" Läran.

V. 93. "*Tom*:" Syndens afskräckande straff.

V. 95. *En, som styr*: Påfven.

V. 96. *Den sanna staden*: Dermed förstås de heligas samfund, och med dess "*torn*" menas Christus.

V. 98. "*Herden*:" Den då regerande påfven Bonifacius den 8:de.

V. 99. Dante liknar kyrkans öfverhufvud vid de orena djur, som väl idisla, men hafva inga klöfvar, emedan de rena djuren, enligt Mosaiska lagen, äro sådane, som både idisla och hafva klöfvar (Lev. 11, 4). Herden idislar väl, d. v. s. han har insigt och förstånd och förnyar i sina decretaler alltjemt samma lagar; men han har inga klöfvar, d. v. s. han vill ej dela sin makt, han vill förena i sin hof den andeliga och den verldsliga makten och äran, och blifver derigenom oren. *Kameler idisla väl; men de äro icke tvåklöfvade; derföre äro de*

orene. (Lev. 11, 5). Påfven lärer väl; men han efterlefver ej sin lära. Han vill ej för det andeliga försaka det verldsliga. Han vill hafva allt förenadt och vill ej blifva tvåklöfvad.

V. 106—108. "*Två solar* etc." Kejsaren och Påfven. Se inledningen och den del deraf, som handlar om Dantes bok "*de Monarchia.*"

V. 109—110. "*och svärdet kommit samman*
Med herdestafven;"

Detta yttrande har afseende på påfven Bonifacii den 8:des till kejsare Albrecht uttalade ord: "*Io sono Cesare, Io l'Imperadore.*"

V. 114. "*Af deras frukt skolen j känna dem.*"

V. 115. "*Uti det land* etc.:" Lombardiet och Romagna.

V. 116. Innan den Hohenstaufiske kejsaren Fredrik den 2:dre hade börjat sina fiendtligheter mot påfven.

V. 124. Denna Gherard var, enligt commentatorernas enstämmiga antagande, *Gherardo da Camino.* Han fördref vid pass år 1284 Gherard de' Castelli och hans parti från Treviso och erhöll och bibehöll intill sin död herraväldet *(Signoria)* i staden. Han tyckes hafva tillhört Guelfiska partiet; ty vi finna honom år 1279 i krig med Albert della Scala. Att han varit en mycket ansedd man synes äfven deraf, att han 1294 slog till riddare bröderna *Azzo* och *Francesco* af *Este.* Dante gifver honom i sitt "*Convito*" detta loford: "Låt oss antaga, att Gherard da Camino vore sonson af den ringaste bonde, som någonsin drack af Siles eller Cagnanos vatten, och att hans farfar ännu icke vore glömd; hvem vill våga att säga, att Gherard da Camino var en låg man, och hvem vill icke instämma med mig deruti, att han var ädel. Säkerligen vill ingen, hur fördomsfull han än må vara, neka detta; ty sådan var han, och som sådan må han för alltid blifva ihågkommen."

Konrad af Palazzo härstammade från en gammal slägt i *Brescia.* En Konrad af Palazzo bar på kejsare Henrik den

6:tes tåg mot Tancred den kejserliga fanan och skall i en drabbning hafva förlorat båda händerna, men dock hållit fanan med de stympade armarne. En annan Konrad, om hvilken här talas, var 1279 Podesta i Siena och en mycket ädel och berömd man.

V. 125. "*Guido da Castello:*" Denne Guido var en för redlighet, klokhet och frikostighet högt beprisad borgare i Reggio. Han var Guelf. Det berättas om honom, att han, som landsförvist, tagit sin tillflykt till *Can grande's* hof, der man sett honom med Can och Dante vid samma bord. Fransoserna kallade den tiden alla Italienare "*Lombarder.*"

V. 129. "*Ned i träcket falla:*" Påfveväldet skall gå under derföre, att det äfven vill slå under sig verldsliga makten.

V. 132. Vid fördelningen af det eröfrade Canaans land erhöll Levi stam ingen andel; endast gudstjenstens vårdande öfverlemnades åt den. Meningen är således: jag inser nu, hvarföre den andliga och verldsliga makten blifvit åtskild, och att den förra ej skall deltaga i den sednare. (5 Mos. B. Cap. 18, v. 1).

V. 140. "*Tar jag ej från hans dotter Gaja det*" och kallar honom *Gajas* fader. Gaja var en för sin dygd och skönhet i hela Italien namnkunnig person. Gaja, säger Tiraboschi, kan måhända göra anspråk på att hafva varit den första bland Italiens qvinnor, som odlat Italiensk poesi. — Giovanni da Serravella, en af Dantes commentatorer, säger om Gaja: "De ista Gaja, filia dicti boni Gerardi, possunt dici multæ laudes, quia fuit prudens domina, literata, magni consilii et magnæ prudentiæ, maximæ pulchritudinis, quæ scivit bene *loqui* rhytmatice in vulgari.

Sjuttonde Sången.

Exempel på vrede, sedda i inbillningen. — Fjerde kretsen. — De låttjefulla. — Kärleken till godt och ondt.

Innehåll.

Skalderna träda ut ur den tjocka röken och se åter solen, som höll på att gå ned. För Dantes inbillning uppenbara sig då i lifliga färgor taflor, framställande för honom exempel af sådane personer, som beherrskats af vrede. Dessa syner försvinna, då hans öga träffas af en strålglans, starkare än solens och utgående från en engel, som visar dem uppgången till fjerde kretsen. De följa engelns ledning och uppnå, just som solen nedgick, den fjerde bergterrassen. Dante stannar lyssnande och frågar, då han hör ingenting, Virgilius, hvilka syndare de voro, som renas i den kretsen. Virgilius svarar: "de, som varit försumlige i sina pligters uppfyllande," och visar honom, huru alla synder uppkomma af en vilseledande kärlek, så snart man antingen älskar nästans skada, eller för svagt älskar det goda, eller ock fäster sin kärlek vid sådant, som icke medför någon sann lycka. All kärlek, säger han, kan vara endast af tvenne slag: *naturens* eller *själens*. Den förra vilseleder aldrig; men den sednare kan vilseleda antingen med hänseende till sitt mål eller med hänseende till sitt mått. Den kan vara för stark, och den kan äfven vara för svag.

Anmärkningar.

V. 17—18. Dante anser sådane syner, som de, hvilka nu framställa sig för hans inbillning, väckas antingen af stjernornas inflytande eller ock omedelbarligen af Guds heliga vilja. Skolastikerna ansågo inbillningskraften vara endast de sinnliga intryckens förvaringsrum. Dantes frågor äro invändningar der-

emot. Det gifves fall, vill han säga, då inbillningskraften frambringar sina bilder helt och hållet oberoende af sinnliga intryck.

V. 19—21. "*Gudlös qvinna:*" Philomele, som, våldsamt skändad af sin svåger Tereus, gemensamt med sin syster Progne hämnades i vrede sin lidna skymf och mördade Terei son, Itys, och tillagade af honom en rätt, som hon satte på fadrens bord och som denne åt. Då Tereus, när han fått veta hvad som händt, ville döda henne, anropade Philomele Gudarne och blef förvandlad till en näktergal (se Ovid. Metam. Lib. 6, v. 423 o. ff.).

V. 25—30. Emedan Mardechai ej ville nedkasta sig för Haman som för en Gud, förgrymmades dennes vrede så, att han genom konung Ahasverus, hos hvilken han stod i gunst, sökte få Judarne utrotade. Men Gud styrde det så, att Ahasverus, bevekt af den sköna Esther, lät korsfästa den skändlige Haman (se Esthers bok).

V. 32. "*Liksom vattenbubblor:*"

The earth hath bubbles, as the water has,
And these are of them.

Shakespeare Macbeth act. 1, sc. 3.

V. 34—39. Lavinia beklagar här sin moder Amata, som i smärtans raseri hängt sig, då hon trodde, att Turnus, hennes dotters trolofvade, fallit. (Se Virg. Æn. Lib. 12, v. 595 o. ff.).

V. 58. Detta är blott en förklaring af det, som föregått. Engeln gör mot oss, hvad menniskorna borde göra mot hvarandra. Den, som vill hjelpa, väntar icke på den hjelpbehöfvandes bön.

V. 66—67. Med denna flägt af engelns vinge borttogs åter ett P från Dantes panna.

V. 68—69. Math. C. 5, v. 9. "*Salige äro de fridsamme, ty de skola kallas Guds barn.*"

V. 73. Med det inbrytande mörkret försvinner den kraft, som behöfves, för att gå uppför berget. (Se Sk. S. 7, v. 53 o. ff.).

V. 85. Kärleken till Gud, som ej under lifstiden varit nog verksam hos dem.

V. 91. Dante säger kärleken vara: "*o naturale, o d'animo*, hvilket jag öfversatt med: "*naturens* eller *själens*. Den förra är *nödvändig* och kan derföre ej misstaga sig; den sednare är fri, och kan derföre vilseledas.

V. 97. "*Det första goda:*" Gud.

V. 99. "*Det andra*" (goda) är jordiska fördelar. Dante vill ej förneka menniskan njutningen af jordiska ting, endast måtta iakttages. Kärleken till det jordiska vållar då ingen syndig fröjd.

V. 100—102. Kärleken vilseleder 1) om den söker det, som är *ondt* d. v. s. nästans skada; (ty Gud och sig sjelf kan menniskan icke hata); 2) om den alltför *ifrigt* eftersträfvar det jordiska goda, och 3) alltför *trögt* och för svagt söker det sanna goda, Gud.

V. 104—105. Kärleken är dygdens och är lastens moder, alltsom den rigtas till det goda eller till det onda. Augustinus säger: "*sicut virtus est amor ordinatus, sic vitium est amor non ordinatus.*"

V. 106—108. Redan Thomas ab Aquino anmärker, att menniskan ej kan i egentlig mening hata sig sjelf, ty enligt sin natur begär hvarje ting det goda, och det onda sker mot dess vilja *(malum est præter voluntatem)*. Blott i oegentlig mening kan menniskan hata sig sjelf, tillfälligtvis önska sig det onda, när hon nemligen af villfarelse håller det onda för godt och önskar sig det som sådant. (S. Th. ab Aquino Vol. 2, 1, Quæst. 29, Art. 4). *Ingen hafver någon tid hatat sitt eget kött.* (Eph. 5, 29).

V. 109—111. Då man ej kan tänka sig ett lefvande vä-

sende alldeles skildt från det första väsendet, från sin lifsrot, från Gud, *(i Gud lefve vi, röras och hafve varelse.* Ap. G. 17, 28), och då ej något väsende kan hata sig sjelf, kan det således ej heller hata Gud.

V. 112—114. Kärleken till det onda gäller fördenskull endast nästan och yttrar sig på trefaldigt sätt, hvilket utvecklas i de trenne terzinerna, som nu följa. Den yttrar sig i *högmod* (v. 115—117), i *afund* (v. 118—120), och i *vrede* (v. 121—123). Denna kärlek, från hvilken själarne i de tre första kretsarne renas, felar i val af mål (v. 95). De tvenne dess första yttringar, *högmod* och *afund*, härleda sig båda af lust, att vara mer än andra, och nästans förödmjukande är en fröjd för båda. Den tredje formen, hvari kärleken till nästans skada uppenbarar sig, är *vreden*, hvars mål är hämnd. Äfven Thomas ab Aquino åtskiljer *en loflig vrede (ira per Zelum),* då den önskar hämnd af en förnuftig orsak, och *en oloflig vrede (ira per vitium),* då den vill en orättfärdig hämnd eller en hämnd af oriktig bevekelsegrund, d. v. s. vill hämnd, icke på det att det rätta må ske och synden straffas *(ad conservationem justitiæ et correptionem culpæ),* utan endast för att bereda *"andras ofärd."*

V. 124. *"Här:"* i skärselden, i de tre af skalderna genomvandrade kretsarne.

V. 125. *"Den andra"* nemligen kärleken, som ej håller måtta v. 96) d. v. s. är för *stark* i att älska verlden och för *svag* i att älska *Gud,* afstraffas i de högre upp belägna kretsarne.

V. 127—132. Det goda, som här menas, är Gud. Den 128:de versen, *"hvari hans själ försänkts* etc." (nel qual si quieti l'anima) öfversättes bättre med *"Der själ'n må finna ro." Trögheten* att söka detta goda bestraffas i den krets, der skalderna nu voro.

V. 133. Med detta goda förstås jordisk rikedom, mat och dryck och sinlig kärlek.

V. 135. Det sanna godas urväsende, rot och frukt är Gud; *rot*, emedan det härleder sig från Gud; *frukt*, emedan det för till Gud.

V. 136—139. Af ett ifrigt sökande efter det jordiska goda uppstå de trenne öfriga Kardinal-synderna: *girighet, frosseri* och *okyskhet.*

Adertonde Sången.

Fjerde kretsen. — Fortsättning. — De tröge. — Exempel på skyndsamhet och nit. — Exempel på motsattsen.

Innehåll.

Virgilius fortsätter på Dantes begäran sin undervisning om kärlekens natur, sägande: att kärleken uppkommer genom en påverkning utifrån, som föder böjelse och trängtan efter att komma i åtnjutning af det älskade föremålet. Om så är, menar Dante, kan man ej tillräkna själen, antingen hon beherrskas af kärlek till det onda eller till det goda. Virgilius svarar, att menniskan fått förnuft och fri vilja och är derföre ansvarig för sitt val, och hänvisar Dante till Beatrix för vinnandet af bättre upplysning. Då går månen upp och det är midnatt. En myckenhet af själar hasta i det snabbaste lopp förbi dem, och tvenne i spetsen för dem ropa gråtande: "*Maria gick i hast till berget,*" — "Cæsar lemnade Massilia och hastade till Ilerda," — "fort, fort, att ingen tid må gå förlorad." Virgilius skyndar, att bedja dem visa sig uppgången till nästa krets. En af andarne beder honom följa sig, säger sig hafva varit abot i St. Zeno i Verona, beklagar klostret, som fått en till kropp och själ förderfvad abot, och hastar bort. Då komma två andra själar, som banna trögheten och

andraga såsom exempel, för att afskräcka från den, huru Israels barn, som funno vägen i öcknen så mödosam, ej fingo se det förlofvade landet, och huru Æneæ följeslagare, som ej uthärdade till resans mål, omkommo. När de alla hastat förbi, genomströmma allt mindre och mindre klara tankar Dantes inre, tills de alla upplösas i en dröm.

Anmärkningar.

V. 17—18. "*De blinde ledarne.*" Se Math. 15, 14.

V. 19—21. Själen har af naturen emottaglighet för kärlek, som är en dragning till det, som behagar henne, och som måste draga henne till sig, så snart detta välbehag, denna fröjd, väckt henne till verksamhet.

V. 22. "*Fattningskraften:*" (*vis apprehensiva*) föreställningsförmågan; förmågan af intryck.

V. 27. "*Den natur ock blifver:*" Detta något dunkla ställe har afseende på den *naturliga* öfverensstämmelsen, som måste vara mellan välbehagets föremål och menniskans sinnliga eller andeliga natur.

V. 28—30. Skolastikerna använde eldens böjelse att stiga uppåt såsom ett älsklingsexempel vid skildringen af menniskans naturliga begär, (*appetitus naturalis*). Till sin *form,* sitt inre väsende, är elden böjd att stiga uppåt, der den finner det mest passande *ämnet,* för att utbilda och bibehålla sitt egendomliga väsende. (Se anm. vid v. 40—51. Skolastikerne antogo mellan månens himmel och lufthimlen en eldregion, der elden finnes till sitt ämne (*in potentia*) innan den blifver till sin form (*in actu*).

V. 31—33. Här skildras de trenne stadierna af de *concupiscibla,* på det goda rigtade passionerna, kärlek, trängtan och njutning, (*amor, desiderium, & gaudium seu delectatio*).

V. 34—36. Det, som säges i denna terzin, hänsyftar på Epikureernas lära, hvilka påstå, att hvarje njutning, och följaktligen hvarje kärlek, är loflig.

V. 37—39. Kärleken är *in potentia,* i allmänhet tänkt, alltid god; ty den syftar på det goda i allmänhet. Ett möjligt väsende är dock först ämnet till ett väsende. Men i verkligheten (actu) är kärleken icke alltid god, emedan själen håller ofta något för godt, som i sjelfva verket icke är det, liksom det kan af ett skönt ämne bildas en ful bild.

V. 43—45. Om all kärlek kommer utifrån medelst sinnlig eller andelig iakttagelse, och om alla menniskans handlingar utgå nödvändigt från denna kärlek, huru kan det då tillräknas menniskan, om hon gör ondt eller godt?

V. 49—51. *Form* är enligt skolastikernas språk det, hvarigenom något blifver öfverfördt från möjligheten till verkligheten. Formerna åtskiljas i *substantiales* (väsendtliga, sjelfständiga) och *accidentales* (tillfälliga), allt efter som de göra, att något rätt och slätt är, eller att det är så eller så beskaffadt. Själen, t. ex., som gör, att menniskan är, är en *forma substantialis,* men det, som gör, att hon är vis, är en *forma accidentalis.* De rena andarne, englarne, äro blotta former utan ämne (stoff, materia). Menskliga själen är väl äfven form och skild från materien, i det hon äfven kan vara utan den, fastän förenad med den; djurens själar deremot äro icke sjelfständiga, för sig bestående *(subsistentes),* och upphöra fördenskull äfven med kroppen. Här är således talet om den menskliga själen.

V. 52—54. Den substantiela formens egendomliga kraft är icke sinnligt kännbar, utan kännes endast af sina verkningar; menniskan blifver ej varse sig sjelf utan genom sin verksamhet.

V. 55—57. Dessa äro Skaparens hemligheter.

V. 61. Förnuftet, kring hvilket alla andra krafter skola samla sig som dess tjenarinnor.

V. 63. *"Hålla vakt vid bifallströskelen"* la soglia dell' assenso; d. v. s. akta derpå att kärleken ej vänder sig till något ondt.

V. 64. "*Hon:*" förnuftets medfödda kraft.

V. 67—69. De gamla moralisterna. De hafva erkänt menniskans förmåga att välja och dymedelst hennes förmåga att handla moraliskt, hvilket utan frihet ej är tänkbart.

V. 73. Denna ädla kraft kallas af *Beatrix* d. v. s. Theologien "*fri vilja*" *(liberum arbitrium)*.

V. 79. "*Mot himlens lopp:*" d. v. s. från vester till öster.

V. 81. "*Sard' och Cors:*" Då solen, sedd från Rom, gick ned mellan Sardinien och Corsica.

V. 83. "*Pietola,* de gamles *Andes,* der Virgilius föddes, är en by ej långt från Mantua.

V. 91. *Ismenus* och *Asopus,* tvenne floder i Boeotien, nära Thebæ. Enligt Statius sprungo Thebanerne, då de behöfde Bacchi hjelp, i talrik samling om natten med brinnande facklor längs dessa floder och anropade med högt skri Guden vid hans många namn.

V. 94—95. Denna kretsens andar, som renas här från sin tröghet i det goda, blifva nu af den dittills försumliga viljan drifne, att med desto större ifver jaga efter det enda sanna goda. Kopisch anser bilden af Bacchus häntyda på det sanna vinträdet, Christus.

V. 100. "*Maria* etc." Luc. 1, v. 39—40. *Uti de dagar stod Maria upp och gick i bergsbygden med hast, uti Jude stad, och kom uti Zachariæ hus och helsade Elisabeth.*

V. 101—102. Se Lucan: Phars. lib. 3, 4, och Cæsar de bello civili lib. 1. Cæsar lemnade Brutus, att fullborda belägringen af Marseilles *(Massilia)*, och skyndade sjelf att anfalla Afranius och Petrejus, Pompeij Generaler vid Ilerda, nu Lerida i Spanien.

V. 111. Närmsta uppgången till en högre krets.

V. 118—120. *S:t Zeno,* ett gammalt abbotsdöme i Verona, hvars grundläggning tillskrifves kejsare Pipin. Den här talande kallas af de äldre commentatorerna *Alberto.* Han var

abbot, när Fredrik Barbarossa, ironiskt kallad god, var kejsare, af hvilken Milano blef belägrad och lagd i aska år 1162.

V. 121. "*En viss:*" Albert della Scala, herre i Verona, hade insatt en af sina oäkta söner, en till kropp och själ usel personlighet, till abbot i San Zeno. Albert dog 1301, således kort efter Dantes visionära resa.

V. 133. Exempel på olyckliga följder af tröghet. Israels barn, för hvilka röda hafvet öppnades till genomtågande, dogo alla, utom Josua och Caleb, innan de uppnådde det förlofvade landet, till straff för deras tröghet att efterlefva Guds bud.

V. 136. "*Och de:*" — de Trojaner, som, trötte af resan, heldre ville stanna qvar på Sicilien med Acestes än fortsätta resan till Italien med Æneas (Virg. Æn. lib. 5, v. 750—751) och hjelpa honom att grundlägga verldsmonarkien, Romerska herraväldet.

Skizz utaf Thomas' ab Aquino Psychologi.
(efter Philalethes).

Slutet af sextonde sången, liksom en stor del af de båda följande sångerna, sysselsätter sig med utredandet af sinnlighetens förhållande till den fria viljan och af villfarelsens och syndens uppkomst hos menniskan. Dante besvarar de svåra härvid uppkommande frågorna, nästan allt igenom, efter den tidens store mästares i philosophi och theologi, den skarpsinnige Thomas' ab Aquino system. Det skall derföre säkerligen bidraga till ett bättre uppfattande och till en klarare öfversigt, om jag lemnar ett sammanhängande utkast af denne märkvärdige mans lära om själen, med särskild hänsigt till de af Dante berörde ämnena.

Thomas antager en trefaldig själ, den vegetativa, sensitiva och intellectiva, och fem slag (*genera*) af själskrafter, de vegetativa, sensitiva, intellectiva, motiva, (motivæ secundum locum) och appetitiva. De vegetativa krafterna äro närande (*nutritiva*), förökande (*augmentativa*) och alstrande (*generativa*).

De sensitiva krafterna, som vi hafva gemensamt med de fullkomligaste djuren, äro, utom de fem bekanta yttre sinnena, de fyra inre sinnena, allmänt förstånd (*sensus communis*), inbillningskraft (*phantasia* eller *imaginatio*) omdömes kraft (*æstimativa*) och minne (*memoria*). Af dessa fyra krafter äro två bestämda att upptaga iakttagelserna (*species, intentiones*); två, att bevara dem; och liksom de båda första förrätta dessa functioner i hänseende till de sinnliga iakttagelserna af det angenäma och oangenäma, så förrätta de båda sednare dem i hänseende till de mera andliga iakttagelserna af det nyttiga och skadliga, såsom t. ex. fåret flyr för vargen eller fogeln samlar strå till nästet. Dessa sistnämnda båda krafter, hvilka hos menniskan stå närmare förståndet och verka mera efter jemförelse (*per quandam collationem*) än efter dunkel känsla, såsom hos djuren, heta hos henne tankekraft (*cogitativa* eller *ratio particularis*) och erinringsförmåga (*reminiscentia*).

De intellectuella krafterna äro det möjliga eller lidande förståndet (Intellectus possibilis eller passibilis) och det verkande förståndet (Intellectus agens). Det förra är förmågan att urskilja alla ting, och heter derföre äfven *Ratio universalis*, hvaremot det verkande förståndet är den kraft, medelst hvilken vi förmå att abstrahera ur de materiella tingen deras immateriella form. Efter Aristoteles kallar man ock det förra den förmåga, hvarigenom själen kan blifva allt (*Quo est omnia fieri*), det sednare den förmåga, hvarigenom hon kan göra allt (*Quo est omnia facere*); ty genom detta blifva de immateriella formerna först förda från möjligheten till verklighet (*De potentia in actum*), alldenstund de icke bestå i och för sig.

Det gifves ännu tvenne krafter, hvilka man vanligtvis försätter i denna sfer, men hvilka Thomas, fastän han erkänner deras tillvaro, icke vill förklara för särskilta krafter, det intellectiva minnet (*memoria intellectiva*) eller förmågan, att bevara de andeliga iakttagelserna (*species intelligibiles*), och förnuftet (*ratio*), som skiljer sig från förståndet deruti, att det icke ome-

delbarligen urskiljer tingen utan först genom slutsatser. Det förra tyckes han räkna till det lidande, det sednare till det verkande förståndet.

De båda sednare slag af krafter, de sensitiva och intellectuella, blifva understundom äfven kallade med ett ord uppfattningskraft (*apprehensiva*); ty de äro liksom insugare af den yttre verlden. De appetitiva krafterne äro deremot de, medelst hvilka själen rör sig mot den yttre verlden.

Dessa äro den sinnliga begärförmågan (*appetitus sensibilis*) och den andeliga begärförmågan (*appetitus intellectivus*). Den förra kallas äfven sinnlighet (*sensualitas*), den sednare vilje (*voluntas*).

Väl hafva alla former i sig en viss böjelse, att upphinna sitt egendomliga väsende, liksom elden stiger af natur mot höjden. Denna böjelse kallas *appetitus naturalis*. Men de högre formerna, som hafva iakttagelse-förmåga, hafva äfven ett högre begär efter de iakttagna tingen, och detta begär, som bildar själens begärförmåga, delar sig naturligen efter sinnliga eller andeliga iakttagelser i sinnlig och andlig begärförmåga, hvaraf den förre äfven finnes hos djuren. Men liksom förnuftet icke är någon från förståndet skild förmåga, så är äfven valfriheten (*liberum arbitrium*) icke någon förmåga skiljd från viljen. Båda förhålla sig på ett helt och hållet lika sätt till hvarandra; ty liksom förståndet omedelbart skiljer tingen, förnuftet genom slutsatser, så hastar den egentliga viljen omedelbarligen till målet, men valfriheten väljer det, som för till målet (*ea quæ sunt ad finem*).

Dessa båda förnämsta och ädlaste själskrafter, förståndet och viljen, hafva äfven det gemensamt, att grunden för deras verkande är infödd hos båda, hos förståndet isynnerhet vissa urgrundsatser, från hvilka det börjar sin slutledning, och hvilka det omedelbarligen urskiljer; hos viljen önskan till lycksalighet, hvilken den icke kan undgå att vilja, fastän äfven här finnes intet tvång, då tvång och vilje motsäga hvarandra; ty

tvång kallas just, att vara nödgad att göra något, som man icke vill.

Rörelsekrafterna blifva icke närmare bestämda; men de bestå i själens förmåga att efter behag röra kroppen.

Till bättre öfversigt tjenar följande tabell:

Potentiæ.

Vegetativæ. Sensitivæ. Intellectivæ. Appetitivæ. Motivæ in locum.

Vegetativæ.		Sensitivæ.		Intellectivæ.		Appetitivæ.		Motivæ in locum.
nutritiva.	augmentativa generativa.	sensus exteriores.	sensus interiores.	intellectus possibilis.	intellectus agens.	sensualitas.	voluntas.	

sensus exteriores: visus, gustus, tactus, odoratus, auditus.

sensus interiores: sensus communis, phantasia, cogitativa, reminiscentia.

Innan vi från denna allmänna öfversigt af själskrafterna öfvergå till den speciella förklaringen af deras verksamhet, torde ännu tveggehanda vara att anmärka:

1) När den frågan skall blifva besvarad, hvilkendera af de båda högsta själskrafterne, förståndet eller viljen, sätter den andra i rörelse och således har den första ledningen af menniskoväsendet, så åtskiljes här en dubbel art af rörelse, rörelsen efter ett måls art (*per modum finis*) och rörelsen efter en verkande princips art (*per modum agentis*). I förra fallet är förståndet det irörelsesättande, ty det erkända goda är viljens mål; men i sednare fallet viljen, ty den drifver alla själskrafterna till att uppfylla sin bestämmelse, och således äfven förståndet till att urskilja sanningen.

2) Af själskrafterna äro några endast själens accidentier, några den med kroppen förenade själens. De förra förblifva själens äfven efter skiljsmässan från kroppen, men de sednare icke verkligen (*in actu*), utan blott i fröet (*in virtute*) De förra äro förstånd och vilje, äfvenledes det intellectiva minnet, som räknas till det förra; de sednare äro alla de öfrige, nemligen sinnligheten jemte de sensitiva och vegetativa krafterna. I hänseende till själskrafternas verksamhet måste man först

fråga sig: huru får själen medelst uppfattningskraften kännedom om tingen och de materiella tingen?

a) Huru kunna de materiella tingen hafva någon inverkan på den immateriella själen? Detta blifver så besvaradt. — De sensitiva krafterna tillhöra, enligt hvad ofvan sagdt är, icke endast själen, utan hela det af kropp och själ bestående menniskoväsendet. På dessa kan således den materiella yttre verlden inverka. Denna inverkan låter vissa bilder (*phantasmata*) af tingen uppstå i den sensitiva själen, hvilka äfven blifva kallade *species sensibiles* eller *intentiones*, och endast derigenom, att det vänder sig till dessa bilder och af dem gör abstractioner, kan förståndet få kunskap om de yttre tingen. Dessa abstractioner blifva kallade *species intelligibiles*; i dem äro de allmänna begreppen (*universalia*) nedlagda. Dessa urskiljer derföre förståndet omedelbart (*directe*), men de enskilta tingen endast indirect, *per reflectionem*, som förståndets vändande till *species sensibiles* blifver kalladt.

Men huru får menniskoanden kunskap om sig sjelf?

b) Ingenting annat är urskiljbart än det, som verkligen (*actu*) är. Derföre får äfven Gudomen, som är ren verklighet (*actus purus*), kunskap om sig sjelf genom sitt väsende; ja sjelfva dess förstånd är kunskapen om sig sjelf (*ipsum est suum intelligere*). I honom är att urskilja sig och urskilja, att han urskiljer, ett och detsamma. Englarnes förstånd hör väl äfven till det intelligibla i verklighet; det är *de genere intelligibilium in actu*, likväl är det icke ren verklighet. Derföre urskiljer det väl sitt väsende och sitt urskiljande på en gång (*uno actu*), likväl är beggedera i det icke ett och det samma; menskliga förståndet deremot hör bland de intelligibla tingen blott till de möjliga; det är *de genere intelligibilium in potentia*. Det kallas derföre äfven *intellectus possibilis*. Det kan då först blifva kändt, när det öfvergår från möjligheten till verkligheten, och det sker, när *intellectus agens* urskiljer de

yttre tingen; då blifver förståndet varse sin egen verksamhet och abstraherar sig deraf idéen om sig sjelf.

Hvad ändtligen

c) de immateriella tingen angår såsom t ex. Gud, Englarne, hvilka väl böra skiljas ifrån de ofvan omtalta immateriella formerna af de materiella tingen eller tingens så kallade hvadhet (*quiditas rerum*), så kan menniskan i det närvarande lifvet på intet sätt fullkomligt urskilja dem.

Annorlunda förhåller det sig likväl med den från kroppen skilda själens urskiljande. Den urskiljer nu icke mera genom dessa *phantasmata*, utan genom iakttagelser, som tillströmma i henne från det Gudomliga väsendet (*per species, quas recipit ex influentia divini luminis*). Hon urskiljer derföre först det i sig urskiljbara (*intelligibile simpliciter*), och väl förnämligast sig sjelf och de henne lika eller under henne stående skilda substanserna (*substantiæ separatæ*). Om de högre andarne har hon blott en ofullkomlig kunskap. De enskilta materiella tingen, som kunna, efter hvad ofvan blifvit sagdt, blifva indirect kända, men blott genom phantasmata, urskiljer hon icke, som englarne, samtliga, utan endast några af dem, så vidt som antingen förutgången kunskap, eller särskildt förhållande till desamma, eller Guds anordning är henne härtill behjelplig.

Men att den redan erhållna kunskapen äfven förblifver i den från kroppen frånskiljda själen kommer deraf, att *species intelligibiles*, som ofvan blifvit sagdt, blifva bevarade i det lidande förståndet, till hvilket *memoria intellectiva* räknas.

Men huru gestaltar sig nu de appetitiva krafternas verksamhet, som sätta själen i rörelse utåt mot den yttre verlden?

Denna verksamhet är närmast antingen villkorlig eller ovillkorlig. Ett tings verksamhet kan antingen härleda sig från en yttre eller en inre princip. När t. ex. stenen faller, så sker det af en inre grund, men när han stiger, sker det af en yttre; men äfven verkningarne af förra slaget kallas en-

dast då villkorliga, när det som rör sig har en kunskap om sitt ändamål (*cognitionem finis*). En fullkomlig villkorlig handling är just en sådan, då den handlande har icke blott en viss kännedom om målet, utan äfven om det, som afses med målet (*rationis finis*) och om medlet till målet (*ejus, quod ordinatur ad finem*). Den förra hafva äfven djuren genom det allmänna förståndet och urskiljningskraften; den sednare hafva blott de förnuftiga djuren.

Man måste derföre äfven åtskilja bland den menskliga begärförmågans handlingar de villkorliga, som bero af viljan, och de ovillkorliga, som blott bero af sinnligheten, eller passionerna.

Betraktar man således nogare den högre begärförmågan, från hvilken de villkorliga handlingarne utgå, så finner man, hvad redan ofvan blifvit anmärkt, att menskliga viljan är riktadt på tveggehanda, på målet (*finis*) och på det, som tjenar till målet (*quæ sunt ad finem*.)

I första hänseendet syftar viljan alltid till det goda; ty det goda i allmänhet (*bonum in commune*) är dess mål och ernåendet af målet salighet (*beatitudo*). Från detta mål i sig kan viljen aldrig aflägsna sig; riktningen derefter är på visst sätt dess *appetitus naturalis*. Den kan endast vilja det, som är godt, eller hvad den anser för godt.

I det sednare hänseendet sättes viljen i rörelse dels af förnuftet, som framställer för den vissa ting såsom motsvarande ändamålet; dels af sinnligheten, och detta sednare på följande sätt. De sinnliga organerna blifva omstämda af vissa passioner. Nu motsvara vissa yttre intryck denna omstämning, såsom t. ex. olika rätter tyckas vara välsmakande för olika disponerade smaksinnen. Då nu det motsvarande är i visst hänseende alltid godt, så synes för menniskan äfven det vara godt, som motsvarar hennes sinnesorganers stämning, och hon riktar derpå sin vilje. Man kan ändtligen äfven säga, att viljen sätter sig sjelf i rörelse, nemligen den högre viljen i riktningen mot målet, den lägre mot medlet till målet.

Men hvilket är det, som sätter den högre viljen i rörelse? Icke viljen sjelf; ty allt, som är först möjligt (*in potentia*), måste genom något verkligt blifva infördt i verkligheten, hvari just hvarje rörelse består; icke förnuftet; ty då förnuftet sjelft blifver bevekt af viljen att utforska det sanna, så skulle vi här råka in i en cirkel; icke stjernornas inflytande; ty stjernorna, såsom något materielt, kunna på det högsta inverka på sinnligheten och dymedelst på den lägre viljen, — utan endast och allenast Gud, dels genom sin skapelseakt, dels i det Gud, såsom det goda i allmänhet, äfven är den högre viljens mål.

Ännu tvenne särskilta handlingar tillskrifvas viljen i beggedera hänseenden, nemligen afsigten (*intentio*) och njutningen (*fruitio*). Den förra är viljens riktning på ett visst föremål, som likväl kan vara äfven så väl viljens längst aflägsnade, som dess närmaste mål. Njutningen är glädjen vid det upphunna målet, och äfven denna kan man hafva så väl vid det högsta, som vid ett närmare underordnadt mål, om än den egentliga och fullkomliga njutningen erhålles endast genom det förra.

Viljens egentliga handling i hänseende till det, som tjenar till målet, kallas val (*electio*). Här visar sig rätt egentligen skillnaden mellan den sinnliga och intellectuella begärförmågan. Den förra är städse riktad på ett särskilt föremål (*ad particulare*), den sednare på det goda i allmänhet; den är derföre icke inskränkt i valet emellan det skiljaktiga goda. — Detta val genomgår nu på visst sätt trenne stadier; den första är rådet (*consilium*) eller förståndets undersökning af det, som är att göra; det andra bifallet (*consensus*) eller begärförmågans riktande mot föremålet (*applicatio appetitivæ virtutis ad rem*), och det tredje *usus*, de andeliga och kroppsliga krafternas användande för målets vinnande.

De viljens handlingar, som hafva afseende på det, som tjenar till målet, äro ock endast de, som kunna blifva kallade goda eller onda, af hvilka förtjenst och skuld bero, allt efter som nemligen de blifva inrättade enligt förnuftets bud eller icke.

Begärförmågans ovillkorliga handlingar kallas passioner, emedan menniskan vid dem synes icke activ utan passiv: de ha sitt säte i den sinnliga begärförmågan och äro i sig hvarken goda eller onda.

Passionerna blifva indelade i *concupiscibla* och *irascibla*. De förras föremål är det goda eller onda i sig (*bonum vel malum simpliciter*), då man vill det ena, och icke vill det andra; men föremålet för de sednare är det goda eller onda, såvidt som hinder sätta sig emot erhållandet af det ena eller undvikandet af det andra. Till begreppet af dessa hör fördenskull idéen af det svåra (*ardui*)

De concupiscibla passionerna blifva indelade, allt efter som de hafva afseende på det goda eller onda. Men i hvar och en af dessa båda hufvudriktningar har passionen tre hufvudmoment. För det första föder det goda (eller det som synes godt) i begärförmågan en viss naturlig förening med sig, eller en viss dragning till sig (*connaturalitatem seu inclinationem*), och deremot det onda ett frånstötande. Det förra heter kärlek; det sednare hat. Men blifver nu denna lust eller olust en själens rörelse till det ännu icke erhållna goda eller från det ännu icke öfverkomna onda, så heter detta själstillstånd önskan eller afsky (*desiderium vel abominatio*). Men ernås det goda eller drabbar det onda, så inträder njutning eller fröjd (*delectatio seu gaudium*) och smärta eller sorg (*dolor seu tristitia*). De irascibla passionerna deremot blifva indelade, alltefter som själen låter afskräcka sig af hindren eller icke. I hänseende till det ännu icke inträdda goda eller onda gifves det derföre fyra deraf, nemligen: *hopp*, om man tror sig erhålla det goda oaktadt hinder; *förtviflan*, i motsatt fall; *dristighet*, om man hoppas afvända det onda, och *fruktan*, i motsatt fall. Ändtligen gifves det äfven med hänseende till undanrödjandet af det redan inträdda onda *vredens* passion; men den har med hänseende till det goda ingen motsats, då det vid det en gång inträdda goda ej mera kan vara tal om en strid.

Nedanstående tabell åskådliggör för läsarne passionernas indelning:

Concupiscibla passioner.		Irascibla passioner		
med hänseende till det goda.	med hänseende till det onda.	med hänseende till det inträdda onda.	med hänseende till det onda som skall afvärjas.	med hänseende till det goda som skall ernås.
amor, desiderium, gaudium.	odium, abominatio, tristitia.	ira.	audacia, timor.	spes, desperatio.

För öfrigt erkänner äfven Thomas, att kärleken är den första af de concupiscibla passionerna; ty den är begynnelsen till de passioner, som hafva afseende på det goda. Men dessa stå före dem, som hafva afseende på det onda; ty den som söker det goda, den förkastar det onda, som är dess motsats. Men de irascibla passionerna hafva sin grund i de concupiscibla, emedan man söker undanrödja svårigheterna, för att erhålla det goda och undfly det onda, och finna äfven i desamma sitt mål, när det goda blifvit ernådt eller det onda afvärjdt. Så låter sig då äfven efter hans lära allt hänföras till kärleken. Uttryckligen säger han fördenskull: kärleken förorsakas af ingen annan passion, snarare gifves det ingen passion som icke förutsätter någon kärlek; ty hvarje passion förutsätter en viss öfverensstämmelse (*connaturalitas*) med sitt föremål, hvilket just hör till kärleken.

Ja, alla handlingar af hvad art som helst måste utgå från kärleken; ty hvar och en, som handlar, handlar till ett visst ändamål. Men detta ändamål kan ej vara något annat än ernåendet af det goda, följaktligen af det, som han älskar. Till följe af det sagda förklaras på ett tillfredsställande sätt, huru kärleken, som i sig alltid har det goda till föremål, frambringar det onda. Detta är nemligen följden deraf, att själens fria val väljer det synbart goda, som sinnligheten erbjuder henne, i stället för det sanna goda.

Erhåller nu själen en viss färdighet i den ena eller andra

riktningen, så heter den en god eller en ond vana (*habitus*), en dygd eller en last.

De sednare blifva indelade efter de olika föremål, som de hafva till mål, och de bland dem, som hufvudsakligen hafva många andra i följe med sig, blifva kallade hufvudsynder (*vitia capitalia*).

Äfven Thomas förstår här under de bekanta sju hufvudsynderna: högmod, girighet, afund, okyskhet, dryckenskap, vrede och tröghet. Han utvecklar desamma något annorlunda än Dante. Begärförmågan, säger han, kan på tveggehanda sätt blifva satt i rörelse, först *direkt*, då det goda drar den till sig och det onda stöter den från sig, och sedan *indirekt*, då den önskar något ondt för det godas skull, som följer, eller försmår något godt för ett ondt, som den fruktar.

Det goda, som menniskorna på oordentligt sätt direkt begära, är fyrfaldigt, nemligen:

1) ett godt, hvilket menniskan blott genom kunskaps-förmågan lär sig att begära: utmärkelsen genom beröm och ära, hvaraf högmodet uppkommer;
2) ett godt af sinnlig natur, som syftar på bibehållandet af individet;
3) ett dylikt, som syftar på slägtets bibehållande, hvaraf dryckenskap och okyskhet uppkomma; och
4) det yttre goda, hvarifrån girigheten härleder sig.

Försmår menniskan sitt eget goda, emedan hon anser de dermed förenade svårigheter såsom ett öfvervägande ondt, så uppkommer häraf trögheten.

Hatar hon sin nästas goda, emedan hon derigenom lider intrång i sin egen heder, eller emedan hon vill taga hämnd på honom, så uppkommer deraf afunden och vreden. Dantes åsigt skiljer sig härifrån hufvudsakligen deruti, att han äfven räknar stoltheten till de böjelser, som uppkomma af ett nästans onda, af hvilket man lofvar sig sjelf ett godt.

(Summa Theol. P. I, Q. 78—89. P. II, I. Q. 6, 28, 84).

Nittonde Sången.

Sirenen. — Den femte kretsen. — Girige och Slösare. — Påfven Hadrianus den 5:te.

Innehåll.

Kort före solens uppgång hade Dante en dröm. Först tyckte han, att en ful qvinna vände sig till honom. Han såg på henne och hennes fulhet försvann, och hon började tjusa honom med sin skönhet och sång. Hon kallar sig en Siren och skryter af det intryck, som hon gjort på Ulysses. Då uppenbarar sig för honom en annan qvinna, som griper den förra och sönderrifver hennes kläder. — Dante vaknar; Virgilius uppmanar honom att fortsätta resan; solen har gått upp. En engel visar dem vägen upp till en högre krets. De beträda den; under vandringen ordar Virgilius något rörande Dantes dröm; de upphinna den femte kretsen, der de träffa folk, som låg gråtande med ansigtet mot jorden. Virgilius frågar efter vägen och erhåller svar. Efter erhållen tillåtelse börjar Dante ett samtal med en af de dervarande lidande och får veta af denne, att han varit påfve och att girighetssynden der afstraffades. Dante vill knäböja för honom, men påfven tillåter det ej, ber honom gå och nämner för honom en sondotter, som han lemnat efter sig på jorden.

Anmärkningar.

V. 1—3. Dante beskrifver tiden kort före dagningen. De gamle naturforskarne ansågo morgonens kyla härröra dels från jordens naturliga köld, som besegrat den värme, hvilken den nedgångna solen efterlemnat, dels ock från Saturnus, som ansågs för en kall planet, emedan den var så långt aflägsnad från solen. Att månen tillskrifves köld härrör deraf, att klara månskensnätter pläga vara de kallaste.

V. 41. Geomantien var en konst att spå medelst att på

måfå slå med en staf på jorden och göra sina slutsatser af de figurer, som de då uppkommande punkterna danade.

V. 5. *"Största lycka:"* (fortuna major). Så kallade Geomanterna en af de punkterade figurerna, som hade likhet med någon bestämd stjernbild. — *"Eos:"* morgonrådnaden. Dante väljer denna stund för sin dröm, emedan han ansåg morgonens drömmar häntyda på sanning. Se S. 9, v. 16—18.

V. 7. *"En qvinna:"* En symbol af verlden och dess lycka, som består i sinnlig njutning. Allegorien påminner om Hercules vid skiljovägen.

V. 22—23. Det är ej lätt att förstå, hvarföre det tvertemot Homeri auctoritet säges, att Sirenen lockade Ulysses ur hennes bana. Sagan berättar, att Ulysses lät tillstoppa roddarnes öron och fastbinda sig sjelf vid masten och blef genom dessa försigtighetsmedel räddad från faran att vilseledas. Möjligtvis vill Dante antyda, att Sirenen, verlden, ljuger.

V. 26. Den *heliga qvinnan* är den högre, städse mot det goda rigtade och af Guds nåd rörda viljan eller *gratia cooperans*, som sätter menskliga förnuftet (Virgilius) i rörelse, för att låta oss inse sinnlighetens förvillelse.

V. 49. Med denna vingefläkt borttog engelen åter ett P, det fjerde, från Dantes panna. Han var nu renad äfven från sin tröghetssynd.

V. 50—51. Det språket: *"salige äro de bedröfvade, ty de skola få hugsvalelse,"* (Math. Cap. 5, v. 4.) tyckes vid första anblicken mindre passa på denna kretsens själar, på de tröge. Philalethes reder denna svårighet sålunda: de *bedröfvade* äro de, som, sörjande öfver sina brister, anstränga sig för att blifva bättre; men det är just denna ansträngning, som de *tröga* helt och hållet sakna, och derföre är denna gudliga bedröfvelsen den salighet, som de måste ernå.

V. 58. *Hexans*, verldens, den bedrägliga sinnlighetens, bedrägeri. Hennes verkningar, i en trängre bemärkelse sjä-

lens villa, som tager det skenbart goda för det sanna goda, äro de, som renas i de tre kretsarne, som äro öfver oss, (de giriges, frossarnes och de vällustiges kretsar). Man ser deraf, hur passande drömsynen var.

V. 61. *"Tag sats:"* En bild tagen från falkjagt. Falken tar sats, innan kan lyfter sig.

V. 62. *"Lockmat:"* saligheten. — *"Evig kung:"* Gud.

V. 69. *"Den nya ringen:"* femte kretsen.

V. 73. *"Min själ ligger i stoft:"* Dessa ord äro Davids 119:de Ps. v. 25, och passa väl för de i stoftet försänkte girige. Tilläfventyrs tänkte skalden äfven på den derpå följande bönen: *"vederqvick mig efter Ditt ord:"* såsom väl passande för dessa botgörarne, som förr sökt sin vederqvickelse i jordens skatter.

V. 76—77. *Hoppet* om salighet och tanken på *rättfärdigheten* af de qval de lida.

V. 79. Om j icke *här* skolen renas från er synd.

V. 84. *"En sak:"* den nemligen, att Dante var ännu lefvande.

V. 87. *Önskan* att få tala med dem, som lågo der.

V. 97. Den, som här införes talande, är kardinal Ottobuoni, af den berömda slägten *Fieschi,* grefve af *Lavagna,* sedermera påfven *Hadrianus* den 5:te. Hans morbror, påfven *Innocentius* den 4:de, hade befordrat honom till kardinal-diaconus; *Clemens* den 4:de sände honom som legat till England (1268), då det konungsliga partiet under prins Edvard hade åter insatt Henrik den 3:dje i besittning af sin makt. Här förmanade han det segrande partiet till eftergifvenhet och gjorde flera anordningar mot kyrkliga missbruk med hänseende till hopandet af Beneficier och dylikt, hvilka ännu äga giltighet vid Englands andeliga domstolar.

Grefvarne *Fieschi* voro jemte *Grimalderna* hufvudmän för det ena partiet i Genua, och *Doria* och *Spinola* för det andra.

Det senare hade öfverhanden, och *Ottobuoni* beklagade sig hos påfven Gregorius den 10:de deröfver, att Genuesarne hade bemäktigat sig några af hans besittningar, hvarpå denne (1274) belade staden med Interdict. Under påfven Innocentius den 5:tes korta regering tillvägabragtes genom hans bemedling en förlikning mellan partierna.

I Juli 1276 blef *Ottobuoni* vald till påfve, men dog efter 39 dagars regering utan att ens hafva blifvit prest.

V. 101. "*En vacker ström:*" Lavagna, en flod i Genuesiska området, (se anm. vid v. 97).

V. 127. Katholiken knäböjer för påfven.

V. 134—135. En anspelning på Joh. Uppenb. Cap. 19, v. 19: "*Och jag föll till hans fötter att tillbedja honom. Och han sade till mig: se till, att du det icke gör, ty jag är din och dina bröders medtjenare, som Jesu vittnesbörd hafva.*"

V. 137. "*Ty i uppståndelsen, hvarken tager man sig hustru eller qvinna gifves manne.*" Äfven detta språk har här sin tillämpning; ty kyrkan kallas på flera ställen af Dante påfvens maka; men äfven detta äktenskap upplöses af döden. Påfvevärdigheten hade derigenom upphört och knäböjningen var fördenskull ej på sitt ställe.

V. 141. Se v. 92.

V. 142. *Alagia* säges hafva varit gift med markisen *Marcello Malaspina*, en af Dantes beskyddare under hans landsflykt. Se 8:de S. v. 123 o. ff.

V. 145. Nemligen den enda, af hvars bön han kunde göra sig något hopp.

Tjugonde Sången.

Exempel på fattigdom och ädelmod. — Hugo Capet. — Exempel på girighet. — Bergets skakning.

Innehåll.

Dante, som gerna längre dröjt qvar, för att samtala med påfven Hadrianus den 5:te, skiljer sig dock från honom och går vidare med Virgilius längs klippväggen och tätt invid den, emedan de, som göra bot, betäcka bergafsatsens yta ända ut till den yttre randen. Då han nyss talat med en påfve, som varit begifven på girighet, kommer han att tänka på den glupska varginnan, som han sett i skogen (Helv. S. 1, v. 49, 88 o. ff.) och undrar, när den en gång skall undanrödjas. Under det de fortsätta vandringen genom den femte kretsen, höres en bön, i hvilken åtskilliga personer prisas för det de tåligt fördragit fattigdom. Dante vänder sig till den bedjande skuggan, och denna säger honom, att hon i lifstiden varit Hugo Capet, de Franska konungarnes stamfader, och nämner sedan flera af sina efterkommande och ifrar häftigt mot några af dem, isynnerhet mot en, som snart skall visa sig. Slutligen meddelar han honom äfven den underrättelsen, att denna kretsens skuggor om dagen prisa i sina böner förnöjsamheten, men om natten dels högljudt, dels tyst, och mer och mindre häftigt, omtala exempel på girighet, af hvilka han nämner flera. De lemna denna ande och fortsätta sin vandring; då skakas med ens berget våldsamt och ett högt skri ljuder för deras öron. Virgilius ingifver Dante mod; då höres alla andarnes samfälta sång: *"Ära vare Gud i höjden!"* — Dante blifver, oaktadt sin nyfikenhet, hindrad af det skyndsamma framåthastandet från att göra sin ledare några frågor.

Anmärkningar.

V. 1. Påfven Hadriani ändamål, att här renas från sin synd, var vigtigare än skaldens, att få ytterligare upplysning. Hadriani vilja, att Dante måtte aflägsna sig, var derföre bättre än Dantes vilja, att stanna qvar.

V. 3. Jag fortsatte ej mera mina frågor, huru mycket jag än önskade att få veta mera.

V. 8. Det onda, som kommer af girigheten.

V. 10. Varginnan betecknar girigheten. Anmärkningsvärdt är, att en påfve ger anledning till utropet, och att varginnan alltid häntyder på det Guelfiska partiet.

V. 15. Häntydning på Can grande della Scala (se Helv. 1 S., v. 101).

V. 25. "*Fabricius,*" skickad som Romersk gesandt till Pyrrhus, konung i Epirus, kunde oaktadt sin fattigdom icke bestickas, huru stora de skänker än voro, som erbödos honom.

V. 32. Den helige Nikolaus — så berättas det om honom — hade af en engel fått veta, att en utarmad fader ville sälja sina tre döttrars ära, för att rädda sig från en penninge-förlägenhet. Han lade fördenskull trenne gånger i tysthet en pung med penningar i fadrens fenster, med hvilka penningar fadren utstyrde sina trenne döttrar. Denna rörande berättelse är på det mest gripande sätt framstäld i en tafla af den fromme Fiesole, och finnes i vaticanska galeriet. Sannolikt har den i flera länder brukliga seden, att på Nikolai-dagen lägga skänker i barnens sängar, hänsigt till denna saga. Man vet ej, när Nikolaus lefvat. Hans reliquier blefvo i sednare tid röfvade och förda till *Bari* i Italien, der de hållits i mycken vördnad, hvarföre han ock ofta kallas *Nikolaus af Bari.*

V. 35. "*Hvi blott af dig —?*" på denna fråga svaras i v. 121—123.

V. 40—41. Anden ansåg de anhörige, hvilka han lemnat

efter sig på jorden, vara så förderfvade, att han ej af deras förböner kunde hoppas någon hjelp till förkortandet af sin tid i skärselden.

V. 43. *"Det onda trädet."* Capetingernas stamträd. Hugo Capet, som år 987 blef konung i Frankrike, var stamfader för den tredje Fransyska konungaslägten, sedan Merovinger och Carolinger gått förut. Han kallar sig roten till ett ondt träd, emedan hans slägt gaf Frankrike så många dåliga regenter, som skadat hela christenheten.

V. 46—48. Dante, alltid utgående från år 1300, syftar här profetiskt på Fransosernas förjagande från Flandern år 1302. I den strid, som föregick, spelades hufvudrolerna af städerna Lille, Bruges, Gent och Douay.

Capetingiske konungarne, varnade af Carolingernas exempel, hade städse bemödat sig att försvaga de stora vasallernas makt och att bringa deras besittningar under kronan. Till dessa vasaller hörde äfven grefvarne af Flandern. Guido, grefve af Flandern, hade äfven vid pass år 1297 gifvit Philip den Sköne en särskilt orsak till misstroende genom sina underhandlingar med konungen af England. Philip lockade under en bedräglig förevändning grefven till Corbeille, lät der fasthålla honom och återgaf honom icke friheten förr, än han hade lofvat afsäga sig det Engelska förbundet. Knappt var Guido satt i frihet, förrän han bröt sitt löfte, hvarpå konungen öfverföll honom med krig. Denna strids för Guido olyckliga utgång vållades hufvudsakligen deraf, att Eduard af England slöt fred med Philip utan att betinga sig någon fördel för honom, och att i Flandern ett parti, till hvilket en del af adeln och de större städernas magistrater hörde (de blefvo kallade "gens de lis"), var konungsligt sinnadt. Guido såg sig slutligen nödsakad, att gå in på ett fördrag, medelst hvilket han förband sig att med tvenne af sina söner och ett antal Flanderska herrar komma till Paris och anropa konungens nåd, hvaremot fritt återtåg blef honom lofvadt, om ingen fred

kom till stånd inom ett år. Men konungen, påstående, att grefven af Valois, som hade afslutat fördraget, öfverskridit sin fullmakt, behöll grefven af Flandern och hans svit som fångar och behandlade Flandern som ett indraget län. Sjelf begaf han sig till Flandern och blef der emottagen med glädjebetygelser af de numera herrskande gens de lis. Men annorlunda var det lägre folket sinnadt, och det förtryck, som den Fransyske ståthållaren Chatillon utöfvade, förbredde ett allmänt missnöje i landet. I Brügge hade kostnaderne för tillställde högtidligheter under Philips vistande derstädes vållat oenighet mellan magistraten och skråna. De sednare med en viss Peter de Roy, en väfvare, i spetsen för sig hade upprest sig mot Rådet. — Båda partierna underkastade sig ståthållarens dom, och hufvudmännen för uppresningen gingo i frivillig landsflykt. Men Chatillon begagnade denna anledning för att förklara Brügge (Bruges) förlustig alla sina privilegier och tvang dessutom staden att uppbygga på egen bekostnad citadeller på flera ställen. Svåra skatter blefvo pålagda landet, och de fångne ädlingarnes barn blefvo öfvermodigt behandlade. Då uppreste sig i flera städer borgarne tillika med landtfolket mot Fransoserne. I spetsen för de förre stodo Peter de Roy och slagtaren Breyl. Snart förenade sig äfven Guido den yngre af Flandern, den gamle grefvens son, och Vilhelm af Jülich, hans sonson, med dem, som voro troget tillgifna Flandriska grefvehuset. Konungens af Frankrike härar inträngde åter i Flandern men blefvo i grund slagne (1303) vid Courtray af en till största delen af bönder och handtverkare bestående här, hvars hufvudvapen voro deras knölpåkar („*godedak*" goddag, kallade). Efter flera krigets omvexlingar slöt Philip ändtligen fred med Flandern, gaf Robert af Bethune, Guidos äldste son, (då fadren emellertid hade dött), och de öfriga fångarna fria och inrymde åt den förstnämnde besittningen af Flandern norr om Lis, hvaremot den södra delen förblef i Frankrikes våld.

Den hämnd om hvilken Dante här talar träffade Franso-

serna hufvudsakligen i slagtningen vid Courtray, i hvilken ganska många Fransyska ädlingar, och bland dem grefven af Artois, funno sin död.

V. 52. "*Jag slagtarsonen från Paris.*" På Dantes tid troddes, att Hugo Capets fader varit slagtare i Paris. Villani berättar "*per li più si dice, che'l padre fu uno grande e ricco borghese di Parigi, stratto di nazione di beccai, ovvero mercante di bestie, ma per la sua grande ricchezza e posenza, vacato il ducato d'Orliens, e rimasane una donna si l'ebbe per moglie, onde nacque il detto Ugo Ciapetta, il quale sie molto savio e possente e'l reame di Francia tutto si governò per lui; e fallito il lignagio di Carlo Magno, come adrieto è fatta menzione, si fece fare Re, e regno venti anni.*" (Af de flesta säges det, att fadren varit en stor och rik borgare i Paris af en slagtare- eller oxhandlareslägt, men för sin stora magt och rikedom, då hertigdömet Orleans var ledigt och der endast var qvar ett fruntimmer af den hertigliga slägten, hade han fått henne till maka och med henne födt den omtalta Hugo Capet, hvilken var mycket vis och mäktig, och hela Frankrikes konungarike styrdes af honom, och då Carl den stores ätt dött ut, som redan är nämndt, lät han göra sig till konung och regerade i 20 år). Denna folksaga är dock falsk, ty som bekant är, var Hugo Capet son af hertigen i Frankrike, den stormägtige grefven i Paris, Hugo den store. Möjligtvis har Hugo Capets faders blodtörstiga sinnelag blifvit af Dante brännmärkt med denna skymfliga benämning af slagtare. — Hugo Capet gjorde Paris till Frankrikes hufvudstad.

V. 53—54. Med de gamla kungarne menar Dante konungarne af Carl den stores ätt. När den siste af dessa konungar, Ludvig den 5:te, dött, lefde ännu dennes farbror Carl, hertig af Lothringen, som var förhatad af Fransmännen derföre, att han emottagit sitt hertigdöme såsom län af kejsare Otto. Denne Carl gjorde ett försök att återvinna Frankrikes thron; men han blef i *Laon* tillfångatagen af Hugo Capet och

dog i fångenskapen. Philalethes anmärker, att Dante, om han skulle mena denne, häntyder med de *gråa kläderna* på hans fångdrägt. Sannolikare är dock Venturis förmodan, att Dante här förblandat den siste af den Merovingiska ätten med den sista af den Carolingiska, och att han med den ene, som drog *gråa kläder,* menar den siste af den förstnämnde dynastien, Childerik den 3:dje, som blef afsatt och blef munk år 751. "*Forse Dante, confondendo le istorie antiche e rimote da' suoi tempi, fa seguire nella mancanza della seconda stirpe de' Re Francesi Carolingi cio, che accadde nell finir della prima de' Merovingi, quando l'ultimo Re di questa Childerigo III come stupido fu deposto nel 751 e fatto monaco.* (Venturi).

V. 57. "*Åt min son* etc." Hugo Capet ställde det så, att hans son, Robert, blef i Orleans krönt till Frankrikes konung.

V. 61—64. Carl af Anjou, Ludvig den 9:des broder, kom genom sin förmälning med grefven af Provence Raymund Berengars dotter och arftagerska Beatrix år 1245 i besittning af Provence: "*den stora medgiften.*" *Raymund Berengar* hade förlofvat sin dotter Beatrix med *Raymund*, grefve af Toulouse, son af den *Raymund,* som förlorat sitt grefskap derföre, att han understödde Albigenserne. När Berengar dog, visste grefvens af Provence ministrar, *Romieu* och *d'Albert,* som voro tillgifna det Fransyska intresset, ställa saken så, att det förra partiet upphäfdes, och Beatrix förmäldes med Carl af Anjou. Historien lär, att det Capetingiska huset icke alltid begagnade de lofligaste medel till utvidgandet af sin makt. Philip den skönes och Carls af Anjou regering har förskaffat åt det husets historia många befläckade blad.

V. 66. Landskapen Ponthieu, Gascogne och Normandie blefvo eröfrade mellan år 1202 och 1206. Då den Provençalska hemgiften erhölls först år 1245, kan denna vers icke utan grof anakronism häntyda på denna eröfring. Bättre kan det förenas med tidsföljden, om man anser den syfta derpå, att

konung Henrik den 3:dje af England år 1247 förgäfves återfordrade dessa provinser. Kannegiesser anser det vara sannolikast, att denna vers hänsyftar på kriget år 1291 mellan Philip den sköne och Edvard den 4:de.

V. 67. Carl af Anjou försäkrade sig om besittningen af Neapels och Siciliens krona derigenom, att han år 1268, med påfvens medgifvande, lät halshugga den rättmätige arftagaren af denna krona Hohenstaufern Conradin.

V. 69. Thomas ab Aquino blef, enligt Dantes äldre commentatorers påstående, på Carls af Anjou föranstaltande förgifven i klostret *Fossa Nuova* i Campanien, då han år 1274 skulle begifva sig till Lyon till ett derstädes af påfven Gregorius den 10:de sammankalladt concilium. Villani säger, att Carl genom en af sina läkare låtit förgifva den helige Thomas ab Aquino, då denne var på vägen till mötet i Lyon, emedan han fruktade, att Thomas skulle blifva hans motståndare. "*Questo Carlo per opera d'un suo medico facesse avvelenar S. Thomasso d'Aquino, mentre era in cammino per andare al concilio di Liono; temendo, che gli dovesse essere contrario.*" Se Villani Lib. 9, Cap. 218. Det saknas icke skäl, som skulle kunna hafva förmått Carl till en sådan missgerning, men hvilka äfvenså väl, i händelse han är oskyldig, skulle kunnat gifva anledning till en så hemsk förmodan. Först och främst tillhörde Thomas slägten ab Aquino, hvilken äfven grefvarne af *Caserta* tyckes hafva tillhört, hvilka med undantag af Manfreds förrädare voro det Schwabiska husets anhängare. Dessutom fruktade Carl — hvad Villani och flera commentatorer påstå —, att Thomas skulle omtala på mötet i Lyon och inför den ädle opartiske påfven Gregorius den 10:de hans tyranniska förfarande. Villani tillägger, att Carl befarat, att Thomas skulle blifva kardinal.

Omständigheterna vid denna antagna förgifning berättas olika. Villani, Benvenuto af Imola och Francesco da Buti låta honom blifva förgifven af en konungens läkare, och de

tvenne förstnämnde säga, att det skett med konfekt. *Ottimo* öfverensstämmer med dem, hvad förgiftningsmedlet angår, men låter förgiftaren vara en konungens riddare, som gifvit Thomas före hans afresa konfekten, för att läska sig dermed under den varma årstiden. Vidlyftigast, men äfven fabelaktigast, ordar Francesco da Buti härom. Thomas — berättar han — kom före sin afresa till konungen, för att emottaga hans uppdrag. Men Carl sade till honom: "Hvad skall du svara, om Påfven gör dig frågor rörande mig?" Thomas sade: "Jag skall säga honom sanningen". — När Thomas gått sin väg, gick detta svar omkring i konungens hufvud; ty han befarade, att påfven skulle beröfva honom kronan, om han fick veta hans elaka förfarande. Han grubblade så deröfver, att hans läkare ansatte honom, för att få veta, hvad som fattades honom. Ändtligen yppade han sig för sin förtrognaste läkare, och denne sade till honom: "Jag befriar er från sådana tankar; men intet annat medel finnes än att på anständigt sätt (*onestamente*) bringa honom afdaga". Konungen svarade: "Gör hvad du finner för godt". Då reste läkaren efter den helige Thomas, hann honom och gaf sig i sällskap med honom under den förevändningen, att han fått uppdrag af konungen att beledsaga Thomas för hans svaga helsas skull, och begagnade tillfället, att med ett starkt gift förgifta det afträde, der den helige skulle sätta sig. — "År 1323 i slutet af Juli — säger Villani — blef Thomas ab Aquino, af den helige Dominici orden, en mästare i theologie och philosophie, en den utmärktaste man i allt vetande, och som förklarade den heliga skrift bättre än någon sedan Augustini tid, canoniserad i Avignon af påfven Johannes och hans kardinaler". — Thomas återfinnes i Paradisets 10:de Sång. — — Enhvar finner, att uttrycket "*att göra bot*" är ironiskt.

V. 71. "*En annan Carl*": Carl af Valois, Philip den skönes broder och stamfader för det regerande konungahuset Valois, sändes år 1301 af påfven Bonifacius den 8:de till Florens, för att der ordna samhället. Till följe af de mått och steg,

som han för detta ändamål tog, blefvo vår skald och hans vänner dömde till landsförvisning och döden. Se Villani lib. 8. cap. 48.

V. 73—75. Carl af Valois hade ingen fransysk här; men understöddes af påfven med trupper och penningar. Det spjut, hvarmed Judas stridde, var list, och med list bemäktigade Carl sig Florens, då han lofvade fred och ro, men, så snart han kommit i besittning af staden, vållade motsatsen. Florens var då mycket befolkadt och rikt, men blef utarmadt under Carls styrelse.

V. 76 häntyder på Carls tillnamn "*senza terra*", utan land. Han kom aldrig till varaktig besittning af något land i Italien.

V. 79. "*En annan etc.*" Denne är Carl den andre, Carls af Anjou son. Sedan Carl af Anjou genom Sicilianska aftonsången 1282 förlorat Sicilien, blef Peter af Arragonien Siciliens konung. Carl den 2:dre, sin faders efterträdare i Neapel, sökte, då fadren ännu lefde, att återeröfra Sicilien; men han blef den 5:te Juni 1284 slagen af Peters Amiral *Roger af Loria* och tillfångatagen. — Efter sin befrielse ur fångenskapen gaf han, mot en stor summa penningar, sin dotter Beatrix till markgrefven af Ferrara *Este* den åttonde *af Azzo*, som förmälde sig med henne.

V. 85—90. Påfven Bonifacius den 8:de blef af Philip den sköne i Frankrike bittert straffad för det hat, med hvilket han förföljde familjen Colonna. Philip skickade den af påfven bannlyste Sciarra Colonna och en af sina egna vasaller Vilhelm Nogaret med trupper till Italien. De funno påfven i Alagna, nu Anagni, en stad i Campagna di Roma. De inryckte der med sina trupper, — som af Dante betecknas med "*liljan*", emedan fransyska konungarnes vapen bar detta tecken, — för att tillfångataga påfven. Påfven satte sig i full ornat på den påfliga stolen i kyrkan och sade: "Då jag skall, liksom Jesus Christus, dö medelst förräderi, så vill jag åtminstone dö som det anstår en Christi ståthållare på jorden".

Soldaterna funno honom der vid altaret, men vågade likväl icke att bära händer på den åttiårige gubben. Emellertid blef han 3 dagar i lifsfara, tills Nogaret, som ej lät skrämma sig, grep och misshandlade honom. Fruktan och förargelse verkade så starkt på den gamle mannen, att han dog 35 dagar derefter den 12:te Oct. 1303. Detta framställes här så, som om Christus blifvit ånyo misshandlad. Så blef uppfyld företrädaren Coelestini spådom om honom: "Bonifacius skall ernå påfveväldet som en räf, regera som ett lejon och dö som en hund".

V. 91. *"En ny Pilatus:"* Philip den sköne. Liksom Pilatus dömde Christus, lät Philip ställa Christi ståthållare för sin domstol och dömma honom.

V. 93. Denna vers syftar på Philips förfarande mot tempelherrarne. Det hela står här som en profetia.

V. 97. *"Den helge Andes brud:"* Maria se v. 19 o. ff.

V. 102—103. Om dagen blifva uppmuntrande dygdexempel, om natten lastens afskräckande bilder återkallade i minnet; de förra äro den till bättring drifvande *kärleksgisseln*, de senare den från det onda afledande och styrande *tömmen*.

V. 103. Pygmalion, konung i Tyrus, Beli son, mördade sin syster Didos gemål, Sichæus, för att bemäktiga sig hans skatter. Se Virg. Æn. lib. 1, v. 350.

Ille Sichæum
Impius ante aras, atque auri coecus amore,
Clam ferro incautum superat, securus amorum
Germanæ;

(Den mordiske Förston,
Tänd af gullets begär, vid altaret lönligt Sikéus
Gaf sin bane, med köld för den sorg han beredde sin syster:)

V. 106. Midas, konung Gordi i Phrygien son, bad, att allt, hvad han vidrörde måtte förvandlas i guld. Gudarne hörde hans bön och han råkade i faran att dö af hunger. Apollo

gaf honom sedermera ett par åsneöron. Se Ovid. Metam. lib. 11, fab. 3.

V. 109. Achan hade, mot Jehovas befallning, tjufaktigt bemäktigat sig en del af bytet, taget i Jericho, hvarför Josua lät stena honom i Achors dal. Se Josuæ bok cap. 7, v. 21—25.

V. 112. Ananias och Safira sålde sina egodelar, men behöllo något af värdet för sig sjelfva och nedföllo döda för aposteln Petri fötter. Se Apostl. Gern. cap. 5.

V. 113. Heliodor blef af Syriske konungen Seleucus skickad till Jerusalem, för att bemäktiga sig tempelskatten; men då han ville fullborda sitt onda uppsåt, "*fingo de se en häst, den väl utpyntad var, der satt en förfärlig riddare uppå; den vände med all makt till Heliodorus, och språng uppå honom med främsta två fötterna, — — — så att han af vanmäktighet sönk ned till jorden, och synen förgicks honom.* Se Maccab. 2:dra Bok cap. 3, v. 25.

V. 115. Polymnestor, konung i Thracien, mördade af lust till andras egendom Priami åt honom anförtrodda son Polydorus och bemäktigade sig hans skatter. Se Æneiden lib. 3, v. 49—50.

V. 116. Romerska Triumviren Crassus bekrigade Partherna, för att rikta sig, men blef slagen af dem och omkom i drabbningen. När fienderna funno hans lik, afhöggo de hans hufvud och kastade det i ett fat, fullt af smält guld, och sade: "*Aurum sitisti, aurum bibe*". (Du har törstat efter guld, drick guld!)

V. 121—123. Svar på frågan i v. 35 & 36.

V. 127. Orsaken till denna händelse förklaras i följande sång..

V. 130. Latona, för att undslippa Junos svartsjuka, flydde till den simmande ön Delos, der hon framfödde Apollo och Diana (solen och månen), hennes barn med Zeus. Före födseln förkunnade häftiga skakningar i ön denna stora händelse.

V. 136. De botgörande själarne ropade: "*Ära vare Gud i höjden!*" början af den sång, hvarmed englarne fordom förkunnade för herdarne verldens frälsares, Jesu Christi, födelse. Här är frälsaren åter född i en själ, som fulländat botgörelsen; derföre blifva dessa ord å nyo utropade. (Se Skärseldens 21:sta sång, v. 34 o. ff.)

Tjugondeförste Sången.

Statius. — Bergets egenskap. — Huru själarne lemna det. — Virgilius blifver föreställd för Statius.

Innehåll.

Törstande efter upplysning, följer Dante sin ledare, då en skugga, liksom fordom frälsaren för de Emauntiska lärjungarne, synes i vägen för Virgilius och Dante, helsar dem, erhåller af Virgilius underrättelse rörande Dantes resa och förklarar på Virgilii begäran anledningen till bergets skakning. Berget är fritt från regn, snö, hagel, dagg, rimfrost, tjocka dunster och blixtens flammor; men det bäfvar, när en själ fulländat sin rengörelse och stiger upp till paradiset. Liksom jorden bäfvade vid Christi uppståndelse, så bäfvar berget, när Christus åter uppstår i en själ och döden blir öfvervunnen. Då ljuder åter, liksom vid Christi födelse, "ära vare Gud i höjden!" ty Christus har åter blifvit född i den själen, som åter blifvit ren som ett barn. Om renheten vittnar viljan, som känner sig fri; ända dittills har den känt sig bunden. Skuggan säger vidare, att hon sjelf just nu efter femhundrade års vistande i skärselden fulländat sin rengörelse och att berget derföre skakats. Hon lemnar derpå underrättelse om sig sjelf, säger sig vara den Statius, som på jorden vunnit ära för sin sång; berättar, huru Virgilius varit hans mönster, och huru han gerna skulle legat ännu ett år i sin smärta, om han på

jorden hade fått lefva tillsammans med Virgilius. Virgilius, fastän glad öfver detta bevis af kärlek och vördnad, ger dock Dante en vink att tiga; men denne förråder sig med ett småleende, och när Statius forskar efter anledningen dertill, erhåller Dante tillåtelse att tala fritt. Full af vördnad nedkastar Statius sig för Virgilius och vill omfatta hans fötter; men Virgilius hindrar honom derifrån med den påminnelsen, att de numera båda voro skuggor. Statius ber honom upptaga det, som han velat göra, som ett bevis på aktning och kärlek.

Anmärkningar.

V. 1—3. Denna medfödda törst är törsten efter sanning och härleder sig från själens medfödda trängtan efter det goda i allmänhet. Den kan tillfredsställas härnere endast af den gudomliga uppenbarelsen och deruppe fullkomligt af Guds åskådande. (Summa Theol. 11: 1. Quæst. IV Art. 8.) Båda antydas med det vatten, hvarom Christus säger i Joh. 4: 14, "*att det skall blifva i oss en källa med springande vatten i evinnerligt lif*"; hvarpå samaritanskan svarade: "*Herre, gif mig det vattnet, att jag icke törstar*". Här syftar den på Dantes önskan, att få veta, hvad bergets bäfvande i föregående sångens 127:de vers betydde och hvarifrån det härledde sig.

V. 7. Lucas 24, 15.

V. 8. För de två lärjungarne, som gingo till Emaus. Luc. 24, 13.

V. 22. De sju P på Dantes panna, af hvilka flera redan voro utplånade, bevittnade tydligt, att Dante hörde till de sig renande och således äfven räddade själarne.

V. 25. Af de tre Parcerna håller *Clotho* totten, *Lachesis* drager tråden och *Atropos* afklipper den.

V. 30. Huru olika de från kroppen skilda själarnes sätt att urskilja tingen är (enligt den tidens philosophie) med deras sätt att se, då de ännu äro med kropparne förenade, har närmare blifvit utveckladt i den Psychologiska Skizzen, som

bifogats anmärkningarne vid 18:de Sången. Den förklarar, hvarföre Dante behöfde en ledare i det öfverjordiska riket.

V. 32. Så långt det menskliga förståndet kan leda, innan det hämtat ljus från det uppenbarade ordet.

V. 37—40. Romaren sade "*acu tangere*". Virgilius gjorde just den frågan, som Dante inom sig önskade få besvarad.

V. 40—43. Först innanföre skärseldens port, som i nionde sången beskrifvits, börjar en evig orubblig ordning, liksom det finnes öfver molnen en evigt blå himmel.

V. 44. Bergsskalfvet kännes endast då, när en ande återgår till Gud, "*som henne gifvit hafver*". Pred. B. cap. 12, v. 7.

V. 53—54. Se 9:de S. v. 76, 77, 117 & 127.

V. 56. Man trodde på Dantes tid, att det var den i jordens inre sig utvecklande luften eller stormen, som förorsakade jordbäfningar.

V. 64—66. Detta dunkla ställe upplyses bäst af ett motsvarande ställe ur Thomas ab Aquino. Vid besvarandet af den frågan, om Skärseldens straff är frivilligt, åtskiljer han med hänseende till ordet "frivilligt" (*voluntarium*) det frivilliga genom absolut vilja (*voluntarium voluntate absoluta*) och det frivilliga genom vilkorlig vilja (*voluntarium voluntate conditionali*). I förra meningen är intet straff frivilligt, emedan det motsäger begreppet straff. I senare meningen kan ett straff på tvåfaldigt sätt vara frivilligt; först, då viljan, för att förvärfva sig något godt, påtager sig straffet eller gerna antager det och icke vill, att det icke funnes, såsom vid Martyrlidande: och sedan, då man vet, att ett visst godt icke kan utan straffet ernås; då viljan väl icke tager straffet på sig och ville vara befriad från det, men lider det likväl. Så äfven Dante. Den *absoluta* viljan önskar befrielse från straffet och att själen måtte kunna utan en förutgången pinsam botgörelse stiga till himlen; men begären måste renas och viljan, då den inser det, finner, att straffet är nödvändigt för denna rening, och den

vilkorliga viljan väljer då medlet för ändamålets skull och följer nu begären till qual för denna bättrings skull. Liksom i tiden begären, trots viljan, drefvo till att begå synd, så drifva de nu i Skärselden, lifvade af Guds rättvisa och trotts den absoluta viljan, till att lida qval.

V. 67. Skalden Statius, den anden, som här talar, dog år 96 e. Chr. Från detta år till 1300, tidepunkten för Dantes vandring genom skärselden, voro således mera än 12 sekler förflutna. Af dessa hade Statius tillbragt 5 i femte kretsen; 4 i den fjerde kretsen (se följande Sång v. 92 & 93); den öfriga tiden måste han hafva tillbragt på den plats, som är utanför den egentliga Skärselden vid bergets fot.

V. 82. Genom Jerusalems eröfring och förstöring hämnades Titus Christi död.

V. 85. Namn af Skald.

V. 88. Commentatorerna häntyda detta på det beröm, som Juvenalis i sin sjunde Satir gifver sin samtida skald Statius.

Curritur ad vocem jucundam et carmen amicæ
Thebaidos, lætam cum fecit Statius urbem,
Promisitque diem: tanta dulcedine captos
Afficit ille animos.

V. 89. *Papinius Statius* ansågs länge vara född i Toulouse, emedan man förblandade honom med en annan *Statius Surculus*, en rhetor från Toulouse, och emedan hans *Silvæ*, der han sjelf låter oss veta, att han var född i Neapel, blefvo sent funna och först efter Dantes tid.

V. 90. Skalderna blefvo icke endast bekransade med lager, utan äfven med myrten. Trenne gånger vann Statii sångmö priset i Rom.

V. 92. Statius fullbordade sin *Thebaid;* men dog, då han medhunnit endast tvenne sånger af sin *Achilleis*, "*den andra bördan*".

V. 94—96. Statius hade bildat sig efter Virgilius.

V. 100. I den scen, som nu följer och fortgår ända till Sångens slut, må man ej söka någon allegorisk betydelse, men den uppmärksame läsaren kan ej undgå, att af denna lilla profbit finna, huru stor Dante var äfven som dramatisk skald.

Tjugondeandre Sången.

Den sjette kretsen. — Statius fortfar. — Frossarne. — Frukttrådet. — Exempel på måttlighet.

Innehåll.

En engel ledsagar de trenne vandringsmännen, Virgilius, Dante och Statius, till den sjette kretsen, der han stannar, sedan han åter utplånat ett P. på Dantes panna. Virgilius låter Statius veta, huru högt han värderar honom; men kan ej dölja sin förundran deröfver, att en så utmärkt man kunnat förfalla till girighet; ty han hade träffat honom i den femte kretsen, der girigheten bestraffades. Statius svarar småleende, att girighet visst icke varit hans last; men att han deremot i lifstiden varit begifven på slöseri och derföre lidit i femte kretsen, der man renas från begge dessa motsatta laster. Virgilius underrättar sig sedan om anledningen till Statii öfvergång till christendomen och får veta, att han sjelf fört Statius icke endast till parnassens höjd, utan äfven, medelst en i sina ekloger uttalad profetia, till den christna tron, då denna profetia så öfvertygande öfverensstämde med Apostlarnes lära. I denna tro hade Statius låtit döpa sig; men af rädsla hade han ej öppet bekänt sig till christendomen, hvarför han ock i fyra sekler pinats i fjerde kretsen. Båda skalderna fortsätta sitt samtal, och Virgilius omtalar andra skalder, som i sällskap med honom sjelf vistades i Limbus, i helvetets första krets. Sedan de en stund fortsatt sin vandring, påträffa de ett underbart träd med herrliga frukter, öfver hvilket ett klart vat-

ten nedgjöts från klippans höjd och bestänkte alla dess blad. Från trädet ljöd en stämma, som med exempel på måttlighet påminte om denna dygd.

Anmärkningar.

V. 4—6. Skalderne hålla på att stiga upp till sjette kretsen, då de höra ljuda för sina öron af Christi ord i Matthei 5: 6. dessa: "*Salige, som törsta*" (se skärs. S. 21, v. 64—66). Törsten efter rättfärdighet bildar en motsats mot penningetörsten. Först i frossarnes krets och vid utgången derifrån höres den öfriga delen af språket: Salige äro de som hungra och törsta efter rättfärdigheten.

V. 7. Se 4:de S. v. 90.

V. 13. *Juvenalis* var samtidig med Statius och prisar honom för hans Thebaid, hvad ofvan är sagdt. Han befann sig i Limbus der han träffade Virgilius.

V. 34. Statius hade varit en stor slösare.

V. 40. Det är svårt att förstå, huru Virgilii bekanta utrop (Æn. 3: 56):

quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames!
(Afskyvärda begär till gull! Hvad dödeligt hjerta
Underkufvar du ej?)

kunde öfvertyga Statius om det brottsliga i slöseriet. Dante måste hafva förstått dessa ord annorledes, än de vanligtvis förstås, och användt dem här på det begär efter gull, som den girige och slösaren hafva gemensamt, fastän den förre törstar efter guldet, för att behålla det, och den sednare, för att kasta det ut.

V. 41—42. Der nere i 4:de helvetskretsen, der de girige och slösarne framvältra med bröstet tunga bördor (se Helv. 7:de Sången).

V. 46. "*Med afklipt hår*", (jfr. Helv. 7:de S. v. 39).

V. 55—56. Statius besjunger i sin Thebaid tvekampen emellan Jokastes' söner, Etheokles och Polynikes. Striden kallas grym och Jokastes sorg dubbel, emedan båda föllo.

V. 57. "*Sångaren af herdefriden:*" Virgilius i sina Bucolica.

V. 58. I början af sin Thebaid anropar Statius Clio, historiens sånggudinna.

V. 61—63. "*Efter fiskarn:*" efter apostelen Petrus, som var en fiskare. Virgilius frågar honom i dessa versar: Hvad har bevekt dig att öfvergå till christendomen?

V. 70—73. Detta ställe, som i medeltiden antogs som en spådom om Christi födelse, finnes i Virgilii 4:de Eklog v. 4—9:

Ultima Cumæi venit jam carminis ætas;
Magnus ab integro sæclorum nascitur ordo.
Iam redit et Virgo; redeunt Saturnia regna;
Iam nova progenies cælo demittitur alto.
Tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
Desinet ac toto surget gens aurea mundo,
Casta fave Lucina:

(Fyldt är de dagars lopp, som spåddes af Kumas Sibylla,
Snart inträder på nytt den stora följden af sekler.
Återländande ser jag Saturni tid och Astrea,
Och en förnyad ätt, nedsänd från Olympen till jorden.
Kyska Lucina! gynna den pilt som födes, för hvilken
Jernets ålder skall fly och ett gyllene slägte skall uppstå,
Fyllande verldens krets.)

Det stora verldsår — vill Virgilius säga — hvarom de Sibyllinska böckerna spå, löper nu med jernåldern till ända, och med en gosses födelsa börjar ett nytt verldsår sitt omlopp med sin gyldene tid, till hvilken Astrea och Saturnus återvända. — Tron på de Sibyllinska böckerna var så stark, att Augustus och Tiberius icke ens förmådde undertrycka den dermed, att de läto uppbränna flera tusende af sådana nysmidda versar. Så kom tron på dem med mycket annat hedniskt öfver till

christendomen och erhöll naturligtvis äfven snart en christlig betydelse. Man uttydde Sibyllas spådom på Messias och började från Honom den nya tideräkningen. Kejsare Constantinus påminner först om detta Virgilii vittne om Messias hos Eusebius, och efter honom kyrkofäderna Lactantius och Augustinus. Man antog Virgilius såsom en förkunnare af Messias och af christendom. Som sådan steg han så högt i den allmänna opinionen, att man nästan glömde, att han var hedning, eller åtminstone högligen beklagade, att man blott derföre, att han ej blifvit döpt, ej kunde dyrka honom som ett helgon. Detta bevises af ett bruk, som beständigt bibehållits i Mantua: vi finna äfven deraf, huru vigtig denna stad måste hafva varit för Dante, och hvarföre han omtalar den med en omständlighet, som annars var svår att förklara (se Helv. S. 20 v. 55—99). I Mantua blef, och blifver än i denna dag, hvarje år i S:t Pauli-messan en strof i hymnen afsjungen till Virgilii ära. Hedna-Aposteln Paulus blifver på sin resa genom Neapel förd till Virgilii graf vid Posilippo och utgjuter der tårar derföre, att han icke kunnat omvända honom:

Ad Maronis Mausoleum
Ductus fudit super eum
Pie rorem lacrymæ.
Quem te, inquit, reddidissem,
Si te vivum invenissem,
Poetarum maxime!

Man ser således, huru Virgilius var redan bland hufvudfigurerna i medeltidens populära mystik, och huru han som christendomens profet i det äldre Italien stod det christliga folket nästan närmare än de judiska profeterna. Dante hade således lätt att finna för sin mystiska resa en äfven så mystisk ledsagare, och Virgilii betydelse i medeltiden kan lätt förklara Dantes val. Man kan äfven häraf lätt förklara, huru han kan låta Statius säga till Virgilius:

"Jag genom dig är Skald, är christen vorden".

V. 83. Statius lefde under Dominitiani regering, af hvil-

ken han erhöll en gyllene krona som pris. Hvarken i historien eller i sagan finnes något spår till hans omvändelse. Den tyckes helt och hållet vara en uppfinning af Dante, om man icke tilläfventyrs vill tyda derpå den omständigheten, att Statius mot slutet af sin lefnad drog sig missnöjd tillbaka från hofvet.

V. 93. De tröges och försumliges krets.

V. 97—99. Terentius, Plautus och Cæcilius voro Romerska lustspels författare. Dante tycks hafva haft för ögonen Horatii versar i hans Epist. lib. 2: 1.

Dicitur Afrani toga convenisse Menandro
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi,
Vincere Cæcilius gravitate, Terentius arte.

Varro var kejsar Augusti bibliotekarie, en mycket lärd man. "*Quam multa, pene omnia tradidit Varro*". Quintilian. Instit. Orat. lib. 12.

V. 101. "*Den greken*" Homerus.

V. 102. "*Castalia*", en källa, helgad åt Apollo och de nio Sånggudinnorna.

V. 103. I helvetets första krets, i Limbus.

V. 104 & 105. Helicon, ett berg, helgadt åt Apollo och Sånggudinnorna, hvilka Statius här kallar "*våra ammor*".

V. 106—109. Euripides och Agaton äro grekiska tragediförfattare. Anacreon och Simonides från Keos voro lyriska skalder; båda greker.

V. 100—111. Deiphile, Tydei gemål, Argia, Polynikes' gemål, båda konung Adrasti döttrar; Antigone och Ismene, Eteokles' och Polynikes' systrar. (Se anm. vid v. 55—56.)

V. 112. Isifile eller Hypsipyle, som redan är omtalad i helv. 18:de S. v. 92, blef, sedan Jason hade öfvergifvit henne, tillfångatagen af sjöröfvare och försåld till konung Lycurgus i Nemea, som gaf henne till amma åt sin son Opheltes. När konung Adrast, tågande med sin här mot Thebæ, kom genom

detta land och höll på att nästan törsta ihjäl, visade Hypsipyle, som han tillfälligtvis mötte, honom källan Langia. Hennes dibarn, som hon emellertid låtit ligga i gräset, blef under hennes frånvaro dödadt af en orm.

V. 113. I originalet står "*la figlia di Tiresia*". Kommentatorerna anmärka, att Manto var Tiresias dotter, åt hvilken Dante redan gifvit plats bland spåqvinnorna i Malebolge (helv. S. 20, v. 52), och att hon är den enda af Tiresiæ döttrar, som omtalas af Statius i hans Thebaid. Philalethes tillägger, att Dante här tyckes hafva slumrat, liksom ibland den gode Homerus. Lombardi, hvilken jag har följt, ursäktar vår författare bättre med att anmärka, att Tiresias äfven hade en dotter vid namn Daphne. — Thetis var en hafsgudinna och moder till Achilles.

V. 114. Deidamia var en dotter af Lycomedes, konung i Scyros, och blef öfvergifven af Achilles, då han drog mot Troja. (Se helv. S. 26, v. 61—62.)

V. 118—120. Dagens tärnor äro Horerna (timmarne), af hvilka enhvar drager Solens vagn en timma. Det är således emellan klockan 10 och 11 f. m., och Solen är i stigande, hvarföre det säges, att spetsen af strålvagnens stång drar uppåt.

V. 121—122. (Se 19:de S. v. 81.)

V. 130—138. Kopisch anser detta träd beteckna det eviga lifvets träd, som (1 Mos. B. 3: 22—24) står i Edens lustgård, men här framstår symboliskt, liksom kunskapens träd i Skärs. 24 S. v. 115—118. Trädets grenar förbreda sig allt mera, ju högre från stammen de utgå, hvilket gifver dem en likhet med himlarne, som, ju högre de kretsa öfver jorden, desto större och vidare blifva de. Med grenarnes tilltagande storlek ökas äfven frukterna, ty i Guds närhet tilltaga de andliga njutningarne.

V. 141. Innan de själar, som frossade i jordiska njutningar, få svalkas af denna frukt, måste de först genom ett svårt lidande renas från sin synd.

V. 142. Vid bröllopet i Cana tänkte Maria mera på gästerna än på sig sjelf. Då frosseriet bestraffas i denna krets, framställes hon såsom exempel på måttlighet.

V. 145. *"Vini usus olim romanis feminis ignotus fuit"*, Val. Max. lib. 2, cap. 1.

V. 146—147. "Då sade Daniel till Meltzar, åt hvilken öfverste kammereraren Daniel, Hanania, Misael och Asaria befalt hade. Försök dock det med dina tjenare i tio dagar, och lät gifva oss mos till att äta och vatten till att dricka. Så satte Meltzar bort deras spis och dryck, den dem tillskickad var, och gaf dem mos. Men dessa fyras Gud gaf dem konst och förstånd uti allahanda skrift och vishet: men Daniel gaf han förstånd i alla syner och drömmar". Daniels bok 1:sta cap., v. 11, 12, 16 & 17.

V. 151. Marc. cap. 1, v. 6: "Johannes åt gräshoppor och vildhonung".

V. 154. Christus säger om honom i Math. 11:te cap., v. 11: "Ibland dem, som äro födde af qvinnor,-är ingen uppkommen, som är större än Johannes Döparen".

Tjugondetredje Sången.

Den sjette kretsen. — Fortsättning. — Forese.

Innehåll.

Dante, dröjande vid det eviga lifvets träd, anstränger sina ögon, för att blicka in bland de hemlighetsfulla löfven. Då råder Virgilius honom att afstå från all fåfäng forskning; hvarpå de vända sig bort från trädet och gå vidare. Då få de höra ett bedjande, blandadt med gråt och sång; strax derefter kommer i skyndsamt lopp bakom dem en skara af utmärglade andar. Då dessa hasta förbi skalderne, blifver en

af dem varse, att Dante ännu lefde och utropade i förvåning: »hvilken nåd!» Dante igenkänner på rösten sin fordne vän Forese, i hvars sällskap han njutit detta lifvets sinliga fröjd, och får veta i samtal med honom, att Gud förlänar trädet och vattnet här så stor kraft, att själarne blifva så utmärglade af trängtan derefter; men, kringlöpande berget, vända de dock alltid åter till det gudomliga trädet, med samma begär att tillfredsställa den eviga rättfärdigheten, som det, hvilket dref Christus, då hans Eli-rop hördes och han led sitt qval för att frälsa oss. Dante, förundrad öfver, att Foreses själ redan hunnit så långt upp på berget, får veta, att Foreses fromma maka, Nella, med sina varma böner och sina ymniga tårar hulpit honom att komma så långt, utan att han behöft dröja någon tid i de andra kretsarne. Forese berömmer sin makas tuktighet och ledes af detta beröm till tanken på Florentinskornas okyskhet och fräckhet, hvarför, som han menar, de snart skola blifva straffade. På hans begäran underrättar Dante honom om, hvilka de båda skuggor voro, som utgjorde hans sällskap.

Anmärkningar.

V. 1—3. Dante hänsyftar här icke endast på tidsförlusten vid fågelfångst, utan äfven på ett ställe i Vishetsbokens 5 capitel, der ett lif, som ej lemnar efter sig något spår af verksam dygd, förliknas vid foglens flygt genom luften.

V. 11. Ps. 51: 17. »Herre upplåt mina läppar, att min mun må förkunna ditt pris». Andarne sjunga så, för att tillkännagifva, att de nu mera vilja helga sina läppar, som de förut missbrukat till sinlig njutning, åt ett ädlare bruk.

V. 25. Erisichton var, enligt Ovid. Metam. 8:de bok. fab. 11, en Thessalier, som visade Gudinnan Ceres sitt förakt medelst att försumma hennes gudstjenst. Hon bestraffade honom med en hunger, som ej kunde stillas. Han förtärde hela sin förmögenhet; försålde flera gånger sin dotter och åt ändtligen upp sig sjelf.

Ipse suos artus lacero divelleve morsu
Cæpit & infelix minuendo corpus alebat.
(Började han att taga till kost med blodiga händer
Egna lemmar och föda sin kropp med kroppens förminskning.)

V. 30. I den hungersnöd, som, under Jerusalems belägring af Titus, hemsökte denna olyckliga stad, åt en Judinna, vid namn Maria, sitt eget barn. Josephus lib. 7, cap. 13.

V. 31. — — In this habit
Met J my father with his bleeding rings,
Their precious stones new lost. Schakspeare, Lear, act v. sc. 3.

V. 32—33. oMo, så läses *"uomo"*, som på Italienska betyder menniska. Detta namn skall stå skrifvet i menniskans ansigte; de tvenne o beteckna då ögonen, M betecknar näsan, ögonbrynen och öronen, hvilka stå skarpt fram på magra personer.

V. 36. Se närmare förklaring af detta ställe i v. 67 och följande; och ännu utförligare i S. 25, v. 20 o. ff.

V. 48. *Forese Donati*, den namnkunnige Corso Donatis broder, var vän och anförvandt med Dante, som var gift med hans syster Gemma Donati. Någonting annat känna ej Dantes kommentatorer om denne mannen.

V. 62. Den trängtans kraft, som förtär frossarne vid trädets åskådande (se skärs. 25 S. v. 20 o. ff.). Detta påminner om Tantalus, som i underjorden stod under ett fruktträd och hade vatten vid sina fötter, men kunde nå hvarken det ena eller det andra och så evigt plågades af gräslig hunger och törst. Se Odysseen 11, 580.

V. 75. (Eli Eli lama Sabactani) Min Gud min Gud hvi hafver du öfvergifvit mig! ropade Christus, då han, för att tillfredsställa den eviga rättfärdigheten, villigt uthärdade ända till gränsen af mensklig förtviflan de grymma qvalen för vår skuld.

V. 83. Jag trodde dig ännu i skärseldens förgård, der

man måste förblifva så länge, som man på jorden lefvat obotfärdig. (Se 4:de S. v. 132.)

V. 87. *Nella,* en förkortning af Annella eller Giovannella, var så ädel och dygdig, att hon, fastän ännu ung vid sin mans död, icke åter gifte sig, men sökte med sina böner att befordra sin makes eviga salighet. Benvenuto af Imola säger om henne: "hon var en tuktig och dygdig fru, som städse höll sig fri från Foreses laster, fastän hon dagligen måste tillaga åt honom kräsliga rätter, och liksom hon i lifvet städse varnat honom för frosseri, har hon äfven efter hans död icke upphört att bedja för honom".

V. 94. Barbagia skall enligt kommentatorernas uppgift vara en bergig trakt i det inre af Sardinien, der en halfvild menniskostam lefde utan sann tro och utan äktenskap; der fruntimmerna utmärkte sig genom sedeslöshet, och der alla gingo nästan nakna. Benvenuto af Imola anser dem vara Saracenernas från Afrika afkomlingar. Forese liknar Florens, för dess damers osedlighets skull, vid denna landsträcka.

V. 102. Philalethes anmärker här: "Francesco da Buti beskrifver, huru mycket den tidens florentinska damer hade utringad klädning vid bröst och rygg, och prisar Gud, att drägten på hans tid blifvit anständigare", — och Ottimo Commento anför i en kanske sednare tillsats, att Biskopen Agnolo Acaccioli år 1350 sett sig tvungen genom andligt förbud stäfja denna oanständighet. Redan på Dantes tid tyckes man hafva gripit till dylika förbud. I Dantes tid, säger Landino, liksom i vår, blottade Florentinska damerna hals och bröst, en klädedrägt utan tvifvel mera passande för en sköka än för en ärbar qvinna. Men, liksom de snart derefter växlade om så mycket, att de buro kragar ända upp till hakan, betäckande både hals och svalg, så har jag hoppet, att de snart byta om igen, visserligen icke så mycket från motiver af ärbarhet, som för den ombytlighet, som genomgår hvarje handling i deras lif.

V. 115—117. Det synes som om Dante och Forese hade

i sin ungdom ofta öfverlemnat sig tillsammans åt bordets nöjen. På dessa stunder kunna nu båda tänka endast med ånger.

V. 118. *"Han:"* Virgilius som vändt den i sinligheten insnärjde Dante från timliga ting till de eviga (se helv. S. 1, v. 113—114).

V. 119. *"Solens syster"* är månen, som blef full, just då Dante i dess sken hann till foten af det heliga berget (se helv. S. 1, v. 14—15).

V. 127—129. (Se helv. S. 1, v. 112—126.)

V. 131. Den andre är Statius.

Tjugondefjerde Sången.

Den sjette kretsen. — Fortsättning. — Corso Donatis död. — Ett annat träd. — Exempel på omåttlighet. — Uppgången till sjunde kretsen.

Innehåll.

De af hunger utmärglade själarne betrakta med förundran den ännu lefvande Dante, som fortsätter sitt samtal med *Forese* och får af honom underrättelse om hans syster *Piccarda* och om hennes vistelseort. Forese underrättar sedan, på Dantes begäran, honom om några af de märkvärdigaste bland hans landsmän, som i den sjette kretsen renades från sin synd. Bland dessa nämner han Lucchesaren Bonagjunta, Ubaldino, Ärkebiskop Bonifacius m. fl. och ingen af dem blef missnöjd deröfver, att han namngåfves. Dantes uppmärksamhet fästes dock mest af Skalden Bonagjunta, som förespår honom en angenäm bekantskap i Lucca och prisar honom såsom en skald, hvilken ingjutit en ny och bättre anda i den lyriska sången. Dante låter honom veta, att hela hemligheten ligger deri, att han aldrig nedlägger i sången något annat än hvad som först

sjungits af kärleken i djupet af hans själ. Bonagjunta inser deraf klart anledningen, hvarföre han och de andra Dantes föregångare ej kunnat med sin tillkonstlade sång frambringa något af varaktigt värde. Med den öfriga skaran hastar Bonagjunta bort; men Forese dröjer, för att ännu längre fortsätta sitt samtal med Dante. "När träffas vi härnäst?" — frågade han. Dante svarar: "Säkerligen icke så snart, som jag önskar det"; hvarpå han börjar att beklaga sin födelsestad. Forese förkunnar då, att den, som var orsak till eländet i Florens, skulle snart genom en tillfällighet på ett onaturligt sätt sluta sina dagar. Efter denna profetia hastar äfven han bort. Dante fortsätter sin vandring ensam bakom Virgilius och Statius. Snart får han se ett annat träd med lockande frukter, efter hvilka själarne sträcka sina händer, liksom barn, och gå förbi det. En stämma från trädet säger dem, att det är ett rotskott från det träd, som lockade Eva, och afskräcker dem från lystenhet medelst exempel af dem, som blifvit straffade för denna synd. Varnade af denna stämma fortsätta skalderna utan dröjsmål sin väg, då med ens en engels röst höres förkunna dem, hvar uppgången befanns till sjunde kretsen. Åter ett P, det sjette, bortfläktades af engelns vinge från Dantes panna, under det att en röst prisade dem saliga, som hungra efter rättfärdigheten.

Anmärkningar.

V. 4. De voro så utmärglade af hunger och törst, att de sågo ut, som om de dött för andra gången.

V. 7. Dante fortsätter det i slutet af föregående sång afbrutna talet om Statius.

V. 8. "*Af denne:*" Statius, som af kärlek till Virgilius gick så långsamt, för att desto längre hafva hans sällskap.

V. 10. Dante frågar Forese: "*hvar är Piccarda?*" *Piccarda Donati* var Foreses syster. Vi komma att återfinna henne och göra hennes närmare bekantskap i Paradisets 3:dje sång och v. 42 o. ff.

V. 20. "*Buonagiunta:*" Buonagjunta Urbicciani från Lucca. Bland de dikter, som man ännu äger af denne skald, finnas en canzone och en sonnet till Guido Guinicelli, som lära oss, att han lefvat mot slutet af trettonde århundradet. Dante skall hafva varit personligen bekant med honom. Benvenuto af Imola kallar honom "*facilis inventor rimorum sed facilior vinorum*". — Såsom prof på Buonagiuntas stil må följande sonnet af honom anföras:

Qual uomo è in su la rota per Ventura,
Non si rallegri, perchè sia innalzato:
Che quando più si mostra chiara, pura,
Allor si gira, e hallo disbassato.
E nullo prato ha si fresca verdura
Che li suoi fiori non cangino stato;
E questo saccio, che avvien per natura;
Piu grave cade, chi più è montato.
Non si dee uomo troppo rallegrare
Di gran grandezza, nè tenere spene;
Che egli è grun doglia, allegrezza fallire:
Anzi si debbe molto umiliare;
Non far soperchio, perchè aggia gran bene;
Che ogni monte a valle dee venire.

V. 20—24. Den ene, som "*förr bar den helga kyrkan i sin famn*", var en påfve. Dante kallar på flera ställen kyrkan Påfvens maka. Denne är påfven *Martin den 4:de,* som erhöll denna värdighet d. 8 Mars 1281 och dog d. 5 April 1285. Före sin upphöjelse hette han *Simon,* var född i Brie i Champagne och var Præbendarius i *Tours.* Påfven Urbanus den 4:de utnämnde honom till Kardinal, och samme påfve, så väl som Gregorius den 10:de, begagnade honom som sin Legat i Frankrike. Martins närmaste företrädare, Nicolaus den 3:dje *(Orsini),* visade sig, särdeles mot slutet af sin regering, mindre gynnsam det fransyska partiet i Italien. Efter hans död skyndade Carl af Anjou till Viterbo, der det var Conclav, för att leda valet efter sin önskan. Emedlertid voro Kardinalernas

röster mycket delade, och det vägde länge i Conclaven mellan Orsini parti och det franska, tills ändtligen Viterbos innevånare, som gynnade det sistnämnda, togo under en förevändning de båda hufvudmännen *Matteo Rossi* och *Giordano degli Orsini* tillfånga, hvarpå *Simon*, som antog namnet *Martin den 4:de*, blef vald. Hans utnämning var ett verk af det fransyska partiet, af hvilket han ock under hela sitt Pontificat förblef en trogen anhängare.

När efter blodbadet i Palermo (den Sicilianska aftonsången) några munkar kommo som Palermitanernas ombud till hans hof, för att bedja om förlåtelse, och ropade: "*Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis! — Agnus Dei &c. — nobis! Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem!*" svarade Martin tre gånger på spe: "*Ave Rex Judæorum, et dabant ei alapas*". Då tvekampen mellan *Carl af Anjou* och *Peter af Arragonien* ej gick i fullbordan, bannlyste han den sistnämnde. Påskdagen den 25 Mars 1285, sedan han i S:t Petri kyrka skött sitt Påfvekall och intagit sin middag, sjuknade han och dog den 5:te följande April. Villani säger om honom: "*Molto fù magnanimo ne' fatti della chiesa, ma per se proprio e per i suoi nulla cupidigia hebbe*". (Han var mycket ädelmodig i det som rörde kyrkans angelägenheter; men för sig sjelf och för de sina hade han ingen åtrå). Efter sin död gälde han för ett helgon, och författaren af Påfvarnes lefverneshistoria försäkrar, att länge efter hans död skedde underverk vid hans graf.

Fra Pippino, en af Dantes samtida, berättar, att Martin varit mycket begifven på ål, som han lät bevara i mjölk och koka i vin, hvilket äfven blifvit en orsak till hans död. Derföre hade man vid hans död gjort följande versar:

Gaudent anguillæ, quod mortuus est homo ille,
Qui quasi morte reas excruciabat eas.

Sedan berättar han, att i en skrift, som har till titel: "*Incipit initium malorum*", står Påfven Martin afbildad i full påfvelig ornat med ålar bredvid sig, och bär på sin *Mitra* en liten få-

gel, som utsträcker sin näbb efter ålarne. — Äfven i påfvarnes lefverneshistoria anmärkes, att han insjunknat "*post refectionem*".

De äldre Commentatorerna Benvenuto af Imola, Ottimo, Francesco da Buti, Giacopo della Laua, beskrifva denna Martins favorit-rätt närmare. De omtala den särdeles läckra ålen från sjön *Bolsena*, i hvars närhet *Viterbo* och *Montefiaschone*, der Martin plägade uppehålla sig, ligga. Francesco da Buti anmärker, att ålen, sedan den blifvit dödad i vin, blef tillagad med ägg, ost och andra ingredientier. De nämnde commentatorerna beskylla honom för att hafva öfverflödat i mat, och Benvenuto tillägger äfven i dryck. Francesco påstår, att han isynnerhet älskat fet mat och derföre dött deraf. — Ändtligen berättar Giacopo, att han, när han rätt med besked förplägat sig, var van att säga: "O Du helige Gud, huru mycket måste vi icke uthärda för din kyrkas skull!" — Francesco da Buti låter honom deremot säga, när han kom ur Consistorium: "huru mycket hafva vi icke lidit för Guds heliga kyrka! *Ergo bibamus!*"

V. 28. "*Bonifaz*". Ärkebiskop i Ravenna. Landino säger honom vara en Fransos; Velutello angifver honom vara son af den i nästföljande vers omtalte Ubaldino; Venturi kallar honom Bonifacio de' Fieschi. Philalethes tyckes vara af den sistnämndes mening och berättar, att Påfven Gregorius den 10:de, då det blef öfverlåtit åt honom att tillsätta ärkebiskop i Ravenna, utnämnt dertill på mötet i Lyon år 1274 Bonifacius de' Fieschi. År 1285 skickade Honorius den 4:de honom till Frankrike, för att i förening med konung Edward af England återställa freden mellan Alfons af Arragonien och Philip den sköne af Frankrike och utverka den fångne konung Carl den andres af Neapel frigifning. Bonifacius dog 1295, då han återvändt från Frankrike. Han skildras såsom god och välvillig, hvarpå Dante äfven syftar, när han nämner, att han undfägnade *en mängd* vid sitt läckra bord. På Dantes tid sträckte sig Ravennas ärkebiskopsdöme ända till Parma.

V. 29. *"Ubaldin"*. Ubaldino della Pila, en florentisk ädling och Ghibellin, skall hafva lefvat i medlet af trettonde århundradet och vara broder till den i Helv. S. 10, v. 120 omtalte kardinalen, *Ottaviano degli Ubaldini*. Benvenuto af Imola påstår, att Ubaldino särdeles älskat läcker mat, låtit hvarje dag sin kock förelägga sig matsedeln, och att han alltid ändrat något deri.

V. 31—34. *"Marchese"*. Marchese från Forli härstammade enligt *Boccaccio* från slägten *Ordelaffi*; enligt *Pietro di Dante* från slägten *Argugliosi*. Boccaccio säger, att Marcheses syster varit gift med *Bernardino Polenta*. Venturi berättar om denne Marchese följande anekdot. Då hans källarmästare en gång berättade för honom, att de sade om honom i staden, att han icke gjorde annat än drack, sade han: "berätta du för dem, att jag törstar beständigt". — Huru mycket han än törstade i Forli — vill Dante säga — så törstar han dock mera här, och likväl hade han i Forli mera tillfälle att släcka sin törst, fastän han icke ens då förmådde det.

V. 35. *"Den från Lucca:"* Buonaggiunta, se anm. vid v. 20.

V. 37. *"Gentucca"* är, som vi snart få se, en Dam, hvars bekantskap Dante under sin landsförvisning gjorde i Lucca och i hvilken han, enligt fleras sammanstämmande berättelse, förälskade sig. Benvenuto kallar henne en adelig dam af slägten *Rossimpeli* och säger, att Dante älskat henne för hennes dygds och sedlighets skull. Philalethes anmärker, att man härvid ej får tänka på något annat än ett Platoniskt förhållande, en ädel Troubadours kärlek; ty annars hade Dante icke nämnt henne eller ock nämnt henne med anklagandet af sig sjelf. Kannegiesser vill förklara ordet *"Gentucca"* såsom en förändring af Italienska ordet *"gente"* och såsom betydande *"det lägre folket"*. I sådant fall skulle Bonagjunta hafva mumlat: *"packet"*. Den förstnämnda förklaringen antages dock af de flesta Commentatorer, och synes mig sannolikast.

V. 43. Hon är ännu ogift. Endast gifta damer och enkor buro slöja.

V. 45. Detta har afseende på det bittra klander, som Dante uttalar mot Lucca i Helv. 21:ste Sången, v. 38 o. ff. — Lucca — säger Kopisch — var en så vanryktad stad, att Lucchesarne ännu i dag bedja om ursäkt, när de berätta, att de äro födda der.

V. 51. Denna vers är den första i en canzone, som återfinnes i Dantes *"Vita Nuova:"*

"Donne ch'avete intelletto d'amore".

Anledningen till denna canzone omtalar Dante på följande sätt: "Då jag en gång spatserade utmed en klar bäck, öfverfölls jag af ett oemotståndligt begär att dikta, och min tunga sade, liksom rörd af sig sjelf, dessa begynnelseord, hvarpå jag, återvändande hem och närmare öfverläggande saken, skref denna Canzone".

V. 56. *"Guittón"*. Fra Guittone från Arezzo innehar en utmärkt plats i den Italienska Literaturen. Utom en samling af dikter har han äfven efterlemnat en samling af bref, 40 till antalet, som äro de första utgifna prof utaf detta slag af skriftställeri på Italienska språket. Han var äfven den förste, som gaf sonneten sin regelbundna form. Man vet om honom, att han var son af en ädling, Viva di Michele, var född i Arezzo och tillhörde orden *"Frati Godenti"*, om hvilken redan talats i Helv. 23:dje Sång i anm. vid v. 103. Då han, särdeles mot slutet af sin lefnad, helgade sig åt ett contemplativt lif, började han år 1293 att grundlägga stiftelsen af ett kloster *di Santa Maria degl'Angeli* i Florens, men vann icke sin afsigt att få dö i detta kloster, emedan döden öfverraskade honom, innan han hunnit fullborda det. Han dog 1295. Såsom prof på hans skrifsätt må följande sonnet anföras:

Gran piacer Signor mio, e gran desire
Harei d'essere avanti al divin trono,
Dove si prenderà pace e perdono
Di suo ben fatto e d'ogni suo fallire;
E gran piacer harei hor di sentire

Quella sonante tromba e quel gran suono,
E d'udir dire: hora venuti sono,
A chi dar pace, a chi crudel martire.
Questo tutto vorrei caro signore:
Perchė fia scritto a chiaschedun nel volto
Quel che già tenne ascoso dentro al core;
Allhor vedrete a la mia fronte avvolto
Un brieve, che dirà; "che'l crudo amore
Per voi mei prese, e mai non m'ha disciolto".

"Notar": *Giacomo da Lentino* från Sicilien, kallad Notarien, en äldre skald, som blomstrade de sista åren af kejsare Fredrik den andres tid. Hans skaldestycken hafva blifvit samlade i ett arbete, som utgafs i Florens 1816 under titel: *"Poeti del primo secolo della lingua Italiana"*; der de upptaga 70 sidor i första volymen.

V. 57. Med nya stilen menas den stil, som infördes i vår skalds tid.

V. 79. Florens.

V. 82—87. *"Den du skyldig finner dertill &c.:"* alla kommentatorer äro ense derom, att här menas den redan i dessa anmärkningar nämnde Corso Donati, hufvudmannen för de Svarta och Foreses egen broder. Det yttrandet, att han vållat Florens ofärd, passar på ingen bättre än på honom; ty hur mycket eller hur litet partihat må hafva del i detta omdöme, så mycket är dock visst, att han var en orolig borgare och driffjädern till de hvitas förjagande.

Närvarande ställe häntyder på Corsos tragiska slut, rörande hvilket man enligt Villani's och Dino Compagni's berättelse känner ungefär följande:

Strax efter de hvitas förjagande uppkom nytt missförstånd emellan det segrande partiets medlemmar, hvilket dock först nådde sin höjd, då Cardinal Nicolaus af Prato, som hade kommit till Florens som fridstiftare, lemnat staden. M. Corso såg sig och de adliga slägterna uteslutna från alla embeten af folk-

partiet, de så kallade *Popolani Grassi*, i hvars spets Rosso della Tosa, Geri Spini, Pazzino de Pazzi och Betto Bruneleschi stodo. Han förenade sig derföre med adelspartiet, till hvilket äfven de borgerliga husen Bordeni och Medici (nu för första gången nämnda) slöto sig, för att, som några trodde, afhjelpa missförståndet, och, som andra sade, för att göra sig till herrar öfver staden. Äfven hans tänkesätt, som Guelf och Svart, blef misstänkt genom hans förening med Uguccione della Faggiola, åt hvilken han gaf sin dotter. Emellertid förekom motpartiet hans sanna eller förmenta planer. Dess hufvudmän anklagade honom inför Podestan Piero della Branca från Agobbio, och denne dömde honom, då han ej infann sig inom en timma, såsom upprorsmakare och förrädare mot Communen. M. Corso tillspärrade med kedjor statsdelen Borgo di S. Pietro Maggiore och beslöt, att försvara sig inom den samma mot det anryckande folket och de Catalonska Soldaterne. Kanske hoppades han på understöd af sitt parti, kanske på hjelp af Uguccione della Faggiola, som Villani förmodar. Men då båda uteblefvo, blef mot aftonen stängseln nedbruten af folket. M. Corso, som led af gikt, flydde ensam till häst ända till Villa Rovezano; der han blef hunnen af de förföljande Catalonierna, som förde honom fången till staden. Då han hunnit klostret S. Salvi, försökte han att medelst ord och löften förmå sina bevakare, att låta honom undslippa; men då de icke stodo att öfvertala, kastade han sig ändtligen af hästen. Ingeudera af dessa båda historieskrifvare omtalar, att han släpats af hästen. Benvenuto af Imola söker att förena skaldens berättelse med historieskrifvarnes dermed, att han säger, att Corso vid fallandet från hästen blifvit med foten hängande i stigbygeln och så bortsläpad, i hvilken belägenhet han mördats af Catalonierna.

Begge historieskrifvarne skildra honom såsom skön, tapper, vältalig och af ädel hållning. Dino Compagni (som tillhörde de hvita) jemför honom med Catilina, kallar honom listig, böjd till ondt, en vän af packet, en fiende till folket och Popolani, derjemte så stolt, att man kallade honom blott "*il*

Barone" och att man hörde ropas hvar han framgick: "lefve Baronen!"

V. 88—90. Denna händelse tilldrog sig den 15 Sept. 1307.

V. 101—102. När han kommit så långt, att jag lika litet kunde *se* honom, som jag hade *förstått* hans profetia om Corso Donati.

V. 117. Kunskapens träd på godt och ondt komma vi att finna på skärseldsbergets topp i det jordiska paradiset, och gommens lusta, som representeras af det här omtalta trädet, är liksom en af de många afläggarne af det paradisiska trädet, är en af de många syndiga lustarne.

V. 122. "*Af molnskyn födde:*" Centaurerne, Ixions barn med molnet, som han omfamnade i stället för Juno. Då Pirithous firade sitt bröllop med Hippodamia, hade han äfven inbjudit Centaurerna; men då dessa blifvit upphettade af vinet, hotade de att bortföra bruden och kommo dervid i strid med Theseus, af hvilken de blefvo besegrade. De anföras här såsom exempel på en bestraffad omåttlighet.

V. 124—126. "*Som vinet så betagit*", bör vara "*som så ur källan tagit*". Då Gideon drog mot Midianiterna, befallte Herren honom, att han skulle taga med sig i striden endast de, som upphämtade vatten ur brunnen Harod med handen; men att han skulle ställa afsides "hvilken som läppjar vatten med sin tunga såsom en hund läppjar; desslikes dem, som på sina knän nederfalla och dricka". Endast 300 bestodo detta måttlighets prof; men genom dem blef Midianiternas otaliga här nedergjord (se Domareboken 7:de cap.).

V, 143. Engelns glans hade så förbländat honom, att han gick bakom Virgilius och Statius och lik en blind följde deras stämmas ledning.

V. 148. En flägt af Englens vinge, som åter borttog ett P. från Dantes panna.

V. 154. "*Salige de som hungra efter rättfärdigheten*". Math. 5, 6.

Tjugondefemte Sången.

Sjunde kretsen. — Själarnes yttre utseende. — Vällusten, renad i eld. — Exempel af kyskhet.

Innehåll.

Skalderna skynda sig, att gå uppför den trånga stigen till den sjunde kretsen, emedan 2 timmar af eftermiddagen redan förlidit. Dante undrar, huru det är möjligt, att själarne kunde magra, då de ej voro i behof af någon föda; men vågar ej förr, än han uppmuntrats dertill af Virgilius, komma fram med sin fråga. Virgilius söker göra det klart för honom med några exempel; men hänvisar honom till Statius för vinnandet af närmare upplysning. Statius förklarar då för honom, hur menniskan utvecklas ur sitt frö, från växt till djur, från djur till menniska; huru Skaparen, då hjernbildningen är fullbordad, inblåser der en lefvande ande, som drager till sig all verksam kraft och bildar så en mennisko-själ, och huru denna själ i döden lemnar kroppen och tager med sig hvarje mensklig kraft och inträder så i andarnes verld. Der fortverkar daningskraften och ger åt anden den form, som kroppen haft. Denna form kallas skugga, och likasom kroppen af hungern utmärglas, så förtunnas skuggan af de hungriga begären. — Under detta samtal hinna de upp till sjunde kretsen. Från den brant uppåtstigande klippväggen flammar ut öfver bergterrassen en eld, som motas af en från terrassens yttre rand blåsande storm, hvilket gör att för de vandrande blifver endast en smal stig på den yttre randen, der skalderna, en och en, fortsätta sin vandring med den flammande elden på den ena sidan och ett bråddjup på den andra. Inifrån elden höres hymnen "*Summæ Deus clementiæ*", hvari själarne anropa Guds barmhertighet och bedja Honom med sin eld rena dem från allt orent. Andar skrida fram och åter genom lågorna, och nämna, sedan de fulländat sin sång, Personer, som utmärkt sig genom kyskhet, för att

dymedelst bestraffa sin egen okyskhet och uppväcka hos sig en desto lifligare ånger.

Anmärkningar.

V. 1—3. Vid vårens början står solen i Väduren och natten, som solens antipode, i Vågen. Oxen (*tauro,* tjuren) följer näst efter Väduren, Skorpionen näst efter Vågen. När fördenskull Oxen kommer i middagshöjden, har Väduren och med honom solen redan för två timmar sedan lemnat den, då hvarje stjernbild intager en tolftedel af 24 timmar. Klockan var således 2 på eftermiddagen på skärseldsberget, och 2 på natten på det motsatta halfklotet; Skorpionen intog nu dess midnattshöjd.

V. 10—15. Dante vet ej, om han vågar komma fram med sin fråga eller icke, och jag frågar läsaren, om icke den bild, hvarmed han åskådliggör denna sin blyga rädsla, är mästerlig.

V. 22—24. *Meleager,* konung Oenei son i Ætolien, skulle, till följe af Parcernas dom, lefva endast så länge, som ett vedträd, hvilket de vid hans födelse kastade i elden, blef oförtärdt af lågorna. Hans moder *Althæa* drog derföre trädet ur elden och släckte branden, hvilken hon sedan med största omsorg förvarade. När sedermera Meleager hade dödat det Kalydoniska vildsvinet och, öfvermodig i sin lycka, nedstött sina båda Morbröder, Plexippus och Toxeus, som afundades hans ära, tog Althæa efter en lång strid med sig sjelf åter fram vedträdet och, "huldare syster än moder (*melior germana parente*)", kastade det i raseri på elden, då Meleager kände sitt inre förtäras af en hemlig eld.

Inscius atque absens flamma Meleager ab illa
Uritur & cæcis torreri viscera sentit
Ignibus. Ovid. Met. Lib. 8, v. 515 o. sqq.

Virgilius vill säga: liksom Meleager tärdes bort endast till följe af Parcernas beslut, så förtär den gudomliga, trängtan uppväckande kraften, som trädet har, själarne. Philalethes

anmärker, att Dante kunde så mycket mer framställa Meleagers öde, såsom en passande förklaring på själarnes af en osynlig kraft vållade afmagring, som en ganska allmän vidskepelse trodde om förtrollade vaxbilder ungefär detsamma som om det omnämnda vedträdet. (Jfr. Helv. 20:de S. anm. vid v. 123).

V. 25—27. Liksom skuggan af en kropp lämpar sig i en spegel efter kroppens beskaffenhet, så lämpar sig i andarnes verld själens skugga efter själens beskaffenhet.

V. 29. *Statius*, hvilken Dante gör till Christen, anses af Philalethes i allegorisk mening beteckna den af christendomen upplysta philosophien, således t. ex. *Thomas Aquins* och hans lärjungars lära. Den artighet, som Statius i v. 31—33 säger Virgilius, skulle då allegoriskt ådagalägga den vördnad, som Skolastikerna buro för Aristoteles och hans lärjungar, hvilka Virgilius representerade.

V. 37—60. Dante följer Thomas' ab Aquino på Aristotelis åsigt grundade lära i besvarandet af den frågan, huru *Sperma* uppkommer. Det smälta födoämnet, förvandladt till blod, får en kraft att dana alla kroppens delar. En del af detta blod sprider sig hos mannen genom de fyllda ådrorna till underhållandet af kroppens alla lemmar; men en annan del deraf, som blifvit tillöfvers, "*lik mat, som man tager från bordet*", går med den daningskraft, som den fått i hjertat, genom vener, derigenom "*å nyo renadt*", ned till en för den bestämd organ och blifver *Sperma*. Härifrån meddelas detta "*fullkomnade blod*" med en "*annans blod*", qvinnans, och blandadt med detta bildar det ett stoff, inom hvilket den "*ur hjertat fådda kraften*" börjar sin verksamhet. Den uppväcker då först en själ, "*lik plantans*", (*anima vegetativa*); men denna *vegetativa* själ, är deri olik plantans, att den är i stånd till en vidare utveckling och blifver till en djursjäl med känsel och rörelse (*anima sensitiva*), som till en början står på samma låga punkt, som Polypen eller "*hafssvampen*", som gradvis utbildas,

allt efter som organerna för det högre djuriska lifvet utveckla sig. Den danar småningom verktyg (lemmar) för de krafter, som den har.

V. 62—63. "*En visare, än du:*" *Averroës*, Aristotelis Arabiske förtolkare och commentator, som trodde den kännande själen (*anima sensitiva*), hvilken yttrar sin kraft till följe af en kroppslig inverkan, skild från den tänkande själen (*anima intellectiva*), som icke begagnar sig af några kroppsliga organer och hvarken behöfver ögat, för att se, eller örat, för att höra.

V. 68—78. Enligt Dantes theori inblåser Gud, då hjernbilduingen är fullbordad, i den till *sensitiv* utbildade själen en lefvande ande, som upptager i sitt väsende all verksam kraft, som förefinnes, och på sådant sätt blifver en själ, "som *lefver, känner, tänker*", (*anima intellectiva*). I tänkandet äro lif och känsla förenade. Detta tänkande består väsendtligen deri, att menniskan har sin medelpunkt i sig sjelf, eller — som Dante uttrycker sig — *se in se rigira*. Dessa trenne själsformer äro således, enligt Dante, endast tre utvecklingsgrader af samma själ, af hvilka den lägre är basis (*fundamento*) för den högre, och utgöra tillsammans "*un' alma sola*". Guds ande gör af det, som förefinnes i fostret, en intellectiv själ, liksom solens strålar göra vin af det, som förefinnes i drufvan.

V. 79—84. När Lachesis utspunnit menniskans lefnadstråd, "*far själ ur kropp*" och har med sig *i verkligheten* (*actu*) all kraft, som Gud inandats, (d. v. s. den intellectiva själens krafter, viljan (*appetitus intellectivus*), minnet (*memoria intellectiva*) och förståndet), men endast i fröet (*potentiellt*) eller, som det kallas, *in virtute*, hvar mensklig kraft, d. v. s. den med själen förenade kroppens krafter. De förstnämnda krafterna blifva genast starkare; men de senare, i fröet boende krafterna, liksom "*förstumma*" (*latent*). Själen har dock, såsom kroppens organiserande princip, potentielt (*in virtute*) en ny kropp i sig.

V. 86. *"På någondera stranden:"* neml. antingen på Acherons strand, eller på stranden vid Tiberas mynning, för att öfverföras antingen till Helvetet eller till Skärseldsberget.

V. 108. Den gåtan, huru en själ, som ej behöfver föda, likväl kan magra.

V. 109. Neml. till den sjunde kretsen.

V. 121. *"O högsta mildhets Gud:"* — *"Summæ Deus clementiæ"* äro begynnelseorden i en hymn, som plägar sjungas i den Katholska kyrkan hvar Söndags morgon och hvari man beder Gud ingjuta i hjertat renhet och kyskhet, sjungande:

Lumbos Jecurque morbidum
Flammis adure congruis,
Accincti ut artus excubent,
Luxu remoti pessimo.

V. 127. Marias svar till Engeln, som förkunnade henne, att hon skulle föda verldens frälsare. Luc. 1: 34.

V. 130—133. Då Diana hade kommit till lunden, der Jupiter förfört *Callisto,* och fått veta detta, dref hon henne bort från sitt sällskap.

"I procul hinc, dixit, nec sacros pollue fontes".
Ovid. Met. Lib. 2, v. 465.

V. 139. *"Såret:"* det sista af de sju P, som Engeln ristat på Dantes panna.

Tjugondesjette Sången.

Sjunde kretsen. — Fortsättning. — Guido Guinicelli. — Arnaud Daniel.

Innehåll.

Skalderna fortsätta sin vandring, en och en, på den smala vådliga stigen, och Dantes skugga, som, hvar han framgick,

kom lågan att skina mera i rödt, sätter andarne i förundran. En af dessa vända sig fördenskull till Dante med en fråga; men innan Dante hinner besvara den, väckes hans uppmärksamhet af andra andar, som gå rakt mot dem, hvilka han först sett, kyssa dem och utan uppehåll skynda bort, under det de båda skarorna öfverrösta hvarandra, den ena med att ropa: "O Sodom och Gomorra!"; den andra med ett skri om Pasiphaë. De själarne, som först vändt sig med sin fråga till Dante, nalkas åter, hvarpå han lemnar dem besked om sig och anledningen till sin resa. Till gengäld underrättar en af dessa honom om den synd, från hvilken de i den kretsen renas. Den talande sade, att han var *Guido Guinicelli*. Dante blef förskräckt vid att der höra detta namn, men såg så kärleksfullt på honom, att Guido fann sig föranlåten fråga, hvarmed han förtjent denna kärlek. Dante svarade: med din sång. Härpå visar Guido för honom en själ, som han har framför sig i elden, och säger: "denne var en bättre smed i modersmålet". Sedan beder han, att Dante måtte bedja för honom ett *Fader vår*. Derpå försvann han bland flammorne och lemnade plats för den andra, som på Dantes fråga säger sig vara *Arnold*, en kärlekssångare, anhåller om Dantes förbön och försvinner sedan i reningsflamman.

Anmärkningar.

V. 4—6. Philalethes anmärker här: "Det var således mot aftonen, omkring kl. 5, och skalderna hade tillbragt ungefär tre timmar med uppstigandet från den sjette till den sjunde bergterrassen (kretsen). Då de hade den nedgående solen till höger om sig, gingo de rakt mot söder och hade således, då de vid uppstigandet på den andra bergterrassen gingo rakt mot vester, sedan dess hunnit kringgå en fjerdedel af hela berget".

V. 15. De ville icke gå ur den lågan, som renade dem.

V. 17. "*De andra:*" Virgilius och Statius.

V. 40. Rörande dessa tvenne städers i Palestina synder se 1 Mos. B. cap. 18 och 19.

V. 41. *"Pasiphaë"* se anm. vid Helv. S. 12, v. 13.

V. 45. *"Riféerne:"* Ural

V. 62—63. *"Den himmel &c."* Empyréen.

V. 76—78. Julius Cæsar satte, under sitt vistande hos konung Nikomedes i Bithynien, sådan skamfläck på sitt rykte, att han fick namn af drottning, och att soldaterne, då han höll sitt triumf-intåg i Rom, efter att hafva besegrat Gallerne, gjorde till honom följande nidvisa, den de ock då offentligen sjöngo:

Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem:
Ecce Cæsar nunc triumphat, qui subegit Gallias:
Nicomedes non triumphat, qui subegit Cæsarem.

Se Suetonii Cæsar cap. 49. — Hade Dante verkligen ansett Cæsar skyldig till detta brott, skulle han icke lemnat honom en plats i Limbus bland Heroerna, utan försatt honom i Helvetet bland Sodomiterne.

V. 87—88. *"Den qvinnan, som &c."* Pasiphaë. Hon står här som symbolen af den lägsta, djuriska kärlek.

V. 92. *Guido Guinicelli:* en stor skald kort före Dante. (Se S. 11, anm. vid v. 97.)

V. 94—96. När Lycurgus från Nemea ville döda Hypsipyle, emedan hans son genom hennes förvållande hade blifvit dödad af en orm (se anm. vid 22:dra S. v. 112), och de till Thebæ tågande hjeltarne togo sig af hennes sak, kommo äfven Hypsipyles båda söner, som, sökande sin moder, händelsevis sökt herberge hos Lycurgus, sin gästvän till hjelp; men då de hörde nämnas *Lemnos* och *Thoas,* Hypsipyles fader, igenkände de modren och under tårar föllo de henne om halsen. Så ville Dante hafva gjort, då han såg Guinicelli.

V. 115. Den han visar med sitt finger är Troubadouren *Arnault Danielli.*

V. 117. *"I modersmålet:"* i sitt modersmål, det Provenzalska språket.

V. 120. *"Åt den från Lemosin:"* *Giraud de Borneuil* från *Sideuil,* ett slott i Lemosin. Han var en på sin tid mycket älskad och beundrad Troubadour och tyckes hafva stått i gunst hos Castiliens, Leons, Navarras och Arragoniens monarker. Giraud är omtalad på ett märkvärdigt ställe i Dantes bok de vulg. Eloq. lib. 2, cap. 2. "Då nu menniskan är begåfvad med en trefaldig själ, en vegetativ, en sensitiv och en intellectiv, går hon ock fram på en trefaldig stig. I den mån hon är vegetativ, söker hon nyttan, hvari hon har en gemensam natur med växterna; i den mån hon är sensitiv, söker hon nöjet, hvari hon liknar djuren; i den mån hon är intellectiv, söker hon äran, hvari hon är antingen ensam eller i förening med englarne. Hvad helst vi göra, tyckas vi göra af dessa trenne bevekelsegrunder &c." — "Hvad nyttan angår, skola vi vid en noggrann undersökning finna, att hos alla, som söka den, står i främsta rummet säkerhet; med hänseende till nöjet, intager kärleken första platsen, och hvad äran angår, vill väl ingen draga i betänkande, att ställa dygden främst. Dessa trenne, säkerhet, kärlek, dygd, tyckas således vara tre stora föremål, som böra behandlas med den största vigt, d. v. s. de ting, som hufvudsakligen tillhöra dem, såsom mod i vapen, värma i kärlek och kraft i viljan: och vid närmare undersökning skola vi finna, att endast med hänseende till dessa hafva namnknnnige män författat sina dikter, hvar på sitt modersmål; *Bertrand de Born,* om vapen; *Arnault Daniel,* om kärlek; *Giraud de Borneuil,* om rättskaffenshet; *Cino da Pistoja,* om kärlek; *hans vän* (härmed menar Dante sig sjelf), om rättskaffenhet; men ännu har jag ej funnit någon Italienare, som skrifvit om vapen". — Följande underrättelse om *Giraud de Borneuil* finnes i Gray's posthumous works 4:te, London 1814, vol. 2, p. 23: "Canzonen är ett mycket gammalt verslag, då uppfinningen deraf tillskrifves Giraud de Borneuil af den Provenzalska skolan. Han var från Limoges, kallades *il Maestro de' Trovatori* och dog 1178". — Att han utmärktes med denna titel (en omständighet, som kanske förmådde Dante att rädda denna ut-

märkelse åt Arnault Daniel) är omtaladt af Bastero i hans Crusca Provenzale, Edit. Roma. p. 84, hvarest vi finna följande förteckning på hans handskrifne poemer, bevarade i Vaticanska Bibliotheket och i S. Lorenzos bibliothek i Florens; "Una tenzone col Rè d'Aragona; e un Serventese contra Cardaillac, e diverse Canzoni massimamente tre pel ricuperamento del S. Sepolcro o di Terra Santa, ed alcune col titolo di Canterete, cioè picciole cantari ovvero Canzonette". Det ljus, som dessa och dylika skrifter kunna kasta icke endast på händelserna, utan ännu mera på sederna i en högst interessant period i historien, borde säkerligen, om man än icke tager i betraktande den förtjenst, som de kunna äga som poetiska compositioner, göra dem till föremål, väl förtjente af en större uppmärksamhet, än de hittills väckt. Enligt Nostradamus dog Girand 1278. Cary, ur hvars noter till Vision af Dante, p. 317 & 318, jag hämtat dessa notiser, tyckes anse Gray's uppgift rörande hans dödsår tillförlitligare. Några af hans poemer hafva sedermera blifvit utgifna af Raynouard, Poesies des Troubadours, tom. 3, p. 304 o. ff.

V. 125. "*Guittone*", se anm. vid 24:de S. v. 56.

V. 131. "*Denna verld:*" Skärselden, se S. 11, v. 23.

V. 142. "*Arnold:*" Arnault Danielli sättes, enligt Dantes och Petrarcas enstämmiga omdöme, främst bland Troubadourerna, de Provenzalska sångarne. Petrarca säger om honom i sin Trionfo d'Amore. cap. 4, v. 38 o. ff.:

— poi v'era un drapello
Di portamenti e di volgari strani:
Fra tutti il primo Arnaldo Daniello
Gran maestro d'amor ch'alla sua terra
Ancor fa onor col suo dir nuovo e bello.

Han var född af fattiga, men adliga föräldrar, i slottet Ribeyrac i Perigord. Hans födelseår är ej kändt; men han dog 1189. Af hans skrifter finnas, enligt Sismondi, endast sjutton smärre poemer i behåll. Man har anledning att tro, att de

bästa af hans skrifter gått förlorade, så att nutiden ej har tillfälle att bedömma hans

Versi d'amore e prose di romanzi.

Dante nämner honom ofta i sitt verk de Vulgari Eloquio. I andra bokens andra kapitel anföres han, som en, hvilken skrifvit om kärlek, och i tionde kapitlet säges han hafva nyttjat i nästan alla sina canzoni *Sestinen*, ett versslag, hvaraf han anses vara uppfinnaren.

Raynouard säger om Arnault Daniel i sin bok: Choix des Poesies des Troubadours tom. 2, p. 318: "*L'autorité de Dante suffirait pour nous convaincre, qu'Arnaud Daniel avait composé plusieurs romans. Mais il reste une preuve positive de l'existence d'un roman d'Arnaud Daniel; c'est celui de Lancelot du Lac, dont la traduction fut faite, vers la fin du treizieme siecle, en allemand par Ulrich de Zatchitschowen, qui nomme Arnaud Daniel comme auteur original.*

Pulci i sin Morgante Maggiore canto 27, st. 80 nämner Arnaud Daniel såsom författare till en Roman om Rinaldo.

Dopo costui venne il famoso Arnaldo,
Che molto diligentemente ha scritto
E investigò le opre di Rinaldo
De le gran cose, cla fece in Egitto &c.

V. 147. Dante låter Arnold tala på det Provenzalska språket. Raynouard anser på detta ställe texten i alla editioner af Dante på ömkligt sätt förderfvad. Jag vill efter Cary anföra Arnolds tal v. 142—147 sådant, som Raynouard anser det hafva kommit från Dantes hand.

"Tan m'abellis vostre cortes deman,
Ch'ieu non me puese nim voil a vos cobrire;
Ieu sui Arnautz, che plor e vai cantan;
Consiros, vei la passada follor,
E vei jauzen lo joi qu'esper denan;
Aras vos prec, per aquella valor
Que us guida al som sens freich e sens calina,
Sovegna vos atemprar ma dolor.

(Tant me plait votre courtoise demand,
Que je ne puis ni ne me veux a vous cacher;
Je suis Arnaud, qui pleur & va chantant;
Soucieux, je vois la passée folie,
Et vois joyeux le bonheur, que j'espere a l'avenir;
Maintenant je vous prie, par cette vertu
Qui vous guide au sommet, sans froid et sans chaud;
Qu'il souvienne a vous de soúlager ma douleur.)

Raynouard tillägger: "Il n'est pas un des nombreux manuscrits de la Divina Comedia, pas une des editions multipliées, qui en ont eté données, qui ne presente dans les vers, que Dante prête au troubadour Arnand Daniel, un texte defiguré et devenu, de copie en copie, presque inintilligible. Cependant j'ai pensé, qu'il n'etait pas impossible de retablir le texte de ces vers, en comparant avec soin, dans les manuscrits de Dante, que possedent les depôts publics de Paris, toûtes les variantes, qu'ils pouvaient fournir, et en les choisissant d'après les regles grammaticales e les notions lexicographiques de la langue des troubadours. Mon espoir n'a point eté trompé, et sans aucun secours conjectural, sans aucun deplacement ni changement de mots, je suis parvenu, par le simple choix des variantes, a retrouver le texte primitif, tel qu'il a dû etre produit par Dante". *Ragnouard, Lexique Roman,* Tom. I. p. 13. 8:o. Par. 1830.

Enligt Dante (De Vulg. Eloq. lib. 1, cap. 8) voro det Provenzalska och det Spanska språket ett och samma språk. Hvad han säger i detta hänseende är så eget, att det måhända ej misshagar läsaren, att här se ett utdrag deraf. Först indelar han de Europeiska språken i tre stora hufvudafdelningar. "En af dessa förbreder sig från Donaus mynningar eller från sjön Mæotis till Englands vestra kust och begränsas af Fransoser och Italienare och af Oceanen. Samma språk talades ursprungligen öfver hela denna sträcka; men sönderföll sedermera i Sclavonska, Ungerska, Tyska, Saxiska, Engelska och åtskilliga andra modersmål, då likväl det utmärkande tecknet qvarblef

hos dem alla, att de nyttja bejakningsordet "*io*" (vårt Svenska *jo*). Hela Europa, började från de Ungerska gränsorne och sträckande sig mot öster, har ett annat eget språk, som räcker öfver Europas gränsor in i Asien. Detta är Grekiskan. I hela den öfriga delen af Europa talas ett tredje språk, som sönderfallit i tre dialekter, hvilka kunna skiljas från hvarandra genom bruket af de olika bejakningsorden, *oc*, *oil* och *si*; det första nyttjadt af Spanjorerne, det andra af Fransoserne, och det tredje af-Latinarne (Italienarne). Den första språkdialekten har under sitt välde vestra delen af södra Europa, började från Genuesarnes gränsor. Den tredje besitter den östra delen från sagda gränsor ända till Italiens udde, der Adriatiska hafvet börjas, och till Sicilien. Det andra är på visst sätt nordiskt, med hänseende till de förra, ty det har Tyskarne i öster och norr, i vester begränsas det af Engelska sjön och Arragoniens berg, och i söder af folket i Provence och utaf sluttningen af Apeninerne". — Ibid. c. 10. "Hvar och en af dessa trenne språkdialekter har sina egna anspråk på utmärkelse. Franska språkets förträfflighet består deri, att det, till följe af sitt behag och sin ledighet, bäst lämpar sig till den prosaiska berättelsen, (*quicquid redactum, sive inventum est ad vulgare prosaicum, suum est*), och som exempel må anföras böcker, innefattande hopsamlade berättelser om Trojanernes och Romarnes bedrifter, och Konung Arthurs nöjsamma äfventyr, med många andra historier och upplysande arbeten". Spanskan (eller Provenzalskan) kan skryta af att hafva frambragt på sitt språk poesi, såsom först odlad i detta, såsom i ett mera fullkomligt och behagligt språk; bland dess skalder är Pierre d'Auvergne och andra ännu äldre. Latinska eller Italienska språkets företräden äro tvenne: först, att det kan räkna såsom sina egna de författare, som tillegnat sig en ännu mera behaglig och fin stil i poesi; bland dessa äro Cino da Pistoja och hans *vän*, (så benämner Dante alltid sig sjelf, då han framställer sig bredvid *Cino*); för det andra, att dess författare tyckas fästa sig vid vissa allmänna grammatikaliska

reglor, och dymedelst gifva det, i kännares tanke, ett ganska vigtigt anspråk på företräde". — Vi lära af Dantes Vita Nuova p. 258, att det ej fanns någon poetisk sammansättning på Provenzalska eller Italienska språken längre tillbaka än 150 år innan Vita Nuova skrefs. *Cary Vision af Dante* p. 319.

Tjugondesjunde Sången.

Vandringen genom lågorne. — Drömmen om Lea och Rachel. — Virgilius afsäger sig all vidare ledning.

Innehåll:

Solen gick upp för det stället, der Christus blödde för verldens frälsning, då skalderna befunno sig utanför den eld, hvarmed Han döper (Luc. 3: 16). "*Salige äro de renhjertade!*" och "*vägen går genom lågorne!*" ropades till dem af en Engel, som stod på bergets rand utanför flamman. Med hopknäppta händer stirrade Dante in i lågan, och hans inbildning såg alla dem, som man sett brännas, brinna deri. Oaktadt Virgilii uppmaningar vågade han ej sätta sin fot in i flamman; men då Virgilius sade honom, att elden var den mur, som skiljde honom från Beatrix, steg han in i den och fortsatte, sedan han gått genom lågorne, sin vandring uppför den sista berguppgången, som leder till det jordiska paradiset, hvilket är beläget på bergets spets. Skalderna hade ej gått många steg på denna trångstig, när natten öfverföll dem och hindrade dem ifrån att gå vidare. De lade sig till hvila hvar på sitt trappsteg. Dante såg öfver sig blott en liten fläck af himlen, men ovanligt stora och glänsande stjernor nedblickade från den. Under det han betraktade dessa sjönk han i sömn, då han i drömmen fick se tvenne qvinnor, föreställande det verksamma och det comtemplativa lifvet. När morgonen återvändt

hastade han, i de andra skaldernas sällskap, med förnyad styrka och förnyad ifver att uppnå höjden. När de hunnit upp på den, sade Virgilius honom, att han numera, sedan han blifvit renad, kunde vägleda sig sjelf, tills han fann Beatrix.

Anmärkningar.

V. 1—4. I Jerusalem dagades det, i Spanien var det midnatt, och i Indien middag, då solen gick ned för Skärselden. Man finner häraf, hvad redan i anmärkningarne till S. 2, v. 1—9 blifvit nämndt, att Dante tänkte sig Ganges liggande 90 grader i öster och Ebro 90 grader i vester från Jerusalem.

V. 7. Der stormen blåste — se S. 25, v. 113.

V. 8. Matth. 5: 8. "*Salige äro de renhjertade; ty de skola se Gud*". Huru väl är icke detta bibelord användt här, der Skalden träder ur den sista renande kretsen, från hvilken själarne komma till det saliga åskådandet af Gud!

V. 21. Denna eld förorsakar väl plågor, men dödar ej.

V. 22—23. Se Helv. 17:de S. v. 94 o. ff.

V. 37—39. Ovidius berättar i sina Metam. lib. 4, v. 55 o. ff., att Pyramus och Thisbe i Babylon älskade hvarandra och hade satt möte under ett mulbärsträd på Nini graf. Thisbe, som först kom till mötesplatsen under det hvita mulbärsträdet, blef skrämd af en lejoninna, flydde för henne och tappade under flykten sin slöja, hvilken det blodiga rofdjuret sönderslet. När Pyramus kom och såg spåren efter lejoninnan och den blodbesudlade slöjan, dödade han sig i förtviflan med sitt svärd, då blodet stänkte upp i mulbärsträdet och förvandlade dess frukt från hvit till röd. När Thisbe återkom och fann sin älskare döende, kastade hon sig öfver honom och nämnde sig sjelf vid namn. Vid detta kära namnet slog Pyramus än en gång upp sina ögon, för att sedan för evigt tillsluta dem:

ad nomen Thisbes oculos jam morte gravatos
Pyramus erexit.

V. 57. Der man från den sjunde bergterrassen går upp till bergets spets.

V. 58. Matth. 25: 34. Christi ord på den yttersta dagen till de gudfruktige. Engeln säger så till dem, som blifvit renade. Tilltalet gäller egentligen Statius.

V. 64—66. Då Skalderna, euligt förra Sången v. 4—6, gingo på den sjunde terrassen, som omgördlade berget, rakt mot söder, måste de nu, då de, för att stiga uppför berget, hade vändt sig mot det, gå mot öster och hafva den nedgående solen på ryggen. De stiga således nu uppför berget i rak motsatt riktning mot den, hvari de i början bestigit det (se S. 3 v. 16), och hafva således så småningom kringgått hälften af bergets hela omkrets.

V. 90. För de rena synas de himmelska tingen vara större, än de synas för de orena.

V. 94—96. Den stund morgonstjernan, Venus, (kallad Cytherea efter ön Cythera, som var helgad åt henne), gick upp.

V. 97. I denna dröm, liksom i de förra, afspeglar sig för Dantes själ, hvad han sedan får erfara. Lea och Rachel, Labans båda döttrar, beteckna den förra det verksamma och den senare det contemplativa lifvet.

V. 108. Philalethes anmärker härvid från katholsk synpunkt följande: »Vi hafva här kommit till Skärseldens tredje afdelning, det jordiska Paradiset, hvarom denna dröm är en aning. Det skall derföre hjelpa oss att lättare förstå den, om vi ännu en gång framkalla betydelsen af de tvenne tillryggalagda afdelningarne, Skärseldens förgård och den egentliga Skärselden, och af dem göra klar för oss betydelsen af den tredje afdelningen, och dervid äfven anföra det ur den tidens Philosophie, som kan tjena till upplysning deraf.

Betecknar Skärseldens förgård den akt, som föregår den egentliga rättfärdiggörelsens akt, betecknar inträdet i Skärseldens port sjelfva denna akt eller emottagandet af den heliggörande nåden i dop- eller bot-sacramentet, betyda vidare de

sju botgörelsens kretsar (den egentliga Skärselden) den genom den medverkande nådens *(gratia cooperans)* och den fria viljans samverkan fullbordade bättringen och frigifningen från synden, så måste denna tredje afdelning betyda rättfärdiggörelsens fulländning medelst *gratia perficiens*. Ganska sinnrikt är det, att Skalden har försatt det jordiska paradiset här, ty genom rättfärdiggörelsens fulländning hafva alla verkningar af arfsynden blifvit upphäfne, och menniskan träder åter in i det Paradisiska tillståndet, i ett tillstånd af ursprunglig helighet, rättfärdighet och salig inre harmoni, hvarifrån hon då förmår att utan hinder höjas till sitt slutliga mål, åskådandet af Gud.

Mycket betecknande äro ock i detta hänseende de tre drömmarne, hvilka Dante hade de tre nätterna, som han upplefde i Skärselden. Den första natten syntes honom vid Skärseldens port Lucia (9:de Sången), *gratia præveniens* eller *operans;* den andra natten i midten af reningskretsarne (19:de Sången) ser han menniskans strid med sinligheten och hennes understödjande af den medverkande nåden *(gratia cooperans)*, och här vid ingången till det jordiska Paradiset har han en tredje dröm, hvars betydelse skall af det följande visa sig såsom häntydande på fulländningens tillstånd.

Här som vid andra tillfällen taga vi Thomas ab Aquino till vår ledare. För att nu tillbörligt begripa hans åsigt rörande fulländningen *(perfectio)*, är det nödvändigt, att intränga något djupare i hans system och att upptaga tråden, der vi i den Psychologiska Skizzen till 16:de—18:de Sången läto den falla. Vi betecknade redan der dygden såsom en färdighet *(habitus)* till det goda. Nu blir den äfven betecknad såsom en fullkomlighet hos en själskraft, som är rigtad på handling och det på god handling *(perfectio potentiæ quæ determinatur ad bene operandum)*. Den kan just derför endast tillkomma de egentliga själskrafterna, hvilka äro endast själarnes accidentier; ty kroppen såsom stoff är blott *in potentia ad esse* (kan blifva något); men anden såsom form är *in potentia ad agere* (kan göra något). *Summa Theol. II: 1. Quæst. 55. Art.*

2. *Quæst. 56. Art. 3 och 6.* Fördenskull blifva äfven dygderna närmast med hänsigt till de förnämsta själskrafterna, förståndet och viljen, indelade i *intellectuela* och *moraliska,* allt efter som de äro ett fullkomnande af någondera af dessa.

De intellectuela dygderna äro nu åter sådane, som tillhöra det speculativa, och sådane, som tillhöra det praktiska förståndet. Till de förra räknas *intellectus,* förstånd, *scientia,* vetenskap, och *sapientia,* vishet. *Intellectus* betecknar en färdighet med hänseende till omedelbart erkänbara principer; de båda andra äro färdigheter med hänseende till sanningar, som finnas medelst undersökning; *scientia* i hänseende till de skiljaktiga, erkänbara tingen; *sapientia,* i hänseende till den högsta sanningen. Till det praktiska förståndet höra *ars* (konst) och *prudentia* (klokhet); den förra är en rätt kännedom om det, som man företager sig att göra; den senare om det, som man bör göra. Af dessa samtliga dygderna blifver likväl endast klokheten räknad till de egentliga dygderna, ty det är hon, som leder menniskans valfrihet med hänseende till medlen för ändamålets vinnande *(eorum, quæ sunt ad finem);* då nemligen dygden är en färdighet till god handling, så kunna endast sådane andens krafter vara dygdens subjecter, som antingen sjelfva tillhöra viljan eller blifva ledda af viljan. Men detta är fallet med klokheten, ty den förutsätter den rätta viljan till målets vinnande. De andra kunna blott kallas oegentliga, *(secundum quid),* dygder; de gifva nemligen blott färdigheten till rätt kunskap, som är förståndets goda handling, och viljan måste först komma till, som sätter förståndet i rörelse.

Af de moraliska dygderna blifver ett stort antal uppräknadt; af hvilket dock endast de trenne förtjena att nämnas, hvilka tillsammans med klokheten utgöra de fyra så kallade kardinaldygderna. Af dessa tre har en afseende på sjelfva handlingarne, rättvisan *(justitia),* och två på tämjandet och ledandet af passionerna, nämligen måttligheten *(temperantia)* med hänsigt till concupiscibla, tapperheten *(fortitudo)* med

hänsigt till de irascibla passionerna. Dessa alla tillhöra de egentliga dygderna. (Ib. Quæst. 57—61.)

Dessa dygder och den lycksalighet, som genom dem kan vinnas, kan menniskan ernå genom sina naturliga krafter *(per sua naturalia)*, fastän icke utan gudomligt understöd. Men det gifves en ännu högre salighet, som består i en viss delaktighet i det gudomliga väsendet, och till hvars förvärfvande tarfvas högre dygder, hvilka menniskan kan erhålla endast derigenom, att något blifver meddeladt henne af Gud, utan att likväl det fria ingripandet å menniskans sida härigenom blifver uteslutet. Dessa dygder kallas de theologiska dygderna, emedan de hafva Gud till föremål, komma från Gud, och blifva oss gifna endast genom den gudomliga uppenbarelsen.

Af dessa hör den ena, tron, *(fides)*, äfvenledes till den intellectuela sferen; men den är en egentlig dygd, ty menniskan måste genom en sin viljes handling underordna det speculativa förnuftet under uppenbarelsen. Deremot tillhöra hopp *(spes)* och kärlek *(caritas)* viljens sfer, i det det förra rigtar den efter sitt mål såsom efter något upphinneligt, men den senare liksom omskapar den till detta mål. I denna senare, såsom den högsta dygd, finnas alla moraliska dygder förenade, ja först genom kärleken blifva de theologiska dygderna fulländade. *(Ib. Quæst. 62—65.)* I kärleken och icke i uppfyllandet af de evangeliska råden består derföre äfven fullkomligheten; de förra äro snarare endast medel till denna senare.

Men den fullkomlighet, som menniskan kan upphinna, är tvåfaldig; en, när hennes böjelse är alltid verkligen *(actu)*, så mycket hon förmår det, rigtad endast på Gud, och denna fullkomlighet kan hon uppnå endast i det himmelska paradiset; den andra åter, när hon befinner sig i ett tillstånd, i hvilket hon, utan att hennes böjelse alltid verkligen är rigtad på Gud, likväl utestänger från sig allt, som är emot Guds kärlek, och denna fullkomlighet kan uppnås redan på jorden och blifver äfven antydd genom det jordiska paradiset. *(Ib. II: 2. Quæst. 184.)*

Men denna kan upphinnas på tvenne vägar, nemligen me-

delst det verksamma lifvet (*vita activa*) och medelst det inre lifvet i åskådelsen (*vita contemplativa*).

Det verksamma lifvet har till direkt ändamål utöfvandet af goda gerningar; kunskap om sanningen är dess medel. Derföre består det ock närmast i ernåendet af de moraliska dygderna, inneslutande klokheten, utan att likväl de intellectuella dygderna äro från det uteslutna. Det inre lifvet i åskådelsen, det contemplativa lifvet, har till direkt ändamål kunskap om sanningen, isynnerhet den gudomliga sanningen. Väsendtligt för det är derföre ernåendet af de intellectuela dygderna, men äfven de moraliska dygderna kan det icke undvara; ty liksom det är kärleken till Gud, som bestämmer förståndet, att sträfva efter Guds kännedom, så äro de andra dygderna af denna sfer nödvändiga såsom föregående vilkor, emedan sanningens rena kunskap icke är möjlig utan ordning i passionerna.

Väl kan man på båda vägarne ernå saligheten; men det contemplativa lifvet har dock större förtjenst, emedan det är rigtadt direkt på kärleken till Gud, och deremot det verksamma (*activa*) lifvet endast indirekt derpå och direkt på kärleken till nästan. Deremot måste det verksamma lifvet i tiden gå före det contemplativa. Nu blifver det lätt att förklara betydelsen af Dantes dröm. Äfven hos Thomas ab Aquino finna vi Lea och Rachel (liksom Martha och Maria) framstälda som typer af det verksamma och det contemplativa lifvet, ty Lea, heter det, var *klenögd* men fruktsam; men Rachels namn betyder *visum principium*, den sedda principen; hon var ofruksam, men skön. (*Ib. Quæst. 179—182.*)

Det verksamma lifvet har till ändamål, att smycka sig med goda gerningar, liksom med blommor: men det contemplativa lifvet finner sin tillfredsställelse i erkännandet af sanningen, hvilket är liksom själens öga.

Det slutliga målet, som menniskan — säger Thomas — ernår genom dygden, är saligheten (*Beatitudo*), hvilken i sin fullkomlighet består i åskådandet och åtnjutandet af gudomen, hvarigenom menniskans förstånd och vilja finna en fullkomlig

tillfredsställelse. (*Ib. 11: 1. Quæst. 4.*) Men denna salighet kan ernås endast i det andra lifvet. Men äfven redan i detta lifvet kan finnas en ofullkomlig salighet, som förunnas den dygdige, dels i hoppet om den himmelska saligheten, dels i ett begynnande åtnjutande af densamma, liksom en försmak, och äfven denna torde vara antydd i det jordiska paradiset.

Betydelsefullt för förklarandet af Dante är äfven det, att Thomas, liksom Dante, angifver de evangeliska saligheterna såsom grader, genom hvilka menniskan kommer till den högsta salighet; han låter dem dock icke, såsom Dante, blifva förunnade menniskan såsom lön för kardinalsyndernas besegrande, utan antager, att i de tre första saligheterna antydes åsidosättandet af all falsk, jordisk lycka, då med *beati pauperes spiritu* (salige äro de andeligen fattige) hafves afseende på yttre egodelar och yttre ära, med *beati qui lugent* (salige äro de bedröfvade) på de concupiscibla och med *beati mites* (salige äro de saktmodige) på de irascibla passionerna. De tvenne följande saligheterna syftade på det verksamma lifvet och den derigenom erhållna saligheten, då *beati qui esuriunt et sitiunt justitiam* (salige äro de, som hungra och törsta efter rättfärdigheten) gick ut på uppfyllandet af rättvisans pligt och *beati misericordes* (salige äro de barmhertige) på uppfyllandet af kärlekspligter; de tvenne sista *beati mundo corde* (salige äro de renhjertade) och *beati pacifici* (salige äro de fridsamme) hänsyftade på det contemplativa lifvet, hvars vilkor är hjertats renhet och hvars frukt är frid.

V. 115. "*Den sköna frukten:*" kunskapen, vetandet.

V. 129. Der det menskliga förståndet, philosophien, nått gränspunkten för sitt vetande.

Man har undrat öfver, att Virgilius, såsom hednisk skald, kunde, med så mycken insigt, och med så djupsinniga betraktelser genomvandra Skärselden; men i sin Æneid talar han ju sjelf derom. Det märkvärdiga stället om själarnes renande finnes i Æn. lib. 6, v. 735 & sqv.

"Quin et supremo quum lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excedunt pestes; penitusque necesse est
Multa diu concreta modis inolescere miris.
Ergo exercentur poenis, veterumque malorum
Supplicia expendunt. Aliæ panduntur inanes
Suspensæ ad ventos; aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
Quisque suos patimur manes; exinde per amplum
Mittimur Elysium".

(Ja, när lifvet omsider har flytt med det slocknande ljuset,
Skiljs från de olycksaliga dock det gamla förderfvet
Icke i grund, som, alstradt af kroppen och rotadt af åren,
Införlifvadt sig fäst vid deras besmittade väsen.
Derföre måste de straff uthärda och skäras från fordna
Fel af tuktande qval. En del, förbredda i luften,
Renas af vindarnes fläkt: En del besmittelsen aftvås,
Sänkta i strömmarnes brus: En del af lågorna fäjas.
Ingen, som icke sin brist umgäller i döden! — Vi sändas
Se'n till Elysii fält.)

V. 133. Pannan var renad från de sju P, som engeln inristade der, då Dante först inträdde i Skärselden.

V. 134—135. "In alium campum transit amoenissimum. Ipse vero campus splendidus, suavis ac decorus, quantæ magnitudinis, quantæ gloriæ, quantæque sit pulchritudinis, nulla lingua, nullusque sermo potest enarrare; plenus est enim omni jucunditate, et gaudio & lætitia. Ibi liliorum et rosarum odor, ibi odoramentorum omnium redolet fragrantia, ibi mannæ, omniumque æternarum deliciarum redundat abundantia. In hujus campi medio paradisus est". *Alberici visio §. 20.*

V. 136. Beatrix' ögon.

V. 141—142. d. v. s. du är i verldsligt och andeligt hänseende din egen herre, ty du är fri från syndens träldom. Du är nu på visst sätt din egen kejsare och påfve.

Tjugondeåttonde Sången.

Det jordiska Paradiset. — Floden Lethe. — Mathilda.

Innehåll.

Dante framskrider sakta i det jordiska Paradisets skog. När han inträngt så långt, att han ej mera såg den plats, hvarifrån han inträdt i skogen, kommer han till en bäck, på hvars andra strand han ser en ensam qvinna, som under sång flitigt plockar blommor. Dante beder henne komma närmare. Vid denna bön vänder hon sig om och går stilla ned till bäckens rand, der hon stannar och säger sig vara beredd att både höra och svara. Han tilltalar henne, och hon upplyser honom om allehanda rörande stället och dess natur; låter honom veta, att det vatten, som rinner mellan dem, kallas der *Lethe;* men får på ett annat ställe namn af *Eunoe;* att en dryck ur den förra borttager syndens bittra minne, och att den senares vatten väcker hos den, som njuter deraf, det godas hågkomst. Bäst vore att dricka ur båda. Detta är den ort, tillägger hon, hvilken de skalder, som sjöngo om den gyllene åldern, drömde sig på parnassens topp; detta är den ort, der de första menniskorne framstodo i sin saliga oskuld. Dante blickade vid dessa ord upp till sina skalder och såg dem småle, som om de kände sanningen af hennes tal.

Anmärkningar.

V. 20. Vid det förfallna Chiassi, ej långt från Ravenna, står ännu i dag längs hafvets strand en skog. Det är den skogen, der scenen för Boccaccios sublimaste berättelse är förlaggd. Se *Decam. Giorn. 5. Nooella* 8. Måhända vandrade Dante mången gång i den skogens skugga den tid, då han, som landsflyktig, vistades hos Guido Novello da Polenta.

V, 26. Då Dante går från vester mot öster, och bäcken

går mot det väderstreck, som han har till venster om sig, så går den från söder mot norr.

V. 40. *"En ensam qvinna:"* De fleste af commentatorerna tro, att med denna qvinna, som i Skärseldens sista sång kallas Mathilda, menas den bekanta Grefvinnan Mathilda, som skänkte till den heliga stolen alla sina besittningar i Italien, hvilka än i dag kallas. Patrimonium Petri. Hon dog 1115. *(Se Villani lib. 4; cap. 20.)* Mera troligt är det dock, att denna qvinna här är endast en allegorisk person. Venturi, och i likhet med honom Philalethes, tror, att hon föreställer det verksamma lifvet; men Lombardi anmärker, att då detta redan är representeradt i Leas person, är det troligare, att med Mathilda förstås den kärlek, som vi böra hysa för den heliga kyrkan, en kärlek, som Mathilda med så mycken frikostighet ådagalade.

V. 49. Proserpina, Ceres' sköna dotter, blef, då hon plockade blommor på Ennas blomsterfält, bortförd af Pluto, underjordens Gud.

V. 65. Cytherea, Venus, blef sårad af sin son Cupidos pil och lågade upp i kärlek till Adonis.

V. 71. Xerxes, Persernas konung, lät slå en brygga öfver Hellesponten, då han gick för att öfverfalla Grekland, men förödmjukad vände han tillbaka i en liten fiskarebåt.

V. 73—74. Leander var skiljd från sin älskarinna, Hero, genom Hellesponten. På ena sidan om sundet låg Sestos, på den andra Abydos. Hvarje natt simmade Leander från Abydos, för att i Sestos besöka sin älskarinna, tills han ändtligen omkom i vågorne.

V. 78. Dante var, som redan blifvit antydt, nu kommen till det jordiska Paradiset.

V. 79—81. "Icke ler jag — vill hon säga — derföre, att bäcken stänger din väg till mig; min glädje har en helt annan källa". Den psalm, som hon anför, såsom innehållande anledningen till hennes fröjd, är konung Davids 92:dre Ps., hvar-

uti han, betraktande Guds verk, prisar dem: *"Du, Herre, du låter mig gladeligen sjunga om dina verk och jag berömmer dina händers verk. Herre, huru äro dina verk så stora: dina tankar äro så svåra djupa. En galen tror det intet och en dåre aktar sådant intet &c.*

V. 87. Han tänkte på hvad han hört i Sk. 21:ste S., v. 40 o. ff., nemligen att ingen vind från jorden kunde blåsa hit upp och att häruppe ej föll något regn; men nu ser han likväl grenarne böja sig för vindens fläkt och ser en bäck gå der fram; detta syntes honom en motsägelse och väckte hans tvifvel.

V. 92. Gud skapade menniskan *"god"*, neml. i ursprunglig helighet och rättfärdighet, och *"till godt"*, neml. till ett evigt, saligt lif.

V. 102. Philalethes ser häri en allegorisk betydelse. Jordens utdunstningar, de sinliga begären och dödssynderna, stiga ej högre upp än till Skärseldens port; ty efter rättfärdiggörelsen finnes intet fördömligt mer hos menniskan.

V. 103—108. Enligt Dantes åsigt står jorden fast och stilla i verldens medelpunkt, och himlasfererna svänga med den rörelse, som först, ursprungligen, gifvits dem, kring jorden och luften följer med deras kretsande rörelse *beständigt,* emedan intet häruppe, såsom det händer dernere, hindrar dess kretsande. Den rör sig, liksom stjernorna, oupphörligt från öster till vester. Detta antagande motsvarar tillika det begrepp, som man efter den tidens Theologi gjorde sig om det verkliga jordiska paradiset. Menniskan var i oskyldighetens tillstånd oförstörbar *(incorruptibilis)* äfven till kroppen, icke förmedelst någon kroppen inneboende odödlighetskraft, utan genom en öfvernaturlig själen förlänad kraft, hvarigenom hon kunde bevara kroppen från upplösning. Men en sådan upplösning kan vara en följd af inre och yttre orsaker. Den inre orsaken är vätskornas förtärande af åldern, hvilket menniskan genom njutning af näringsmedel kan förebygga. Bland de

yttre orsakerna står främst Temperaturförändring. Paradiset måste således, för att förebygga denna, vara omgifvet af ren och tempererad luft. *(Sum: Theol. Art. 1. Qvæst. 97: Art. 4, Qvæst. 102, P. 2.)*

V. 112—117. *"All annan jord"*, som genom Oceanen är skiljd från Skärseldsberget, befrödas, i mån af dess climat och dess naturliga beskaffenhet, af en kraft, som öfverföres till den af vindarne från växterna i det jordiska paradiset, hvilket är beläget på Skärseldsbergets topp; och detta är orsaken, hvarföre så många växter finnas på jorden, hvilka uppvuxit der utan att man vet, hvadan fröet kommit.

V. 121—130. Då Skärseldsberget höjer sig öfver jordens dunstkrets, kan dess vatten ej fås från skyarne, som eljest utgjuter sitt vatten öfver land och haf. Här antydes vattnet från den *andeliga klippan, som är Christus* (1 Cor. 10: 4). Det är samma bäck, som heter *Lethe* och *Eunoë*. Den del nemligen från den gemensamma källan, som, sedd från Dantes strand, går åt venster, är *Lethe*, som borttager syndens förebråelse minnen, och den del deraf, som går åt höger, är *Eunoë*, som väcker upp hågkomsten af goda gerningar. Lombardi säger, att detta syftar derpå, att de förebrående synderna och de goda gerningarna ställas på den yttersta dagen, de förra till venster och de senare till höger.

V. 131—132. Hågkomsten af goda gerningar och förgätenheten af det onda, som man gjort, skänka först i förening en ren lycksalighet; en af de båda vore ej tillräcklig dertill.

V. 139. *"På Parnassens topp &c."* In bicipiti somniasse Parnasso. Persius. Prol.

V. 143—144. *Ver erat æternum, placidique tepentibus auris*
Mulcebant Zephyri natos sine semine flores.

— — — — — — — — — — — — — —

Flumina jam lactis, jam flumina nectaris ibant.
Ovid. Metam. lib. 1, v. 111.

(Våren hörde ej opp: Med ljumma fläktar Zefyren
Blommor, som utan frö upprunnit i parkerna, smekte.
— — — — — — — — — — — — — — — — —
Bäckar runno af mjölk och bäckar runno af nektar.)

V. 145. Skalderna småle, då de inse den villfarelse, i hvilken de med hela forntiden befunnit sig med hänseende till gyllene åldern. Alla deras poetiska drömmar förekomma dem som ett älskligt och barnsligt gäckeri. — Virgilius, som Dante nu ser näst den sista gången, talar icke mera, emedan menskliga förståndet här väl kan emottaga lärdomar, men har sjelft inga att meddela. I 29:de S., v. 55 vänder Dante sig åter till Virgilius och ser honom för sista gången; då han i 30:de S., v. 34—46 vänder sig, för att ännu en gång tilltala sin *Mästare,* är denne redan försvunnen.

Tjugondenionde Sången.

De sju ljusstakarne. — Processionen. — Tjugefyra Gubbar. — Vagnen och Gripen m. m.

Innehåll.

Sedan Mathilda slutat sitt tal, fortfar hon att sjunga: "*Säll är den, hvilkom öfverträdelsen förlåten är*". Härmed helsar hon icke Dante, såsom några mena, utan snarare besjunger hon sin egen salighet: Den synden öfverskylande bäcken, Lethe, som skiljer Dante från henne, skiljer honom ju också från det sanna paradisiska lifvet. Hon går nu på stranden i den rigtning, hvarifrån bäcken kommer; Dante följer på den andra stranden steg för steg hennes saktade gång, som ännu är på jorden, således än i mörker, än i ljus. Då vända sig båda stränderna och med dem de vandrande mot öster, mot den heliga himlatrakten, och Mathilda tilltalar den stilla vandrande Dante: "*Hör och se*". Och se! — de sanna ljusen, de sju den

helige andes nådegåfvor, röra sig af sig sjelfva mot den sakta framskridande vandringsmannen, icke såsom förbiflygande blixtrar, utan strålande allt klarare och klarare, och Guds lof ljuder allt tydligare för hans öron. Här anropar Dante sånggudinnorne, att de må hjelpa honom att skildra, hvad han der såg. Först flammar luften under trädens gröna kronor och den ljufva sången höres nu tydligt. Längre bort tror han sig se sju gyllene träd; men då de kommit närmare, ser han sju ljusstakar, på hvilka sju lågor brinna, mera lysande än fullmånen. Förvånad vänder Dante sig till Virgilius, men äfven han förmår ej här annat än förvånas; trons under äro obegripliga: de sju den helige andes nådegåfvor (*vishet, förstånd, råd, starkhet, kunskap, fromhet* och *Herrans fruktan*), kunna ej upphinnas af vårt förstånd, endast barnsligt rent emottagas. Nu hör Dante ännu tydligare sången ljuda Guds lof och fördjupar sig helt och hållet i betraktandet af de heliga ljusen; men Mathilda uppmanar honom att betrakta det, som kommer fram bakom ljusen. Då ser han tjugefyra hvitklädda Gubbar följa ljusen, såsom sina ledare; men ännu vandrande vid bäcken, ser han sin venstra sida (sin felaktiga sida) afspeglad i den; d. v. s. han tänker på sitt fel, att han förr alltför otåligt forskade, och blifver stående på stranden, för att bättre se, och afbidar de sju nådeljusens ankomst, hvilka lemna efter sig i luften sju i regnbågens färgor skimrande ränder, hvilka häntydas på den katholska lärans sju sakrament, *dopet, confirmationen, altargången, botgörelsen, den sista smörjelsen, prestvigningen* och *äktenskapet;* ty dessa hafva sitt ursprung från den helige ande. De båda yttersta färgränderna hafva ett rum af tio steg mellan sig, hvitket häntyder på de tio budorden. De tjugefyra Gubbarne, som följa derefter, försinliga det gamla testamentets 24 böcker, öfver hvilka den helige Andes nådegåfvor nedgjuta sina strålar. Till tecken af sin renhet äro de klädda i hvitt och bekransade med liljor. De sjunga Marias lof, för att antyda, att de äro förkunnare af frälsarens födelse. När dessa gått förbi Dante, komma de fyra mystiska djuren,

hvilka beteckna de fyra evangelierna, hvart och ett med sex vingar och med storm och töcken och eld; deras vingar äro betäckta med skarpt seende ögon, och djuren äro bekransade med gröna qvistar. Men midt emellan djuren kommer kyrkans vagn, som drages af en Grip, hvars sträckta vingepar räcker mellan de ljusa mångfärgade strimmorna högre upp än ögat ser, utan att likväl genomskära någon af strimmorne (de sju sakramenten); men Gripen betecknar Christus: allt af honom, som är fågel (d. v. s. af himmelsk natur) är af det renaste guld; men der han är lejon, d. v. s. af jordisk natur, är han hvit och röd, hvilket häntyder på hans renhet och hans för oss oskyldigt utgjutna blod, äfven i öfverensstämmelse med kyrkans ord i Höga Visan 5 cap., v. 10: *"Min vän är hvit och röd"*. — I Christus blef det himmelska fullkomligt förenadt med det jordiska; han är kyrkans vagns sanna ledare och styrare: till höger om honom dansa de tre christliga dygderna sin heliga festdans; än anföres den af den eldfärgade *kärleken,* än af den rena snöhvita *tron,* och det gröna *hoppet* följer än den ena, än den andra. Men till venster dansade de fyra kardinal-dygderna, följande vagnen: *klokhet, måttlighet, rättvisa, starkhet.* Klokheten med trenne ögon (som häntyda på det förflutna, närvarande och tillkommande och på den treenige Guden) anför denna dans. Efter denna grupp komma tvenne Gubbar: *Lucas*, såsom författare af Apostlagerningarne, och *Paulus* med svärdet, såsom författare af epistlarne; men bakom detta par framkomma fyra, *Jacob, Petrus, Johannes* och *Judas,* likaledes såsom epistelförfattare. Sist framkommer, slutande tåget, en Gubbe, *Johannes,* hvilken, såsom författare af Uppenbarelseboken, går sofvande, men den väldiga drömmen trycker en pregel af skarpsinnighet på hans panna. De sju sistnämnde äro bekransade med röda rosor till tecken af deras martyrdöd. Då vagnen hunnit fram midt för skalden, höres en åska, och hela tåget stannar som på en gudomlig befallning, på det att Dante må kunna betrakta det, och detta (tillägger Kopisch) är icke för djerft af Skalden: ty är icke i det

uppenbarade ordets heliga böcker allt detta gifvet åt alla menniskor? Står det icke alltid stilla för oss, på det att vi skola betrakta det?

Anmärkningar.

V. 3. Ps. 32: 1.

V. 7—9. Då Lethe kommer från höger, vänder sig Dante nu till höger och går med Mathilda, likväl på bäckens andra strand, i rigtning mot söder.

V. 14. "*Den hulda:*" Mathilda.

V. 27. "*Ej någon slöja öfver ögat led.*" Hon bröt af kunskapens träd på godt och ondt. Hon ville se mera, än Gud tillåtit henne att se, och borttaga den slöja, som Gud hängt för hennes själs öga.

V. 28. "*Derunder:*" under den slöjan.

V. 31. "*Förstlingar af fröjd:*" Dante benämner de ting, som han nu såg, med detta namn, emedan de voro de första, som han började se och höra vid betraktandet af den eviga fröjden.

V. 37. "*Heliga Mör:*" Sånggudinnorna. Muserna.

V. 40. "*Pindens källa:*" Hippocrene.

V. 41. "*Urania:*" Landino anmärker, att Dante med rätta anropar henne, då han ämnar besjunga himmelska ting. Så Milton:

Descend from Heaven, Urania, by that name
If rightly thon art called. P. L. cap. 7, v. 1.

V. 49. Synkraften.

V. 52. "*De sköna redskap:*" ljusstakarne, såsom kyrkans *sköna* redskap; ty deras flammor äro den helige Andes sju nådegåfvor. Dessa sju nådegåfvor äro, efter Esajæ 11:te cap., v. 2 och 3 och efter den katholska kyrkans antagande, de, som uppgifvits i innehållet. Det är derföre obegripligt, säger Kopisch, huru till och med katholska Commentatorer kunnat nämna andra, för att dermed förvirra framställningens hela

enkelhet. — Sju heliga lampor finna vi först i 2:dra Mos. B. cap. 25, v. 37, sedan i 4:de Mos. B. cap. 8, v. 2, hvilket är sammanställdt med de sju gyldene ljusstakarne och de sju stjernorna i Joh. Uppenb. cap. 1, v. 12 och 20 och med de sju eldslamporna och de sju Guds andarne i cap. 4, v. 5.

V. 55—57. Virgilins, som representerar förnnftet, det jordiska vetandet, blef likså förvånad, som Dante; endast medelst det uppenbarade ordet får menniskan kunskap om gudomliga ting.

V. 59—60. E come va per via sposa novella
A passi rari, e porta gli occhi bassi
Con faccia vergognosa, e non favella.
Frezzi.

V. 68. Vattnet, som glänste af återskenet från de sju ljusstakarne, måste Skalden nu hafva till venster om sig, då han nyligen, när han kom ned till det, vändt sig till höger. (Se v. 7—9.)

V. 76. Rörande förklaringen af de i regnbågens alla färgor glänsande sju ränderna se Innehållet.

V. 82—84. Dessa "*ventiquatri signori*" se vi äfven i Joh. Uppenb. cap. 4, v. 4. "*Kring om stolen voro fyra och tjugu stolar; och på the stolar suto fyra och tjugu äldste, klädde med hvita kläder*", Här betyda de det gamla Testamentets 24 böcker neml. enligt Philalethes: 1—5 Mosis böcker, 6 Josua, 7 Domare B., 8 Ruth, 9 Konunga B., 10 Krönikan, 11 Esra och Nehemias, 12 Tobias, 13 Judith, 14 Ester, 15 Job, 16 Psalmerna, 17—19 Salomos böcker, 20 Vishetsboken, 21 Jesus Syrach, 22 de stora Profeterna, 23 de smärre Profeterna, och 24 Maccabeernas bok, af hvilka böcker den katholska kyrkans Kanon består. — Enligt Pollock, som följer den helige Hieronymi anordning af gamla testamentets skrifter beteckna de 24 äldste: 1—5 Mosis böcker, 6 Josua, 7 Domare B., 8 Samuel, 9 Konunga B., 10 Esajas, 11 Jeremias, 12 Hesekiel, 13 de smärre Profeterna, 14 Job, 15 Ruth, 16 Psalmerna, 17—19 Sa-

lomos böcker, 20 Daniel, 21 Krönike B., 22 Esra, 23 Ester, 24 Klagovisorne.

V. 85—87. Denna sång har afseende på Beatrix, som snart kommer att visa sig.

V. 92. De fyra djuren (Hesekiel 1, v. 5) betyda de fyra Evangelierna — en tydning, som öfverensstämmer med den kyrkliga Symboliken, då icke allenast i katholska kyrkan på Evangelisternas dagar Hesekiels ord om de fyra djuren föreläses, utan äfven oxen, örnen, lejonet och menniskan äro de fyra Evangelisternas kännetecken. De äro bekransade med *gröna* qvistar, hoppets färg, emedan de förkunna uppfyllandet af Profeternas hopp och hoppet om evig salighet.

V. 94. "*Och the fyra djur hade hvarthera sex vingar alt omkring, och the voro innantill fulla med ögon*". Joh. Uppenb. cap. 4, v. 8.

V. 100—102. "*Och jag såg, och si, ther kom ett stormväder nordan efter med en stor molnsky full med eld, så att thet glimmade alt omkring; och midt uti elden var thet ganska klart. Och ther inuti var lika som fyra djur och ett af dem var såsom en menniska*". Hesekiel cap. 1, v. 4 & 5.

V. 105. Hesekiel beskrifver dem såsom bärande fyra vingar; Johannes såg dem hafva sex. Dantes syn liknade häri Johannis syn.

V. 106—108. "*Segerchar:*" kyrkans vagn; "*Gripen:*" Christus. Se Innehållet.

V. 111. Äfven deri har man lagt en allegorisk betydelse, att Gripens vingar hålla den fjerde af de ofvannämnde sju ljusränderna, hvilka beteckna katholska kyrkans sju Sacrament, (se Innehållet) mellan sig. Enligt katholska Katekesens vanliga ordning, hvilken äfven iakttages af Thomas ab Aquino, skulle den fjerde ljusranden beteckna botgörelsens Sakrament. Då nu syndernas förlåtelse är den förnämsta frukten af menniskoblifvandet och återlösningen, så tyckes det Sacrament,

som förlänar syndaförlåtelsen, vara mycket passande ställdt midt emellan vingarne, som antyda föreningen mellan den gudomliga och menskliga naturen. Äfven betydelsen af sjelfva vingarne, som man förklarar vara rättfärdighet och barmhertighet, skulle häri finna sin bekräftelse, då dessa båda gudomliga egenskaper äro de, som verka tillsammans vid menniskans rättfärdiggörelse och förlossning.

V. 115—120. Ingen verldslig makt kan jemföras i herrlighet med kyrkans makt, så länge denna hålles ren och obefläckad. I den 32:dre sången få vi se, huru denna kyrkans präktiga vagn blir ohygglig, då den belastar sig med jordiska skatter.

Solens vagn kom ur sin bana, då Phaëton körde den, itände himmel och jord och fattade sjelf eld. Då anropade jorden Jupiter, som med en blixt slungade kusken ned i Oceanen. Boccaccio har i sin Teseide lib. 4, st. 31 efterhärmat dessa versar.

E certo quando Roma più onore
Di carro trionfale a Scipione
Fece, non fu cotal, nè di splendore
Passato fu da quello, il qual Fetone
Abbandonò per soverchio tremore.

V. 121. "*Tre Mör:*" de tre christliga dygderna: tron, hoppet och kärleken (se Innehållet).

V. 123. *Kärleken* är sjelf en eld, "*thes glöd är brinnande och en Herrans låge, så att ock mycket vatten icke förmår utsläcka kärleken*". Höga Visan cap. 8, v. 6 och 7.

V. 124. "*Den andra:*" hoppet.

V. 125. "*Den tredje:*" tron.

V. 127—129. Att de tre christliga (äfven kallade evangeliska och theologiska) dygderna anföras än af tron och än af kärleken förklaras af följande. Thomas ab Aquino besvarar den frågan, hvilken af de tre theologiska dygderna är den första, dermed, att han säger: tron är till sin upprinnelse, *(ordine generationis)* den första, emedan man då först kan hop-

pas och älska, när man med förståndet fattat hoppets och kärlekens föremål, och det sker medelst tron. Deremot är kärleken i hänseende till ordningen i fullkomlighet *(ordine perfectionis)* den första, emedan hon först fulländar de båda andra dygderna *(P. 11: 1, Quæst. 62 art. 4)*. Häraf finner man, hvarföre än tron och än kärleken anförde sången och dansen.

V. 130—132. Med dessa fyra menas de fyra kardinaldygderna (se Innehållet). De äro klädda i purpur, kärlekens färg; ty om de än såsom naturliga dygder, hvilka äro tillräckliga för menniskans naturliga ändamål, kunna vara utan kärlek, så kunna de dock i en högre *christlig* mening, när de skola motsvara menniskans öfvernaturliga ändamål, icke bestå utan kärleken, — och här framstå de som Christliga dygder. (Se *Th. ab Aquino* P. 11: 1. Quæs. 65, art. 2.) Den, som har trenne ögon är *klokheten*, hvilken Philalethes anser kallas treögd derföre, att man till henne räknar trenne stycken, neml. *Enbulia, Synesis* och *Gnome*, hvilka motsvara det fria valets trenne stadier, *Consilium, Consensus* och *Usus*, eller, som Thomas ab Aquino säger, hvilka hafva afseende på förståndets rådande, dömmande och befallande verksamhet. (*P. 11: 1, Qu. 57, art. 6.*) Efter denna indelning inser man lätt, att klokheten med rätta kallas de andra moraliska dygdernas anförarinna.

V. 133—141. De öfriga nya Testamentets böcker följa nu vagnen och dess omgifning och först *Apostlagerningarne* och de *Paulinska brefven*. De förra representeras af *Lucas*, som enligt Col. 4: 14. var en läkare, en lärjunge af *Hippocrates*, hvilken naturen gaf åt sina älsklingsvarelser, menniskorna, till hjelp i deras sjukdomar; de senare af Paulus, som bär sin kända Symbol, svärdet, och tyckes "*hylla en motsatt regel*", d. v. s. icke som den förra vilja hela, utan snarare döda.

V. 142. "*Fyra:*" Jacob, Petrus, Johannes och Judas (se Innehållet).

V. 143. Alla commentatorer äro ense om, att denne Gubben är Johannes, Uppenbarelse-bokens författare, och i min

öfvertygelse kan Dante ej mena någon annan. Märkvärdigt är det derföre, att i ett skaldestycke, som anses författadt af *Giacopo,* Dantes son, hvilket i några manuscripter och i en af de första editionerne af Dantes Divina Comedia åtföljer detta verk och beskrifver dess plan, säges denne Gubbe vara Moses:

"E'l vecchio, ch'era dietro a tutti loro,
Fu Moyse," —
(Och Gubben, som var bak de andra alla,
Var Moses.)

V. 145. *"Och dessa sju"* näml. de två i v. 133, de fyra i v. 142 och Gubben i v. 143. För att af dessa få sju särskilta personligheter, måste man tänka sig de *bibliska böckerna* personifierade, emedan personerna annars endast blefvo sex, då Johannes framstår två gånger, både som epistelförfattare och som författare af Uppenbarelse-boken.

V. 148. *"Med rosor"* &c.; se Innehållet.

Trettionde Sången.

Beatrix.

Innehåll.

Då den af de sju ljusen belysta vagnen stannat tillika med hela tåget, vänder det heliga folket sig till den, och en bland dem höjer sin stämma och sjunger tre gånger: *"Kom brud från Libanon:"* hvarpå sången fortsattes samfäldt af alla. Vid denna sång närmade sig väl hundrade af det eviga lifvets englar den heliga vagnen, öfversållade den med blommor och ropade *"Välsignad vare du, som kommer i Herrans namn!"* Då såg Dante i en sky af blommor, som kastades upp af Englars händer och nedregnade i vagnen, en qvinna i grön och röd drägt och med en snöhvit slöja. Innan skalden ännu tydligt såg och igenkände henne, greps han af en hemlig kraft och kände sig

öfverväldigad åter af sin första kärleks makt. Han vände sig med samma känsla, som ett uppskrämdt barn flyr till sin moder, till den sida, der han väntade finna Virgilius; men den käre ledaren hade lemnat honom. Då han vid denna upptäckt ej kunde återhålla sina tårar, tilltalades han vid namn af den qvinnan, som han sett omtöcknad af blomsterregnet, och hennes blickar fästades på honom, der han stod på bäckens andra strand. Se — fortfor hon — jag är Beatrix; har du då ändtlig funnit för godt att komma till berget; du visste kanske icke, att här bo de saliga? Då slog Dante ned sina ögon, men då han ej fördrog att se sig sjelf afspeglad i det klara vattnet, fäste han sina blickar på gräset vid bäckens rand. Beatrix teg, men en englasång lät nu höra sig, besjungande deras hopp, som bedja Gud om hjelp. Under sången, och rörd af den, lättas Dantes beklämda hjerta af en ström af tårar. Beatrix vänder sig nu med sitt tal till englarne och säger: att Dante var af naturen och gudomlig nåd så begåfvad, att han kunnat blifva ett mönster af dygd; att hon under hans ungdom hållit honom qvar på den goda vägen; men att han, sedan hon med döden lemnat honom, kommit på afvägar; att hon sökt kalla honom tillbaka derifrån, men förgäfves; att hon ändtligen sjelf nedstigit till de dödas port och förmått Virgilius, att visa honom till hans varning de fördömdas qval, och att Dante af denne ledaren blifvit förd upp till det jordiska paradiset. Det vore orätt, om han komme öfver Lethe och drucke af dess våg, förr än han ångrat och begråtit sina synder.

Anmärkningar.

V. 1—3. "*Empyréens sjustjerna:*" med denna benämning utmärkes den i lågan från de sju ljusstakarne strålande vagnen. Bilden är tagen af constellationen *ursa major* (stora björnen), som med sina sju bloss äfven kallas vagnen; men de sju ljusstakarne symbolisera de sju den helige Andes nådegåfvor, hvilka nedgjutas från gudomens boning, Empyreum,

som evigt står stilla, och derföre kan ej denna sjustjerna gå upp och ned, ej heller omtöcknas. Endast menniskans synd stänger utsigten till den stjernan.

V. 4—6. Hela tåget rättade sig efter vagnen, liksom styrmannen härnere rättar sig efter sjustjernan.

V. 7—9. "*Det sanna folket, som &c.*" Det gamla testamentets 24 äldste, som gingo före den christliga kyrkans vagn, vända sig om. De andre gingo efter vagnen.

V. 10. "*Och en af dem:*" Salomo, som i sin Höga Visa cap. 4, v. 8 sjunger: "*Kom min brud, ifrå Libanon, kom ifrå Libanon:*" I allegorisk mening betyder detta de frommes i gamla testamentet trängtan efter den gudomliga sanningens fullkomliga uppenbarelse i Christo. Det säges här med hänseende till Beatrix, det uppenbarade ordets symbol.

V. 19. Math. 21: 9. Jag kan ej dela de commentatorers åsigt, som anse dessa ord vara rigtade till Dante, hvilken omöjligt skulle låta helsa sig med samma ord, som frälsaren helsades. Helsningen gäller Beatrix.

V. 21. Anchisis ord i underjorden, då han visade för Æneas bland framtidens Romare den unge Marcellus. Æn. lib. 6, v. 884.

"*Tu Marcellus eris. Manibus date lilia plenis,*
Purpureos spargam flores."
(Du skall Macellus bli. Ur fulla händer strön liljor!
Purpurblommor strör jag.)

V. 22—27. Sjelfva morgonen är här symbolisk. En ny dag går upp för skalden, den himmelska salighetens dag.

V. 31—33. Beatrix, symbol af Bibelns lära, är "*olifbekransad*", såsom ett tecken af den frid hon gifver, och bär de christliga dygdernas färgor; trons *hvita,* hoppets *gröna* och kärlekens *röda* färg.

V. 34—36. Beatrix dog år 1290; således 10 år förrän Dantes poetiska resa tog sin början.

V. 37—39. Innan vi med tron emottaga den läran, som Guds uppenbarade ord innehåller, känna vi dess kraft.

V. 42. Dantes kärlek till Beatrix började i hans nionde år och helgade hans ungdom. Härmed förenar sig skönt hvad Salomo säger om den himmelska visheten: *"Densamma hafver jag älskat allt ifrån min ungdom och tänkte mig taga henne till brud; ty jag hafver fått kärlek till hennes fägring."*

V. 48. *"Agnosco veteris vestigia flammæ.* (Virg. Æn. lib. 4, 23).

V. 49. Beatrix har nu sjelf öfvertagit Dantes ledning.

V. 51. Förnuftet, representeradt af Virgilius, hade ledt honom ända hit, der det öfverlemnade honom åt den Gudomliga visheten.

V. 52—54. Det jordiska paradiset, hvari Dante nu befann sig, kunde med all den fröjd, som der njöts af Eva, icke i det ögonblicket hejda hans tårar. Det är till en början svårt att tvinga sitt förnuft under trons lydnad.

V. 55—57. Beatrix' ord till Dante. Detta är det enda ställe i hela dikten, der skaldens namn nämnes.

V. 61. Då Lethe flöt vid vagnens venstra sida, måste ock Beatrix gå öfver till den sidan, för att tilltala Dante, som stod på Lethens andra strand.

V. 63. Af fruktan att det skall synas förmätet.

V. 68. *"Minervas gren:"* Oliven.

V. 74—75. I den förra versen, som är ironisk, ligger en förebråelse, som är rigtad emot den stolta, egenmäktiga forskningen, hvarmed Dante, i stället för att med tro och lydnad vända sig till Guds ord, försyndat sig; i den sednare, som bör tagas i egentlig mening, ligger ett mildrande af den förra.

V. 76—78. Han ser sin skuld i den klara strömmen, som snart skulle borttaga minnet deraf.

V. 83—84. Denna sång är tagen ur konung Davids 31

Psalm från 2:dre till 9:de versen, som slutar med de orden "*uppå vidt rum*". Psalmen innehåller tröstande ord till den klenmodige. Första delen deraf andas det innerligaste förtroende till Gud, hvilket Englarne vilja uppväcka i den modfällde Dantes själ, på det att hans ånger måtte blifva rätt christlig. De följande versarne innehålla en klagan öfver nöd och trångmål, som ej passade för det jordiska paradiset.

V. 85. "*Vallands fjällrygg:*" Apenninerna.

V. 91—93. Sorgen frambringar ingen tår förr än den uppblandats med något ljuft. Plato antog, att verldskropparne med sin svängning frambragte en musik, som han kallade sferernas harmoni, hvilken Dante låter här accompagnera Englarnes sång.

V. 101. "*De fromma väsen:*" Englarne.

V. 106. d. v. s. eder behöfver jag ej upplysa, derför ställer jag mitt tal med flit så, att denne (Dante) kan hemta upplysning deraf.

V. 109—111. Icke blott genom stjernornas inflytande (enligt astrologien) i hans födelsestund, utan

V. 112—117. genom en särskilt Guds nåd, har denne blifvit prædisponerad till erhållandet af hvarje färdighet i det, som är godt och ädelt. Allt skapadt, och således äfven menniskans själ, har sina naturliga anlag, och dessa blifva, enligt skaldens ofta omtalta theori, medelst stjernornas inflytande förda mot sitt mål. Häruti — eller med andra ord, i den medfödda egendomligheten och i yttre förhållanden, — bestå naturens gåfvor; men nåden härstammar från högre regioner, än de moln, hvarifrån vanligt regn faller; den kommer omedelbart från Gud, från den högsta himmeln, dit ej menskoöga når. Med flit har Dante i stället för ungdom sagt "*nya lifvet,*" såsom en anspelning på sin bok "*Vita nuova,*" hvari han skildrat sin kärlek till Beatrix.

V. 124. "*Min andra ålder:*" I sitt "*Convito*" indelar Dante menniskans lif i fyra åldrar, af hvilka den första varar till det tjugon-

defemte året. Beatrix gick från detta lifvet till ett bättre, då hon slutat den första åldern. Hon var född 1274 och dog 1290.

V. 126. Med *"andra"* menas icke här älskarinnor. I allegorisk mening säges med denna vers, att skalden medelst allehanda andra sträfvanden och fröjder blifvit tagen från betraktandet af det Gudomliga, själens högsta goda.

V. 139. Se Helv. 2:dre S. v. 109—117.

V. 142—145. Innan Dante blifver gjord skicklig, att se Beatrix obeslöjad och derefter uppstiga med henne till de eviga kretsarne, måste han först underkasta sig en ytterligare reningsprocess. Den akt nemligen, i kraft af hvilken menniskan öfvergår från ett tillstånd af strid till friden i föreningen med Gud, har i visst hänseende likhet med den rättfärdiggörelsens akt, som blef fullgjord vid ingången till skärselden. — Vi finna derföre här åter i hufvudsaken de stycken, som höra till boten. Redan i denna sången sågo vi ångren och förtröstan på Guds barmhertighet. I den sång, som följer, finnes bikten och, i stället för absolutionen, neddoppandet i Lethe. Det är ganska sinnrikt — anmärker Philalethes —, att här inträder en symbol, som mera tillhör dopet än boten, emedan nu först efter fulländad rättfärdiggörelse det fulla återställandet af den ursprungliga oskulden äger rum. Då först kan äfven en fullkomltg glömska af begångna synder inträda. Så länge striden varar, får ej heller ångren helt och hållet utslockna.

Trettiondeförste Sången.

Beatrix. — Gången öfver Lethe. — De moraliska och theologiska dygderna.

Innehåll.

Beatrix fordrar af Dante, att han skall bikta, förrän han

får dricka af Lethes vatten, och Dante, förkrossad, bekänner under suckar och tårar sina synder. Hon tillkännagifver för honom sin förundran deröfver, att han efter hennes död har kunnat tjusas af andras jordiska behag, då hennes död hade bordt lära honom, att äfven den högsta jordiska skönhet är underkastad förgänglighet. Då Dante vid detta tilltal står stum och nedslagen, uppmanar hon honom att lyfta upp sitt skägg och åskåda henne. Blyg och förlägen derföre, att han, som en man med skägg, kunnat låta så förvilla sig, slår han upp sitt öga, och ser Englarne hvilande och Beatrix vänd mot Gripen, mot Christus. Vid åsynen af hennes öfverjordiska skönhet känner han den bittraste ånger, och finner allt förhatligt som någonsin dragit hans kärlek från henne. Öfverväldigad af sin känsla sjunker han ned på marken. När han åter hämtat sig, fattas han af Mathilda, som för honom ned i Lethes flod. Då han närmade sig andra stranden, hörde han en sång så ljuf, att han ej förmår beskrifva dess behag. Mathilda neddoppade nu hans hufvud i floden, af hvars vatten han drack. På stranden mottages han sedan af de fyra tärnorna, (de fyra moraliska dygderna), som förut omtalats. Ledsagad af dem till Gripen, står han nu inför Beatrix. Hon ser på Gripen och han ser i hennes öga Gripens bild afspeglad, hvilken rör sig der i skiftande gestalter, fastän sjelfva urbilden står orörligt stilla. Nu komma de andra trenne vagnens ledsagarinnor (de trenne theologiska dygderna, tron, hoppet och kärleken), dansande och sjungande, bort till honom, och Beatrix låter på deras bön slöjan falla och uppenbarar sig i all sin herrlighet för Dante.

Anmärkningar.

V. 1—3. Ända till dess hade Beatrix rigtat sitt tal (sitt svärd) endast mot Englarne och på visst sätt likväl indirekt (dess ägg) mot Dante; nu vänder hon det direkt (dess spets) mot honom.

V. 12. Af Lethes våg, hvaraf han dricker först i v. 102

V. 23. *"Det godas kärlek:"* Kärleken till Gud.

V. 25. Nemligen efter Beatrix' död.

V. 29. *"Andra:"* Se anmärkningen vid v. 126 i föregående Sång.

V. 40—42. När en syndare anklagar sig sjelf, förslöas äggen på den eviga rättfärdighetens hämnande svärd.

V. 43—44. Med *"villor"* menas här Dantes philosophiska förvirringar, med *"Sirener"* sinnlighetens lockelser.

V. 46. *"Tårars säd:"* Det som vållar dina tårar.

V. 48. Min död borde hafva vändt dina tankar till himlen och icke dragit dem till verlden och dess lusta.

V. 60. *"Från någon flicka* etc." Commentatorerna kunna ej blifva ense om, hvilken flicka här menas. Daniello och Venturi säga, att här häntydes på Gentucca i Lucca, om hvilken talas i den 24:de Sången; men de tyckas ej hafva tänkt derpå, att Bonagiunta der låter oss veta, att Dante icke då kände, att någon Gentucca fanns, och att Beatrix nu förebrår honom hans förflutna och icke hans ännu återstående lefnads villfarelser. Några hålla före, att här menas Dantes fru Gemma de' Donati; men kärleken till henne tyckes icke hafva utplånat hos honom minnet af Beatrix, efter hvilken han uppkallade sin enda dotter. En annan påstår, att med denna flicka förstås poesien, och att Beatrix (*theologien*) förebrår honom hans alltför stora kärlek till denna konst, såsom för mycket verldslig. Då dikten är allegorisk alltigenom, skulle jag vilja underskrifva den sistnämnde gissningen.

V. 62. Salomo i sin Ordspråksbok 1:ste cap. 17:de vers säger: *"thet är fåfängt utkasta nät för fåglarnes ögon* (enligt Vulg. *"oculis pennatorum:"* de fullfjädrades). Din bittra erfarenhet, då du förlorade mig, — vill Beatrix säga — borde hafva lärt dig inse de jordiska tingens otillförlitlighet.

V. 64. Menniskan måste blifva barn igen och ett ångerfullt barn, om Gud skall förlåta henne.

V. 68. "*Lyft skägget opp:*" (alza la barba). Jag har ordagrannt återgifvit detta Dantes uttryck; hvilket jag vill hafva anmärkt, i händelse läsaren, i likhet med mig, skulle finna det mindre värdigt Beatrix och i en så högtidlig scen, som denna, fallande nästan i det komiska. "*Alza la barba*" är dock för örat mindre stötande än "*lyft skägget opp;*" men Dante lägger vigt vid ordet *skägg* och återkommer till detta uttryck i v. 74—75. Uttrycket kunde derföre ej annorlunda återgifvas.

V. 72. "*Storm från Jarbas länder:*" Africas. Sydvest vind. Jarbas var konung i Getulien i Africa.

V. 74—75. "*Då för ansigte hon skägget sagt,*" begrep jag, att deri låg en sträng förebråelse mot mig derför, att jag saknat den visdom, som bordt åtfölja en man vid mogna år.

V. 77. "*De sköna första kreaturen:*" Englarne, som strött blommor kring och öfver Beatrix.

V. 80—81. Beatrix, som förut stod vänd mot Lethe, hade nu vändt sig mot djuret, Gripen, som var hälften örn och hälften lejon, förebildande Christus till sin jordiska och himmelska natur.

V. 84. "*Här:*" Neml. på jorden.

V. 90. "*Hon:*" Beatrix.

V. 92. "*Henne:*" Mathilda, hvilken, såsom symbol af det verksamma lifvet, förer Dante till Beatrix, det contemplativa lifvet, måste äfven företaga hans sista dop till detta eviga lif.

V. 96. Det sanna paradislifvet — anmärker härvid Kopisch — kan aldrig sjunka; det går på vattnet, som Christus på sjön.

V. 98. "*Skära mig med Isop, att jag må ren varda; två mig, att jag må snöhvit varda:* Ps. 51, 9. ("*Asperges me, domine, hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor.*") Dessa orden sjunges i den katholska kyrkan under

det att presten bestänker församlingen med vigvatten. Här sjunga Englarne denna sång.

V. 100. "*Den sköna:*" Mathilda.

V. 104—105. Dante blifver, sedan hans själ renats till och med från syndens minne, först öfverlemnad åt de fyra moraliska dygderna, (de så kallade kardinal-dygderna), se S. 29, v. 130.

V. 106. Se S. 1 v. 23 och S. 8 v. 91. På anförda ställen kallas de stjernor, men här kallas de nymfer.

V. 107—108. Innan Beatrix (det uppenbarade ordet) och de theologiska dygderna (tron, hoppet och kärleken) nedstigit från himmelen, funnos redan de moraliska dygderna, hvilka voro bestämda till Beatrix' tjenst för att bereda väg för henne — "*ordinate a lei per sue ancelle.*"

V. 109—111. De fyra kardinal-dygderna föra Dante till Beatrix. Detta ställe — säger Philalethes — låter bäst förklara sig medelst ett motsvarande ställe ur "*Convito,*" hvilket äfven förbreder ett önskadt ljus öfver resten af denna sång. Dante hade i en af sina canzoner besjungit en skön qvinnas ögon och småleende och anför derpå vid förklarandet af detta ställes ord, att han derföre omtalat ögon och mun, emedan själen oftast visar sig der, liksom en skön qvinna på en balcon, om än beslöjad.

Skalden förklarar sedermera denna sköna qvinna vara i allegorisk mening philosophien (här i högre mening temligen liktydig med Beatrix, åskådandet), och säger då:

"*Qui si conuiene saperc, che gli occhi della sapienza sono le sue dimostrazioni, colle quale si vede la verita certissimamente, e'l suo riso sono le sue persuasioni, nelle quale si dimostra la luce interiore della sapienza sotto alcuno velamento, e in queste due cose si sente quel piacere altissimo di beatitudine, il quale è il massimo bene in paradiso.*" (Här bör man veta, att vishetens ögon äro dess bevisningar, med hvilka man säkrast ser sanningen, och dess småleende är dess öfver-

talanden, i hvilka vishetens inre ljus visar sig under en viss slöja, och i dessa båda saker känner man denna salighetens högsta fröjd, som är paradisets högsta goda).

Af detta torde ställets allegoriska betydelse blifva klar. De moraliska dygderna kunna blott förbereda menniskorna, att inse sanningens bevisningar, derigenom, att de aflägsna de hinder för ett klart inseende af sanningen, som ligga i passionerna; de "*föra derföre skalden inför henne,*" (inför Beatrix' ögon). För att verkligt känna den Gudomliga sanningen, och ännu mera, för att deraf blifva öfvertygad och gripen, fordras de theologiska, de christliga dygderna, hvarföre ock Beatrix (se v. 130 o. ff.) först på deras begäran vänder sina ögon till skalden och afslöjar sitt anlete.

V. 116. "*Smaragder:*" Så kallas Beatrix' ögon — säger Lombardi — derföre att smaragden är enligt Plinius (Hist. Nat. lib. 37, cap. 5) den ädelsten, som har en skönare färg än någon annan, och i hvars åskådande ögat aldrig kan mättas. — Ett annat skäl till denna benämning kan vara den, som Kopisch anför, att *smaragdgrönt,* enligt den katholska förklaringen af Joh. Upp. cap. 4, v. 3, är den Gudomliga nådens färg; den strålar fördenskull här med rätta ur Beatrix' (den fulländade nådens) ögon. Kanhända är äfven smaragden enligt Mos. 2:dre Bok 39 cap. 10:de v. *Levis,* den presterliga stammens, sten. Smaragd är den tredje i ordningen bland de der uppräknade tolf stenarne, och Levi är den tredje i ordningen af Jacobs tolf söner. — Shakespeare i Romeo och Juliet Act. 3, sc. 5, låter amman prisa gröna ögon:

— — *an eagle, madam,*
Hath not so green, so quick, so fair an eye.

V. 120—126. Detta under syftar derpå, att bibelns lära framställer för oss Christi båda naturer, än den Gudomliga än den menskliga, såsom verksamma, under det att båda likväl finnas i den närmaste förening. Derföre är också Gripen i sig blott en, och endast i Beatrix' ögon synes den än som

blott örn och än som blott lejon; ty den theologiska betraktningen måste uppfatta denna *ene* Christus än som Gud och än som menska, för att icke förblanda naturerna.

V. 127—129. Äfven Syrach låter visheten (se Syrachs bok cap. 24, v. 28) säga: "*Then af mig äter, han hungrar ju mera efter mig.*" Ty i Guds åskådande skall väl menniskan finna sig fullkomligt tillfredsställd, men den speculativa sanningens kännedom är ännu icke denna högsta salighet, utan gifver oss blott alltjemt trängtan efter något ännu högre, då den likväl skänker oss en viss grad af tillfredsställelse; "*Saturitas appetitum parit.*"

V. 130. "*De andra tre:*" Tron, hoppet och kärleken. Det var nödvändigt, att dessa tre voro närvarande och stärkte hans blick, så att den kunde fördraga det högre ljuset.

Trettiondeandre Sången.

Kunskapens träd. — Gripens uppstigande. — Vagnens förvandling.

Innehåll.

Redan tio år hade Dante längtat efter att återse Beatrix (symbolen af det uppenbarade ordets lära), och stod derföre nu försänkt i betraktandet af henne, då trenne himmelska gestalter (tron, hoppet och kärleken) påminte honom om, att han icke endast borde fördjupa sig i åskådningen, utan äfven vara uppmärksam på vagnens (kyrkans) och härskarans verksamma rörelser. Då han återvunnit sin för en stund förbländade synförmåga, såg han, hur tåget, som gått före vagnen, åter vände sig mot de sju ljusen och satte sig i rörelse mot öster, hvarifrån det kommit. I sällskap med Mathilda och Statius följde Dante vagnen, vandrande vid dess högra sida. Den gick nu fram genom en högväxt skog, beledsagad af Eng-

larnes sång. När den så en stund framskridit, steg Beatrix ned från den, under det alla med ett rop beklagade Adams olydnad. Tåget gick nu omkring ett träd, som för Adams synd var sköfladt på blad och blommor, och prisade Gripen (Christus), som ej smakat af det trädets frukt. Gripen svarade, att rättvisans frö således blifvit bevaradt. Derpå griper han tistelstången och fastbinder vagnen vid trädet, af hvars virke den blifvit gjord, och det för Adams synds skuld förtorkade trädet får ånyo lif och står åter herrligt med nya blad och blommor. En hymn hördes dervid, af hvars ljufhet Dante öfverväldigades så, att han inslumrade, men ur detta händomnande väcktes han snart af ett plötsligt skimmer och af en röst, som uppmanade honom att stå upp. Och liksom lärjungarne på förklaringens berg vid sitt uppvaknande ej sågo mera Moses och Elias, såg Dante ej mera Gripen och hans sällskap; men Mathilda stod bredvid honom och sade honom, då han frågade efter Beatrix, att hon satt under det å nyo uppblomstrade trädets grenar, men att Gripen med de andra uppstigit sjungande mot höjden. Hvad hon mera sade, hörde ej Dante, ty hans öga fann Beatrix och hans öra tillslöts. Hon, qvarlemnad som vagnens vårdarinna, satt bredvid den vid det heliga trädets fot, omgifven af sju nymfer (de sju dygderna), hvilka höllo i handen hvar sin fackla, som ej släckes af någon storm. Hon förkunnade honom, att han blott en liten tid skulle vistas i det jordiska paradiset (d. v. s. i ett åt Gudi hängifvet lif) och sedan, saliggjord genom Ordet, evigt vistas i den stad, der Christus är medborgare, och uppmanade honom, att till verldens väl vid sin hemkomst nedskrifva hvad han här sett. Derpå gick kyrkans hela historia från Christi tid i storartade bilder förbi hans blick. Först såg han Jupiters örn (det Romerska riksvapnet) snabbare än blixten slå ned i trädet och förströ dess blad och blommor och splittra dess bark, och derifrån nedljunga i vagnen och vräka den än hit, än dit, liksom ett skepp vräkes af stormiga vågor. Knappast har kyrkans vagn

bestått detta hårda prof, förr än en räf (kätterska läror) instörtar i den, men förjagas strax af Beatrix med bestraffande ord. Derefter nedslår örnen åter i vagnen och fyller den med fjäder (jordisk rikedom), innan han åter lemnar den, och en röst från höjden beklagar vagnen, som blifvit så illa lastad. Jorden remnar derpå mellan vagnens hjul, och ur dess remna höjer sig den gamle draken, satan, utrifver med sin gadd en del af vagnens botten och försvinner med sitt rof; då blifver först den heliga vagnen ohelig och öfverklädes med den skänkta fjädern, och på den heliga byggnaden framskjuta sju hufvud, tre på tistelstången och ett i hvartdera af dess fyra hörn, de förra forsedda med hvartdera tvenne horn, och de senare med hvartdera ett. Och nu ser han på vagnen en sköka och bredvid henne en jätte, och båda kyssa hvarandra; men då hon med lystna blickar åskådar Dante, gisslar jätten henne, löser den vanställda vagnen och släpar den ut ur skogen. Dante gläder sig att hafva skogen, som en sköld, mellan sig och vidundren. — Allegorien i denna sång betecknar den synliga syndbelastade kyrkan, liksom allegorien i den 29:de sången betecknade den osynliga triumferande kyrkan. Båda allegorierna framställas som motsatser.

Anmärkningar.

V. 2. »*Re'n tioårig:*» Se anm. vid vers. 34—36 i 30:de sången.

V. 5. »*Henne:*» Beatrix.

V. 8—9. Då Dante stått midt framför vagnen och med ansigtet vändt mot den, befinna sig de trenne christliga dygderna (tron, hoppet och kärleken), som enligt 29:de S. v. 121 följde vagnens högra hjul, på hans venstra sida. Det är från dem han hör det ropet: »*Du stirrar alltför mycket.*» Velutellos allegoriska tolkning af dessa ord, antingen den må anses kunna gifvas åt dem eller icke, innehåller en så nyttig lärdom, att dén väl må anföras. »Förståndet är någongång så ifrigt ansträngdt i betraktande af Skriftens Gudomliga san-

nings ljus, att det blifver förbländadt och blifver mindre i stånd att erhålla sådan kunskap, än om det sökt den med mera lugn och sans.» Ännu är skalden icke så förberedd, att han oafbrutet kan fördraga det högsta ljusets glans. Derföre kalla de trenne christliga dygderna honom från ett blott contemplatift åskådande af Beatrix till aktgifvandet på syner, hvilkas ändamål var hans samtidas och i synnerhet hans tids kleresis varning och förbättring.

Här börjas nu denna diktens andra dels sista afdelning, i hvilken det politiskt kyrkliga elementet ännu en gång framträder i all kraft. Den christna kyrkans öden, de förflutna så väl som de närmast förestående, uppenbara sig här i syner för skalden.

V. 13—15. Hvad han såg, då han vände sig, förekom honom, huru lysande det än var, dock mindre lysande än Beatrix, vid hvars åskådande hans syn förbländats.

V. 16—18. Hela den procesion, som följt vagnen, hade svängt om till höger och drog nu i samma ordning, hvari den kommit, tillbaka mot öster mot det dubbla ljus, som gjöts från solen och från de sju den helige andes nådegåfvor (ljusstakarne). (Se 29:de S. v. 12 o. ff.)

V. 19—24. Huru åskådligt, och nästan som en fältmanoeuvre, denna heliga härskarans vändning än är skildrad för oss, var den det i vida högre grad för Florentinarne, hvilkas här hade, då den drog i fält, i sin midt en stor praktfullt utsirad vagn, *Carroccio;* (se Inledningen till Helv. pag. VI). Då de voro i fiendens närhet, sökte, efter den tidens beväpning, de främsta lederna att betäcka sig med sköldarne mot det väntade pilregnet.

V. 25. »*Qvinnorne:*» Dygderna.

V. 28—30. Mathilda, Statius och Dante gingo vid det högra hjulet, som, då vagnen vändes åt höger, tog den minsta svängningen. De följde de trenne christliga (theologiska) dygderna.

V. 32. För Evas skuld var det jordiska paradiset tomt, obebodt.

V. 38. De flesta commentatorer äro ense om, att detta träd är *kunskapens träd på godt och ondt,* hvartill utropet "*Adam*" och det, som säges i 24:de Sången v. 115—117 gifver full anledning; men Lombardi tror, och det med mycken sannolikhet, att detta träd icke blott är kunskapens träd, utan äfven i allegorisk mening betecknar det Romerska kejsaredömet. Det är utan blad och blommor, emedan det Romerska riket före Christi ankomst var blottadt på sådane sanna dygder, som bestå inför Gud. Bland de läror, som Dante försvarade, var äfven denna, att en universal-monarki låg i försynens plan och var nödvändig för en allmän fred. (Se Inledningen till Helv. pag. LVIII o. ff. rörande Dantes bok "*De Monarchia.*")

V. 41—42. Äfven Virgilius omtalar de höga träden i Indiens skogar i sina Georgica lib. 2, 122—124.

Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
Extremi sinus orbis? ubi aëra vincere summum
Arboris haud ullæ jactu potuere sagittæ.

(Eller om jordens yttersta bugt, der, närmst oceanen
Indien lunder har, hvars toppar den kastade pilen
Aldrig med någon kraft har öfverhunnit i loppet.)

V. 43. "*Hell Dig o Grip* etc." Detta utrop passar för trädets båda betydelser; ty hvarken hade Christus, *Gripen,* smakat af trädets frukt, hvars ätande vållade Adams död (se 1 Mos. B. cap. 3, v. 19), ej heller hade Han antastat det Romerska riket eller tagit det i anspråk för sig, ty han sade: "*mitt rike är icke af denna verlden,*" och "*gifven kejsaren det kejsarenom tillhörer.*"

V. 47. "*Dubbeldjuret:*" Gripen.

V. 48. Betecknar trädet Romerska Universal-monarkien, så vill Gripen med detta utrop säga: af den kejserliga mak-

ten skyddas den yttre friden, som är grundvilkoret för rättvisans bibehållande i sin helgd. Inter arma silent leges.

V. 49. Vagnens tistelstång, hvarmed *Gripen* styr den, tyckes beteckna påfvedömet. Christus förbinder det med kejsaredömet, med hvilket det skulle gå hand i hand, utan att det ena hämmade det andras verkningskrets eller grep in i den. Derföre låter Dante tistelstången vara tagen ur trädets stam och fastbindas vid den. Icke utan intresse — anmärker härvid Philalethes — är följande anmärkning af *Francesco da Buti*, som till upplysning af detta ställe åberopar sig på en gammal saga, hvilken, som han säger, finnes i de skolastiska berättelserna (nelle storie scolastiche).

"Den döende Adam, så heter det, hade sändt sin son Seth till det jordiska paradiset, för att der hämta åt honom något af den gudomliga barmhertighetens olja; men den vakthafvande Engeln hade nekat honom inträde och sagt honom, att det ännu icke var tid. Härpå hade han likväl gifvit honom en qvist af Paradisets träd och befallt honom, att plantera den på Adams graf, och tillagt, att när det trädet kom att bära frukt, då skulle Adam erhålla den gudomliga barmhertighetens olja. Seth, heter det vidare, gjorde som det blef honom befaldt, och qvisten växte till ett träd, men bar ingen frukt ända till Frälsarens död. Då hände det efter Guds vilja, att Christi kors blef förfärdigadt utaf en gren af detta träd, och så bar trädet verkligen en frukt, Frälsarens lekamen, genom hvilken Adam och alla patriarkerna blefvo delaktige af den gudomliga barmhertighetens olja". Tistelstången, menar nu *Francesco*, betyder korset, som blifvit gjordt af kunskapsträdets virke. — Denna förklaring tyckes för öfrigt icke utesluta den, som antager, att tistelstången betecknar påfvedömet, då skaldestycket är ett *polysensum*.

V. 52—54. "*När som vid &c.*" Med dessa versar häntyder Dante på våren. — "*Det stora ljuset:*" solen.

Versarne: "*Già la gran luce mischiata con quella,*
Che raggia dietro alla celeste Lasca", torde ordagrannt och bättre återgifvas sålunda:

Det stora ljuset blandat sina strålar
Med det, som sken bak himlakarpens brand.

Med himlakarpen (*celeste Lasca*) menar Dante Fiskarne, den constellation, som följes af väduren. Då solen äfven under våren är i fiskarnes tecken, har jag med orden "*mer milda brand*" velat häntyda på denna mildare årstid.

V. 58—60. Då vagnen (christna kyrkan) blef fastbunden vid trädet (romerska kejsardömet), fick detta lif, och dess blommor (verkningar) fingo färg af Christi blod (en stämpel af christlighet). De flesta af Dantes kommentatorer anse den angifna färgen antyda det med vatten blandade blod, som nedflöt ur Christi öppnade sida och åberopa dervid S:t Bernhardi ord: "*Inspice lateris aperturam, quia nec illa caret rosa, quamvis ipsa subrubra sit propter mixturam aquæ*"; (Se sidans öppning, ty den saknar ej heller rosen, fastän den är blekröd för blandningen med vatten). — Philalethes anmärker, att Dante ej tyckes här tala om en blekröd färg, utan snarare om en färg mellan rödt och violett, som är den biskopliga färgen. Den skulle då vara en anspelning på de första romerska biskoparnes dygder, med hvilka det christnade Rom smyckar sig, eller på martyrernas dygder, hvilkas symbol det röda, såsom blodets och kärlekens färg, liksom det blåa, såsom trohetens färg, ganska väl kan vara.

V. 64—66. "*Syrinx' sång*", sången om Syrinx. Se Ovid. Met. lib. 1, v. 687 o. ff. Argus, åt hvilken den svartsjuka Juno hade uppdragit att vakta Jo, blef insöfd af Mercurius medelst sången om Pan och Syrinx. "*De hårda ögon*", emedan de alltför strängt bevakade Jo.

V. 69. Att skildra insomnandets ögonblick är en svår, om icke omöjlig, sak; men Dante har dock gjort det bättre än någon annan skald. Jfr. 18:de Sången, v. 139—145.

V. 73—75. I Salomos Höga Visa cap. 2, v. 3 blifver Christus, brudgummen, af sin brud, kyrkan, förliknad vid ett äpleträd. Dess frukter äro det, som Christus gjort och lidit, och som förenar brudgummen och bruden i evig bröllopsfröjd.

V. 76. Vid Christi förklaring njöt Petrus, i sällskap med Jacobus och Johannes (Zebedei söner), en försmak af salighetens fröjd.

V. 78. Christus uppväckte ur dödssömnen.

V. 83. "*Den fromma:*" Mathilda.

V. 97—99. Gripen och hela dess omgifning hade försvunnit, d. v. s. Christus, till sin menskliga natur, Apostlarne och Evangelisterne hade i synlig måtto lemnat vagnen (kyrkan); qvar blefvo endast Beatrix (den rena läran) och de sju Nymferna (de 4 moraliska och de 3 christliga dygderna) och de sju facklorna (den helige Andes sju nådegåfvor), hvilka ingen storm kunde frånrycka kyrkan. Kopisch tror, att Dante med de tvenne angifna stormarne "d'Aquilone e d'Austro" häntyder med den förra på våldsamma kejsare och med den senare på våldsamma påfvar.

V. 100—103. Blott en kort tid blifver du ännu qvar med mig i det jordiska paradiset i den stridande kyrkan — motsvarande det jordiska Rom. Evigt skall du sedan blifva en medlem i den triumferande kyrkan, i det himmelska Rom, der hvarken någon kejsare eller påfve mera behöfves, och der Christus skall vara icke längre sin församlings blott osynliga, utan dess synliga hufvud.

V. 111. Från den högsta luftregionen.

V. 112—117. "*Jovis fågel,*" Jupiters örn, symbol af kejsarens makt. Bilden är lånad ur Hesekiels 17:de cap., 4:de vers o. ff. "*En stor örn med stora flygt och långa vingar och full med fjädrar och brokot kom uppå Libanon och tog quistarne bort af cedreträn* o. s. v." Här betecknar örnen den kejserliga makt, som förföljde de christna och derigenom icke

endast skadade kejsardömet (trädets blommor och bark), utan äfven, om än endast skenbarligen, skakade kyrkan.

V. 118. "*En svulten räf:*" Irrläriglieten. Petrus Alegherius säger: "*vulpes figurat impetum Maomethi*" (räfven betecknar Mahomets anfall). Philalethes anser räfven förnämligast beteckna Arianismen.

V. 119. "*Sund föda:*" det himmelska brödet, Guds ord.

V. 121—123. Räfven (irrläriglieten) bortjagades af Beatrix (Guds ords rena lära).

V. 124—126. Petrus Alegherius säger, att här påpekas Constantini kejserliga frikostighet, som fylde vagnen (kyrkan) med fjädrar (med timliga egodelar). "*Aquila figurat imperialem largitatem Constantini, qui replevit currum, id est Ecclesiam, plumis, id est temporalibus bonis*".

V. 129. "*Julle:*" vagnen liknas vid Petri båt, hvari Christus steg.

V. 131. Petrus Alegherius anser draken beteckna antichrist; "*Draco figurat Antichristum*". Sannolikast är det, att med draken menas Mahomet, som ryckte nästan hälften af den christna verlden från kyrkan. Men tistelstången (Påfvedömet) lemnade han orörd. Han släpade endast bort en del af vagnens botten.

136—141. Fastän omfånget för den påfliga verksamheten genom Mahomet hade förminskats, visste påfvarne att så föröka de första af Constantinus dem förlänade skatter med tillockade skänker af andra furstar, att deras rikedom snart öfverflödade. Petrus Alegherius använder på dem Esajæ 60:de cap. 16:de vers: "*Konungabröst skola dig suga gifva*".

V. 142—147. Denna vagnens förvandling betecknar, att kyrkan blifvit förderfvad genom jordisk rikedom. De sju hufvuden och de tio hornen äro tagne ur Johannis Uppenbarelses 13:de cap., 1:sta vers: "*Jag såg ett villdjur uppstiga utu hafvet, det hade sju hufvud och tio horn*". Rörande deras be-

tydelse äro meningarne delade. Man kan, säger Philalethes, i detta hänseende åtskilja trenne antaganden.

1) De sju hufvuden betyda de sju kardinalerne: de trenne med två horn kardinal-biskoparne; de öfriga fyra de kardinaler, som ej äro biskopar.

2) De sju hufvuden och tio hornen beteckna de sju sakramenterna och de tio budorden.

3) De sju hufvuden betyda de sju kardinal-synderna, af hvilka då tvåhornade äro trenne, neml. högmod, afund och vrede, emedan de såsom mera andliga synder äro svårare än de öfriga fyra (tröghet, girighet, dryckenskap och vällust), som hafva mera afseende på kroppslig njutning.

Åsigten N:o 1) torde redan derför icke vara antaglig, emedan från början förekomma 7 kardinal-biskopar.

Vid åsigten N:o 2) måste man antaga, att Dante dervid tänker på ett missbruk af de omnämnda sju gudomliga gåfvorne, hvilket väl torde vara antagligt om Sacramenterna, men blir vid frågan om budorden svårare att förklara. Man stödjer sig härvid hufvudsakligen på ett ställe i Helv. (S. 19, v. 109—110), der äfven sju hufvud och tio horn häntydas på de sju sacramenten och de tio buden. Der säges likväl, att dessa hufvud och horn utgjort kyrkans styrka; här vanställa de henne. Jag ser derföre icke någon grund, hvarföre man skulle anse dem identiska med de der omnämnda. För dessa ställens identitet har man endast det skälet, att Dante i stället för den gamla kyrkans heliga sju och tio antager i sin tids kyrka ett oheligt sju och tio, uppkommet af dess rikedomar.

Philalethes antager tydningen N:o 3).

Kopisch antager, att vagnens förvandling till vidundret med sju hufvud och tio horn, hvilket enligt den katholska förklaringen af Joh. Uppenb. cap. 17 betecknar det hedniska Rom med sina sju kullar, betyder här *den genom Constantini rika jordiska föräringar i förening med satans inverkan uppkomna liksom hedniska kyrkostaten.*

V. 149—152. "*Skökan*", hvartill den, som enligt Joh. Uppenb. "*bolade med konungar*", gifvit anledning, betecknar utan tvifvel den tidens lastbara påfvar och särdeles Bonifacius den åttonde och Clemens den 5:te, som lågo i mångfaldiga verldsliga förhandlingar med samtidiga regenter. — "*Jätten*" föreställer fransyska huset, särdeles Philip den sköne i Frankrike, hvilken strängt hämnade sig på Bonifacius, då denne påfve sökte förena sig med andra verldsliga regenter, hvilket antydes med: "*dess ystra blickar flögo kring*".

V. 154—160. Då hon såg med lystna blickar på Dante, en Ghibellin, förde han bort henne, hvilket betecknar påfvestolens förflyttning af Philip från Rom till Avignon. — Skalden skyddas mot förderfvet af skogen, som blomstrar kring den rena läran.

Trettiondetredje Sången.

Eunoë.

Innehåll.

De sju kring Beatrix församlade dygderna sjunga, omvexlande med hvarandra, Davids 79:de Psalm, hvaruti Guds församling, förtryckt af tyranner och sina förföljare och liksom af Gud öfvergifven, klagar öfver sitt elände. Nymferna sjunga denna sång under tårar, och Beatrix gripes af en smärta, som liknade den, hvilken Maria känt vid Jesu kors. Men när sången slutats, stiger hon upp och förkunnar, att den heliga läran väl en liten tid skall blifva icke sedd, men att den snart åter skall visa sig i all sin kraft. Derpå går hon bort med de sju framför sig, följd af Mathilda, Dante och Statius. Beatrix kallar Dante till sig och uppmanar honom att framställa de frågor, som han önskar få besvarade. Dante öfverlemnar åt henne, att gifva honom de upplysningar, som hon ansåg ho-

nom bäst behöfva. Då säger Beatrix: vagnen (kyrkan) är nu tillintetgjord; men Guds hämnd skall drabba de skyldige. Den örn, som fyllde vagnen med fjäder, skall ej blifva utan arfvinge; ty lyckliga stjernor skola snart gifva åt en ny kejsare en gynnande tid, att utan motstånd mottaga det öfvergifna riket. Då skall en komma, som skall döda skökan och jätten. Skulle du ej nu förstå mitt gåtlika tal, säger hon, skall du snart af verkligheten lära att begripa det. Hon uppmanar honom att förkunna för de dödlige, hvad hon sagt, och huru han sett trädet tvenne gånger plundradt. Den, som liksom Adam stjäler af det, eller liksom örnen skadar det, hädar Gud med sin gerning. Adam har femtusen år pliktat för sin synd i qval och trängtan. Icke utan skäl äro trädets nedre grenar svaga, och de öfre starka. Han skulle redan på de stora följderna moraliskt känna detta skäl, om ej philosophiska åsigter förstenat och synden förmörkat hans förstånd. Nu borde han åtminstone vårda de bilder, som han här fått, liksom pilgrimen vårdar de palmblad, som han medfört hem från det heliga landet. Dante svarar, att han bär dessa bilder så inpreglade hos sig, som lacket sitt signet; men frågar tillika, hvarföre hennes tal sväfvar så högt öfver hans förståndskrets, att han ej kan fatta dess mening. Beatrix svarar: derföre, att du må se, hur svag den lära (philosophien) är, som du följt, och att edra menskliga vägar äro så långt aflägsnade från Guds vägar, som den högsta himlen från jorden. Då nu Dante ej mera kan erinra sig sitt afvikande från Beatrix' lära, säger hon: det bevisar, att du druckit af Lethes våg, som borttager syndens minne. — Emedlertid når solen sin middagshöjd, och de sju nymferna stanna i skogens skugga, der tvenne bäckar strömma från samma källa och taga motsatt rigtning, den ena *Lethe*, mot vester, den andra, *Eunoë*, mot öster. Förvånad frågar Dante: hvilket vatten är detta, som, utsprunget från samma källa, går så skiljda vägar? Beatrix manar honom att bedja Mathilda förklara det för sig. Mathilda svarar, att det redan var honom sagdt, och att Lethe säkert ej beröfvat ho-

nom minnet deraf (Sk. S. 28, v. 121—130). Beatrix beder henne gifva honom att dricka af Eunoës vatten. Mathilda förer då Dante och Statius till källan, som lifvar minnet af hvarje god gerning. Dante dricker deraf och känner sig beredd att uppstiga till det himmelska paradiset.

Anmärkningar.

V. 1. *"Gud, Hedningarne äro in i ditt arf fallne; de hafva orenat ditt helga tempel, och af Jerusalem stenhopar gjort"* Ps. 79, v. 1. Enhvar inser, att orden här häntyda på kyrkans sorgliga tillstånd.

V. 2. *"Nu tre"* (de tre christliga dygderna), *"nu fyra"* (de fyra moraliska dygderna).

V. 10. Dessa Christi ord i Joh. 16:16 använder Beatrix, profeterande en reformation af kyrkan. Flera af Dantes Commentatorer anse dessa ord häntyda på återflyttandet af påfvestolen från Avignon till Rom.

V. 15. *"Quinnan:"* Mathilda. — *"Den vise:"* Statius.

V. 34. Joh. Uppenb. 17: 8. *"Vilddjuret, som du hafver sett, hafver varit och är icke"*. — *"det kärl:"* vagnen, kyrkan. Kyrkan är icke mera d. v. s. har förlorat sin renhet och helighet.

V. 35—36. Men den, som förorsakat kyrkans förstöring, (kärlet, som draken splittrat), må ej tro sig kunna blidka Guds vrede med någon yttre religionshandling eller med någon vidskeplig ceremoni. Dantes äldsta Commentatorer Petrus Alegherius, Benvenuto d'Imola, Francesco da Buti, Giacopo della Lana, Boccaccio och Ottimo gifva, i hufvudsaken enstämmigt, följande förklaring af detta dunkla ställe. Det fanns på åtskilliga ställen, särdeles i Florens, den vidskepliga tanken, att mördaren, om han inom nio dagar efter illgerningen åt bröd och drack vin (hvad Dante kallar *"suppe"*) på den mördades graf, vore försäkrad mot all blodshämnd. Den dödes anförvandter höllo derföre vakt vid grafven natt och dag, på det

att icke denna soppa måtte blifva äten på den. "*Cum aliquis magnus occiditur, custoditur ejus sepulcrum die noctuque, ne super ipsum infra novem dies offa, sive suppa comedatur:*" — säger Petrus Alegherius. Enligt Boccaccio hade Carl af Anjou fört denna seden med sig från Frankrike, och ätit soppan på Conradins graf, och Benvenuto säger, att Corso Donati äfven användt detta medel. För öfrigt saknades icke under de bittra partistriderna i Florens tillfällen, då medlet kunde försökas. — Osannolikt, ja bestämdt oriktigt, är deras antagande, som tro, att Dante här tänkt på brödet och vinet i Nattvarden. — *H. Daniello bruttamente* (säger Venturi) *aggrava il Poeta, interpretando questa zuppa per il sacrifizio della messa, che si fa di pane e vino*". (Daniello belastar på ett skändligt vis skalden med ett groft fel, då han häntyder denna soppan på messoffret, som göres af bröd och vin.)

V. 37—39. *Den örnen* (Constantinus), som medelst att hopa rikedomar öfver kyrkan förverldsligat henne, gjort henne först till ett *odjur* och sedan till *byte*, (till ett mål för vinningsbegäret), skall ej sakna en efterträdare, som skall upprätta hvad han förbrutit.

V. 43—45. Denna terzin innehåller en profetia, som blifvit uttydd på mångfaldigt sätt. Den lyder i originalet sålunda:

"*Nel quale un cinquecento diece e cinque,*
Messo di Dio, anciderà la fuja.
E quel gigante, che con lei delinque".

Dante säger sjelf i de derpå följande versarne, att dessa ord ej äro klarare, än Sphinx' och Themis' gåtor. Med få undantag äro de flesta Commentatorerna ense om, att denna femhundrade (D), tio (X) och fem (V) genom omsättning af bokstäfverna skulle beteckna en härförare *DVX*, som skulle komma, återgifva kejsardömet dess då sjunkna makt och anseende, qväsa Frankrikes (jättens) öfvermod och visa Påfven (skökan) tillbaka inom sina rätta gränsor. Då det är min öfvertygelse, att denna tydning är den rätta, har jag ej tvekat,

när jag ej kunde få femhundrade tio och fem in i versen, att medelst införandet af femhundra, *D*, fem, *V*, och tio, *X*, mera direkt återgifva DVX. Men hvilken härförare är det, om hvars kommande Beatrix profeterar? Till ledning för gissningen anför Philalethes vid detta ställe följande:

»Det tyckes kunna anses för afgjordt, att denne *DVX* är identisk med *Doggen* i helvetets första sångs 101:sta vers. Jag har i anmärkningen vid nämnde vers förklarat mig vara bland dem, som förstå med *Doggen* Can grande della Scala. För att underhjelpa omdömet rörande de häröfver framstälda olika åsigterna tillåter jag mig, att här bifoga följande upplysningar:

»Med *Doggen* och med DVX kunna förstås:

1) Henrik den 7:de.

2) Uguccione della Faggiola, eller

3) Can grande della Scala.

Den förstnämnde, vid hvilken Ghibellinerna och isynnerhet Dante, fästade stora förhoppningar, företog sitt Romaretåg år 1310 och dog 1313 i Buonconvento, då hans stjerna redan började att förblekna. Kejsaredömets idee verkade ännu någon tid genom honom, men den materiella kraft, som han medförde, var alltför svag. Efter Henriks död förblefvo många Tyska, Brabantska och Flanderska Riddare, som tjenat i hans här, i Pisas sold, och denna stad inkallade den tappre Uguccione Della Faggiola från Massa Trabaria i Montefeltro till höfding. Det lyckades snart Uguccione, att, understödd af en sådan krigsmakt, tvinga Luccheserna till en fred, i hvilken de måste lofva att Intermineernas eller Ghibellinernas parti finge återvända. Strax derpå (1314) bragte han med detta partiets tillhjelp Lucca helt och hållet i sin magt och plundrade detsamma i åtta dagar med sina härar. Guelferna från Toscana, med Florens i spetsen, vände sig härpå till konung Robert i Neapel, som skickade till dem sin broder Peter med 300 Riddare. Uguccione hade emellertid intagit flera slott och belägrat Monte Cattini i Val di Nievole. Florentinerna och deras bundsförvanter, — sedan en annan Roberts broder, Philip,

Furste i Tarent, hade anländt med 500 Ryttare, — ilade under denne sistnämndes anförande till den belägrade fästningens undsättning. Från båda sidor hade man sammankallat till denna träffning alla närmare och fjermare parti-anhängare. Den 29 Augusti 1315 kom det till en afgörande drabbning, i hvilken Uguccione, såsom Ghibellinernas fältherre, i grund slog Guelferna. Peter af Anjou och Carl, Furstens i Tarent son, blefvo på platsen. — Med denna drabbning hade likväl Ugucciones lycka uppnått sin höjd. Afrättandet af den ansedde Banducctio Buonconto, hvilken han lät i Mars 1316 halshugga i Pisa, beröfvade honom Pisanernas ynnest. I Lucca hade Ugucciones son låtit fasttaga Castraccio Castracani degli Interminei för flera röfverier, som denne begått i Lunigiana, och beredde honom ett likadant öde. Uguccione, som derföre fruktade oroligheter der, ville gå till Lucca, men då han var på halfva vägen, utbröt ett uppror i Pisa, hans anhang blef fördrifvet och Gaddo della Gherardesca utropad till Signore. Men i Lucca fann Uguccione stämningen så fiendtlig, att han, vid erhållen underrättelse om upproret i Pisa, äfven utrymde Lucca, hvarest Castraccio Castracani blef i April 1316 utvald till Signore. Uguccione drog sig tillbaka till Can della Scala och spelade sedermera ej någon betydande roll.

Ghibellinernas i Italien förhoppningar voro sedermera hufvudsakligen rigtade på denne sistnämnde och på Visconterna i Majland. Can hade redan 1311 blifvit af Henrik den 7:de insatt som Kejserlig Ståthållare i Verona. Under det Uguccione var i Pisa, slog Can, som hade bemägtigat sig Vicenza, vid denna stad Paduanerna den 18:de Sept. 1314. År 1317 gjorde han ett misslyckadt försök att åter insätta Uguccione i Pisa, liksom äfven, såsom de Gibellinska förbundets i Lombardiet höfding, ett dylikt på Cremona, tog ifrån Paduanerna Monselice Este och tvang dem till en fred, i hvilken de lofvade honom att återkalla Ghibellinerna. — Följande året (April 1318) bemäktigade han sig Cremona; men snart började äfven hans lycka att vackla. Paduanerna höllo icke sitt löfte, och

fastän han med bundsförvandternas tillhjelp intog Paduas förstäder, låg han likväl öfver ett år förgäfves för denna stad. Emellertid gick Cremona (den 10 October 1319) åter förlorad för Ghibellinerna. Paduanerna, ansatta af Can, kastade sig i den till Kejsare utvalde Fredriks af Österrike armar, då Can hade förklarat sig för Ludvig af Bajern. Fredrik sände till dem Grefven af Görz med hjelptruppar, och det lyckades denne, att insmyga sig i Padua. Derifrån gjorde han ett utfall och slog Can i grund. Vid detta tillfälle erhöll äfven Uguccione ett dödligt sår, af hvilket han dog i Verona 1310".

"Oaktadt denna olycka förblef Can en mägtig herrskare, och ända till sin död 1329 ett hufvudstöd för Ghibellinerna, ja han bragte under sitt herravälde äfven Padua och Treviso".

"Så mycket öfver dessa tre mäns historia, så vidt den är af inflytande på förevarande fråga. Man ser lätt af det sagda, att Dante kunde i en viss period på goda skäl hysa sådana förhoppningar om alla tre, som de, hvilka han uttalat om vindhunden (doggen) och om DVX. Det kommer derföre närmast derpå an att afgöra, i hvilken period Dante slutat skärselden. De sista händelser, om hvilka Dante talar i Skärselden äro tempel-ordens upphäfvande i Frankrike 1307 och Messer. Corso Donatis död 1308; dock tyckes äfven sjunde Sången v. 96 häntyda på Henrik den 7:des ankomst till Italien. I helvetet, 19:de Sången v. 79, finnes en häntydning på Påfven Clemens den 5:tes död, hvilken tilldrog sig först år 1313, så att Skärselden kunde väl först vara slutad ett par år sednare".

"Detta utesluter redan tillräckligt det antagandet, att, Henrik den 7:de här kunde vara menad, och i sjelfva verket torde namnet *DVX* icke passa för honom, då han borde nämnas antingen som Kejsare eller som Grefve, och då den geografiska uppgiften i helvetets första sång bestämdt häntyder på en Italienare".

"Den meningen, att Uguccione della Faggiola påpekas här, har i synnerhet *Troya* försvarat i ett särskildt verk, som han kallat den allegoriska doggen *(veltro allegorico)*. Han stödjer

sig då hufvudsakligen på ett föregifvet bref af brodren *Ilario* från klostret *Corvo* vid *Magra,* i hvilket det berättas, att Dante före sin afresa till Frankrike hade öfverlemnat åt honom *Inferno* (helvetet), för att öfversända det till *Uguccione della Fagiola.* Häraf drager Troya den slutsatsen, att omnämnandet af Doggen i Helv. 1:ste S. v. 101 vore ett slags dedication af dikten till Uguccione. Den geographiska bestämningen i Helv. 1:ste S. v. 105 vill han förklara dermed, att *Faggiola,* Ugucciones stamslott, var beläget mellan de båda Montefeltriska städerna *S. Leo,* fordom äfven kallad *Citta Feltria* och *Macerata Feltria.* Detta bref blifver dock icke utan grund ansedt för understucket. Uppenbarligen synes det vara taget ur Boccaccios "Dantes lefverne", hvilket icke blott innehåller samma uppgift, att de trenne delarne af *Divina Commedia* blifvit dedicerade till *Uguccione della Faggiola, Moroëllo Malaspina* och *Fredrik af Sicilien,* utan äfven der blifva omedelbarligen förut, liksom i brefvet, anförda de trenne första versarne af Diktens föregifna första latinska försök. Men Boccaccio anför sjelf sin uppgift blott såsom en hörsaga *(secondo il ragionare d'alcuni),* och den tillämnade dedicationen till Fredrik af Sicilien är ganska osannolik, när man tager i betraktande, huru ovänligt Dante var stämd mot denne Furste. Att Skalden stått i någon närmare förbindelse till *Uguccione* är ej kändt, och man kan, efter hvad ofvan blifvit sagdt, ej antaga, att Skärselden blifvit fulländad före år 1316, då *Ugucciones* lyckostjerna gick ned. Det antagandet synes mig derföre alltid vara det sannolikaste, att *Can della Scala* är den, som menas, dels derföre, att det är otvifvelaktigt, att denne stått i ett innerligare förhållande till Dante, dels ock för anspelningen på namnet, dels slutligen, emedan det, som Dante i Paradisets 17:de S. v. 71 o. ff. säger om *Can,* har så mycken likhet med det, som han säger om honom i Helv. 1:ste Sång. Det skulle dock icke vara omöjligt, att Dante, då han började sin dikt, haft en eller annan af de Ghibellinska hufvudmännen i tankarne, och först sedermera tillagt en bestämdare häntydning på *Can della Scala*".

Kopisch skiljer sig från de öfrige Commentatorerne och anser femhundrade tio och fem ingalunda genom ziffrornas omflyttning betyda *DVX*, utan böra bibehållas i den ordning, hvaruti de stå, då de gifva *DXV*, begynnelsebokstäfverna till "*Domini Xristi Vicarius*", hvilket betyder Herran Christi ståthållare, som Påfven kallar sig. Han förkastar all annan uttydning af detta ställe och tillägger: "På partihufvudmäns äfventyrliga företag kan den stora dikten ej vara byggd; den vise Dante såg ju under den långa tid, som han använde på sin dikt, så många menskliga företag bli till intet, att han ej kunde våga bygga sitt verk på en så otillförlitlig grund. Men det må väl lända honom som Katholsk Christen till ära, om han väntade sig rikets väl af en framdeles kommande sann Christi Ståthållares oegennyttiga nit. Att hans hopp var förgäfves förminskar icke det stora i tanken". Kopisch klandrar ganska bittert dem, som kunnat komma på den orimliga och opoetiska tanken, att ziffrorna skulle häntyda på någon härförare; men då man vet, att Dante äfven ansåg Kejsaren såsom en representant af Guds makt, och när man jemför detta ställe med de näst föregående versarne, blir den förstnämnda tydningen lika poetisk och bestämdt sannolikare den rätta, än den Kopisch lemnat. Dantes son, Petrus Alegherius, säger ock, att ziffrorna skola tydas med *D VX*. Enhvar ser i denna prophetia en efterhärmning af Uppenbarelse-bokens 666. Joh. Upp. 13: 18.

J. F. J. Tafel berättar i sin bok "*Magazin für die wahre christliche Religion*", *Band. 1, pag. 340 o. ff.*, att Professor Smolnikar ansåg Dantes profetiska "*515*" syfta på sin bok: "*Antichristianismus des Papstthumes*", som innehåller detta antal af sidor. "Men då Smolnikar hämtat de läror, som han förkunnade, ur Swedenborgs Apocalypsis revelata, kom jag (Tafel) den 16:de Apr. 1841 på den tanken, att detta tal 515 möjligtvis angaf den paragraf i Swedenborgs Apocalypsis, der ordet fanns till denna gåta, och att den angaf, hvilka de tvenne (skökan och jätten) voro, efter hvilkas undanrödjande verldsriket skulle blifva Christi och Han regera till tidernas slut. "Tafel slog då

upp boken och fann §. 515 handla om *tvenne* läror: 1. *de Domino*, 2. *de vita secundum præcepta Decalogi*, hvilkas missförstånd vållat mycket ondt.

Vare detta nog om Dantes DXV. Det är att befara, att denna Sphinx' gåta ännu väntar sin Oedipus.

V. 47. *"Sphinx' och Themis' gåtor:"* Sphinx framställde en ganska svår gåta, som Oedipus löste. Themis, rättvisans gudinna, kallas af Ovidius *"obscura vates"*. Det var hon, som rådde Deucalion och Pyrrha att kasta den stora modrens ben bakom sig. (Se Ov. Met. lib. 1, v. 383.)

"Ossaque post tergum magnæ jactate parentis."
(Och af er åldriga mor se'n kaster benen bakom er.)

V. 49—51. Najader löste Themis' gåtor. Se Ovid. Met. lib. 7, v. 760.

"Carmina Najades non intellecta priorum
Solvunt ingeniis:"

(Löst af Najaderna blef gåtan, som förriga snillen
Frestat förgäfves.)

Händelserna — vill Dante säga — skola blifva de Najader, som lösa den svåra gåtan, utan att skada fåren (församlingen) eller säden (den rena läran).

V. 56—57. Först af örnen, som slog ned i trädet; — sedan af jätten, som slet vagnen från trädet; — se föregående sång v. 112 och v. 158.

V. 58. Jätten (Philip den sköne) bestal det, då han röfvade vagnen från det (flyttade påfvestolen från Rom till Avignon); Örnen (kejsarmakten) skadade dess grenar (då makten uselt begagnades).

V. 61. Trädet, som allegoriskt betecknar kejsaredömet, står här åter i sin egentliga betydelse af kunskapens träd på godt och ondt, hvaraf Adam ätit.

V. 62. *"Femtusen år:"* Lombardi bevisar, att sådan var kyrkans tro, med att hänskjuta sig till Baronii Martyr. Rom. Dec.

25, der det heter: "*Anno a creatione mundi, quando a principiis creavit Deus coelum & terram, quinquies milesimo centesimo nonagesimo — Jesus Christus — conceptus*".

V. 65—66. Enligt 32:dre sången v. 40, förbredde sig detta trädets grenar allt mera, ju högre de suto, då på andra träd grenarne blifva spädare, ju närmare de äro toppen. Så danadt var det, på det att ingen skulle kunna försöka att klättra upp i det. Det af försynen bestämda Romerska kejsardömet skall menniskan lemna oantastadt.

V. 67—68. "*Elsa*" är en liten flod i Toscana, som upprinner ofvanom *Colle* och icke långt från *Empoli* faller i *Arno*. Dess vatten har nära sin källa det egendomliga, att det betäcker trädstycken och blommor, som man någon tid låter ligga i det, med en stenskorpa, alldeles på samma sätt, som Carlsbader-Sprudeln, endast med den skillnad, att det ej sker så hastigt. Vid detta vatten förliknar Beatrix de verldsliga och fåfängliga tankar, som hindrade Dantes själ från att nu klart fatta den sedda visionen. Underligt må det visserligen synas, att Dante i det rena åskådandet ännu skall vara störd af fåfängliga tankar, då han redan druckit af Lethen; men man får ej glömma, att först då blir hans rättfärdiggörelse fulländad, när han äfven druckit ur *Eunoë*.

V. 69. De fåfängliga tankarne voro för Dante, hvad Pyramus var för mulbären. Som bekant är, blefvo de befläckade af Pyrami blod. Så blir Dante befläckad af fåfängligt tänkande.

V. 70—72. "*Af slika följder*" (de i v. 62 och 63 nämnda: neml. Adams lidande för synden och Christi försoningsdöd) "*skulle du känt Guds rättvisa*", som förböd att röra detta träd, af hvars okränkta bestånd vår sällhet beror. Äfven i denna terzin äro trädets egentliga betydelse oeh dess allegoriska betydelse inflätade i hvarandra. Uttrycket "*slika följder*" syfta äfven på örnens och jättens beteende och visa då, huru rätt Gud handlat, som förbjudit, att störa förhållandet mellan kejsardömet och kyrkan. Dante antager i "*Convito*", att en skrift

kan hafva en fyrfaldig mening: nemligen 1) en *bokstaflig*, 2) en *allegorisk*, då sanningen ligger gömd under en skön lögn *(sotto bella menzogna)*, som i de hedniska fablerna, 3) en *moralisk*, när vi nemligen ur en berättelse draga nytta för vårt förhållande, och 4) en *anagogisk*, när något jemte sin naturliga och tillika sanna mening har äfven en högre andelig betydelse.

V. 78. Liksom pilgrimen, som återvänder från det heliga landet, medför hem sin staf, smyckad med blad och qvistar af palmträdet, till ett tecken, att han varit i palmernas hemland, så må du föra hem med dig denna vision, om du än icke nu förstår den, i ett troget minne, såsom ett vårdtecken från det jordiska paradiset.

V. 85—90. Den insigt, hvilken philosophien kan bibringa, står så långt under den insigt, hvilken tron hämtar ur Guds ord, som jorden är skild från Empyreum.

V. 91—93. Dante erinrade sig ej nu mera, att han någonsin skiljt sig från Guds ords lära, för att följa verldsvishetens vilseledande läror.

V. 94—96. Drycken ur Lethes våg hade beröfvat honom minnet af hans forna villfarelser.

V. 97—100. Liksom röken vittnar om, att eld finnes, så vittnar din glömska om din viljas *felaktiga* rigtning. Lethe kommer oss att glömma endast synder; följaktligen var allt, hvad du glömt, synd.

V. 102. "*Än rå:*" Emedan han ännu icke druckit af Eunoë, var ock hans blick ännu icke mogen för ett klarare inseende af andeliga ting. Öfversättningen är ordagrann: "*al tua vista ruda*".

V. 103—105. Nu intager solen (kunskapens) sin middagshöjd. Fast det naturligtvis är en synvilla, synes det likväl oss, som om solen ginge mera sakta vid middagstiden än om morgonen och aftonen.

V. 109. De sju nymferna, som förestälde de trenne christ-

liga och de fyra moraliska dygderna, stanna i skuggan vid skogens rand. Dygden älskar att vara obemärkt.

V. 112—115. Framför nymferua såg han *Lethe* och *Eunoë*, utspringande från samma källa, och tyckte dem vara Eufrat och Tigris, om hvilka Boetius de Consol. Philos. lib. 5, Metr. 1 säger:

Tigris et Euphrates uno se fonte revolvunt,
Et mox abjunctis dissociantur aquis.

och Lucanus i Pharsalia lib. 3, v. 256.

Quaque caput rapido tollit cum Tigride magnus
Euphrates, quos non diversis fontibus edit
Persis, &c.

V. 116. *"O ljus! O slägtets glans!"* så kallar Dante Beatrix, såsom representerande den himmelska visheten.

V. 121—122. Se 28:de sången v. 121—130.

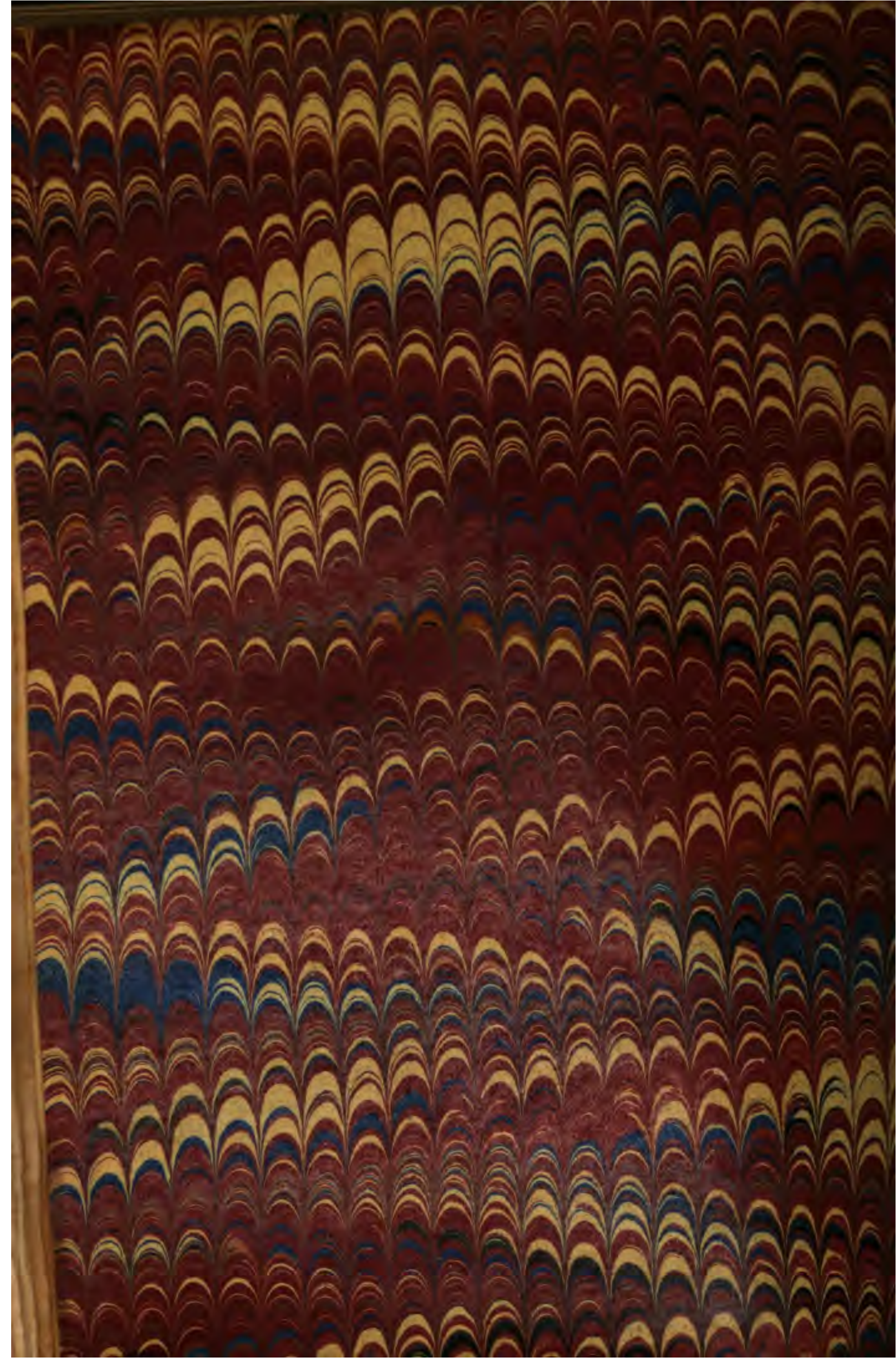
V. 124. *"Större sorg:"* — *forse maggior cura:* en större omsorg, *den* nemligen, att betrakta Beatrix. (Se föregående sång v. 91—93.)

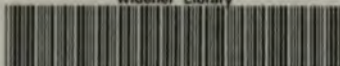
V. 138. Drycken af Eunoës vatten.

V. 145. Tiden för handlingen i Skärselden börjas med en dag i sjelfva dagbräckningen. Den första natten tillbringas vid foten af Skärseldsberget. Följande morgon inträder Dante i den egentliga Skärselden och tillbringar sin andra natt i fjerde kretsen. Den tredje dagen användes på bestigandet af det öfriga utaf berget, och natten tillbringas i sjunde kretsen. Den sista tid, som angifves, är fjerde dagens middagstid.

Widener Library
3 2044 098 632 938